

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An XVIII, nr.1 (martie) (71)/2010

© Departamentul Editorial–Poligrafic al ASEM

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice din Moldova
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice din Moldova
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracovia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURAȘ, Academia de Studii Economice din Moldova
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice din Moldova
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RISCHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISEAN, Academia de Economie din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÂNCU, Academia de Studii Economice din Moldova
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice din Moldova
Conf. univ. dr. Marina BELOSTECINIC, Academia de Studii Economice din Moldova
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice din Moldova
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice din Moldova
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperație de Consum, Gomel, Belarus

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC,**
prof. univ. dr. hab., m.c. al AȘM
Redactor-șef adjunct: **Galina COTELEA**
Redactor (l. engleză): **Ludmila RURAC**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Vitalie SPÎNACHI**
Operatori: **Tatiana VAIS, Natalia IVANOVA**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, blocul B, b.503,
tel: 402-995
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.112 din 25.02.2002
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2010

Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XVIII, nr.1 (march) (71)/2010

© Editorial-Polygraphic Department of AESM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Prof. Dr. Hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Prof. Dr. Hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Prof. Dr. Hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Prof. Dr. Hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Prof. PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Prof. Dr. Hab. c.m. of ASM Gheorghe MIȘCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Prof. Dr. Hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Prof. PhD. Ion PETRESCU „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RISCHARD „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISEAN, D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Prof. PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Prof. Dr. Hab. Rodica HÂNCU, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Prof. PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Associate Prof. PhD. Marina BELOSTECINIC, Academy of Economic Studies of Moldova
Associate Prof. PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Associate Prof. PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Associate Prof. PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer's Cooperation, Gomel, Belarus

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Prof. Dr. Hab., c.m. of ASM
Vice-Editor-in-chief: **Galina COTELEA**
Editor (English): **Ludmila RURAC**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer: **Vitalie SPÎNACHI**
Operators: **Tatiana VAIS, Natalia IVANOVA**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
AESM, block B, office 503,
tel: 402-995
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.112 of 25.02.2002
Post code: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department AESM, Chisinau-2010

The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR:

ECONOMIE GENERALĂ

Abordări conceptuale privind dezvoltarea durabilă	9
<i>Conf. univ. dr. Nadejda Botnari</i>	
<i>Drd. Viorel Miron</i>	
Revizuirea programelor sociale de stat pentru motivarea muncii	13
<i>Conf. univ. dr. Valentina Postolachi</i>	
Tinerii din Republica Moldova în perioada de tranziție	21
<i>Lect. univ. Mihail Bologan</i>	
Implicații actuale ale forței de muncă în dezvoltarea potențialului productiv în unitățile agricole	29
<i>Lect. univ. Edvard Bulgac</i>	

MANAGEMENT

Subvențiile și compensațiile – elemente importante ale stimulării dezvoltării producției agricole	39
<i>Conf. univ. dr. Petru Catan</i>	
Determinantele structurale ale competitivității bancare în condițiile actuale ale dezvoltării economiei RM	52
<i>Conf. univ. dr. Marina Belostecinic</i>	
<i>Drd. Aliona Croitoru</i>	
Schimbarea tehnologiilor de comunicare managerială – necesitate modernă în activitatea organizațională	61
<i>Lect. sup. univ. Maria Mancaș</i>	

FINANȚE

Investițiile străine directe – componentă importantă a fluxurilor economice internaționale	71
<i>Prof. univ. dr. hab. Rodica Hâncu</i>	
<i>Drd. Denis Jelimalai</i>	
<i>Drd. Greta Ofrim</i>	
Tendențele actuale în dezvoltarea sistemului bugetar al Republicii Moldova	81
<i>Lect.univ. Igor Cibotaru</i>	
Rolul pieței valorilor mobiliare în finanțarea economiei, fluxurile investiționale generate prin intermediul acesteia	89
<i>Lect. univ. Dorina Harcenco</i>	

CONTABILITATE ȘI AUDIT

Rolul rapoartelor contabile interne în procesul decizional	99
<i>Prof. univ. dr. hab. Alexandru Nederița</i>	
<i>Drd. Valentina Panuș</i>	
Particularități ale activității de audit bancar	106
<i>Prof. univ. dr. Eugeniu Țurlea</i>	
<i>Drd. Alexandru Botica</i>	

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

Modelul organizațional-instituțional al zonelor economice libere, aliniat la condițiile Republicii Moldova	114
<i>Conf. univ. dr. Victoria Lupu</i>	
<i>Drd. Angela Osmatescu</i>	
Considerații teoretice privind politica fiscală în Uniunea Europeană	121
<i>Asist. univ. Aureliana Man</i>	

INFORMARICĂ ȘI STATISTICĂ

Evaluarea informatizării activităților economice în Moldova	129
<i>Prof. univ. dr. hab. Ion Bolun</i>	
<i>Drd. Natalia Melniciuc</i>	
Resurse electronice pentru studierea limbilor străine	140
<i>Lect. sup. univ. Victoria Postolachi</i>	
<i>Lect. sup. univ. Natalia Cheradi</i>	

CONTENT:

ECONOMICS

Conceptual Approaches on Sustainable Development	9
<i>PhD candidate Viorel Miron</i>	
<i>Assoc. Prof., PhD Nadejda Botnari</i>	
Review on State Social Programs for Work Motivation	13
<i>Assoc. Prof., PhD Valentina Postolachi</i>	
The Youth in Moldova in the Transition Period	21
<i>Univ. lecturer Mihail Bologan</i>	
Present Implications of Labour Force in the Development of Productive Potential of Agricultural Enterprises	29
<i>Univ. lecturer Edvard Bulgac</i>	

MANAGEMENT

Subsidies and Compensations are Important Elements in Stimulating the Growth of Agricultural Production	39
<i>Assoc. Prof., PhD Petru Catan</i>	
Structural Key Indicators of the Banking Competitiveness in the Actual Conditions of the RM Economic Development	52
<i>Assoc. Prof., PhD Marina Belostecinic</i>	
<i>PhD candidate Aliona Croitoru</i>	
Changing Management Communication Technologies – a Modern Necessity for Organizational Activity	61
<i>Sup. Univ. lecturer Maria Mancas</i>	

FINANCE

Foreign Direct Investments – an Important Component of International Economic Flows ..	71
<i>Univ. Prof. Dr. Hab. Rodica Hâncu</i>	
<i>PhD candidate Denis Jelimalai</i>	
<i>PhD candidate Greta Ofrim</i>	
Present Development of Republic of Moldova’s Budgetary System	81
<i>Univ. lecturer Igor Cibotaru</i>	
The Role of Securities Markets in Financing the Economy, the Investment Flows Generated via these Markets	89
<i>Univ. lecturer Dorina Harcenco</i>	

ACCOUNTING AND AUDIT

The Role of Internal Accounting Reports in Decision Making	99
<i>Univ. Prof., Dr. Hab. Alexandru Nederita</i>	
<i>PhD candidate Valentina Panus</i>	
Peculiarities of Banking Audit Activity	106
<i>Univ. Prof. PhD Eugeniu Turlea</i>	
<i>PhD candidate Alexandru Botica</i>	

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Organizational – Institutional Model of Free Economic Zones Adjusted to the Conditions of the Republic of Moldova	114
<i>Assoc. Prof., PhD Victoria Lupu</i>	
<i>PhD candidate Angela Osmatescu</i>	
Theoretical Considerations on Tax Policy in the European Union	121
<i>Univ. assistant Aureliana Man</i>	

INFORMATICS AND STATISTICS

Informatization Assessment of Economic Activities in Moldova	129
<i>Univ. Prof., Dr.Hab. Ion Bolun</i>	
<i>PhD candidate Natalia Melniciuc</i>	
Electronic Resources for the Study of Foreign Languages	140
<i>Sup. Univ. lecturer Victoria Postolachi</i>	
<i>Sup. Univ. lecturer Natalia Cheradi</i>	

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND DEZVOLTAREA DURABILĂ

**Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI;
Drd. Viorel MIRON, ASEM**

*„Adevărata bogăție a unei națiuni o reprezintă oamenii.
Iar scopul dezvoltării este de a crea
un mediu care să le asigure o viață lungă,
sănătoasă și creativă.
Acest adevăr simplu, dar puternic, este adesea uitat atunci
când se urmărește obținerea
bogăției financiare și materiale”
(Human Development Report, 1990)*

Creșterea economică actuală este călăuzită de teoria economică dominantă în lume. Această teorie este axată pe obiectivul maximizării profitului unei minorități „egoiste”. Dar adevărul este că această tendință de maximizare a profiturilor și creșterea de bogății a unor asemenea minorități generează, paralel cu impulsionarea creșterii economice, risipa multor resurse și poluarea mediului natural, precum și discrepanțe sociale importante în interiorul fiecărui stat și la scară mondială. Crizele ecologice, sociale și economice, generate de maximizarea profitului, evidențiază limitele istorice ale acestui scop „egoist” și că fiecare țară trebuie să tindă spre promovarea unei dezvoltări durabile care ar asigura atât creștere, cât și securitate.

Activitățile economice, prin componența lor, asigură satisfacerea nevoilor și intereselor oamenilor. Astfel, pentru generarea unor efecte umane pe cât se poate de favorabile, activitățile economice urmează a fi corelate cu nevoile și interesele umane. Deși a fost abordat și analizat în știința economică în diferite forme și sub diferite denumiri (creștere, dezvoltare, dezvoltare durabilă), fenomenul dezvoltării economice a devenit, în ultima perioadă, o problemă majoră pentru economiștii și factorii de decizie economică. Începuturile teoriilor despre dezvoltare coincid cu începuturile științei economice. Astfel de preocupări importante privind dezvoltarea pot fi identificate în lucrările economiștilor Francois Quesnay, Antoine Lavoisier, dar și în opera fundamentală a lui Adam Smith – „Bogăția națiunilor”. După anii '60 termenul de creștere economică este uneori înlocuit cu cel de dezvoltare – o noțiune mai complexă ce include și aspecte calitative, presupunând și schimbări de structură ale economiei (pe ramuri, subramuri etc.). Mai apoi noțiunea dată devine și ea incompletă în comparație cu nevoile tot mai complexe pe care societatea umană le identifică și încearcă a le satisface. Astfel se ajunge, la sfârșitul anilor '80, începutul anilor '90, la dezvoltarea durabilă care, în prezent, constituie obiectivul prioritar la nivel național și internațional.

CONCEPTUAL APPROACHES ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

**Assoc. Prof., PhD Nadejda BOTNARI;
PhD candidate Viorel MIRON, AESM**

*People are the real wealth of a nation.
And the goal of development is to create
an environment for people to enjoy long,
healthy, creative lives.
This appears to be a simple but strong truth,
which is often forgotten when pursuing
creation of financial and material wealth.
(Human Development Report, 1990)*

The present economic growth is guided by the dominating economic theory in the world. This theory is focused on the objective of maximizing the profit of a “selfish” minority. But the truth is that simultaneously with acceleration of economic growth, this tendency of profit maximization and increase of some “selfish” minorities’ wealth generates the dissipation of many resources and pollution of environment, as well as important social discrepancies inside each state and at international level.

The ecological, social and economic crises generated by profit maximization emphasize the historical limits of this “selfish” and that each country should seek to promote sustainable development which would ensure both growth as well as security.

The economic activities, by their structure, secure the satisfaction of people’s needs and interests. Thus, for the generation of, as favourable as possible human effects, the economic activities should be interconnected with human needs and interests. Although the phenomenon of economic development has been discussed and analyzed in economic science in different forms and under different names (growth, development, sustainable development), it has become lately a major issue for economists and economic decision makers. The beginning of development theories coincides with the beginning of economic science. Such important preoccupations with development can be identified in the work of such economists as Francois Quesnay, Antoine Lavoisier, but also in the fundamental work of Adam Smith – “Wealth of Nations”. After the '60s the term of economic growth began to be sometimes replaced with that of development – a more complex notion also including qualitative aspects and presupposing changes in the economic structure (by branches, sub-branches etc.). Then respective notion also became incomplete in comparison with the more and more complex needs identified by human society, which tries to satisfy them. Thus at the end of the '80s and the beginning of the '90s the term of sustainable development was reached, which at present is the prior

Expresia „dezvoltare durabilă” devine foarte cunoscută spre sfârșitul anilor '80. În anul 1987 a fost publicat „Raportul Bruntland”, elaborat în cadrul ONU. Raportul prezintă rezultatele unei comisii de studiu, prezidată de Gro Harlem Bruntland, prim-ministru al Norvegiei. Acest document, altfel cunoscut ca *Our Common Future* (Viitorul Nostru Comun), a avut și continuă să aibă un important rol orientativ. Conform acestuia, *dezvoltarea este durabilă, dacă satisface nevoile generațiilor prezente, fără a compromite posibilitățile generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.*

Opiniile specialiștilor referitor la dezvoltarea durabilă sunt diferite, iar particularitățile definiției ale acesteia s-au cristalizat în *variate formulări*:

1. Dezvoltarea este un compromis etalat între stările dezvoltate și cele subdezvoltate;
2. Dezvoltarea durabilă este un efect al inegalității repartițiilor în toate domeniile la nivel mondial, iar promovarea unei dezvoltări durabile eficiente este imposibilă fără progres tehnic, legislație adecvată, economie de piață viabilă, finanțare corespunzătoare, optimizare și integrare, modernizare etc.
3. Dezvoltarea durabilă este o cauză în scopul salvării planetei;
4. Dezvoltarea durabilă este un concept, deoarece ridică o problemă, are un cadru de referință, necesită operații, reclamă o serie de relații;
5. Dezvoltarea durabilă este un nou mod de gândire, în care accentul urmează a fi pus pe disponibilitate, participare, prin noțiuni, judecăți, teorii și practici noi;
6. Dezvoltarea durabilă este o relație între haos și ordine.

De fapt, noua viziune care se conturează tot mai puternic cu privire la dezvoltarea viitoare a lumii pornește de la necesitatea egalității șanselor generațiilor umane care coexistă și se succed. Este vorba de a concepe și realiza un asemenea mediu economic care să se afle într-o compatibilitate directă, dinamică cu mediul natural, dar și cu nevoile și interesele prezente și viitoare ale generațiilor.

La răscrucea mileniilor doi și trei a devenit evidentă indisolubilitatea noțiunilor de „dezvoltare” și „securitate”, strânsa interconexiune și interdependență a acestora. Categoriile date s-au dovedit a fi criteriile principale de funcționare și existență ale oricărui sistem, mai ales economic. Prin această schimbare se urmărește o corelare între principalele aspecte ale eficienței, corespunzătoare realizării unei economii de piață sănătoase, cu un deplin caracter uman și ecologic.

Indiferent de multitudinea elementelor definiției ale dezvoltării durabile, există un consens asupra a *două idei principale, surprinse de dezvoltarea durabilă*:

objective at national and international level.

The expression of “sustainable development” became well-known by the end of the '80s. In 1987 the Bruntland Report was published being drawn up within UNO. The report included the results of a research commission chaired by Gro Harlem Bruntland, Norwegian prime-minister. This document, also known as *Our Common Future*, had and continues to have an important orientative role. According to it, *development is sustainable, if it satisfies the needs of present generations without discrediting the possibilities of future generations to satisfy their own needs.*

The specialists' opinions on sustainable development are different and its determining specific features have crystallized in *different formulations*:

1. Development is a compromise exhibited between developed and underdeveloped countries;
2. Sustainable development is a consequence of unequal repartitions in all fields at international level, and the promotion of an efficient sustainable development is impossible without: technical progress, adequate legislation, viable market economy, corresponding financing, optimization and integration, modernization, etc.
3. Sustainable development is a reason for salvation of the planet;
4. Sustainable development is a concept, because it raises a problem, has a frame of reference, involves operations and requires a number of relations;
5. Sustainable development is a new way of thinking which needs to focus on availability, participation through new notions, judgments, theories and practices;
6. Sustainable development is a relation between chaos and order.

In fact, the new vision on future world development, which is outlined stronger and stronger, starts from the necessity of equal chances for human generations coexisting and succeeding themselves. It is about conceiving and creating such an economic environment that would be directly and dynamically compatible with natural environment, as well as with the present and future needs and interests of generations.

At the crossroads of the second and third millenniums the indissolubility of the notions of “development” and “security”, their interconnection and interdependence has become evident. These categories have proven to be the main criteria for the functioning and existence of any system, and especially of the economic one. This change pursues in fact a recorelation between the main aspects of efficiency specific for realization of a healthy market economy with a fully human and ecologic character.

Notwithstanding the multitude of definitory elements of a sustainable development, there is a

1. Dezvoltarea are o dimensiune economică, socială și de mediu. Dezvoltarea poate fi durabilă, doar dacă va exista un echilibru între diferiții factori care definesc calitatea vieții în general.
2. Generația actuală are obligația față de cele viitoare de a le transmite suficiente resurse naturale, economice și științifice, pentru ca acestea să beneficieze de niveluri de bunăstare cel puțin egale cu cele ale generației actuale.

Deși obiectivul dezvoltării durabile este unul generos, acesta nu ar trebui considerat drept o modalitate simplă de a mixa o colecție de probleme sociale, economice și de mediu sub un nume nou. De aceea este necesară o abordare amplă, prin care politicile de diferit gen să se sprijine reciproc și nu să se prezinte drept contradictorii.

La momentul actual, evoluția activităților economice este concretizată, în special, prin tendința de maximizare a profitului, astfel impunându-se primatul eficienței economice. Dar, de cele mai multe ori, această orientare caracteristică eficienței economice afectează grav interesele majorității omenirii. Astfel, chiar și în cele mai dezvoltate state sunt atestate discrepanțe esențiale în privința satisfacerii generate de diferențe similare cu privire la venituri. La scară planetară, discrepanțele privind la satisfacerea nevoilor sociale sunt cu mult mai mari decât în interiorul statelor dezvoltate. Aceste decalaje generează discrepanțe esențiale între țările în curs de dezvoltare și statele dezvoltate.

Pe de altă parte, primatul eficienței economice se manifestă în dauna eficienței ecologice, prin neasumarea de responsabilități de către marile companii din statele dezvoltate pentru costurile ecologice generate de activități economice proprii și transferul acestora asupra întregii omeniri, mai ales a celei subdezvoltate economic. Astfel sunt afectate grav elementele vitale pentru omenire – aerul, apa și solul.

Deși s-au amplificat preocupările pentru întregirea eficienței economice cu eficiența socială și cea ecologică, în practica economică a multor state continuă predominarea primatului eficienței economice în detrimentul eficienței sociale și ecologice. În acest sens, se impune marcarea unei reconsiderări a opțiunii cu privire la eficiența activităților economice.

Este important să conștientizăm că modelul tradițional de creștere economică și-a epuizat potențialul de progres, că se impun noi abordări fondate pe principii și criterii noi, concordante cu transformările profunde de ordin economic, social și de mediu. Acestei necesități trebuie să i se răspundă în termeni și mijloace adecvate, prin adoptarea deciziilor de ordin economic la noile condiții, în permanentă schimbare. Dezvoltarea economică reprezintă o

consensus on two main ideas involved by sustainable development:

1. Development has an economic, social and environmental dimension.

The development can only be sustainable, if there is a balance between different factors defining life quality in general.

2. Present generation is obliged before the future generations to pass on enough natural, economic and scientific resources so that they could benefit of welfare levels at least equal to those of present generation.

Although the objective of sustainable development is a generous one, it should not be considered a simple way of mixing a collection of social, economic and environmental problems under a new name. That is why a broad approach is necessary, through which different types of policies would mutually support each other and not come into contradiction.

Currently the evolution of economic activities is determined especially by the tendency of profit maximization, thus imposing the primacy of economic efficiency. But in most cases this orientation characteristic for economic efficiency has a severe impact on the interests of most humans. Thus, even in the most developed countries there can be detected significant satisfaction discrepancies generated by similar differences relating to income. At international scale, discrepancies in satisfaction of social needs are bigger than inside developed countries. Such disparities generate significant discrepancies between developing countries and developed countries when it comes to satisfaction of social needs.

On the other side, the primacy of economic efficiency affects the ecologic efficiency because of non-assuming of responsibilities by the big companies from developed countries for the ecologic costs generated by own economic activities and putting such costs on the shoulders of entire humanity, especially of economically underdeveloped countries. Thus, the vital elements for the humanity, such as air, water and soil are severely affected.

Although the preoccupations for complementation of economic efficiency with social and ecological efficiency have increased, the primacy of economic efficiency continues to prevail in the economic practice of many countries in disadvantage to social and ecological efficiency. In this context, the views on economic activity efficiency have to be reconsidered.

It is important to acknowledge that the traditional model of economic growth has exhausted its potential of progress, and that new approaches based on new principles and criteria corresponding to the profound economic, social and environmental changes are necessary. The necessity which has to get a response in due term and with adequate means is making economic decisions adjusted to new continuously changing conditions. The economic development is a constant of

permanență a societății umane. Se consideră că aceasta are loc atunci, când bunăstarea oamenilor unei țări crește treptat, pe o perioadă lungă.

Creșterea economică actuală este călăuzită de teoria economică dominantă în lume. Această teorie este axată pe obiectivul maximizării profitului unei minorități „egoiste”. Astăzi putem constata cu certitudine că economiștii, de-a lungul timpului, au promovat prea mult maximizarea profiturilor. Dar adevărul este că această tendință de maximizare a profiturilor și de creștere a bogățiilor a unor minorități „egoiste” generează, paralel cu impulsivitatea creșterii economice, risipa multor resurse și poluarea mediului natural, precum și discrepanțe sociale importante în interiorul fiecărui stat și la scară mondială.

Rezultă că creșterea eficienței economice și maximizarea profitului, ca scop al activității economice, prezintă o tendință de epuizare. Crizele ecologice, sociale și economice, generate de maximizarea profitului, evidențiază limitele istorice ale acestui scop „egoist”, fiindcă maximizarea profitului nu poate continua la nesfârșit. În acest sens, economistul american David C. Corten apreciază: „Sistemul nostru actual este destinat colapsului social și ecologic. De aceea există nevoia imperativă de a concepe un nou sistem”. Astfel iminent se evidențiază imperativul trecerii la o nouă abordare a eficienței activităților economice. Această nouă abordare permite omului realizarea lui ca o ființă biologică atât prin dezvoltarea adecvată a unor sectoare economice vitale (agricultură și alimentație, condiții de trai, ocrotirea sănătății etc.), cât și prin conservarea unui mediu natural sănătos. De asemenea, această nouă direcție asigură realizarea omului ca ființă psihologică prin dezvoltarea adecvată a învățământului, culturii, precum și prin promovarea condițiilor naturale și sociale favorabile pentru realizarea vieții spirituale a fiecărui om. Omului, în acest context, i se oferă posibilitatea realizării ca ființă socială, atât prin valorificarea adecvată a capacității de muncă, cât și prin accesul larg la viața publică. Rezultă că îmbinarea într-un tot unitar a eficienței economice, sociale și a celei ecologice nu reprezintă un scop în sine, ci un mijloc principal menit a asigura realizarea omului, moment ce se evidențiază printr-un umanism profund, element net superior maximizării profitului.

Aspectele prevăzute evidențiază că, prin trecerea de la maximizarea profitului la o economie durabilă, survine o modificare radicală cu privire la rolul eficienței în viața economico-socială a fiecărui stat. Pe măsura realizării schimbării menționate, s-ar restrânge rolul maximizării profitului în favoarea unei minorități, ca scop al vieții economico sociale, extinzându-se rolul unei economii durabile, ca mijloc de realizare a unei vieți economico-sociale armonioase, care să ofere condiții de activitate și viață optimă pentru toți oamenii. Este evident că trecerea eficienței din ipostaza de scop în cea de mijloc ar

human society. They say that economic development takes place when people's welfare in a country increases gradually for a long period of time.

The present economic growth is guided by the dominating economic theory in the world. This theory is focused on the objective of maximizing the profit of a “selfish” minority. Today we can say for sure that for a long period of time economists have promoted profit maximization too much. But the truth is that simultaneously with acceleration of economic growth this tendency of profit maximization and increase of some “selfish” minorities' wealth generates the dissipation of many resources and pollution of environment, as well as important social discrepancies inside each state and at international level.

Thus, the increase of economic efficiency and profit maximization as goal of economic activity, represents a tendency of exhaustion. The ecological, social and economic crises generated by profit maximization emphasize the historical limits of this “selfish” goal and the fact that maximization cannot continue to the endless. In this context the American economist David C. Corten estimates that: “Our present system is designed for social and ecological collapse. That is why the imperative need in conceiving a new system exists”. Thus, the imperative of transit to a new approach of economic activity efficiency is imminent. This new approach will allow to the human being fulfil itself as a biological creature both through adequate development of some vital economic sectors (agriculture and food, living conditions, health protection etc.), and preservation of a healthy natural environment. This new direction will also ensure the fulfilment of the human being as psychological being through the adequate development of education, culture, as well as through promotion of favourable natural and social conditions for realization of each human being's spiritual life. In this context, the human being is granted the possibility to be fulfilled as social being, both through adequate valorisation of working capacity and the broad access to public life. This means that the combination of economic, social and ecological efficiency in a total whole is not a goal by nature, but the main means designed to ensure the fulfilment of the human being, moment that is distinguished by a profound humanism, which is net superior to profit maximization.

The stipulated aspects underline, that the transition from profit maximization to a sustainable development results in a radical change in the role of efficiency in the economic and social life of any country. As the above mentioned change is realized, the role of profit maximization in favour of a minority would be reduced, as a goal of social and economic life, the role of sustainable development increasing as means for obtaining a harmonious social and economic life, which would provide optimal conditions for the activity and life of all people. It is obvious that the transition of efficiency from the position of goal to that of means

reprezenta o schimbare de o importanță deosebită, iar asimilarea acesteia în știința economică ar impune numeroase și profunde schimbări în abordarea principalelor aspecte ale vieții economico-sociale.

Cele expuse anterior, precum și faptul că acest domeniu este de un vădit interes în cadrul economic internațional, determină actualitatea și latura esențială a conceptului de dezvoltare durabilă.

În lumea contemporană, lupta pentru dezvoltare, dar mai ales dezvoltarea economică devine tot mai pronunțată. În condițiile de realizare a dezvoltării este inevitabilă confruntarea dintre diverse interese. În atare condiții, fiecare stat trebuie să tindă spre promovarea unei dezvoltări echilibrate care ar asigura atât creștere, cât și securitate. Este inadmisibilă calcularea beneficiului economic fără a se considera pierderea resurselor, speciilor sau habitatelor. Nerespectarea acestui demers conduce, mai degrabă, la sărăcirea, decât la îmbogățirea lumii. Doar în asemenea condiții schimbările economice preconizate vor conduce la noi oportunități, noi transformări, într-o manieră controlată și previzibilă.

would be an important change, and its assimilation in the economic science would require numerous and profound changes in the approach of the main aspects of social and economic life.

The above mentioned and the fact that this field represents an obvious interest in the international economic environment, determine the relevance and the essential side of the sustainable development concept.

The fight for development, especially for economic development becomes more and more pronounced in the contemporary world. In conditions of development realization, the collision of different interests is unavoidable. In such conditions any country must try to promote a balanced development, which would assure both growth and security. The calculation of economic benefit without taking into consideration the loss of resources, species and habitats is inadmissible. The non-observance of this principle leads rather to poverty than to enrichment of world. Only in such conditions the foreseen economic changes will lead to new opportunities, new changes in a controlled and foreseen manner.

Bibliografie / Bibliography:

1. Michel Aglietta, *Macroeconomie financiară*, Ed. G.N.I. "Coresi" S.A., București;
2. Niculescu N. G. *Economia reală la o răscruce istorică: premise, imperative, posibilități*, Ed. Junimea, Iași, 2003;
3. Corm, Georges, *Noua dezvoltare economică mondială. la izvoarele insucceselor dezvoltării*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1996;
4. Gh. Crețoiu, V.Cornescu, I Bucur – *Economie*, Ed. All Bexk, București, 2003;
5. Țigănescu Ioan Eugen, Roman Daniel Roman - *Macroeconomie*, Ed. Economică, 2005.

REVIZUIREA PROGRAMELOR SOCIALE DE STAT PENTRU MOTIVAREA MUNCII

Conf. univ. dr. Valentina POSTOLACHI, USM

Schimbarea relațiilor economice conduce și la importante modificări calitative în cererea forței de muncă. Politica resurselor umane ale companiilor moldovenești va fi tot mai mult influențată de modelele moderne de management și de tendințele economice globale. În acest sens, elementul definitoriu al schimbărilor continue va impune creșterea cererii pentru forța de muncă calificată și reducerea treptată a cererii pentru forța de muncă necalificată. Aceasta va avansa în paralel cu modernizarea societății în ansamblu. În acest sens, patronii vor fi motivați să practice metode noi de motivare și stimulare a angajaților pentru realizarea obiectivelor socio-economice propuse.

Cuvinte-cheie: angajator, contribuții sociale, nivel de trai, pachet social, motivare, salariu, stimulare, salariat, factor uman, motivarea muncii, manager, stimularea angajaților.

REVIEW ON STATE SOCIAL PROGRAMS FOR WORK MOTIVATION

Assoc. Prof. Valentina POSTOLACHI, MSU

The changing of the economic relations leads to significant qualitative changes in the labor demand. The human resources policy of the Moldovan companies will be increasingly influenced by the modern management models and by the global economic trends. In this sense, the defining element of constant change will require an increasing demand for skilled labour and the progressive reduction in demand for the unskilled labor. It will move in parallel with the modernization of the society as a whole. In this sense, employers will be motivated to practice new methods of motivation and stimulation of the employees for reaching socio-economic objectives proposed.

Keywords: employer, social contributions, living standards, social package, motivation, salary, incentives, employee, human factors, work motivation, manager, social package, encouraging employees.

Introducere

Este cunoscut faptul precum că salariile mici sunt rezultatul productivității joase a muncii și, în ultimă instanță, constituie factorul determinant al exodului forței de muncă din Republica Moldova și al unui nivel de trai sub așteptările și necesitățile cetățenilor. Productivitatea muncii este și rezultatul condițiilor de securitate și sănătate la locul de muncă. În acest sens, motivarea personalului conține mai multe elemente și se referă nu numai la plata pentru munca depusă sau performanța realizată, dar este cu mult mai complexă și mai variată, la baza căreia se află politica de recompensare, adoptată de organizație. Fără a dăuna mobilității forței de muncă și a crea rigidități pe piața muncii, este necesar de stimulat angajatorii pentru a participa cu programe proprii, de investiții în sănătate și securitatea angajaților la locul de muncă, precum și la alte tipuri de beneficii acordate în „pachet” pe perioada angajării.

Evoluția motivării prin prisma costului forței de muncă

Se știe că salariul constituie unul din principale costuri de producție pentru angajator, iar pentru angajat este o sursă sigură de venit, motiv pentru care au loc nenumărate negocieri prevăzute în contractul colectiv (individual) de muncă. Cu toate acestea, în cadrul negocierilor salariale, discuțiile nu se concentrează numai asupra salariilor, ci și asupra altor facilități acordate angajaților în conformitate cu prevederile Codului Muncii, care se includ în costul forței de muncă.

În Republica Moldova evidența costului forței de muncă se efectuează în baza statisticii anuale a muncii, începând cu anul 1994. În 1997 au intrat în vigoare principiile metodologice privind evaluarea cheltuielilor pentru forța de muncă. Acest document este elaborat în baza Clasificării Internaționale (Standard privind cheltuielile de muncă, adoptat la Conferința Internațională a statisticienilor în domeniul muncii, care a aprobat o Rezoluție cu referință la normele internaționale cu privire la elementele costului muncii).

Aceste cheltuieli includ: salariile și lefurile directe; plățile pentru timpul nelucrat; primele, cadourile și retribuțiile în bani; retribuțiile în natură (hrană, băuturi și alte plăți în natură); cheltuielile pentru achitarea spațiului locativ pe care le suportă patronul (unitatea); cheltuielile unității economice pentru asistența socială; pentru instruirea profesională; serviciile sociale; alte cheltuieli pentru forța de muncă.

În continuare vom analiza elementele din structura costului forței de muncă în R. Moldova, cuprinzând perioadă 2001-2008 (tabelul 1).

Conform metodologiei naționale, utilizată de către Biroul Național de Statistică, în structura costului muncii sunt incluse facilitățile oferite de către patroni în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, precum și cele acordate suplimentar de unele companii în limitele surselor disponibile.

Introduction

It is well-known that the low pay is the result of low labor productivity and, ultimately, it is the determining factor of the exodus of labor from Moldova and a standard of living below the expectations and needs of citizens. Labor productivity is the result of the safety and health at work. In this respect, the staff motivation includes several elements, and it refers not only to the payment for the work done or for the achievements but is much more complex and varied, and it is based on reward policy adopted by the organization. Without harming the labor force mobility and without creating rigidities in the labor market it is necessary to encourage employers to participate with their own programs of investment in employee' health and safety at the workplace and other types of benefits provided in the "package" during the employment.

The evolution of motivation in terms of labor force cost

It is known that the salary is one of the main production costs for the employer but for the employee it is a reliable source of income, which is why many negotiations take place under the collective (individual) work agreement. However, the wage negotiation discussions focus not only on wages but also on other facilities granted to the employees under the Labor Code stipulations which are included in the labor force costs.

In the Republic of Moldova, the labor force cost records have been made on the basis of the annual statistical work since 1994. In 1997 came into force the principles of methodology in measuring the labor force costs. This document is worked out based on the International Classification (Standard on the employment costs approved by the International Conference of Labor Statisticians in which was accepted a resolution with respect to the international rules of labor force cost elements).

These costs include direct salaries and wages, payments for unused time, bonuses, cash gifts and emoluments, emoluments in kind (food, drink and other payments in kind); paying housing costs that employer (unit) incur; economic unit costs for social assistance; economic unit costs for vocational training expenses, costs for social services, other labor force costs.

Further we are going to analyze the elements of the structure of labor force costs in the Republic of Moldova, including the period between 2001-2008 (table 1).

According to national methodology used by the National Bureau of Statistics, the labor force cost structure includes facilities offered by the employers in accordance with the current legislation as well as additional facilities provided by some companies within the available sources.

Tabelul 1/Table 1

Elementele costului forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2001-2008/
Items of the labor force costs in the Republic of Moldova between 2001-2008

	(la nivel național)/(National level)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total cheltuieli pentru forța de muncă, din care: Total expenses for labor, in which:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Retribuții personal, total Personal emoluments, total	76,8	78,1	78,2	76,6	78,0	79,9	80,2	80,4
Salarii și lefuri directe Direct wages and salaries	61,2	62,5	62,8	62,5	63,1	65,2	65,6	65,7
Plăți pentru timpul nelucrat Payments for unused time	5,9	5,8	6,0	6,3	6,4	6,7	6,7	6,8
Prime și retribuiții în bani Bonuses and cash rewards	8,2	8,5	8,6	8,0	7,9	7,6	7,6	7,5
Retribuții în natură Consideration in kind	1,4	1,2	0,8	0,7	0,6	0,4	0,2	0,3
Retribuții pentru achitarea spațiului locativ al lucrătorului Consideration for payment of worker housing	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Cheltuielile patronului pentru asistență socială, din care: Employer costs for social assistance, of which:	21,2	20,6	20,4	21,2	20,9	19,0	18,8	18,5
Cheltuieli pentru instruirea profesională Expenses for professional training	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Cheltuieli pentru servicii sociale Expenditure on social services	0,5	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5
Alte cheltuieli pentru forța de muncă Other labor force costs	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2

Sursă: BNS

Source: NBS

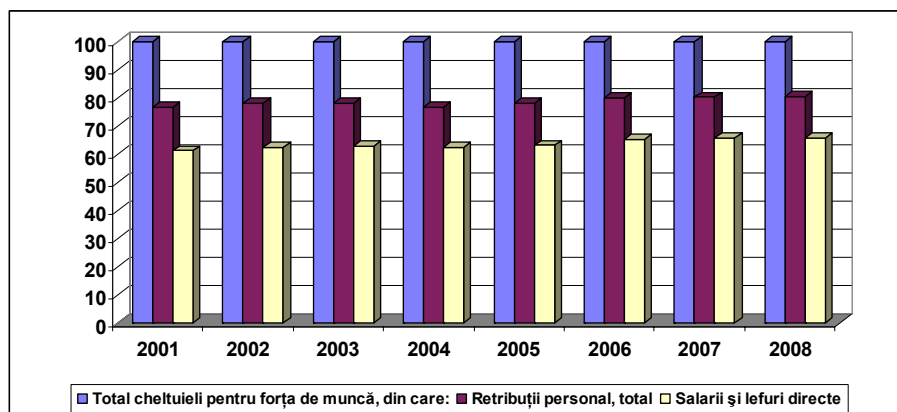

Figura 1. Evoluția cheltuielilor pentru forța de muncă în perioada 2001-2008

Sursă: BNS

Figure 1. The evolution of the labor force costs in the period 2001-2008

Source: NBS

Analiza evoluției costului anual al forței de muncă sub aspect structural relevă următoarele:

- cota salariilor și lefurilor **directe** a crescut moderat în perioada 2001-2008 cu 4,5 puncte procentuale și

The development analysis of the annual cost of the labor force under structural issue reveals the following:

- the share of the **direct** wages and salaries increased moderately in the period 2001-2008 by 4,5

constituie 65,7% la sută din totalul cheltuielilor pentru forța de muncă;

- cota cheltuielilor *indirecte* (inclusiv facilitățile acordate personalului atât în perioada angajării, cât și după angajare, potrivit statutului de angajat) a înregistrat o diminuare cu 2,7%, constituind 18,5% în 2008.

În alte state, spre exemplu, în Danemarca, acest indice este de circa două ori mai mic și constituie circa 10%

percentage points and it represents 65,7% percent of the total labor force;

- the share of the *indirect* costs (including the staff facilities granted both during employment and after employment, according to the employee status), registered a decrease of 2,7%, representing 18,5% in 2008.

In other states, for example, in Denmark, this index is about two times lower and it is about 10%.

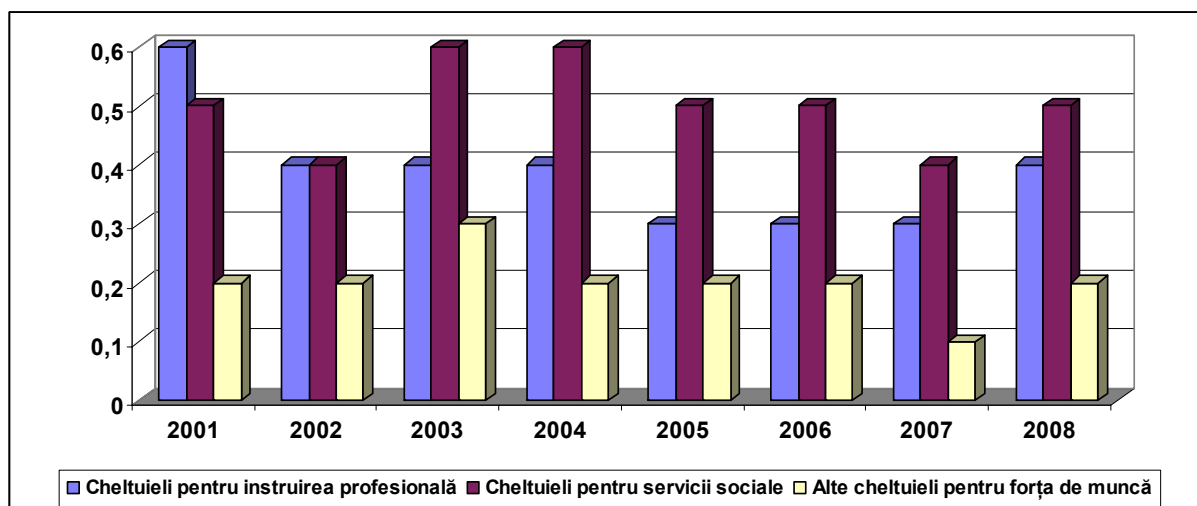

Figura 2. Evoluția cheltuielile indirecte pentru forța de muncă în 2001-2008

Sursă: BNS, costul forței de muncă

Figure 2. The evolution of indirect labor force costs in 2001 -2008

Source: NBS, Labor force costs

Analizând structura costului de muncă la nivel național, este important să facem unele precizări: cuantumul cheltuielilor indirecte pentru forța de muncă, cum ar fi: cheltuieli pentru instruire profesională, servicii sociale și alte cheltuieli, rămâne practic constant în structura de cost al forței de muncă, ceea ce induce ideea că acestea nu-și ating scopul propus, deci nu motivează personalul angajat.

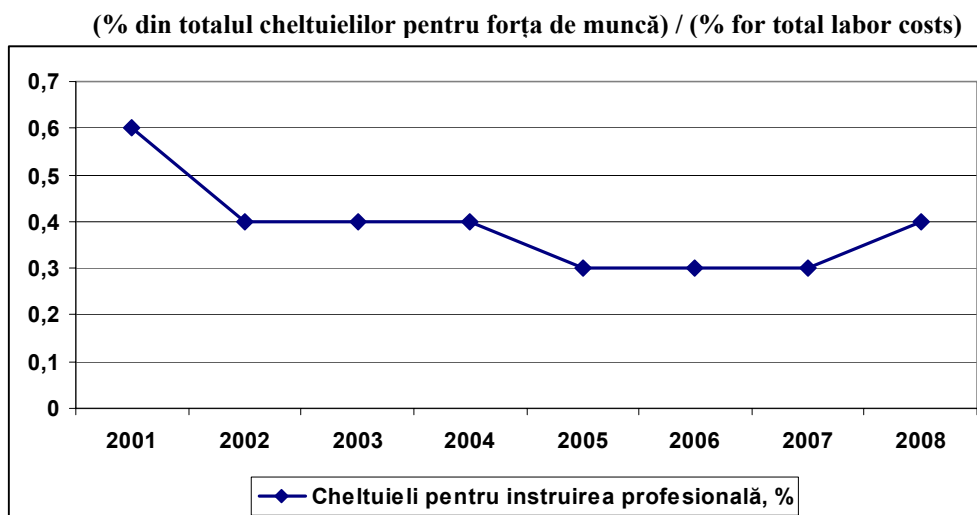
Cheltuielile pentru instruirea profesională, analizate în perioada 2001-2008 prin prisma elementelor costului forței de muncă la nivel național (media anuală – 0,4%), nu ne oferă o informație relevantă pentru o analiză la nivel de unitate economică. Or, cota cheltuielilor pentru instruirea profesională, prevăzută de legislație (Codul Muncii (titlul VIII „Formarea profesională”, art. 213), în realitate este de cinci ori mai mică și trebuie să reprezinte nu mai puțin de 2 la sută din fondul de remunerare a muncii.

Analyzing the cost structure of work at national level, it is important to specify that: the amount of indirect costs for labor force, such as: expenses for training, social services and other expenses, remain practically constant in the cost structure of labor which leads to think that they do not achieve the intended purpose, so it does not motivate the staff.

The expenses for professional training analysed during 2001-2008 in terms of labor force cost elements at the national level (annual average – 0,4%) does not give us a relevant information of an economic analysis at the unit. But the share of expenditure on vocational training, provided by the legislation (Labor Code (Title VIII “training”, Art. 213) is five times less and must not be less than 2 percent of the pay work fund.

It is important to mention that more and more employers' opinions, expressed in some studies, such as “The labor relations in Moldova in terms of companies”, organized by the Global Compact Network Moldova, proves insufficient training.

Figura 3. Evoluția cheltuieli pentru instruirea profesională în perioada 2001-2008

Sursă: BNS, Costul forței de muncă

Figure 3. The evolution of expenditure for vocational training in the period 2001-2008

Source: NBS, Labor force costs

Trebuie să precizăm că tot mai multe opinii ale angajatorilor, exprimate în unele studii, cum ar fi “Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor”, organizat de „Global Compact Network Moldova”, atestă insuficiența pregătirii profesionale. Potrivit studiului menționat, peste 50% din cei chestionați au indicat că instruirea profesională nu reprezintă o prioritate a companiei sau pentru a reduce cheltuielile privind instruirea profesională – companiile practică metode de instruire doar la locul de muncă.

În altă ordine de idei, trebuie menționat că pentru pregătirea profesională, Legea învățământului (art. 21, p.6) prevede transferul în Bugetul de Stat a cel puțin 2% din fondul de remunerare a muncii pentru formarea unui Fond special. În realitate, însă, nu există un mecanism prin care s-ar crea acest fond, iar agenții economici apelează tot mai des la diferite centre de instruire continuă care nu întotdeauna sunt în măsură să le propună programe de instruire adecvate cerințelor profesionale.

Din practica occidentală: spre exemplu, în SUA, nu există nici o reglementare care să oblige explicit firmele să aloce fonduri pentru pregătirea salariaților, fie ei muncitori sau manageri. Totuși, companiile mari și medii și-au constituit în timp diverse centre proprii de calificare și perfecționare a propriilor salariați; astfel companiile alocă resurse financiare importante din buget pentru pregătirea profesională a salariaților. Astfel, marile corporații americane alocă fonduri destul de consistente pentru pregătirea ambelor categorii de salariați – muncitori și manageri – instruirea urmând a se face atât în interiorul companiilor, cât și în afara lor. De exemplu, o serie de companii și-au constituit propriile centre de training sau universități pentru pregătirea salariaților; acestea alocă anual sume importante prin care sprijină instruirea continuă a diferitelor categorii de salariați.

The study noted that over 50% of respondents said that the professional training is not a priority for the company. In order to reduce the professional training expenses, companies practice only the professional training methods at the work place.

Otherwise, it is noted that to the professional training, the education law (art. 21, p.6) provides the transfer to the state budget of at least 2% of the salary fund to create a special fund. In reality, however, there is no such a mechanism which would create such a fund and traders call more often at different training centres are not always able to propose training programs appropriate to the professional requirements.

The Western practice: for example in the USA there is no legislation that requires companies explicitly to allocate funds for training employees, either they are workers or managers. However, large and medium companies have established several centres for their qualification and training of their employees, so companies allocate financial resources in the budget for the training of the employees. In this way, major U.S. corporations allocate funds fairly consistent for the preparation of both categories of employees-workers and managers – the preparation being made inside and outside their companies. For example, a number of companies have established their own training centres or universities for training the employees; they allocate significant sums annually that support continuous training for different categories of employees.

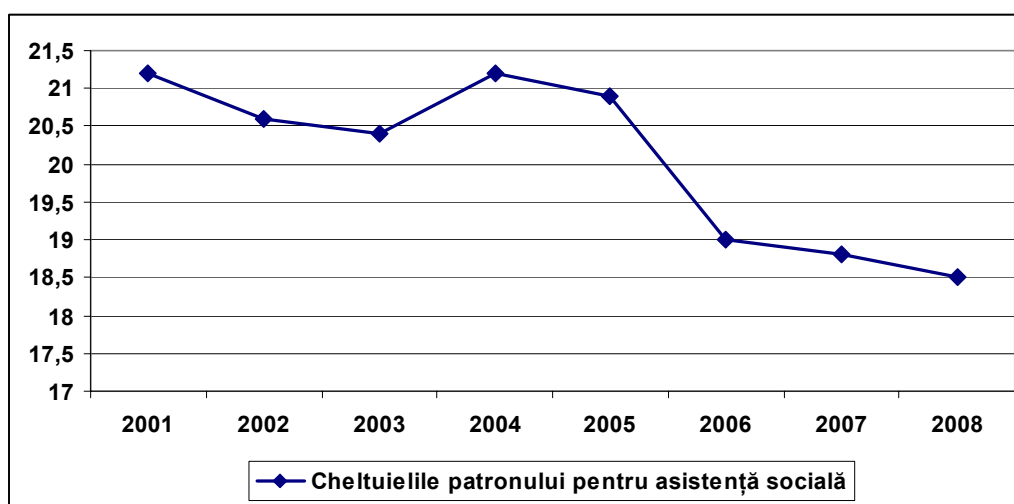
The shortage of the qualified personnel in several branches of economy is determined also by the emigration of a part of the population which is able to work abroad, and also by the trades and

Deficitul de personal calificat în mai multe ramuri ale economiei este determinat și de emigrarea unei părți din populația aptă de muncă în străinătate, dar și de faptul că meseriile și profesiile oferite de școlile profesionale și polivalente nu satisfac cerințele agenților economici și nu corespund cererii existente pe piața muncii.

Recompensele indirecte includ o contribuție obligatorie a patronului pentru asistența socială, care constituie o componentă destul de costisitoare în structura cheltuielilor lui pentru forța de muncă. În perioada 2001-2008 această cotă în medie pe țară a variat între 21,2%-18,5%.

professions offered by the vocational schools and multi-operators, facts that does not correspond to the requirements and the existing demands on the labor market.

The indirect rewards include compulsory employer contributions for social assistance which is a relatively expensive component in the structure of employer labor costs. Between 2001-2008 the average rate per country ranged from 21,2% – 18,5%.

Figura 4. Evoluția cheltuielilor patronului pentru asistență socială în perioada 2001-2008

Sursă: BNS

Figure 4. The evolution of the employer costs for social assistance during 2001-2008

Source: NBS

Diminuarea contribuției pentru asistența socială poate fi explicată prin reducerea cotelor defalcărilor în bugetul asigurărilor sociale de stat pentru angajatori, în conformitate cu modificările operate în legislația fiscală. Sistemul de asigurări sociale este bazat pe contribuții obligatorii ale angajatorului și angajatului, din care se formează anumite fonduri pentru protecția și recuperarea sănătății salariaților, protecția muncii, plata pentru incapacitatea temporară de muncă, plata pensiilor etc. Cu toate acestea, menționăm că mecanismul existent de redistribuire nu are la bază un principiu echitabil de utilizare a resurselor destinate pentru stimularea angajaților și angajatorilor în calitatea lor de contribuabili.

Începând cu 2004, în Republica Moldova se implementează sistemul de asigurări medicale. Acest mecanism trebuie completat, în modul în care ar permite angajatorului, ca acesta să participe cu diverse programe de protecție și recuperare a sănătății angajaților.

Este necesar să concretizăm că ajustările operate în sistemul public de asigurări sociale, ca urmare a reformelor structurale, încă nu au adus rezultate scontate, iar responsabilitatea de asigurarea protecției social-economice

The decrease of the contribution to social assistance rates can be explained by the reducing breakdowns in state social security budget for employers in accordance with amendments to the tax laws. However, note that the existing mechanism of redistribution is not based on a principle of equitable use of resources meant to encourage employees and employers as taxpayers.

Starting with 2004, the Republic of Moldova is implementing the health insurance system. This mechanism should be completed in the way that would allow the employer to participate in various programs on protecting and recovering workers' health.

It is necessary to deliver on that adjustments made in the public system for social security, as a result of the structural reforms that have not yet brought to the expected achievements, and the responsibility of ensuring social and economic protection to the employees involves substantial costs for employers. Otherwise the list of programs included in state social insurance budget is wide.

Mandatory contributions for health care

a salariaților implică costuri substanțiale pentru angajatori. În altă ordine de idei, lista programelor incluse în bugetul asigurărilor sociale de stat este foarte vastă.

Contribuțiile obligatorii pentru asistență medicală, prevăzută în legislație pentru patroni și salariați în 2009, a constituit 3,5% din fondul de remunerare a muncii pentru fiecare în parte: patronii și angajații fiind la același nivel și pentru anul 2010. În același timp, menționăm că aceste contribuții completează necesitățile bugetului și au un caracter redistributiv.

În opinia angajatorilor, exprimate la diferite întrevederi cu reprezentanții structurilor guvernamentale, au fost înaintate mai multe propuneri vis-à-vis de acest subiect. O soluție în acest sens, ar fi redistribuirea resurselor financiare din Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat pentru odihnă și tratament agenților economici. Această măsură poate fi realizată prin reducerea cotei de asigurări pentru patroni și angajați.

În acest context, menționăm că, cu toate ajustările calitative operate în Legea privind sistemul public de asigurări sociale nr.489-XIV din 1999, putem observa și unele aspecte care nu se înscriu în conceptul și mecanismul de asigurări, cum ar fi procurarea și redistribuirea biletelor de tratament și odihnă, oferirea anumitor servicii medicale pentru unele categorii de personal etc.

În această ordine de idei, se propune ajustarea unor cheltuieli din sursele bugetului asigurărilor sociale de stat pentru a facilita angajatorii și angajați să utilizeze metode noi de motivare a personalului sub formă de „**Pachet social**”. Acesta, în calitate de mecanism de motivare a personalului, nu va substitui sistemul de stimulente și înlesniri, prevăzut de cadrul normativ juridic existent, ce ține preponderent de asigurarea protecției și securității muncii sau, în unele cazuri, va fi destinat anumitor categorii de beneficiari socialmente vulnerabili, dar va contribui la promovarea unor principii noi de motivare a personalului, bazate pe managementul participativ.

Promovarea noului mecanism de motivare a personalului

La modul general, motivarea determină în mod direct, sub multe aspecte, rezultatele muncii. O motivare suficientă a angajaților este o premisă a productivității, o îmbunătățire treptată a rezultatelor muncii. Crearea condițiilor pentru o bună motivare semnifică atenuarea factorilor care provoacă sentimente negative și amplificarea celor ce generează satisfacție.

Pentru a obține satisfacție din munca depusă, angajații trebuie să simtă că munca prestată este o reală valoare. Este important să precizăm că fiecare angajat are nevoie de propria motivare pentru a obține performanțe. Aceasta permite evitarea abordării standartizate a motivării. Iar în condițiile unei concurențe crescânde în mediul de afaceri, pentru orice întreprindere este dificil să-și mențină forța de muncă calificată fără a le oferi stimulente mai esențiale. Astfel, se impune o abordare a motivării muncii într-o optică managerială de perspectivă și ține cont de toate elementele esențiale ce intervin în procesul muncii.

provided in the legislation concerning the employers and employees for 2009 were 3,5% from the salary fund for each one: employers and employees are the same level in 2010. In the same time, it is important to mention that the contributions complete the budget needs and they have a redistributive character.

According to the employers opinions expressed in various meetings with the representatives of the government structures, there were presented several proposals concerning this subject. A solution in this respect would be the redistribution of the financial resources of the state social insurance budget for the rest and the treatment meant for the employee. This can be achieved by reducing the insurance contribution for the employers and employees.

In this context, we would like to mention that although qualitative adjustments were made to the Law nr. 489-XIV of 1999 on public system for social insurance, we have noticed some issues that do not fall within the concept and mechanism of insurance, such as acquisition and redistribution of the treatment and rest tickets, providing certain medical services for certain categories of personnel, etc.

In such a way, there is a proposal to adjust some expenditures of social insurance state budget sources to help the employers and employees to use the new methods to motivate the staff such as the “**Social package**”. The “Social Package” as a mechanism of motivating the staff, will not replace the system of incentives and facilities provided by the existing legal regulatory framework that represents mainly the protection and the safety at work or in some cases, for certain categories of socially vulnerable beneficiaries, but will help to promote new principles to motivate staff based on participatory management.

Promoting the new mechanism to motivate the staff

Generally speaking, the motivation directly determines under many aspects the result of the work. The sufficient motivation of the employee leads to productivity and to gradual improvement in employment outcomes. Creating conditions for a better motivation means to diminish the negative factors and feelings and amplify the feelings which generate satisfaction.

In order to get satisfaction from work, employees must feel that the work they performed is of a real value. It is important to point out that every employee needs to get its own motivation. This strategy helps to avoid the standart approach of the motivation. And considering the increasing concurrence in the business sphere, it is difficult for any company to maintain a qualified labor force without providing essential incentives. Thus, the work motivation requires an approach from managerial perspective, taking into consideration all the essential elements involved in the labor process.

Utilizarea motivării ca element stimulator necesită luarea în considerație atât a intereselor patronilor, cât și a intereselor angajaților, deoarece ei de comun acord participă la formarea produsului final și contribuie la asigurarea funcțională a economiei în ansamblu.

În scopul examinării posibilității promovării „Pachetului social”, drept instrument de motivare a angajaților, au fost studiate opiniile angajatorilor, specialiștilor din domeniul resurselor umane, măsură realizată prin intermediul testării a 50 de companii din Republica Moldova, din diferite zone geografice și domenii de activitate.

Rezultatele obținute confirmă interesul sporit față de promovarea acestui mecanism nou de motivare a personalului. În cadrul testării, companiile participante la sondaj au avut posibilitatea să evidențieze în ordinea priorităților componentele din structura „Pachetului social”. Mai mult de 50 la sută din cei testați pe primul loc au evidențiat serviciile medicale, asigurările, plata pentru transport, 20 % au optat pentru produse alimentare, în timp ce alții nu acceptă categoric motivarea prin produse alimentare.

În spiritul ideii promovate, menționăm că conținutul și structura „Pachetului social” sunt subiecte ale negocierilor colective la nivel de unitate economică.

Orientativ structura Pachetului social va include: asigurări de sănătate, pensii facultative, bilete de tratament și odihnă, alimentație, cheltuieli de transport, pregătire profesională etc.

Pachetul social poate fi fundamentat pe numeroase elemente de judecată și corelații pe care acesta le presupune în funcționalitatea sa. În dependență de importanța care se acordă unuia sau altuia din elementele constitutive, pot fi determinate diferite variante ale pachetului social, în funcție de prioritățile întreprinderii.

Este important de menționat că destinația „Pachetului social” este orientată spre dezvoltarea capacităților intelectuale, prevenirea sau chiar eliminarea consecințelor diferitelor riscuri de sănătate, de viață, spre îmbunătățirea condițiilor de muncă ale personalului pe perioada angajării, schimbarea accentelor în structura beneficiilor acordate.

Combinățiile optime ale costurilor pentru forța de muncă vor fi determinate de către fiecare agent economic drept un echilibru între armonizare și valoare pentru fiecare angajat. Pe lângă toate aspectele motivaționale, Pachetul social va contribui la eliminarea plăților neoficiale practicate de către unii angajatori.

Concluzii

Pentru salariat, motivarea este un mijloc de existență, de aceea *politicile motivaționale trebuie să ia în calcul necesitățile fundamentale ale angajaților*. Gestionarea eficientă a resurselor umane nu trebuie să fie o preocupare doar a angajatorilor, dar și una primordială a statului, care își va orienta politicile economice și sociale spre realizarea acestui obiectiv. În acest context, se cere o inventariere a cadrului normativ juridic în scopul ajustării legislației la

In order to use motivation as a stimulating element, it is important to take into consideration the interests of the employers and of the employees, because they both participate in the formation of the final product and provide the functional character of the economy on the whole.

Examining the possibility of promoting the “*Social package*” as a tool to motivate the employees, there have been examined opinions of employers, human resource experts, as achieved through testing of 50 companies from the Republic of Moldova in different geographical areas and fields.

The results confirmed the great interest for promoting the new mechanism to motivate the personnel – the “*Social Package*”. While testing the companies participating in the survey had the possibility to point in the order of priority components, the structure of the “*Social Package*”. More than 50 percent of those tested had chosen first of all the healthcare, insurance, payment for transportation, 20% opted for food, while others definitely did not accept motivation by food.

We would like to mention that the “*Social package*” content and structure are subjects of collective negotiation at the level of economic unit.

The structure of the Social package includes: health insurance, facultative pension, treatment and rest tickets, food and transport costs, professional training etc.

The Social Package may be based on several judging factors and correlations that assume functionality. Depending on the importance given to one or another constituent elements can be determined different variants of the social package, depending on employer's priorities.

It is important to mention that the concept of “*Social package*” was created to develop intellectual abilities and to prevent or even remove the consequences of various health risks, life risks, to improve the working conditions of the personnel during the employment, changing accents in the structure of the provided benefits.

The optimal mix of the labor force costs will be determined by each operator as a balance between harmonization and the amount per each employee. Besides all motivational aspects, the “*Social package*” will help to eliminate the unofficial payments charged by some employers.

Conclusions

To the employee, the motivation is a mean of existence, therefore, *the motivational policies must take into account the motivational fundamental needs of employees*. The effective management of the human resources should not be a concern only to employers, but also a primary concern of the state which will guide economic and social policies to achieve this objective. In this context there is a need to make an inventory of

cerințele pieței muncii.

Pachetul social, ca instrument concret de motivare, se va înscrie unor cerințe de perspectivă:

- în primul rând, va stimula creșterea productivității muncii, acționând deopotrivă ca mijloc de reglementare a partajului în interiorul firmei, a profitului obținut, prin aceasta îndeplinindu-și concomitent și rolul de stabilizator macroeconomic;
- în al doilea rând, va asigura concentrarea intereselor agenților economici sau grupurilor de agenți economici, a partenerilor sociali, atât sub aspectul recompensării (participării la muncă), cât și pentru stimularea rentabilizării și sporirii producției, inclusiv a surselor necesare pentru reinvestire și dezvoltare.

the legal regulatory framework in order to bring the legislation to the labor force market needs.

The “Social Package” as a tool of motivation will be considered a requirement with Perspectives:

- first of all, it will incite the growth of the labor productivity, acting both as a means of regulating the division within the company, the profit received by it and simultaneously fulfilling the role of macroeconomic stabilization;
- secondly, it will ensure the concentration of the economic interests of the groups or economic agents, social partners, both in terms of rewarding (work participation) and to stimulate and enhance the value for the production, including the need for reinvestment and the development sources.

Bibliografie selectivă / Selective Bibliography:

1. Codul Muncii nr.154-XV din 28 martie 2003 (Monitorul Oficial, 29 iulie, nr.159-162, partea I, art.648);
2. Legea privind sistemul public de asigurări sociale
3. Armstrong M. „*Managementul Resurselor Umane – Manual practic*”, Editura Codecs, . București 2003;
4. Manolescu A. „*Managementul Resurselor Umane*”, Editura Economică, București 2001;
5. Marcis Monica, Petean Florin „*Managementul strategic al resurselor umane*”, Editura CDM, Cluj 2000;
6. *Piața forței de muncă în Republica Moldova*, Culegere statistică, Chișinău, 2006, p 114-119
7. *Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor*, Global Compact Network Moldova, Chișinău, UNDP, 2008
8. Anuarele statistice ale Republicii Moldova 2001 – 2008
9. *Organizarea muncii și tipologia programului de muncă*, Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2008;
10. Date statistice privind costul forței de muncă.
11. Site-uri Internet / Internet sites:
Internet www.google.md
Internet www.regielive.ro
Internet www.statistica.md

TINERII DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

Lect. univ. Mihail BOLOGAN, ASEM

Noua generație a tinerilor din Republica Moldova are trăsături unice, ce o diferențiază de generațiile anterioare. În primul rând, tinerii din prezent s-au născut, în mare parte, într-un stat independent, ceea ce a presupus anumite caracteristici ca: scăderea în continuu a nivelului de trai al populației, apariția fenomenului migrației, a noilor oportunități de dezvoltare, posibilitatea efectuării studiilor peste hotare etc. De asemenea, tinerii actuali au trăit într-o perioadă de tranziție continuă, ce pare că va lua sfârșit în curând. Numărul lor a crescut foarte mult, atingând apogeul în 2008, când a fost consemnat cel mai mare număr de tineri de 15-24 de ani din istoria țării noastre. Numărul mare de tineri din societatea noastră în tranziție face ca ei să beneficieze de o atenție sporită atât din partea cercetătorilor științifici, cât și a autorităților publice.

THE YOUTH IN MOLDOVA IN THE TRANSITION PERIOD

Univ. lecturer Mihail BOLOGAN, AESM

The new youth generation of Moldova has unique features, which differentiates it from the previous generations. First of all, most of the current youth generation was born in an independent state, which implies certain peculiarities like: the continuous decrease in the population's standard of living, the appearance of the migration phenomenon, the rise of new development opportunities, the possibility of studying abroad etc. Moreover, the present youth has lived in a period of continuous transition, which will seemingly end soon. The number of young people has increased significantly and reached its peak in 2008, when the biggest number of young people aged 15 to 24 was recorded in the history of our country. The great number of young people in our transition society made them benefit from increased attention from scientific researches public authorities as well.

Cuvinte-cheie

Tranziție, tineret, Republica Moldova, mediul rural, Transnistria, migrațiune, demografie.

Introducere

Anii de tranziție la economia de piață și de constituire a unei societăți democratice în Republica Moldova au fost marcați de importante succese, dar și de multe dificultăți, greșeli, constrângeri. Aceasta din urmă au avut, evident, un impact negativ asupra dezvoltării societății și coeziunii sociale.

Una din trăsăturile acestei perioade este durata extrem de lungă. Luându-și startul cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, pare a nu avea sfârșit. Situația social-economică, de-a lungul anilor, s-a agravat tot mai mult, caracterizată fiind de un haos total, instabilitate și iresponsabilitate.

E de menționat că, în economiile moderne, cunoștințele noi, tehnologiile avansate, managementul contemporan – elemente ce țin de calitatea capitalului uman – asigură până la 65-70% din creșterea economică. Prin urmare, în momentul demarării procesului de tranziție, R. Moldova avea un potențial uman, economic și natural competitiv la nivel internațional, dar utilizarea lui necesita, în noile condiții, constituirea unui cadru politic, legislativ, instituțional, psihologic etc., adecvat acestor mari transformări.

Aspectele principale ale tranziției în Republica Moldova sunt:

- Diferendul transnistrean și situația din UTA Găgăuzia.
- Dependența foarte mare de resursele energetice din exterior.
- Caracterul preponderent agro-alimentar al economiei.
- Degradarea potențialului științifico-tehnic și informațional.
- Dimensiunile enorme ale datoriilor interne și externe, insuficiența investițiilor.
- Soldul negativ al balanței comerciale.
- Șomajul și migrația forței de muncă.

I. Analiza problemelor tinerilor în perioada de tranziție din Republica Moldova

Perioada de tranziție, în care se află în prezent Republica Moldova, însoțită de lipsa mecanismelor de implementare a mai multor legi, a diminuării catastrofale a veniturilor familiilor și a ritmului scăzut de implementare a reformelor sociale, a afectat în mod fundamental întreaga societate, în special generația tânără.

Situația tinerilor din R. Moldova devine tot mai critică, fapt determinat de problemele social-economice ale țării. Astfel, indiferent de locul de trai, pentru tineret cele mai actuale probleme sunt legate de mărimea mică a veniturilor, majorarea prețurilor, criza de locuințe, creșterea șomajului, reducerea accesului la serviciile

Keywords: Transition, youth, Republic of Moldova, rural environment, Transnistria, migration, demography.

Introduction

The years of transitioning to market economy and establishing a democratic society in Moldova have been marked by great achievements, but also by many difficulties, mistakes and constraints. The latter has obviously had a negative impact on the development of society and social cohesion.

One of the features of this period was its extremely long duration. It emerged more than 15 years ago and it seems to have no end. The socio-economic situation, characterized by complete chaos, instability and irresponsibility, has only worsened over the years.

It must also be mentioned that new information, high technology, contemporary management – elements that depend on the quality of human capital – ensure, in modern economies, up to 65-70% of economic growth. Therefore, at the start of the transition process, Moldova had internationally competitive human, economic and natural potential, but putting it to use required, in the new conditions, a political, legislative, institutional, psychological etc framework, adequate to these transformations.

The main features of the transition in Moldova are:

- Transnistrian conflict and the situation in UTA (Administrative Territorial Unit) Gagauzia.
- High dependence on external energy resources.
- Leading character of the agro-food sector in economy.
- Reduction of scientific, technical and informational potential.
- Enormous size of external and internal debt, insufficient investments.
- Negative balance of trade.
- Unemployment and labor force migration.

I. Analysis of youth during the transition period in the Republic of Moldova

The transition period in which Moldova is at the moment, along with the lack of mechanisms for implementing various laws, the severe downfall of families' income and decreasing pace of implementing social reforms has fundamentally affected the entire society, especially the young generation.

The youth's situation in Moldova is becoming more and more critical, which is determined by the country's social-economic issues. Therefore, regardless of living location, the youth's most serious problems are related to small incomes, increasing prices, housing crisis, increasing unemployment, reduced access to social services (health, social protection, education

sociale (sănătate, protecție socială, învățământ etc.).

Una din cele mai acute probleme a fost și rămâne plasarea tinerilor în câmpul muncii. Tranziția la economia de piață a determinat o rată înaltă a șomerilor printre tineri. Lipsa posibilităților de autoafirmare și a garanțiilor sociale contribuie nemijlocit la înstrăinarea tinerilor de la procesele actuale din viața economică a țării și la sporirea numărului celor care pleacă oficial sau neoficial din țară.

Plasarea în câmpul muncii a tinerilor decurge anevoios și din motivul cerințelor înaintate de către angajatori referitor la gradul de calificare și vechimea în muncă, o altă cauză fiind declararea de către agenții economici a locurilor de muncă neatractive, prost remunerate, cu condiții și programe de muncă specifice (condiții nocive, schimb de noapte, muncă cu ore peste program).

Cauzele care influențează creșterea numărului tinerilor care devin șomeri sunt diverse: legislația imperfectă, pregătirea neadecvată a lor în instituțiile de învățământ, lipsa abilităților de viață, lipsa mecanismelor de susținere a antreprenorilor tineri. Perioada de tranziție de la absolvirea școlii până la integrarea tineretului pe piața forței de muncă este una dintre cele mai dificile, cu impact economic și social deosebit de puternic. Tinerii sunt cei mai vulnerabili în contactul cu piața forței de muncă, fiind dezavantajați în comparație cu adulții, având în vedere că vechimea în muncă se ia în calcul, uneori, drept condiție obligatorie la angajarea la serviciu. Alte probleme cu care se confruntă tinerii, așa ca șomajul, migrația ș.a., derivă de fapt din lipsa oportunității de a îmbrățișa o profesie bună și de a se angaja la un loc de muncă bine plătit.

Cel mai grav impact al tranziției este scăderea catastrofală a calității vieții în Republica Moldova, îndeosebi datorită reducerii esențiale a veniturilor și a puterii de cumpărare. Dar aceasta nu este unicul indice al calității vieții. Referindu-ne, în general, la conceptul de calitate a vieții, acesta exprimă totalitatea condițiilor naturale, tehnice, economice, social-politice, culturale, etice etc., care permit ființei umane să-și asigure integritatea sa biologică, socială și spirituală, să-și organizeze existența în conformitate cu aspirațiile sale.

Componentele principale ale conceptului de calitate a vieții sunt următoarele: calitatea mediului înconjurător, starea demografică, calitatea condițiilor de muncă, mărimea veniturilor, volumul și structura consumului, calitatea condițiilor de locuit, starea de sănătate, instruirea, educația și cultura, condițiile mediului social-politic.

Starea actuală din Republica Moldova se caracterizează prin faptul că toate componentele calității vieții au avut de suferit într-o măsură mai mică sau mai mare, dar, luate împreună, au diminuat cu mult nivelul de trai (gradul de satisfacție a necesităților de viață ale tinerilor).

etc.).

One of the most stringent problems was and remains to be youth employment. The transition to market economy has caused a high unemployment rate among young people. The lack of self-affirmation opportunities and social guaranties contributes directly to the youth's alienation from the current processes taking place in the country's economic life and it also increases the number of young people who, officially or off the record, leave the country.

Employment of youth is a difficult process, also due to the high demands set forward by employers in terms of qualification level and experience. Another reason is that economic agents offer unattractive and poorly paid workplaces, with specific working conditions and programs (harmful conditions, night shift, overtime).

There are various causes behind the increasing number of unemployed young people: imperfect legislation, improper training of young people in education institutions, lack of life skills and lack of support mechanisms for the young entrepreneurs. The transition period between graduating school and employment of youth is one of the most difficult, with a strong economic and social impact. Young people are the most vulnerable when it comes to interacting with the labor market, as they are in a disadvantaged position compared to adults, given the fact that work experience is often a mandatory employment condition. Other problems the youth is facing, like unemployment, migration and others, arise from the lack of opportunities for choosing a good profession and getting employed in a well paid position.

Transition's most disastrous impact is the severe decrease of quality of life in Moldova, especially due to the essential reduction of income and purchasing power. However, this is not the only quality of life index. The quality of life concept, in general, comprises all natural, technical, economic, social-political, cultural, ethical etc. conditions that allow for a human being to provide for himself its biological, social and spiritual integrity and to organize its existence according to his or her goals.

The main components of the quality of life concept are the following: quality of environment, demographic situation, quality of labor conditions, size of income, size and structure of consumption, quality of living conditions, state of health, training, education and culture, conditions of the social-political environment.

Moldova's present situation is characterized by the fact that all quality of life components have been more or less affected, but, as a whole, they have severely diminished the living standards (degree of satisfaction of young people's life-related needs).

II. Perspectivele de dezvoltare a tinerilor licențiați, ce provin din mediul rural

Pentru tinerii din mediul rural, perioada cea mai vulnerabilă, din punctul de vedere al luării unei decizii privind viitorul lor, este absolvirea instituției de învățământ superior. În acel moment, tinerii au câteva posibilități: stabilirea în orașul în care au studiat pentru angajare, întoarcerea în localitatea de baștină pentru desfășurarea activităților cu caracter socio-economic, continuarea studiilor la masterat la o universitate din țară sau de peste hotare sau migrarea în afara țării pentru căutarea unui loc de muncă ș.a.

Studiul efectuat de autor pe un eșantion de 300 de absolvenți ai Academiei de Studii Economice din Moldova, a demonstrat sentimentele contradictorii ce le poartă respondenții. Astfel, majoritatea din ei sunt interesați în dezvoltarea socio-economică a localității lor de baștină. În același timp, doar o parte mică dorește cu adevărat întoarcerea la baștină după absolvirea facultății, din motivul că nu au condiții pentru dezvoltare profesională și nu sunt remunerați la nivel.

De asemenea, respondenții au demonstrat bune abilități economice, majoritatea din ei dorind să deschidă în viitor o afacere proprie. Este semnificativ și faptul că o bună parte din studenți deja activează într-un anumit domeniu. Din cei salariați, 52% lucrează după specialitate, iar din cei nesalariați, care au anumite venituri, doar 32% activează conform specialității. Acest fapt poate fi explicat de concurența mare la obținerea unui serviciu pentru anumite specialități sau de numărul insuficient de astfel de posturi pentru studenții absolvenți.

În continuare este prezentat modul în care respondenții au răspuns la cele mai importante întrebări din sondaj.

Circa 83,4% din tinerii respondenți și-au legat speranțele venirii la studii în Chișinău de obținerea unei profesii anumite, indiferent dacă motto-ul principal a fost un venit bun (53,7% din total) sau doar o dorință internă de a urma o specialitate anume (29,7% din total). Poate fi considerat pozitiv faptul că doar 10 persoane (sau 3,3%) din cele chestionate au văzut în plecarea la studii în Chișinău o „evadare” din localitatea de baștină. Astfel, concluzia principală este că studenții din mediul rural au plecat conștient la studii, dorind să îmbrățișeze pe viitor o profesie conform specialității, iar rata celor care au ajuns la studii din alte considerente este mică.

Majoritatea studenților (48,3%) din mediul rural, deși nu au un serviciu, doresc să rămână în Chișinău, considerând că au perspective mari în acest sens. În general, printre cele mai populare răspunsuri se observă fie dorința de a rămâne în Chișinău pentru angajare sau continuarea studiilor, fie o decepție în ceea ce privește condițiile socio-economice și de afirmare profesională din localitatea de baștină.

Referitor la planurile de viitor, 43% din respondenți doresc stabilirea cu traiul în Chișinău, aproape jumătate (46%) intenționează să-și continue studiile la masterat în Chișinău sau peste hotare și doar 11,7% își planifică

II. Development perspectives for licensed young people from the rural environment

When speaking of making a decision about the future, the most vulnerable period for the youth in rural areas is graduating a higher education institution. At that time, young people have a number of options: seek employment in the city of graduation, return to home town to engage in socio-economic activities, continue studies with a Masters program at a local or foreign university, or migrate abroad to seek employment, and so on.

The study conducted by the author on a sample of 300 graduates of the Academy of Economic Studies has proved the conflicting feelings respondents have. Thus, most of them are interested in the socio-economic development of their home town. At the same time, only a small part of them indeed want to return to their home town after graduation, because there are no conditions for professional development and no wages to meet their qualifications.

The respondents have also shown good economic skills, most of them wanting to open their own business in the future. Another notable thing is that a significant amount of students are already working in a certain field. Out of those who receive wages, 52% work according to their profession, while out of those who do not receive wages, with certain income, only 32% work according to their profession. This can be explained by the high competition existing for work places in certain fields or by the insufficient number of such positions for graduate students.

Below is presented the way the respondents have answered to the most important questions in the survey.

83,4% of the young respondents have related their hopes to study in Chisinau with getting a particular profession, regardless if the main motto was a good income (53,7% of the total) or just an internal desire to receive a certain specialty (29,7 of the total). The fact that only 10 people (or 3,3%) of the respondents consider going to study in Chisinau as “an escape” from their home town could be considered a positive thing. Therefore, the main conclusion is that the students from rural areas have knowingly went to study, wanting to be employed, in the future, in a profession according to their specialty, and the percentage of those who have went to study for other reasons is very small.

As for their future plans, 43% of respondents wish to live in Chisinau, almost half (46%) intend to continue studies by doing a Masters program in Chisinau or abroad and only 11,7% plan to work abroad. The general trend that can be noticed is the desire to continue studies and get a well paid work place, while the option to work abroad is taken into consideration only by a rather small number of students.

Resulting from the differences between development and infrastructure in the urban and rural

plecarea la muncă peste hotare. Se observă că tendința generală este continuarea studiilor și obținerea unui loc de muncă bine plătit, iar opțiunea cu plecarea la muncă peste hotare este îmbrățișată de un număr relativ mic de studenți.

Pornind de la diferențele de dezvoltare și infrastructură a mediilor urban și rural în Republica Moldova, tinerii din mediul rural doresc să-și construiască un viitor mai bun și mizează în acest sens pe efectuarea studiilor, urmată de angajarea și stabilirea definitivă în orașul Chișinău, deși sunt mai multe impedimente în acest sens, așa ca oferta mare de specialiști în capitală, costul chiriei, uneori inaccesibil.

III. Situația tinerilor din Transnistria, comparativ cu cea a tinerilor din partea dreaptă a Nistrului

Conform rezultatelor recensământului efectuat în regiunea transnistreană în noiembrie 2004, la 11 noiembrie 2004, pe teritoriul aflat sub controlul regimului separatist – așa-zisa „republică moldovenească nistreană” (adică: zona din partea de est a Nistrului, fără câteva localități controlate de Chișinău, plus orașul Tighina – Bender și câteva sate de pe malul de vest al Nistrului), trăiau 555,5 mii de persoane față de 679 mii în 1989. Aceasta constituie o scădere de 124 mii de locuitori sau peste 18% față de 1989, când a avut loc ultimul recensământ.

Conform datelor BNS, în 1989, „raioanele de Est ale Republicii Moldova și municipiul Bender” aveau o populație de 739.700 de locuitori, adică cu vreo 60.000 mai mult decât conform datelor oferite de autoritățile de la Tiraspol. De aici s-ar putea trage concluzia că scăderea populației din regiunea transnistreană e chiar mai mare de 18%, ceea ce ar fi greșit, deoarece uneori se neglijează faptul că regimul separatist de la Tiraspol nu controlează chiar în întregime ceea ce în 1989 constituia „raioanele de Est ale Republicii Moldova”. Oricum, o scădere cu 18% a populației în numai 15 ani, recunoscută oficial de autoritățile tiraspolene, arată că în regiune a avut loc o emigrare masivă a populației. În același timp, rata de emigrare a cetățenilor din partea dreaptă a Nistrului între cele două recensăminte a fost de doar 6%.

Situația demografică în PSN este cu atât mai dificilă, cu cât influența factorilor migratorii și naturali în scăderea numărului populației este în aceeași măsură puternică. Astfel, în anul 2008, populația din regiune a scăzut cu 3343 persoane datorită factorului migrator și cu 2677 persoane datorită sporului natural, astfel că în prezent numărul populației este de doar 527,5 mii de persoane. De asemenea, nu există niciun raion sau oraș în care situația demografică să fie favorabilă. Spre exemplu, datele similare pentru PDN sunt: spor natural de -5077 persoane și spor migrator de -5102 persoane, PDN având o populație de 6,6 ori mai mare decât PSN.

Din punctul de vedere al specialității pe care tinerii intenționează s-o profeseze sau la care studiază deja, nu există discrepanțe evidente, în special când e vorba de domeniul cel mai solicitat – economia. Astfel, 15,6% din tinerii din PDN și 17,7% din PSN ar prefera să devină

environments, young people in rural areas wish to build a better future and, to make this happen, they count on studying, getting a job afterwards and permanently live in Chisinau, even though there are many impediments against this, like the big offer of specialists in Chisinau or rent expenses, often unaffordable.

III. The situation of young people in transnistria, compared to that of the young people on the right side of nistru

According to the results of the census conducted in the Transnistrian region in November 2004, 555,5 thousand people lived, on November 11, 2004, on the territory controlled by the separatist regime – the so called “Nistrian Moldovan Republic” (meaning: the territory on the Eastern bank of Nistru, except a few locations controlled by Chisinau, plus the city of Tighina – Bender and a few villages on Nistru’s Western bank), compared to 679 thousand people in 1989. This means a drop by 124 thousand inhabitants or over 18% compared to 1989, when the last census was conducted.

Based on the National Bureau of Statistics (NBA) data, the “Eastern rayons of Moldova and the Bender municipality” had in 1989 a population of 739.000 inhabitants, which is with 60.000 more than in the data supplied by the Tiraspol authorities. From this we can conclude that the population in the Transnistrian region decreased by more than 18%, which could be an error, because sometimes it is neglected that the Tiraspol separatist regime does not entirely control what was in 1989 the “Eastern rayons of Moldova”. Either way, an 18% population decrease in only 15 years, officially stated by the Tiraspol authorities, denotes a massive population emigration from the region. At the same time, the population’s emigration rate on Nistru’s Eastern side was of only 6% between the two censuses.

The demographic situation in the Left Side of Nistru (LSN) is even more difficult because the influence of both migratory and natural factors on the population decrease is equally strong. Thus, in 2008, population in the region decreased by 3343 people due to the migratory factor and 2677 people due to the natural increase, causing the present population to be of only 527,5 thousand people. There is also no rayon or city where the demographic situation is better. For example, the similar data for the Right Side of Nistru (RSN) are: natural increase -5077 people and migratory increase -5102 people, as the RSN has a population 6,6 times bigger than the LSN.

From the perspective of the specialty young people intend to take or already study, there are no obvious differences, especially when it comes to the most requested field – economy. Therefore, 15,6% of RSN young people and 17,7% of LSN young people would prefer to become economists. Another important tendency in LSN is the law specialty (16,6%) and the teaching one (10,2%), which is less representative for

economiști. O altă tendință importantă în PSN este specialitatea de drept (16,6%) și cea de pedagogie (10,2%), ceea ce este mai puțin caracteristic pentru ceilalți respondenți. Fiind o populație mai mult urbană, cei din PSN doresc mai mult să se specializeze în sport (7,5%) față de 4,0% ale celor din PDN.

Trebuie de remarcat faptul că tinerii din PDN au enumerat mai multe domenii diferite de specializare (16), în timp ce 86,4% din tinerii din PSN au specificat doar 9 domenii. Un număr important de respondenți (11,3%) din PDN au afirmat că nu doresc să obțină o specializare, rezultat de circa 5 ori mai mare decât în PSN.

Tinerii din PDN sunt mai sceptici în ceea ce privește obținerea specialității dorite în propria localitate, în marea majoritate a cazurilor datorită lipsei acestora în localitățile de baștină. Acest fapt se explică prin aceea că majoritatea locuiește în localități rurale sau orașe mici, unde nu sunt universități.

Situația din PSN este diferită, majoritatea tinerilor considerând că au posibilitate să-și facă studiile în propria localitate (82,1%) și doar 13,5% au afirmat că în localitatea lor lipsesc astfel de instituții. În cadrul discuțiilor cu tinerii din PDN s-a mai depistat și o dorință de a obține studii de calitate peste hotare, în special în România, Franța, Marea Britanie sau SUA.

Circa 60% din tinerii de pe ambele maluri ale Nistrului au afirmat în cadrul sondajului că ar dori să emigreze, iar o bună parte din ei deja au fost peste hotare la studii sau la muncă, deși au vârsta de sub 25 de ani. Dacă pentru toți tinerii din Republica Moldova destinația principală este Rusia, cu o preponderență în rândul celor din PDN (30,5%) față de PSN (21,6%), în privința celorlalte țări, există deja diferențe de gusturi. Circa 19% din tinerii din PSN ar dori să plece în SUA, iar 5,9% ar pleca în Germania. De asemenea, 15% din ei sunt indeciși și nu știu la moment unde ar pleca. În PDN se preferă Italia 15,7% și abia apoi SUA 10,1%. România nu este destinația cea mai populară, doar 3,9% din tinerii din PDN și 1,3% din PSN ar dori să plece în această țară. Au mai fost menționate și destinații ca: Portugalia, Grecia, Ucraina, Turcia și.a.

Peste un sfert din respondenții din PDN și peste o treime din cei din PSN au spus că lucrul în echipă, de asemenea, este un atu important. În cadrul acestei întrebări s-a putut observa că tinerii conștientizează că studiile postuniversitare nu reprezintă un factor decisiv în obținerea unui serviciu bun – doar 15,4% din tinerii din PDN și 14,3% din tinerii din PSN afirmând că disponibilitatea acestor studii contează decisiv.

Aflându-se în momentul angajării la serviciu, tinerii se confruntă cu o serie de probleme, așa ca lipsa de experiență, fapt confirmat de circa jumătate din respondenți (47,8% PDN și 48,9% PSN). De asemenea, din cauza pregătirii profesionale insuficiente, ar putea să nu obțină un serviciu dorit (15,7% și 14,7%). Tinerii din PDN au reclamat cerințe de angajare exagerate mai mult decât cei din PSN (12,6% față de 7,9%), ceea ce denotă că patronii de pe malul drept sunt mai riguroși în

the other respondents. As they are a more urban population, the young people in the LSN are more willing to receive a sports specialization (7,5%) compared to only 4,0% in RSN.

One notable thing is that the young people from RSN have stated more fields of specialization (16), while 86,4% of young people from LSN mentioned only 9. A significant number of respondents (11,3%) on the RSN claimed they do not wish to receive a specialization, a result that was 5 times higher than on the LSN.

The young people on the RSN are more skeptical about receiving the specialization they want in their home town, in most cases because it lacks in their home town. This is explained by the fact that most of them live in rural areas or small cities where there are no universities.

The situation on the LSN is different, as most young people consider they have the possibility to study in their home town (82,1%) and only 13,5% claimed there are no such institutions in their home town. During discussions with the young people on the RSN, a desire has been noticed to receive quality studies abroad, especially in Romania, France, Great Britain or the US.

About 60% of young people on both sides of Nistru have stated during the survey that they would like to emigrate, while a considerable part of them has already studied or worked abroad, although they are aged under 25. If the main destination is Russia for all young people in Moldova, more among on the RSN (30,5%) and less on the LSN (21,6%), preferences differ when it comes to the other countries. About 19% of the young people on the LSN would like to go to the US, while 5,9% would go to Germany. Also, 15% of them are undecided and do not know, at the time being, where they would like to go. On the RSN, Italy is preferred by 15,7% and the US by 10,1%. Romania is not the most popular destination, as only 3,9% of young people on the RSN and 1,3% on the LSN would like to go to this country. Other destinations have been mentioned, like: Portugal, Greece, Ukraine, Turkey and other.

Over one quarter of respondents from the RSN and over one third from the LSN stated that team work is also an important advantage. This question also revealed the fact that young people are aware that postgraduate studies do not represent a decisive factor in getting a good job, as only 15,4% of young people from RSN and 14,3% from the LSN stated that having these studies is a decisive factor.

Upon employment, young people face a series of problems, like the lack of experience, confirmed by about half of respondents (47,8% RSN and 48,9% LSN). Also, due to insufficient professional training, they might not get the desired job (15,7% and 14,7%). The young people from the RSN have claimed more exaggerate employment requirements than the ones in the LSN (12,6% compared

angajarea noilor persoane tinere. În același timp, tinerii din PSN au afirmat că au probleme mai mari, cauzate de nepotism, comparativ cu cei din PDN (18,8% față de 10,8%). Acest fapt ar putea fi explicat printr-o izolare mai accentuată a regiunii, ceea ce a permis intensificării mai mari a aparatului birocratic și a relațiilor de nepotism. Așa cum era și de așteptat, mai mulți tineri din PDN au afirmat că o problemă este concentrarea mai mare a ofertelor în mediul urban, ceea ce dezavantajează tinerii ce provin din mediul rural.

Unul dintre factorii ce scade motivația tinerilor de a se integra în piața forței de muncă este primirea remitențelor de peste hotare din partea părinților sau rudelor. Astfel, 16,8% dintre tinerii din PDN și 16,1% dintre tinerii din PSN au afirmat că primesc remitențe de peste hotare.

Dacă ponderea în total a numărului de populație regională nu diferă esențial, atunci structura remitențelor este foarte diferită după valoarea lor, astfel că 23,5% din tinerii din PSN primesc sub 500 lei lunar sub formă de remitențe, în timp ce în PDN acest indicator este de doar 6,4%. La polul opus, remitențe de peste 4000 lei lunar primesc 25,3% dintre tinerii din PDN și doar 9,8% din cei din PSN. Extremele și reprezintă specificul pentru aceste două regiuni.

Dacă tinerii din PDN au enumerat patru factori importanți ce contribuie, în aceeași măsură, la creșterea criminalității în localitatea lor, fiind vorba de consumul de alcool (18,6%), șomajul (18,4%), lipsa educației moral-spirituale (17,2%) și violența în familie (16,5%), atunci tinerii din PSN au identificat un singur factor important și doi secundari. Este vorba de șomajul care cauzează, după părerea a 53,1% din respondenți, creșterea nivelului criminalității, apoi lipsa educației moral-spirituale (12,3%) și violența în familie (10,6%). Spre deosebire de PDN, în PSN importanța consumului de substanțe stupefiante a fost cu mult mai mare decât cea a alcoolului în determinarea creșterii criminalității (5,6% față de 1,7%). Este relevant faptul că o parte din tineri consideră că mass-media și mediul (prietenii), de asemenea, contribuie la creșterea criminalității, importanța cumulată a acestor factori fiind peste 10%.

PSN se confruntă cu scăderea masivă a numărului populației, iar din cauza că datele nu sunt prezentate după grupe de vârstă, este foarte dificil a estima care este impactul migrației asupra populației tinerilor din regiune. Unica modalitate de a studia tinerii din regiune este de a efectua sondaje în rândul lor, pentru a vedea care este părerea lor vis-à-vis de condițiile socio-economice cu care se confruntă în regiune.

Ca și în PDN, majoritatea tinerilor din PSN doresc să îmbrățișeze o specialitate de economist, peste 17,7% afirmând astfel; totuși, tinerii din PSN au formulat mai multe domenii de specializare dorite, cei din PDN fiind focușați în general pe 9-10 domenii mai importante.

Concluzii

Tranziția la economia de piață a favorizat apariția unor serii de dificultăți în studierea problemelor

la 7,9%), which shows that owners on the right side are more rigorous in employing new young people. At the same time, the young people from LSN claimed bigger problems caused by nepotism than the young people from RSN (18,8% compared to 10,8%). This can be explained by a more obvious isolation of the region, which allowed for a greater escalation of bureaucracy and nepotism relations. As it was expected, more young people from the RSN qualified the higher concentration of job offers in the urban environment, which positions the young people from rural areas in a disadvantage, as a problem.

One of the factors decreasing the motivation of young people to seek employment is the remittances coming from parents or relatives that are abroad. Thus, 16,8% of young people from RSN and 16,1% from LSN claimed to receive remittances from abroad.

While the weight in the region's total population is not essentially different, the structure of remittances differs greatly by value. Thus, 23,5% of young people in the LSN receive under 500 lei as remittances, but in the RSN this indicator reaches only 6,4%. At the opposite pole, only 25,3% of young people from the RSN receive monthly remittances over 4000 lei per and only 9,8% from the LSN. Namely these extremes represent the peculiarity of the two regions.

While the young people in the RSN named four important factors that equally contribute to the increase of crime in their locality: alcohol abuse (18,6%), unemployment (18,4%), lack of moral-spiritual education (17,2%) and family violence (16,5%), the young people from the LSN identified a single important factor and two secondary ones. It's about unemployment that causes, according to 53,1% of respondents, an increase in the level of crime. Among other factors were lack of moral-spiritual education (12,3%) and family violence (10,6%). Unlike the situation in the RSN, in the LSN the importance of drug abuse was much higher than that of alcohol abuse in determining crime increase (5,6% compared to 1,7%). One relevant fact is that some young people consider the media and the environment (friends) are also contributing to the increase in crime, as the cumulated importance of these factors is over 10%.

The LSN is confronting a massive population decrease, and because data is not available by age groups, it is very difficult to estimate the impact migration has on the youth population in the region. The only way to study young people in the region is to conduct surveys among them, in order to find out their take on the socio-economic conditions they face in the region.

Like in the RSN, the majority of young people in the LSN wish to practice a profession in economics (over 17,7% stated so); however, young people in the LSN named various desired fields of specialization, while those from the RSN focused, in general, on 9-10 more important fields.

Conclusions

The transition to market economy has triggered

tineretului din Republica Moldova. În urma conflictului din regiunea transnistreană, a fost pierdută legătura dintre cele două maluri ale Nistrului, practic fluxul de informație statistică fiind stopat. Puține se cunosc despre tinerii din stânga Nistrului, iar orice încercare de a face un studiu în regiune se prezintă ca o activitate ce presupune un risc.

De asemenea, de o atenție sporită trebuie să beneficieze tinerii din mediul rural, în special cei care doresc să urmeze studii superioare în orașele mari ale țării sau peste hotare. Politicile orientate spre acești tineri ar trebui să reiasă nu din originea lor, ci din năzuințele și interesele acestor tineri. Dacă tendința naturală a lor este de migrare spre mediul urban, atunci și politicile guvernamentale ar trebuie să fie orientate în această direcție. Un factor ce ar face mediul rural mai atractiv pentru tineri ar fi dezvoltarea rurală, prin dezvoltarea ramurilor producătoare în regiune și a serviciilor, ceea ce va crea locuri de muncă suplimentare pentru tinerii ce vor dori să rămână cu traiul la baștină.

Relațiile tinerilor cu piața muncii pot fi reglementate prin asigurarea unui cadru transparent și echitabil de acces al tinerilor la posturile de muncă vacante. Este nevoie de a înlătura aspectul discriminatoriu, dar și de a formula criterii de selecție reale, pe care ar putea să le îndeplinească și tinerii proaspăt absolvenți. Pe lângă modalitățile de angajare, tinerilor ar trebui să li se ofere mai multe oportunități de dezvoltare, printre care: antreprenoriatul, cu posibilitatea de a contracta credite ieftine, activitatea în sectorul non-guvernamental, voluntariatul ș.a.

the appearance of various difficulties to study, faced by the youth in Moldova. As a result of the Transnistrian conflict, the connection between Nistru's two sides was stopped and the flow of statistical data was practically lost. Little things are known about the young people on Nistru's left side and any attempt to conduct a study in the region is a risky activity.

Moreover, young people from the rural environment should benefit increased attention, especially those who wish to study in the country's big cities or abroad. The policies focused on these young people shouldn't reflect their origins, but the goals and interests of these young people. If their natural tendency is to migrate to urban areas, then the government policies should be oriented towards this direction. One factor that could make the rural environment more attractive to young people would be rural development, by developing the region's producing and services branches, which will create additional work places for the young people that wish to continue residing in their home town.

The relations between young people and the labor market can be regulated by ensuring for these young people a transparent and equitable access framework to available work positions. It is necessary to eliminate the discriminatory aspect, but also to formulate actual selection criteria, which could be met by fresh young graduates. Aside from employment opportunities, young people should also be offered various development opportunities, like: entrepreneurship, with the possibility to receive affordable credits, activity in the NGO sector, volunteering, and so on.

Bibliografie / Bibliography:

1. Afanasiev V. *Evaluarea procesului de tranziție la economia de piață în Republica Moldova*. În: *Economica*. 2002, nr. 40.
2. Ancheta forței de muncă. Chișinău: *Statistică*, 2009. 206 p.
3. Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2004. Chișinău : *Statistica*, 2004. 738 p; 2005. –Ch., 2005. 555 p; 2006. – Ch., 2006. 560 p; 2007. – Ch., 2007. 557 p; 2008. – Ch., 2008. 578 p.
4. Bîrcă A. și alții. *Situația tinerilor pe piața muncii din Republica Moldova*. Chișinău: ASEM, 2008. 138 p.
5. Bologan M. *Analiza statistică a încadrării populației tinere în noile condiții economice ale Republicii Moldova*. În: Simpozionul Internațional al Tinerilor Cercetători (14-15 aprilie 2006), Vol.I, Ediția a IV-a. Chișinău: ASEM, 2006. 345-347 p.
6. Bologan M. *Analiza statistică a oportunităților studenților ASEM din mediul rural de a se întoarce la baștină*. În: Simpozionul Internațional al tinerilor cercetători, Vol.I, Ediția a V-a (19-20 aprilie). Chișinău: ASEM, 2007. 168-171 p.
7. Ciumac S. *Concepții actuale privind tranziția la economia de piață*. În: *Economie și sociologie*. 2000, nr.1. 45-50 p.
8. Cojocaru L. *Costuri sociale ale tranziției în Republica Moldova*. În: *Analele Academiei de Studii Economice*. 2001, Vol. I. 245-251 p.
9. Grișanov L. *Tineretul și valorile lui*. Chișinău: Știința, 1976. 209 p.
10. Mioc M. *Recensămîntul din Transnistria*. [on-line]. 3 noiembrie 2005. <http://ro.altermedia.info>.
11. Pârțachi I., Caraivanova S. *Statistica social-economică*. Chișinău: ASEM, 2007. 220 p.
12. Pascaru A. *Tânăra generație din Republica Moldova în procesul de tranziție*. În: *Sociologie Românească*, Seria nouă 1-2. București, 1996. 141-149 p.
13. Postolachi V. *Problemele încadrării tineretului pe piața muncii: realități și perspective*. În: *Economica*. 2005, nr. 51. 34-42 p.

IMPLICAȚII ACTUALE ALE FORȚEI DE MUNCĂ ÎN DEZVOLTAREA POTENȚIALULUI PRODUCTIV ÎN UNITĂȚILE AGRICOLE

Lect. univ. Edvard BULGAC, UASM

Dezvoltarea potențialului tehnic și tehnologic nu a redus importanța factorului uman, ci dimpotrivă, a majorat-o prin transferul centrului de greutate în sfera inovării, care solicită forță de muncă tot mai calificată și de o specializare diversificată. În acest sens, se apreciază că dimensiunile spirituale și potențialul de acumulare a cunoașterii îi conferă forței de muncă o poziție primordială în dezvoltarea potențialului de producție în sectorul agrar. Cercetând dinamica productivității muncii în agricultură, la nivelul republicii, s-a constatat un ritm exagerat de creștere. Astfel, în perioada 2005-2007, față de anii 2002-2004, ritmul de creștere a productivității muncii a fost de 176,0%, deși efectivul mediu de lucrători s-a redus cu 39,8%, iar producția agricolă globală a scăzut cu 2,9%. Acest decalaj este un rezultat al reducerii gradului de ocupare a forței de muncă, care ne confirmă faptul utilizării nesatisfăcătoare a potențialului uman și decapitalizarea sectorului agrar în Republica Moldova.

Forța de muncă reprezintă acea parte a resurselor de muncă care este ocupată în procesul de producție sau de prestare a serviciilor.

Un aspect deosebit de important este faptul că resursele umane nu sunt stocabile, conservabile, spre deosebire de alte resurse economice. Din această cauză, problema ocupării resurselor de muncă se află în centrul preocupărilor de creșterea și dezvoltarea economică la nivel global. Astfel, la Consiliul European de la Lisabona, din martie 2000, s-a afirmat că obiectivul strategic al UE, în primul deceniu al mileniului trei, „este realizarea unei economii a cunoașterii, cea mai competitivă și dinamică din lume, capabilă de o creștere durabilă în condițiile unei îmbunătățiri cantitative și calitative privind ocuparea forței de muncă” [1, p.67].

Urmărind evoluția forței de muncă, ocupată în agricultura Republicii Moldova, se observă o tendință continuă de diminuare (tabelul 1).

Acest ritm descrescător devine tot mai intens pe an ce trece. Astfel, în 2007, față de 1997 și 2000, numărul mediu anual de lucrători ocupați în agricultură a scăzut, respectiv, cu 362,2 și 107 mii de persoane. Ritmul de reducere a forței de muncă în 2007, față de aceeași perioadă, a alcătuit, respectiv, 83,8% și 60,5%. Însă un ritm mult mai pregnant se atestă în perioada 2005-2007, când efectivul de angajați a scăzut cu 237,4 mii persoane sau cu 51,4%, față de anii 2000-2002. În perioada analizată, ritmul mediu anual de reducere a forței de muncă a constituit 70,9%.

PRESENT IMPLICATIONS OF LABOUR FORCE IN THE DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Univ. lecturer Edvard BULGAC, ASUM

The development of technical and technological potential hasn't reduced the importance of labor factor, but on the contrary has increased by changing core task into the innovation sphere, which requests more and more qualified labor force of wide and diversified specialization. It comes out that spirit dimensions and accumulation of knowledge potential are granted labor force with prime position in the development of the production potential in the agricultural branch. The dynamics of labor productivity on the level of Republic of Moldova shows unreasonable rhythm of increase in the result of research. Thus, in the period 2005 – 2007 comparatively to 2002 – 2004, rhythm of increase of labor productivity reached 176,0%, however, decreasing tendency of average number of workers by 39,0% and of agricultural production by 2,9%. Such difference is the result of employment degree reduction, which is confirmed by unsatisfied utilization of human potential and recapitalization of agricultural branch in the Republic of Moldova.

Labor force represents that part of labor resources which is involved in the production process or performing services.

An extremely important aspect is the fact that human resources aren't stock able, aren't able to be conserved, unlike other economic resources. Because of this fact, the problem of employment of labor resources is situated in the centre of concerns of economic growth and development on the global level. Thus, at the European Council from Lisbon in March 2000 was affirmed that the strategic objective of EU, in first decade of the third millennium “is the implementation of a knowledge economy, the most competitive and dynamic in the world, able for durable growth, in conditions of qualitative and quantitative improvement regarding the labor force” [1, p.67].

Examining labor force evolution involved in agriculture of the Republic of Moldova a permanent tendency of reduction is observed (table 1).

This descendent rhythm becomes more and more increased year by year. Thus, in 2007 as compared with 1997 and 2000 annual average number of workers engaged in agriculture reduced respectively with 362,2 and 107 thousand persons. The rhythm of reduction in 2007 was respectively 83,8 and 60,5%. But it is noticed much more striking rhythm in the period 2005 – 2007, when the number of workers reduced by 237,4 thousand persons or by 51,4% as compared with 2000 – 2002. In the analyzed period, annual average rhythm of reduction of labor force achieved 70,9%.

Tabelul 1 / Table 1

**Evoluția forței de muncă și a productivității medii în agricultura Republicii Moldova /
Labor force and average productivity evolution in agriculture of Republic of Moldova**

Indicatori / Indicators	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Efectivul mediu anual al lucrătorilor ocupați în agricultură: / Average number of workers engaged in agriculture:											
- mii persoane / thousands persons	432,1	363,6	247,2	176,9	158,4	153,6	139,4	125,0	98,5	83,1	69,9
- procente / per cent	100	84,1	57,2	40,9	36,7	35,5	32,3	28,9	22,8	19,2	16,2
2. Producția agricolă globală în prețuri comparabile: / Overall agricultural production in comparable prices:											
- mii lei / thousand lei	2326	1583	1700	1972	2126	2381	2831	280,6	2740	2508	2540
- procente / per cent	100	68,1	73,1	84,8	91,4	102,4	121,7	120,6	117,8	107,8	109,2
3. Productivitatea medie pe 1 lucrător ocupat în agricultură: / Average productivity of a worker engaged in agriculture:											
- lei / lei	5383,0	4353,7	6877,0	11147,5	13421,7	15501,3	20308,5	22448,0	27817,1	30180,5	36332,0
- procente / per cent	100	80,9	127,7	207,1	249,3	288,0	377,3	417,0	516,8	560,7	674,9

Sursa: calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova /

Source: calculation were performed on the data of the National Bureau of Statistics of Republic of Moldova

Analizând dinamica producției agricole globale, în prețuri comparabile, observăm o reducere a ei până în anul 2001 (tabelul 1). Din 2002 și până în 2005, se observă o creștere a acestui indicator de la 2,4% la 23,2%. În 2006 și 2007, se înregistrează o scădere, față de 2005, de 8,5% și 7,3%, respectiv. În urma calculelor efectuate, observăm că dinamica productivității muncii are un caracter stabil de creștere. Astfel, în 2007, față de 1997, productivitatea muncii s-a majorat de 6,75 ori, fapt ce se datorează reducerii numărului mediu anual de lucrători ocupați în agricultură.

Ținem să menționăm că ritmurile de creștere a productivității muncii au fost diferite. Dacă, în baza datelor tabelului 1, vom delimita trei perioade (1997-2000, 2001-2004 și 2005-2007), vom constata că productivitatea medie a constituit, respectiv, 6215,0, 17598,9 și 30966,2 lei. Ritmul de creștere a productivității muncii, în perioada 2005-2007, față de primele două perioade, a constituit, respectiv, 498,2% și 176,0%, adică s-a redus cu 322,2 puncte procentuale. Considerăm că acest decalaj este un rezultat atât al reducerii nivelului de ocupare a forței de muncă în agricultură, cât și al creșterii ratei inflației.

Rezultatele calculelor (tabelul 1) ne permit să deducem că un alt aspect negativ constă în faptul că aceste creșteri de productivitate a muncii n-au contribuit la sporirea producției, fenomen ce se poate solda cu o amplificare a inflației. Prin semnificația nivelului, evoluției și influențelor pe care le generează, productivitatea muncii reflectă dimensiunile stării și tendinței sistemului, impulsionate de efortul permanent al forței de muncă de a inova, valorifica și produce bunuri, lucrări și servicii de utilitate socială maximă, eficiență și competitivitate tehnică și economică optimă [4, p.23].

Analyzing overall agricultural production dynamics in comparable prices we observe the reduction until 2001 (table 1). Beginning with 2002 until 2005 is noticed a growth of this factor from 2,4 until 23,2%. In 2006 and 2007 is recorded a reduction as compared with 2005 respectively with 8,5 and 7,3%. According to the estimations made in table 1 it can be noted, that the labour productivity dynamics has had steady character of growth. Thus, in 2007 as compared with 1997, labour productivity increased by 6,75 hours, this fact is caused by reduction of annual average number of workers engaged in agriculture.

We keep mentioning that rhythms of growth of labor productivity were different. If based on table data, we can mention three periods: (1997-2000, 2001-2004 and 2005-2007) and state that average productivity reached respectively 6215,0; 17598,9 and 30966,2 lei. Labor productivity rhythm of growth in period 2005 – 2007 as compared with first two periods reached respectively 498,2 and 176,0%, namely it was reduced with 322,2%. We consider, this difference is the result of reduction of employment degree of labor force in agriculture, also caused by inflation ratio growth.

The results of the estimations (table 1) enable to conclude, that the other negative aspect is the fact, that these increasement have not brought production growth, which stirs further on the amplification of inflation. By the meaning of level, evolution and generated influences, labour productivity reflects the situation and the system tendency dimensions aroused by permanent effort of labour force for innovating, producing and capitalizing goods, works and services within complex social utility, efficiency and technical

Competitivitatea tehnico-economică se concentrează pe segmentul de creștere a nivelului performanțelor, în condițiile accentuării tendințelor de valorificare avansată a resurselor proprii și limitării importurilor. În acest cadru, putem considera că productivitatea muncii este un criteriu al eficienței, adică reflectă expresia raportului dintre efecte și eforturi. La determinarea acesteia, se ia în vedere faptul că elementele de bază sunt, pe de o parte, forța de muncă existentă, iar, pe de alta, volumul producției realizate și vândute. Acesta din urmă definește eficacitatea cu care este utilizată forța de muncă, în condiții specifice de dotare tehnică, de calificare și intensitate normală a muncii. Astfel, se accentuează rolul muncii ca factor transformator al procesului de producție și se evidențiază faptul că volumul de muncă prestată și rezultatele obținute, calitatea ei, precum și suma veniturilor din vânzări sporesc.

În condițiile în care productivitatea muncii trebuie să se materializeze în produse, lucrări sau servicii corespunzătoare din punctul de vedere al calității, astfel încât să sporească veniturile din vânzări, calculul acestui indicator poate fi efectuat după formula:

$$\overline{W_m} = \frac{\text{venituri din vânzări}}{\text{numărul mediu anual de lucrători ocupați în agricultură}} \quad (1)$$

În tabelul 2, este redată dinamica productivității muncii, calculată în baza producției agricole globale în prețuri comparabile, și a veniturilor din vânzări.

and economic optimal competitiveness [4, p.23].

Technical and economic competitiveness concentrates on the enhancement of performance level, under the condition of emphasizing of superior capitalization tendency of own resources and limitation of imports. In this picture we consider, that labour productivity is a efficiency criteria, that is reflecting the ratio expression between effects and efforts. Its determination takes into consideration that basic elements that are on the one hand existent labour force and on the other hand obtained and sold production volume. The later defines efficacy of labour force utilisation in specific condition of technique endowment, also qualification and ordinary labour intensity. Thus, accentuates the role of labour as factor of transformation of production process and emphasizes the obtained labour volume and results, its quality and also the sales income increases.

Under the condition when labour productivity supposes to be converted into goods, works or services adequate to level of quality, which could insure the sales income increasement, this indicator is expressed by formula:

$$\overline{W_m} = \frac{\text{sales income}}{\text{annual average number of workers engaged in agriculture}} \quad (1)$$

In table 2 is analyzed the labor productivity dynamics calculated on the base of overall agricultural production in comparable prices and sales income.

Tabelul 2 / Table 2

Dinamica productivității muncii în profilul regiunilor de dezvoltare a Republicii Moldova
Labor productivity dynamics in development regions profile in the Republic of Moldova

Regiuni de dezvoltare / Development regions	Valoarea producției agricole globale în prețuri comparabile pe un lucrător ocupat în agricultură, lei / Overall agricultural production value in comparable prices per one worker engaged in agriculture, lei			Venituri din vânzări calculate pe un lucrător ocupat în agricultură, lei / Sales income per one worker engaged in agriculture, lei		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Nord / North	28830,3	30086,7	33306,4	40413,6	45078,2	55473,9
Centru / Centre	27975,2	32614,3	34998,1	47575,1	49717,1	55437,8
Sud / South	20944,9	28127,3	35919,4	40552,7	44050,1	50964,3
UTA Găgăuzia / TAU Gagauzia	28017,6	26946,1	26082,2	48989,4	33954,8	37420,2
În medie pe Republica Moldova / Average per Republic of Moldova	27817,1	30180,5	36332,0	43860,1	46499,7	56983,3

Sursa: calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova /

Source: Calculation were performed on the data of the National Bureau of Statistics of Republic of Moldova

Conform analizei efectuate în baza tabelului 2, observăm că dinamica productivității muncii are o tendință de creștere. Însă ritmul de creștere e mai mare, în cazul estimării productivității muncii în baza

According to the estimations made in table 2 we affirm, that labour productivity dynamics calculated under overall agricultural production, in comparable prices and sales income, has an increasing tendency.

veniturilor din vânzări, ceea ce este un rezultat al creșterii prețurilor.

Analizând modificările productivității muncii pe regiuni de dezvoltare, putem formula concluziile următoare:

- În perioada analizată, cel mai înalt nivel al productivității muncii se observă în regiunea Centru, unde valoarea producției agricole globale pe un lucrător ocupat în agricultură a depășit nivelul atins în regiunile Nord, Sud și UTA Găgăuzia, respectiv, cu 3,6%, 12,5% și 17,9%.
- În anul 2007, producția agricolă globală, calculată pe un lucrător ocupat în agricultură, este cu mult mai mare față de anii 2005 și 2006. Luând în considerație faptul că anul 2007 a fost nefavorabil după condițiile climatice și cu un nivel scăzut al randamentului terenului agricol, menționăm că majorarea productivității muncii este un rezultat nu numai al reducerii efectivului de lucrători, dar și al estimării producției în prețuri mai mari (conform prețurilor comparabile cu anul 2005). În 2007, spre deosebire de anii 2005 și 2006, în regiunea Sud s-a înregistrat cel mai înalt nivel al productivității muncii, care depășește regiunile Nord, Centru și UTA Gagauzia cu 7,8%; 2,6% și 37,7%, respectiv.
- În UTA Gagauzia, se observă o tendință de reducere a dinamicii productivității muncii, calculată în baza producției globale în prețuri comparabile. Astfel, în 2007, față de 2005 și 2006, reducerea acestui indicator constituie, respectiv, 6,91% și 3,21%. Situația dată se explică prin faptul că ritmul de reducere a producției agricole globale a depășit ritmul de reducere a efectivului de lucrători ocupați în agricultură. În anul 2007, față de anii 2005 și 2006, ritmul de reducere a producției agricole globale a constituit, respectiv, 34,6% și 12,2%, în timp ce ritmul de reducere a efectivului de lucrători a fost de 29,7% și 9,2%, respectiv.

Conform studiului privind dinamica productivității muncii, putem concluziona că, în realitate, se observă o reducere considerabilă a gradului de ocupare a forței de muncă în agricultură și, în fond, o pseudocreștere a productivității muncii, care ne confirmă faptul decapitalizării sectorului agrar și utilizării nesatisfăcătoare a potențialului uman. De menționat că însuși calculul productivității muncii, efectuat în baza indicatorilor valorici, are și unele dezavantaje, ceea ce impune necesitatea calculării indicatorilor naturali, și anume: a consumurilor directe de muncă vie în om-ore pe unitate de produs.

However, rhythm of growth is more increment in that case when it is calculated under income sales, which indicate the result of raising prices.

Analyzing labour productivity modifications on the development region could be formulated following conclusions:

- in the analysed period, the highest level of labour productivity is observed in the Centre where overall agricultural production level per one worker engaged in agriculture exceeded the level achieved in the North, South and TAU Gagauzia respectively with 3,6, 12,5 and 17,9%.
- In 2007 overall agricultural production per one worker engaged in agriculture is much more increased as compared with 2005 and 2006. Taking into consideration the fact that 2007 was a disadvantageous year caused by climatic conditions, the ground yield rate level is low, we mention that labor productivity increase is the result not only of workers number reduction but in the same time because of production estimation at high prices (2005 comparable prices). In this year, unlike the 2005 and 2006, in the South was registered the highest level of labour productivity, which exceeded North and Centre and the TAU Gagauzia respectively with 7,8; 2,6 and 37,7%.
- In the TAU Gagauzia is observed a tendency of labour productivity reduction in dynamics, calculated under overall agricultural production in comparable prices. Thus, in 2007 as compared with 2005 and 2006, reduction of this indicator consists respectively 6,91 and 3,21%. Such a situation could be explained by the fact, that overall agricultural production rhythm of reduction has exceeded the number of workers engaged in agriculture rhythm of reduction. In 2007, as compared with 2005 and 2006, overall agricultural production rhythm of reduction achieved 34,6 and 12,2%, at the same time the number of workers rhythm of reduction achieved respectively 29,7 and 9,2%.

According to the research regarding labour productivity dynamics could be concluded, that in reality, we have a substantial reduction of employment degree of labour force engaged in agriculture that is a false increase of labour productivity, which confirms recapitalization of agricultural branch and unsatisfactory utilization of human potential. We keep to mention, that labour productivity calculation under valuable indicators has also some disadvantages, the fact that require the necessity of natural indicators determination, namely direct labour expenditures in hours-persons per an unit of good.

Dat fiind faptul că consumurile directe de muncă pe unitate de produs, după conținut, reprezintă un indicator indirect al productivității muncii, reducerea acestuia trebuie apreciată ca fenomen pozitiv. Însă diminuarea manoperei n-a fost influențată de creșterea randamentului la hectar și pe un animal, ci de reducerea consumurilor directe de muncă, ca urmare a scăderii efectivului de lucrători ocupați în agricultură și a lipsei de interesare materială a acestora pentru rezultatul muncii depuse. Într-o atare situație, apare necesitatea susținerii de către stat a unităților agricole prin dotarea lor cu tehnică agricolă, asigurarea cu semințe, carburanți și alte materiale, ceea ce ar garanta o creștere a gradului de ocupare a forței de muncă și o sporire considerabilă a productivității muncii.

Pornind de la faptul că procesul de producție în gospodăriile agricole implică unirea forței de muncă cu pământul arabil și mijloacele de producție, se va calcula aportul factorului uman la creșterea randamentului resurselor disponibile. În acest scop, se va efectua gruparea unităților agricole după consumurile de muncă la un hectar de teren agricol (tabelul 3) și se vor analiza rezultatele obținute.

Due to the fact, that direct labour expenditures per an unit of good in accordance to content is considered indirect indicator of labour productivity, its reduction has to be considered as positive. However, manual labour decreasing wasn't influenced by ground yield rate per hectare or animal rate growth, but has been caused by direct labour expenditures reduction as consequence with number of workers engaged in agriculture diminution and their material incentives absence upon the result of performed work. In such situation appear the necessity of state implication concerning the maintenance of the agricultural enterprises regarding agricultural technique endowment, insurance with seed material, petrol and other materials, which could insure employment degree increasement of labour force and labour productivity increment.

Starting with the fact, that production process in agricultural enterprises involves unification between labour force and land, and production means, we'll determine human factor contribution at available resources efficiency growth. Following this purpose, will be performed agricultural enterprises grouping under direct labour expenditures per hectare of agricultural ground (table 3) and will be explained the obtained results.

Tabelul 3

Influența consumurilor directe de muncă asupra eficienței utilizării resurselor la întreprinderile agricole din raionul Ungheni (în medie pe anii 2004-2006)

Indicatori	Grupe de întreprinderi după consumuri de muncă la 1 ha terenuri agricole, om-ore				În total și în medie pe raion
	< 130	130,1-200	200,1-270	> 270	
1. Numărul de gospodării în medie pe grupă	5	12	10	11	38
2. Consumuri directe de muncă la un ha teren agricol, om-ore	96,9	176,0	247,0	369,4	231,0
3. Suprafața de teren agricol în medie pe o gospodărie, ha	500	573,6	731,0	397,5	558,8
4. Gradul de înzestrare tehnică, lei	34720,1	40669,6	28579,1	19242	29000,6
5. Revin la un hectar de terenuri agricole:					
- producție agricolă globală în prețuri comparabile	2578,9	3338,9	2853,9	4293,6	3262,7
- venituri din vânzări, lei	2996,4	4106,1	3739,2	7571,8	4529,1
6. Productivitatea medie anuală a unui lucrător ocupat în agricultură, lei	32617,2	28945,8	17848,9	17838,3	21444,9
7. Randamentul mijloacelor fixe productive, lei	0,926	0,711	0,625	0,927	0,739
8. Rata rentabilității producției agricole, %	16,84	18,38	18,2	18,5	18,24

Sursa: calcule efectuate de autor în baza:

- Formulelor specializate pe activitatea întreprinderilor agricole;
- Registrul de evidență a consumurilor și produselor obținute.

Table 3

Direct labour expenditures influence about resources utilisation efficiency in the agricultural enterprises from the district Ungheni (average 2004 – 2006)

Indicators	Groups of enterprises under labour expenditures per 1 hectare of agricultural grounds, hours-persons				In total and in average at district
	< 130	130,1-200	200,1-270	> 270	
1. Number of households in average per group	5	12	10	11	38
2. Direct labour expenditures per one hectare of agricultural grounds, hours-persons	96,9	176,0	247,0	369,4	231,0
3. Agricultural ground surface in mean per a household, hectare	500	573,6	731,0	397,5	558,8
4. Technique endowment degree, lei	34720,1	40669,6	28579,1	19242	29000,6
5. Accounts for 1 hectare of the agricultural grounds:					
- overall agricultural production in comparable prices	2578,9	3338,9	2853,9	4293,6	3262,7
- sales income, lei	2996,4	4106,1	3739,2	7571,8	4529,1
6. Annual average production of a worker engaged in agriculture, lei	32617,2	28945,8	17848,9	17838,3	21444,9
7. Productive fixed means rate, lei	0,926	0,711	0,625	0,927	0,739
8. Agricultural production profitability ratio, %	16,84	18,38	18,2	18,5	18,24

Source: The calculations were made by author based on following sources:

- The specialized forms for activity of agricultural enterprises;
- The evidence registers for expenditures and obtained goods.

Calculule efectuate în baza tabelului 3 atestă faptul că sporirea consumurilor de muncă la hectar generat atât creșterea randamentului terenului agricol, cât și al resurselor consumate. Astfel, în prima grupă, în care s-au consumat aproximativ 97 om-ore/1 hectar, s-a obținut, la un hectar de teren agricol, o producție agricolă globală mai mică și un venit din vânzări mai mic decât în grupa a patra, cu 66,5% și respectiv de 1,53 ori.

În grupa a doua, în care consumurile de muncă s-au majorat cu aproape 80 om-ore la hectar, față de prima grupă, și gradul de înzestrare tehnică a crescut cu 17,1%, se constată că randamentul terenului agricol a sporit cu 29,5%, iar rentabilitatea producției agricole – cu 1,54 puncte procentuale.

Rezultatele obținute (tabelul 3) ne demonstrează că în întreprinderile agricole din grupa a treia, în care s-au consumat la 1 hectar 247 om-ore sau, respectiv, cu 150 și 71 om-ore mai mult decât în primele două grupe, eficiența utilizării resurselor de producție a fost mai scăzută decât în grupa a doua. Aceasta se explică prin faptul că în grupa a treia gradul de înzestrare tehnică este cu 29,7% mai redus față de grupa a doua, iar suprafața de teren agricol în medie pe gospodărie e mai mare cu 157 hectare. Adică în această grupă de gospodării forța de muncă, din cauza neasigurării suficiente cu tehnică agricolă, n-a fost valorificată pe deplin.

În gospodăriile din grupa a patra, unde la 1

The results of the estimations performed in table 3 confirm the fact, that increasement of direct labour expenditures per hectare led to agricultural grounds rate increment and also exhausted resources. Thus, in the first group where was consumed about 97 hours-persons per hectare, has been obtained from one hectare of agricultural grounds overall agricultural production and sales income less than in the forth group respectively with 66,5% and 1,53 hours.

In the second group, where labour expenditures have increased by about 80 hours-persons per hectare, as compared with the first group and technique endowment degree has increased by 17,1% it comes out agricultural ground rate increasement with 29,5%, and agricultural production profitability growth by 1,54 per cent.

The obtained results (table 3) establish that agricultural enterprises from the third group, where per hectare were consumed 247 hours-persons or with 150 and 71 hours-persons more than in the first two groups, the production resources utilisation efficiency has been more reduced than in the second group. This could be explained by the fact, that in the third group the technique endowment degree is reduced by 29,7% as compared with the second group, and agricultural ground surface in mean per household is bigger with 157 hectares. That is in this group of households labour force wasn't totally capitalized because of insufficient assurance with agricultural technique.

hectar s-au consumat 369 om-ore, au fost obținute cele mai bune rezultate privind utilizarea fondului funciar și rentabilitatea producției agricole. Astfel, producția agricolă globală și veniturile din vânzări, la fiecare hectar, au depășit nivelul primelor trei grupe, precum și datele medii pe raion. Rentabilitatea resurselor consumate este ceva mai mare față de grupele II, III și media pe raion.

Datele tabelului 3 demonstrează că odată cu creșterea consumurilor directe de muncă la 1 hectar, de la 97 până la 369 om-ore, scade productivitatea muncii, ceea ce dovedește că volumul producției a crescut cu un ritm mai redus față de volumul de muncă prestat pentru obținerea acesteia. Astfel, se accentuează rolul potențialului uman în condițiile în care se cere asigurarea optimă și valorificarea avansată a resurselor, limitarea importurilor și eliminarea deficiențelor din activitatea productivă și menținerea stabilității financiare.

În scopul depistării cauzelor reducerii eficienței utilizării potențialului uman în întreprinderile agricole, este necesară analiza factorială a productivității muncii. Aceasta poate fi realizată în baza unui complex de factori tehnici, tehnologici, naturali și economici, care se află într-o dependență directă de productivitatea muncii.

Creșterea productivității muncii are drept efect majorarea eficienței activității agentului economic, reflectându-se prin influența acesteia asupra indicatorilor sintetici și de eficiență cu care este direct corelată. Unul din cele mai importante efecte, care pune în evidență eficiența muncii, este corelația dintre ritmul de creștere a productivității muncii și a salariului mediu. Principala cerință a acestei corelații este ca dinamica productivității muncii să o devanseze pe cea a salariului mediu. Caracterul necesar al respectării acestei corelații decurge din faptul că la creșterea productivității muncii contribuie și ceilalți factori de producție, pentru care trebuie asigurate premise adecvate. Această cerință este reprezentată sintetic cu ajutorul indicelui de corelație (I_c):

$$I_c = \frac{I_w - 1,0}{I_s - 1,0} \quad (2)$$

unde: I_w – indicele productivității muncii;
 I_s – indicele salariului mediu.

Pornind de la cele expuse, vom determina influența corelației dintre dinamica productivității muncii și a salariului mediu asupra indicatorilor sintetici – producția agricolă globală în prețuri comparabile și profitul brut (tabelul 4).

In the households of the fourth group, where per hectare was consumed 369 hours-persons, has been obtained one of the highest result concerning the landed fund utilisation and agricultural production profitability. Thus, overall agricultural production and sales income per each hectare exceeded the level of the first three groups and also mean data at the district. Exhausted resources profitability is a little bit more increased as compared with second and third groups and the district average.

Table data show, that with increase of direct labour expenditures per hectare from 97 till 369 hours-persons has happened labour productivity reduction, which demonstrates, that production volume has increased with lower rhythm comparatively with carried out labour for its obtaining. Thus, is emphasized human potential role in the conditions when is necessary optimal assurance and superior resource capitalization, imports restrictions and deficiencies elimination in the productive activity and financial stability maintenance.

With a view to tracking causes of human potential utilisation efficiency reduction in the agricultural enterprises, raise the necessity of factorial analysis of labour productivity. It could be realized under a complex base of technical, technological, natural, economic factors, which are found in dependence with labour productivity.

Labour productivity growth has an effect of increase of efficiency of economic agent activity, which reflects its influence over synthetic indicators and also with efficiency which has direct correlation. One of the most important effects, which emphasize labour efficiency, is correlation between increment rhythm of labour productivity and mean salary. The main requirement of correlation is that labour productivity dynamics has to exceed mean salary dynamics. Needful character of its correlation observance comes from the fact that upon labour productivity growth competes also another production factor, for which have to be created premises. This requirement which must be respected is put into synthetic manner by way of correlation index (I_c):

$$I_c = \frac{I_w - 1,0}{I_s - 1,0} \quad (2)$$

where: I_w – index of labour productivity;
 I_s – index of mean salary.

Starting from the above we'll determine correlation influence between labour productivity and mean salary dynamics over synthetic indicators – overall agricultural production in comparable prices and gross profit (table 4).

Tabelul 4

**Influența corelației dintre creșterea productivității muncii și cea a salariului mediu
asupra modificării indicatorilor sintetici de eficiență**

Indicatori	Regiunea Centru		Raionul Anenii Noi		Raionul Ungheni	
	În medie 2003-2004	În medie 2005-2006	În medie 2003-2004	În medie 2005-2006	În medie 2003-2004	În medie 2005-2006
A	1	2	3	4	5	6
1.Efectivul mediu anual de lucrători ocupați în agricultură, persoane	31409	22010	3019	2200	3473	2359
2.Valoarea producției agricole globale în prețuri comparabile, mii lei	576384	664470,5	108068	142513	65546	78338,5
3.Fondul de retribuire, mii lei	141135	151276	17750,5	23950,5	15600,5	16998,5
4.Productivitatea medie a unui lucrător ocupat în agricultură, lei	18350,9	30189,5	35796,0	64778,6	18873,0	33208,4
5. Salariul mediu anual al unui lucrător ocupat în agricultură, lei	4493,5	6873,1	5879,6	10886,6	4491,9	7205,8
6.Indicele corelației dintre dinamica productivității muncii și cea a salariului mediu	X	1,218	X	0,951	X	1,257
7. Profit brut, mii lei	134174	163942	20453,5	34994	13610,5	17592

Sursa: calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Table 4

Correlation influence between labour productivity and mean salary increase over synthetic efficiency indicators modification

Indicators	The Centre region		District Anenii Noi		District Ungheni	
	In mean 2003-2004	In mean 2005-2006	In mean 2003-2004	In mean 2005-2006	In mean 2003-2004	In mean 2005-2006
A	1	2	3	4	5	6
1.Annual average number of workers engaged in agriculture, persons	31409	22010	3019	2200	3473	2359
2. Overall agricultural production value in comparable prices, thousands lei	576384	664470,5	108068	142513	65546	78338,5
3. Retribution fund, lei	141135	151276	17750,5	23950,5	15600,5	16998,5
4. Mean productivity of a worker engaged in agriculture, lei	18350,9	30189,5	35796,0	64778,6	18873,0	33208,4
5. Mean salary of a worker engaged in agriculture, lei	4493,5	6873,1	5879,6	10886,6	4491,9	7205,8
6. Correlation index between labour productivity and mean salary dynamics	X	1,218	X	0,951	X	1,257
7. Gross profit, lei	134174	163942	20453,5	34994	13610,5	17592

Source: Calculations were performed on the data of the National Bureau of Statistics of Republic of Moldova.

Calculule efectuate în baza tabelului 4 ne atestă faptul că, în medie pe regiunea Centru, ritmul de creștere a productivității muncii (164,51%) îl depășește pe cel al salariului mediu (152,96%) și, ca rezultat, indicele corelației este supraunitar, ceea ce se apreciază pozitiv.

According to the estimations made in table 4 it has been found that in mean in the Centre region increase rhythm of labour productivity (164,51%) exceeded rhythm of mean salary (152,96%), in the result, correlation index is over unit, that has positive

Însă majorarea productivității muncii s-a obținut ca urmare a devansării ritmului de reducere a efectivului de lucrători (29,93%) față de dinamica creșterii producției agricole globale (15,28%).

Indicele corelației demonstrează că la fiecare procent de creștere a salariului, productivitatea muncii s-a majorat cu 21,8%, ceea ce reflectă o sporire esențială a acesteia în comparație cu salariul mediu. Mai mult decât atât, indicele corelației dintre dinamica productivității muncii și salariul mediu atestă faptul că în întreprinderile agricole din regiunea Centru există premise reale de majorare a salariului mediu. Această concluzie este confirmată și de indicele corelației respective, calculat pe raionul Ungheni, unde ritmurile de creștere a productivității muncii și a salariului mediu au atins, respectiv, 175,96% și 160,42%. Reiese, deci, că fiecare procent de creștere a salariului asigură majorarea productivității muncii cu 25,7%.

În baza calculelor efectuate conform tabelului 4, s-a constatat că în gospodăriile agricole din raionul Anenii Noi indicele corelației dintre creșterea productivității muncii și a salariului mediu este subunitar și constituie 0,951, ceea ce semnifică faptul că la fiecare procent de creștere a salariului productivitatea medie anuală a unui lucrător a scăzut cu 4,9%. Reducerea constatată este un rezultat al depășirii ritmului de creștere a salariului mediu (185,16%), în comparație cu cel al productivității muncii (180,97%). Într-o atare situație, nu înseamnă că trebuie să întreprindem măsuri de reducere a salariului, fiindcă vom avea consecințe și mai grave în agricultură.

Cu toate că cerința principală a corelației dintre dinamica productivității muncii și a salariului mediu n-a fost respectată, rata de eficiență a fondului de retribuire, în raionul Anenii Noi, este cu mult mai mare față de media pe regiunea Centru și pe raionul Ungheni. În plus, în dinamică, această rată a crescut de la 1,15 la 1,46 lei sau cu 27%. Creșterea în dinamică a ratei de eficiență a muncii în raionul Anenii Noi, odată cu majorarea consumurilor de producție, la un leu producție globală, cu 17,5%, a contribuit la creșterea indicatorilor sintetici și de eficiență. Astfel, valoarea producției agricole globale și profitul brut, în medie pe anii 2005-2006, în comparație cu media pe perioada 2003-2004, au sporit, respectiv, cu 31,9% și 71,09%. În această perioadă, productivitatea muncii a crescut cu aproape 81%. Însă este de menționat că acest spor se datorează și reducerii efectivului de lucrători în agricultură cu 819 persoane sau cu 27,1%.

Comparând rata de eficiență a muncii în medie pe anii 2005-2006, observăm că în raionul Anenii Noi aceasta depășește nivelul mediu pe regiune și pe raionul Ungheni, respectiv cu 34,8% și 41,2%. În acest context, ținem să relevăm faptul că creșterea ratei de eficiență a muncii se datorează nivelului relativ înalt de salarizare. Astfel, în medie pe anii 2005-2006, în raionul Anenii Noi, salariul mediu anual a constituit 10886,6 lei, adică a sporit față de regiunea Centru și raionul Ungheni,

appreciation. However, labour productivity increment was achieved in the result of increment rhythm of workers number exceeding (29,93%) as compared with dynamics of overall agricultural production growth (15,28%).

Correlation index ascertain, that per each per cent of salary growth labour productivity increased with 21,8%, that reflects essential growth of labour productivity in comparison with mean salary. Much more the correlation index between labour productivity and mean salary dynamics affirm the fact, that in the agricultural enterprises in the Centre there exist real premises to raise mean salary. This conclusion is also confirmed in the base of corresponding correlation index calculated in the district Ungheni, where growth rhythm of labour productivity and mean salary consists respectively 175,96 and 160,42%. Thus, each per cent of salary growth involves increment of labour productivity with 25,7%.

According to the estimations made in table 4 is observed, that in the agricultural enterprises from the district Anenii Noi, correlation index between labour productivity and mean salary is below unit and consists 0,951, that emphasizes, that per each per cent of salary growth annual average productivity of a worker increment deduced with 4,9%. This reduction is the result of exceeding of mean salary growth rhythm (185,16%) in comparison with rhythm of labour productivity (180,97%). Such situation does not mean, that we should undertake measures to reduce mean salary, that can involve rather more implications in agriculture.

Unlike the fact, that main correlation requirement between labour productivity and mean salary dynamics were not respected efficiency rate of retribution fund in the district Anenii Noi is much more higher than in mean in at the Centre and in the district Ungheni. More, this rate in dynamics increased from 1,15 till 1,46 lei or with 27%. Dynamics growth of labour efficiency rate in the district Anenii Noi as like production expenditures increment per one lei overall production with 17,5% contributed over synthetic and efficiency indicators growth. Thus, overall agricultural production value and gross profit in mean 2005 – 2006 as compared with 2003 – 2004 increased respectively with 31,9 and 71,09%. In respective period labour productivity has increased with about 81%. However, we keep to mention, that such growth is due to reduction of number of workers in agriculture with 819 persons or with 27,1%.

Comparing labour efficiency rate in mean of 2005 – 2006 years is observed, that in the district Anenii Noi it exceeds mean level of region and Ungheni district respectively with 34,8 and 41,2%. In this context we keep to mention, that increasement of labour efficiency rate is due to relative high level of retribution. Thus, in mean of 2005 – 2006 period in Anenii Noi district average salary consists 10886,6 lei, what is more

respectiv, cu 58,4 % și 51,1%.

Rezultatele obținute (tabelul 4) ne demonstrează că, în condițiile unui nivel înalt de corelație (1,218-1,257) față de mărimea lui subunitară ($\geq 0,951$), ritmul de creștere a profitului brut poate fi mai redus din cauza sporirii cheltuielilor pentru întreținerea forței de muncă din contul profitului. Referindu-ne la raionul Anenii Noi, nu putem neglija faptul, că amplasarea lui avantajoasă, atât față de piața de desfacere, cât și față de piața muncii din municipiul Chișinău, influențează favorabil asupra mărimii salariului și a profitului.

increased comparatively with the Centre and Ungheni district, respectively with 58,4 and 51,1%.

According to the obtained estimations (table 4) we can mention, that in the condition of a higher lever of correlation (1,218 – 1,257) as compared with its below unit value ($\geq 0,951$) gross profit rhythm of increasement could be more reduced, what is due to raising expenditures of labour force sustenance upon profit account. In the case of Anenii Noi district we can't deny that advantageous situation in comparison with sales market, and the possibility to employ in Chisinau has a substantial influence over salary and profit value.

Bibliografie / Bibliography:

1. *Evaluarea influenței factorilor de producție asupra dezvoltării durabile a industriei naționale. Un model posibil.* Coordonator, profesor universitar Rusu C. București, Biblioteca Economică, seria „Studii și cercetări economice”, 2003, 167 p.
2. Moviceanu P. *Estimarea economică a utilizării resurselor de muncă în sectorul agroalimentar,* Chișinău. UASM, 1999, 328 p.
3. Osmatescu M. *Economia agrară. Concepții metodologice și metodica aprecierii eficienței economice a resurselor de producție și producției agricole.* Chișinău, 2000, 79 p.
4. Pașa F., Pașa L. *Productivitatea – indicator de eficiență a muncii.* Iași, Editura Politrom, 2003, 192 p.

SUBVENȚIILE ȘI COMPENSAȚIILE – ELEMENTE IMPORTANTE ALE STIMULĂRII DEZVOLTĂRII PRODUCȚIEI AGRICOLE

*Conf. univ. dr. Petru CATAN, Universitatea slavonă
din RM*

Un loc important în sistemul reglementării sectorului agrar îl ocupă susținerea bugetară directă a producătorilor agricoli, acordată prin subvenții și compensații, a celor producători agricoli care asigură activitate stabilă și își îmbunătățesc starea financiară.

Un loc important în sistemul reglementării sectorului agrar îl ocupă susținerea bugetară directă a producătorilor agricoli, acordată prin subvenții și compensații.

Această susținere constituie un element important al stimulării dezvoltării producției agricole. Însă, cu părere de rău, sistemul existent de plăți subvenționale și compensaționale nu creează stimulente pentru activitatea eficientă a întreprinderilor. În timpul de față, este utilizată practica mecanismului compensatoriu al consumurilor la distribuirea resurselor financiare, alocate ramurii agrare. În final, se primește că gospodăriile ce utilizează neefectiv resursele, de regulă, primesc sume mai mari de subvenții, și invers. Firește, acest fapt nu favorizează cointeresarea economică a producătorilor agricoli în intensificarea producerii și diminuarea consumurilor.

Totodată, adresându-ne experienței susținerii financiare a agriculturii în țările cu economia de piață dezvoltată, putem constata că stimularea predominantă se efectuează față de producătorii cu un nivel înalt al veniturilor. Așa, „în SUA 326 mii de gospodării de fermier (15,5% din numărul total), ce realizează producție agricolă în volum mai mare de 100 mii dolari fiecare, produc 77,4% de producție-marfă a sectorului agrar și primesc 57,6% din toate subvențiile din bugetul de stat, iar 309 mii de gospodării de fermier, care realizează producție în valoare de 40-100 mii dolari, primesc numai 25,2% din toate subvențiile” [5, p.36].

În prezent, din toată suma de compensații și subvenții, alocate producătorilor agricoli, cota majoră a lor nu depinde nemijlocit de rezultatele activității economice a întreprinderilor. La acestea se referă diferite tipuri de subvenții și compensații, ale consumurilor întreprinderilor agricole, la resurse energetice consumate, la îngrășăminte minerale și mijloace de protecție a plantelor, nutrețuri etc. De rând cu aceasta, utilizarea normativelor fixe nu ține cont de gruparea întreprinderilor după nivelul consumului resurselor la producerea unei unități de producție. Astfel, deseori se acoperă consumurile supranormative, iar uneori chiar și proasta gospodărire a unui șir de întreprinderi, ceea ce duce în final la „egalitarism”, la diminuarea cointeresării în organizarea rațională a producerii.

Analiza situației în dinamică și structura subvențiilor la producție și a compensărilor consumurilor din bugetul de stat în Republica Moldova, pe anii 2004-2008, este efectuată în tab. 1.

SUBSIDIES AND COMPENSATIONS ARE IMPORTANT ELEMENTS IN STIMULATING THE GROWTH OF AGRICULTURAL PRODUCTION

*Assoc. Prof., PhD Petru CATAN, Slavonic University
of RM*

Direct support of the agricultural producers from the budget allocated in the form of subsidies and compensations takes an important place in the system of regulations in the agricultural sector; to the enterprises that ensure stable operation and improve their financial standing.

Direct support of the agricultural producers from the budget allocated in the form of subsidies and compensations takes an important place in the system of regulations in the agricultural sector.

This support constitutes an important element of stimulating the growth of agricultural production. Unfortunately, the existing system of subsidies and compensations payment does not create relevant stimuli for the efficient operation of agricultural enterprises. At present, the use is made of the cost compensatory mechanism by means of distribution of financial resources assigned to agriculture. It results in the fact that the agricultural enterprises which ineffectively use the resources get larger amounts of subsidies and vice versa. This fact, of course, does not favorably affect the economic interests of the agricultural producers in the intensification of production and decrease of costs.

In this respect, if we turn to the experience of financial support of agriculture in the countries with a developed market economy, we can state that the main scope of stimulation is done in relation to the producers having a high volume of income. So, “in USA 326mln of farmers (15.5% of the total number) that supply agricultural product in amount exceeding 100mln dollars each, produce 77,4% of goods in agricultural sector and receive 57,6% of all subsidies from the state budget, and 309 hundred of farmers that supply product in the amount of 40-100hundred dollars receive only 25,2% of the total sum of subsidies”. [5, p.36]

At present, the major share of the sum of subsidies and compensations assigned to agriculture is not directly dependable on the results of economic activity of the enterprise. These are various types of subsidies and compensations for expenditures of agricultural enterprises, for the consumed energy resources, for mineral fertilizers and plant protection, forage, etc. At the same time, the use of the fixed norms does not take into account the grouping of enterprises according to the level of their resource consumption per production of a unit of product. Therefore, redundant expenses are covered very often, and, sometimes, bad economic management of enterprises finally leads to “egalitarianism” and loss of incentives in rational organization of production.

The analysis of dynamics and the structure of the budgetary subsidies for production and compensations for expenditures in Republic Moldova during years 2004-2008 is presented in table 1.

Tabelat 1

Dinamica și structura subvențiilor la producție și compensărilor cheltuielilor din bugetul de stat, mil. lei

Genurile de subvenții și compensații	Primitive subvenții și compensații											
	2004		2005		2006		2007		2008			
	Suma	Pondere în suma totală a subvențiilor și compensațiilor, %	Suma	Pondere în suma totală a subvențiilor și compensațiilor, %	Suma	Pondere în suma totală a subvențiilor și compensațiilor, %	Suma	Pondere în suma totală a subvențiilor și compensațiilor, %	Suma	Pondere în suma totală a subvențiilor și compensațiilor, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
Valoarea creditelor acordate agenților economici din agricultură de către băncile comerciale	680,0	100	869,0	100	1000,0	100	1150,0	100	1280,0	100		
Dinamica creșterii subvențiilor pentru agricultură, mil. lei, inclusiv:	22,0	100	179,6	100	391,0	100	751,5	100	550,6	100		
stimularea creditelor	22,0	100	28,6	15,4	-	-	-	-	-	-		
subvenționarea lucrărilor agricole	-	-	121,0	65,1	-	-	154,0	20,5	4,0	0,7		
stimularea creșterii de stațiuni tehnologice de mașini	-	-	18,0	9,7	45,0	11,4	43,0	5,7	20,0	3,6		
stimularea producției de material săditor pomicol și înființarea de plantații pomicole	-	-	10,0	5,4	18,6	4,8	20,0	2,7	30,0	5,4		
inființarea de plantații nucifere	-	-	-	-	3,25	0,8	6,17	0,8	4,5	0,8		
stimularea înființării plantațiilor de viță de vie	-	-	-	-	58,46	15,0	101,05	13,4	87,05	15,8		
sustinerea promo-vării și dezvoltării agriculturii ecologice	-	-	-	-	-	-	2,0	0,3	4,0	0,7		
subvenționarea utilizatorilor de produse de uz fitosimilar (pesticide) și de fertilizanți (îngrășăminte minerale)	-	-	-	-	57,89	14,8	130,0	17,3	160,0	29,1		
stimularea investițiilor în producerea de legume pe teren protejat și în procurarea tehnicii și echipamentului de irigare	-	-	-	-	24,99	6,4	-	-	20,0	3,6		
stimularea investițiilor în procurarea de echipament și utilaj pentru întreprinderile mici și mijlocii de procesare, uscare și congelare a fructelor și legumelor, amplasate în localități rurale, și pentru casele de ambalare și frigidere	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	3,6		
stimularea investițiilor în creșterea, restabilirea și modernizarea bazei tehnico-materiale de creștere a răsădului și de prelucrare postrecoltare a tutului	-	-	-	-	2,0	0,5	2,5	0,3	8,0	1,5		
stimularea investițiilor în revitalizarea sectorului zootehnic	-	-	2,0	1,1	14,0	3,6	15,0	2,0	15,0	2,7		
menținerea fondului genetic	-	-	6,1	3,3	17,6	4,5	19,9	2,6	9,0	1,6		
stimularea investițiilor în procurarea de tehnică și utilaj agricol	-	-	-	-	-	-	5,0	0,7	20,0	3,6		
subvenționarea asigurării de risc în agricultură	-	-	0,1	0,1	2,7	0,7	16,3	2,2	24,0	4,4		
a producătorilor de sfeclă de zahăr	-	-	-	-	18,4	4,7	7,5	1,0	-	-		
acoperirea cheltuielilor de pompare a apei	-	-	-	-	7,0	1,8	17,0	2,3	7,0	1,3		
subvenționarea producătorilor agricoli la livrarea pe teritoriul țării a producției agricole de fabricație proprie	-	-	-	-	100,0	25,6	190,0	25,3	95,0	17,3		
fertilizarea solului	-	-	-	-	21,0	5,4	22,0	2,9	23,0	4,2		

Table 1

Dynamics and structure of the budgetary subsidies for production and compensations for expenses, million lei

Types of subsidies and compensations	Received subsidies and compensations													
	2004			2005			2006			2007			2008	
	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %	Amount	Share in total amount of subsidies and compensations, %
1.	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11				
Amount of loans to economic agents in agriculture by commercial banks	680,0	100	860,0	100	1000,0	100	1150,0	100	1280,0	100				
Dynamics of growth of subsidies in agriculture, mln. Lei	22,0	100	179,6	100	391,0	100	751,5	100	550,6	100				
Including:														
Credit stimulation	22,0	100	28,6	15,4	-	-	-	-	-	-				
Subsidies for agricultural works	-	-	121,0	65,1	-	-	154,0	20,5	4,0	0,7				
Stimulating creation of technological machinery stations	-	-	18,0	9,7	45,0	11,4	43,0	5,7	20,0	3,6				
Stimulating production of fruit seedlings and planting fruit tree plantations	-	-	10,0	5,4	18,6	4,8	20,0	2,7	30,0	5,4				
Planting nut plantations	-	-	-	-	3,25	0,8	6,17	0,8	4,5	0,8				
Stimulating planting of vineyards	-	-	-	-	58,46	15,0	101,05	13,4	87,05	15,8				
Support of promotion and development of organic farming	-	-	-	-	-	-	2,0	0,3	4,0	0,7				
Compensations for using plant protection products (pesticides) and fertilizers (mineral fertilizers)	-	-	-	-	57,89	14,8	130,0	17,3	160,0	29,1				
Stimulation of investments in growing vegetables in greenhouses and purchasing machinery and equipment for irrigation	-	-	-	-	24,99	6,4	-	-	20,0	3,6				
Stimulation of investments in procurement of equipment for rural small and medium enterprises of food processing, fruit and vegetable drying and freezing and for packaging and freezing facilities	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	3,6				
Stimulation of investments in creation, restoration and modernization of facilities for growing tobacco seedlings and post harvest tobacco processing	-	-	-	-	2,0	0,5	2,5	0,3	8,0	1,5				
Stimulation of investments in restoration of livestock sector	-	-	2,0	1,1	14,0	3,6	15,0	2,0	15,0	2,7				
Maintenance of genetic fund	-	-	6,1	3,3	17,6	4,5	19,9	2,6	9,0	1,6				
Stimulation of investments in procurement of farm machinery and equipment	-	-	-	-	-	-	5,0	0,7	20,0	3,6				
Subsidies for agricultural risks	-	-	0,1	0,1	2,7	0,7	16,3	2,2	24,0	4,4				
Producers of sugar beets	-	-	18,4	4,7	7,5	1,9	7,5	1,0	-	-				
Covering costs of water pumping	-	-	-	-	7,0	1,8	17,0	2,3	7,0	1,3				
Subsidizing farmers for transportation of their product within the country	-	-	-	-	100,0	25,6	190,0	25,3	95,0	17,3				
Soil fertilization	-	-	-	-	21,0	5,4	22,0	2,9	23,0	4,2				

Analizând datele tabelului 1, putem concluziona că, în dinamica anilor 2004-2007, suma subvențiilor a fost în creștere – de la 22 milioane lei, în anul 2004, la 751,5 milioane lei, în anul 2007. Cu toate că suma subvențiilor pe anul 2008 constituie 550,6 milioane lei și este mai mică ca suma subvențiilor pe anul 2007 cu 200,9 milioane lei sau cu 26,7%, față de anii 2004, 2005, 2006 este mai mare.

Ponderea cea mai însemnată în structura subvențiilor le revine:

- subvenționării utilizatorilor de produse de uz fitosanitar (pesticide) și de fertilizanți (îngrășăminte minerale) – 29,1%;
- subvenționării producătorilor agricoli la livrarea pe teritoriul țării a producției agricole de fabricație proprie – 17,3%;
- stimulării înființării plantațiilor de viță de vie – 15,8%
- stimulării producerii de material săditor pomicol și înființării de plantații pomicole – 5,4%;
- subvenționării asigurării de riscuri în agricultură – 4,4% etc.

În continuare vom analiza volumul și structura subvențiilor și compensațiilor alocate întreprinderilor agricole pentru susținerea activității agricole de bază, în total pe agricultură și pe sectoarele vegetal și zootehnie, în dinamică pe anii 2004-2008 (tabelul 2).

Having analyzed the data of table 1 we can make a conclusion that during 2004-2007 the amount of subsidies was growing from 22 million Lei in 2004 to 751,5 million Lei in 2007. Although the amount for 2008 is 550,6 million Lei and it is less than the amount of subsidies for 2007 by 200,9 million Lei, it is more in comparison with 2004, 2005, and 2006.

The greatest relative share in the structure of subsidies is accounted for:

- Subsidizing the users of plant protection products (pesticides) and fertilizers (mineral fertilizers) – 29,1%;
- Subsidizing agricultural producers for transportation of their own agricultural products within the country – 17,3%;
- Stimulating planting new vineyards – 15,8%;
- Stimulating growing fruit tree seedlings and planting orchards – 5,4%;
- Subsidizing insurance of risks in agriculture – 4,4%, etc.

Further we will analyze the volume and structure of subsidies and compensations granted to agricultural enterprises to support main agricultural activities on the whole and plant growing and livestock sectors in particular during 2004-2008 (table 2).

Tabelul 2

Volumul și structura subvențiilor și compensațiilor alocate întreprinderilor agricole pentru susținerea activității agricole de bază

Genurile de subvenții și compensații	Volumul și structura subvențiilor și compensațiilor									
	2004		2005		2006		2007		2008	
	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ramura:										
- zootehnie	-	-	8100	4,4	31600,0	8,1	34900,0	4,7	24000,0	4,4
- vegetală	-	-	131100,0	70,5	207290,0	53,0	461520,0	61,4	384550,0	69,8
Altele	22000,0	100	46600,0	25,1	152000,0	38,9	255000,0	33,9	142000,0	25,8
Total	22000,0	100	185800,0	100	391000,0	100	751500,0	100	550600,0	100

Table 2

The volume and structure of subsidies and compensations granted to the agricultural enterprises for their main agricultural activities

Types of subsidies and compensations	Volume and structure of subsidies and compensations									
	2004		2005		2006		2007		2008	
	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%	mii lei	%
Branch:										
- zootechny	-	-	8100	4,4	31600,0	8,1	34900,0	4,7	24000,0	4,4
- plant-growing	-	-	131100,0	70,5	207290,0	53,0	461520,0	61,4	384550,0	69,8
others	22000,0	100	46600,0	25,1	152000,0	38,9	255000,0	33,9	142000,0	25,8
Total	22000,0	100	185800,0	100	391000,0	100	751500,0	100	550600,0	100

Analizând informația inițială privind repartitia subvențiilor și compensațiilor din tabelul 2, putem concludiona următoarele:

1. Partea majoră din subvenții și compensații îi revine producției vegetale, care constituia în anul 2008 – 69,8%, majorându-se față de anii 2007 și 2006, respectiv, cu 8,4 și 16,8 puncte procentuale.
2. Pe locul doi s-au situat alte subvenții, destinate CAI, ponderea cărora constituia în anul 2008 – 25,8%, micșorându-se față de anul 2007 cu 8,1 puncte procentuale.
3. Cea mai mică pondere au avut-o subvențiile și compensațiile în ramura animalieră, care constituia în anul 2008 numai 4,4%, fiind în descreștere față de anul 2007, în structura subvențiilor și compensațiilor cu 0,3 puncte procentuale.

În plus, subvențiile și compensațiile deseori nu se achită nemijlocit gospodăriilor. Administrațiile raioanelor adesea efectuează compensare reciprocă (în limitele sumelor alocate) între gospodării și partenerii lor. În particular, din contul subvențiilor la producția vităritului, predestinate gospodăriilor-datornice, se achită livrarea carburanților, pieselor de rezervă, la un preț mai mare decât pe piață liberă (se achită impozitele pe pământ etc.).

În acest caz, subvențiile nu exercită influență directă asupra veniturilor producției vităritului, adică se pierde scopul subvenționării. Astfel, producătorii agricoli nu pot să valorifice independent și efectiv mijloacele subvenționate, iar aceasta duce la retragerea mijloacelor bănești din agricultură în folosul altor parteneri de piață.

Totodată, principiul repartitiei subvențiilor și compensațiilor consumurilor în timpul de față, de asemenea, este neefectiv. În pofida ciclului de durată al producției agricole, reglarea lui pe calea stabilirii subvențiilor și compensațiilor, reieșind din rezultatele activității anuale, posedă „un coeficient major de întârziere a semnalului de dirijare” și de-aceia acest semnal nu poate avea influență asupra producției anului curent. Subvențiile și compensațiile, primite pentru rezultatele anului, deja nu vor mai corespunde ciclului nou al producției nici din punctul de vedere al obținerii profitului, nici a consumurilor.

Astfel, subvențiile și compensațiile, sub aspectul în care există astăzi, în general, nu contribuie la sporirea producției. În opinia autorului, una din căile de soluționare a acestei probleme este alocarea lor după criteriile legate de rezultatele financiare ale activității producătorilor agricoli, fiind direcționată spre sporirea eficienței producerii.

Orientarea către indicatorii valorici de repartizare a subvențiilor și compensațiilor este argumentată de faptul că, în condițiile economiei de piață, odată cu reducerea susținerii de către stat a producătorilor agricoli, sporește influența cererii de consum și a

Having analyzed the initial information on the assignment of subsidies and compensations in table 2, we can come to the following conclusions:

1. The main part of the subsidies and compensations went to the crops production and in 2008 constituted 69,8% growing during 2007 and 2006 respectively by 8,4 and 16,8 percentage points.
2. In the second place are other subsidies granted to the agricultural sector whose share in 2008 constituted 25,8% decreasing as compared to 2007 by 8,1 percentage points.
3. The smallest share of the subsidies and compensations is in the animal industry, which constituted only 4,4% in 2008 decreasing as compared to 2007 by 0,3 percentage points in the structure of subsidies and compensations.

In addition, subsidies and compensations are often not paid directly to the enterprises. The district authorities often undertake mutual offsets (within the allocated sums) between the enterprises and their partners. In particular, supplies of fuel and spare parts are very often paid for at the expense of subsidies assigned for livestock and intended for payment to debtors, and sometimes it is done at prices that are higher than those in the free market (land taxes and other taxes are paid).

In this case the subsidies do not influence the profitability of livestock directly, which means that they are losing targeting. Thus, the agricultural producers cannot independently and effectively use the subsidized money, and that leads to the outflow of money from the agricultural sector to other partners in the market.

Furthermore, the principle of allocating subsidies and compensations is extremely inefficient at present. Since the agricultural production cycle is long, its regulation by allocating subsidies and compensations basing on the results of the year's work has “a high coefficient of delay of control signal” and due to this the signal cannot affect the production of the current year. That is why the subsidies and compensations, received on the basis of the year results, will not meet the needs of a new cycle of production either in terms of income, or in terms of costs.

Therefore, the subsidies and compensations in the current form of existence do not facilitate the growth of production. According to the author, subsidizing based on the criteria related to financial results of producers' activities is one of the ways to solve the problem and it will be directed at raising the production efficiency.

The orientation to the allocation of subsidies and compensations on the cost indicator basis is justified by the fact that in the conditions of market economy and decreasing governmental support of agricultural producers the influence of consumer demand and retail prices is growing. The income is not only a source of production development but also a social basis forming

prețurilor de vânzare a producției. Venitul servește nu numai drept izvor al dezvoltării producerii, dar și drept bază socială, ce formează un nivel determinat al bunăstării materiale și asigurării sociale a lucrătorilor.

Conform sistemului susținerii economice, bazat pe indicatorii valorici ai distribuirii subvențiilor și compensațiilor, ajutor financiar major trebuie să primească acei producători de mărfuri, care pot să-l utilizeze mai eficient. Aceasta va favoriza dezvoltarea concurenței sănătoase între întreprinderi, creșterea volumului producției și îmbunătățirea calității ei la o unitate de investiții, diminuarea consumurilor producției și crearea premiselor pentru reducerea prețurilor de consum.

Ar trebui menționat că, de pe pozițiile intereselor de stat, este mai rațional ca cea mai mare parte a mijloacelor bugetare să fie direcționată spre plățile legate de stimularea rezultatelor finale și a gestionării eficiente a activității economice a producătorilor agricoli.

Să încercăm să rezolvăm problema distribuirii optime a subvențiilor și compensațiilor consumurilor în Republica Moldova. Subvențiile și compensațiile, alocate producătorilor agricoli din R. Moldova, reprezintă nivelul lor sub generalizator. Acest fapt nu permite nici stabilirea principiului distribuirii subvențiilor și compensațiilor, nici influența lor asupra eficienței producerii, ceea ce, la rândul său, vine în contradicție cu scopurile declarative ale alocării lor:

- Stabilizarea și sporirea eficienței producerii agricole;
- Asigurarea securității alimentare;
- Susținerea parității prețurilor între agricultură și alte ramuri;
- Apropierea nivelului veniturilor angajaților din agricultură și industrie.

Conducătorii de gospodărie, în aceste condiții, nu sunt în stare să prognozeze dimensiunile și direcția subvențiilor și compensațiilor, să ia preventiv în evidență influența lor asupra profitului și a altor indicatori ai eficienței întreprinderilor (figura 1).

După părerea noastră, eficiența utilizării resurselor poate fi evaluată prin următorii indicatori: prețul de cost, prețul de realizare a producției, rentabilitatea producției, profitul.

Prețul de cost al producției este un indicator valoric clasic, ce depinde de consumurile însumate ale producției, dar are un neajuns esențial – lipsa legăturii directe cu piața.

Prețul de realizare a producției depinde de cererea și oferta pe piața a producției fabricate, dar în perioada actuală mai este și indicatorul nivelului reglementării de stat a mecanismului economic. De aceea prețul, de facto, nu depinde de consumurile reale ale producerii, adică este separat de resursele economice și nu poate fi ales în calitate de indicator al utilizării lor raționale.

a certain level of welfare and social security of employees.

With the system of economic support based on cost value indicators in allocating subsidies and compensations, the greatest financial help should go to the producers that are able to use them most effectively. This will promote a healthy competition between the enterprises, raise the volume of production and increase production quality per unit of investment, decrease production costs and create preconditions for the reduction of the consumer prices.

It is worth mentioning that from the point of view of the national interests it is more reasonable to direct the larger part of budgetary funds to payments related to the stipulation of final results and effective management of agricultural producers' activities.

Let us try to resolve the above raised problem concerning optimal allocation of subsidies and compensations in the Republic of Moldova. Subsidies and compensations granted to agricultural producers in Moldova give the idea of their level in a generalized form. This allows us to identify neither the principle according to which the subsidies and compensations are allocated, nor the way they influence the production efficiency, which in its turn contradicts the declared goals of their allocation, such as:

- Stabilization and increase of the efficiency of agricultural production;
- Provision of food security;
- Maintaining price parity between agriculture and other sectors;
- Convergence of income of agricultural workers and industrial workers.

In these circumstances, managers of agricultural enterprises are unable to forecast the volume and targeting of subsidies and compensations and in advance take into account their effect on the received profit and other indicators of the enterprise's efficiency (figure 1).

In our opinion, the efficiency of the use of resources can be estimated by the following indicators: cost price, product price, profitability, profit.

The cost price is a classical value indicator that depends on total production costs but has a significant drawback, which is lack of direct connection with the market.

The price depends on the demand and supply in the market of commodity products, but now it is also an indicator of the level of governmental regulation of economic mechanism. That is why the price does not really depend on actual production costs, i.e. it is distanced from the economic resources and cannot be chosen as an indicator of their rational use.

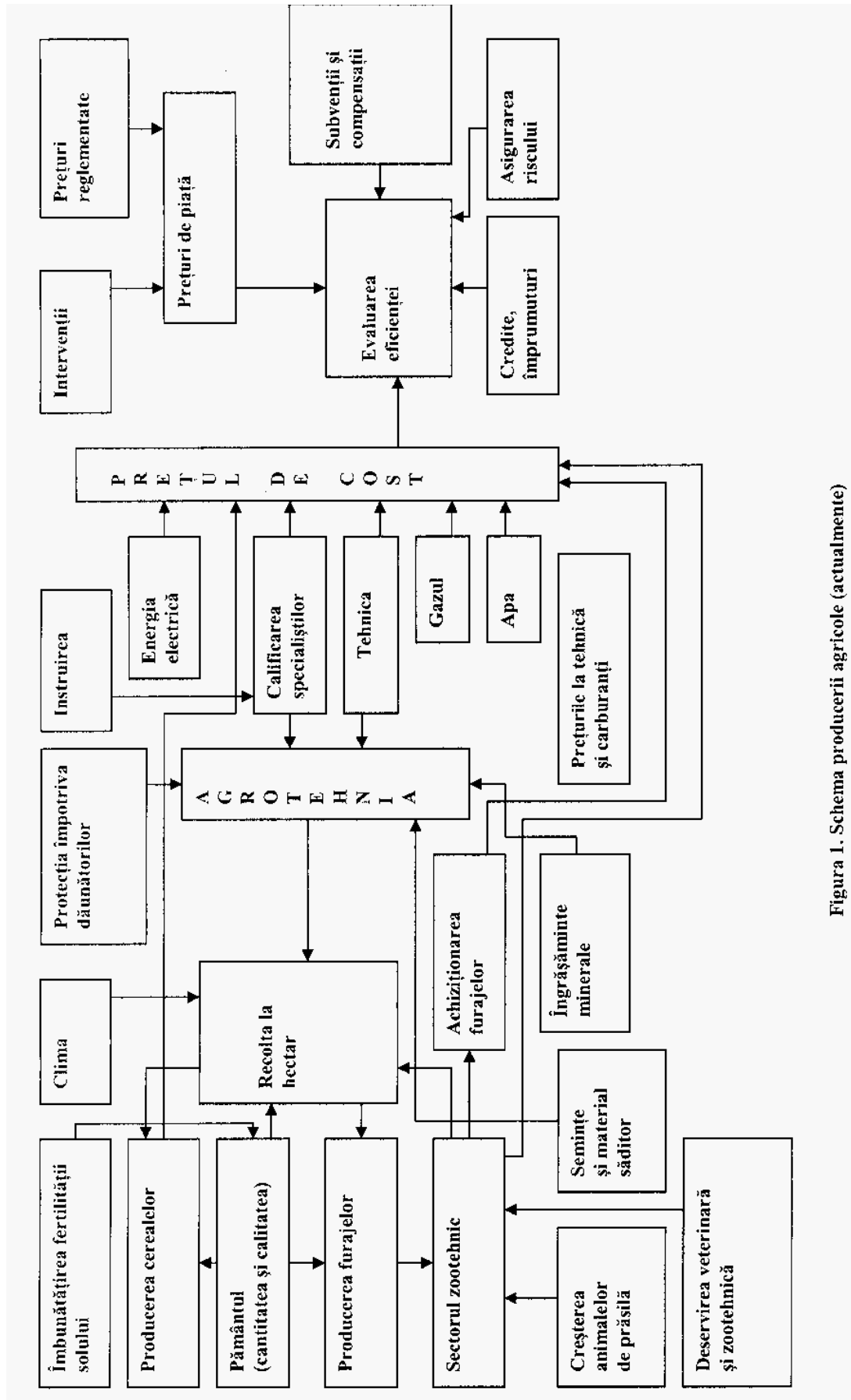

Figura 1. Schema producerii agricole (actualmente)

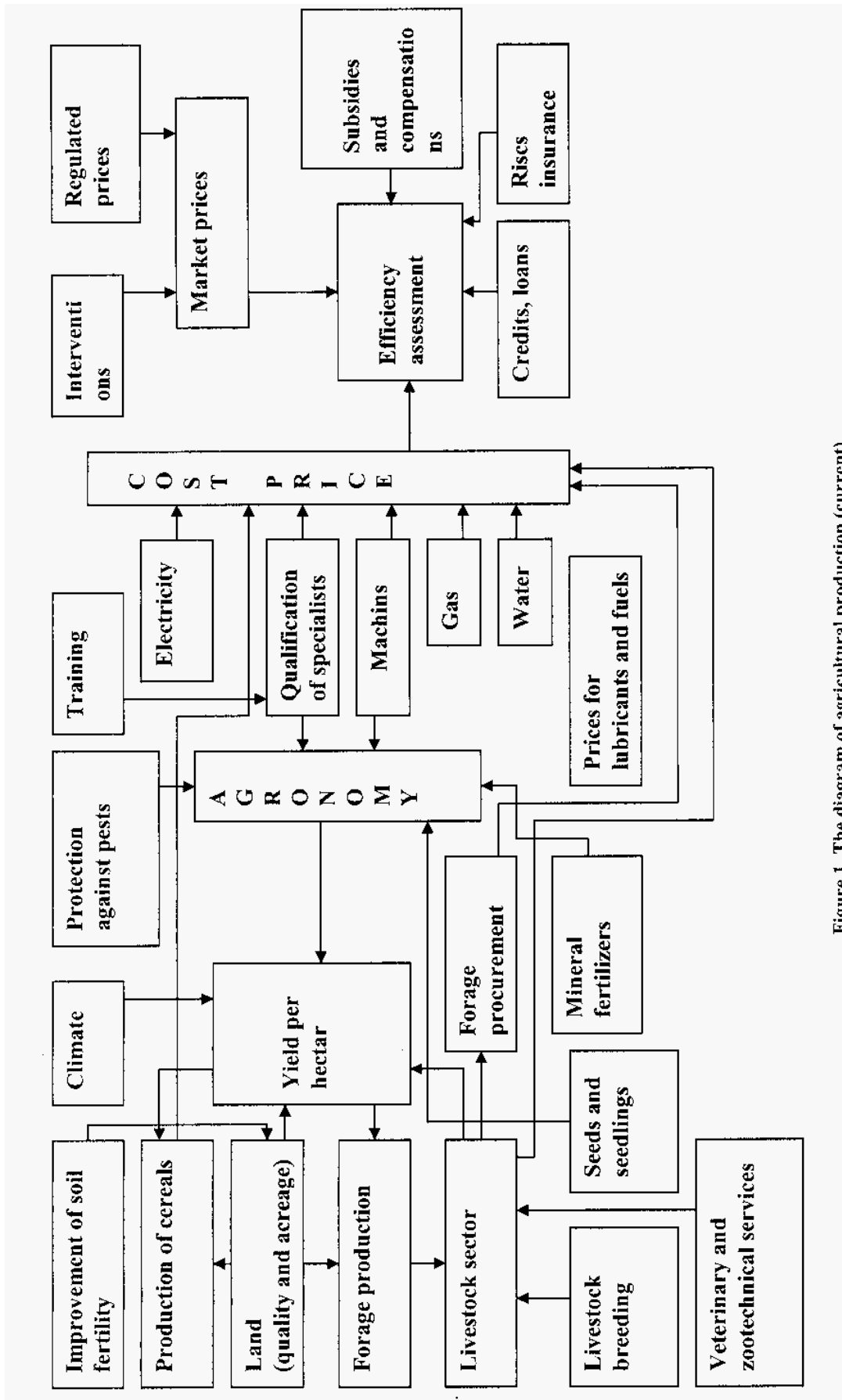

Figure 1. The diagram of agricultural production (current)

Rentabilitatea (R_i) poate fi determinată ca raport dintre profit (P_i) și prețul de cost (PC_i):

$$R_i = \frac{P_i}{PC_i} = \frac{(P_{ri} - PC_i) \times V_i}{V_i \times PC_i} = \frac{P_{ri} - PC_i}{PC_i}, \quad (1);$$

în care P_{ri} și PC_i – corespunzător prețul de realizare și prețul de cost ale unei unități de producție – i ;

V_i – volumul producției fabricate – i , în unități naturale.

Din formula 1 rezultă că rentabilitatea producției este o mărime adimensională și nu depinde de volumul producției fabricate. Prin urmare, utilizarea directă a acestui indicator va aduce la subvenții egale pentru întreprinderile cu rentabilitate identică, dar cu volum diferit al producției fabricate. Așa proprietate a rentabilității nu permite alegerea ei în calitate de indicator al utilizării raționale a resurselor, deși dă posibilitatea luării acesteia în calcul la determinarea eficienței gestiunii gospodăriei după repartitia subvențiilor. Neajunsurile indicate lipsesc numai la unul din indicatorii enumerați anterior, la indicatorul – **profit**.

$$P_i = (P_{ri} - PC_i) \times V_i \quad (2)$$

Profitul ține cont de utilizarea rațională a resurselor economice (prin prețul de cost al producției și volumul producției-marfă). Această circumstanță, în opinia noastră, permite utilizarea lui nu numai ca indicator al planificării optimale a producției, dar și ca criteriu de repartizare a subvențiilor. Pentru maximizarea acestui profit, luând în considerație subvențiile, este necesară analiza consumurilor pentru fabricarea producției agricole.

Analiza consumurilor o vom efectua din punctul de vedere al posibilității calculului subvențiilor și compensațiilor la aceste consumuri.

După părerea noastră, analiza trebuie pornită de pe următoarele poziții:

- Trebuie selectate consumurile, dependente într-o măsură cât mai mică de factorii interni și condițiile gestionării gospodăriei;
- Consumurile selectate trebuie să aibă o pondere esențială în consumurile totale de producție;
- Subvențiile și compensațiile pentru articolele selectate trebuie să stimuleze gospodăriile la diminuarea consumurilor pe aceste articole;
- Subvențiile și compensațiile pentru acoperirea consumurilor trebuie să dea efect maximal în activitatea gospodăriilor (maximumul profitului, al rentabilității sau minimumul consumurilor de producție personale ale gospodăriilor);
- Subvențiile și compensațiile nu trebuie să lipsească producătorii agricoli de stimulentele de piață în fabricarea producției agricole.

Prețul de cost al producției agricole include următoarele articole: remunerarea muncii și

Profitability (R_i) can be determined as a ratio of profit (P_i) to the cost price (PC_i):

$$R_i = \frac{P_i}{PC_i} = \frac{(P_{ri} - PC_i) \times V_i}{V_i \times PC_i} = \frac{P_{ri} - PC_i}{PC_i}, \quad (1);$$

Where P_{ri} and PC_i – correspondingly are the price and the cost price of the unit of production i ;

V_i – is the volume of the produced product i in natural units of measurement.

From formula 1 it follows that profitability is a dimensionless value and does not depend on the quantity of the produced product. Therefore, a direct use of this indicator will lead to equal subsidies to enterprises with the same profitability but with different quantity of the produced product. Such property of profitability does not allow it to be chosen as an indicator of the rational use of resources, though it does give the possibility to take it into account in identifying the effectiveness of business management for allocation of subsidies. Only one of the above indicators – indicator of profit – lacks the mentioned drawbacks.

$$P_i = (P_{ri} - PC_i) \times V_i \quad (2)$$

Profit takes into account the rational use of resources (through the price cost and the quantity of commodity products). This circumstance allows it to be used not only as an indicator of optimal production planning, but also as a criterion for subsidy allocation. In order to maximize the profit taking into account the subsidies, we need to consider the costs of agricultural production.

Let us analyze the costs of agricultural production from the point of view of possibility to calculate subsidies and compensations basing on these costs.

In our opinion, the analysis should proceed from the following:

- We should choose the costs, that are less dependable on internal factors and circumstances of business activities management;
- The chosen costs should have a significant weight in total production costs;
- Subsidies and compensations for selected articles should stimulate the businesses to decrease costs for those articles;
- Subsidies and compensations for the costs should yield maximum effect in the enterprise's activity (maximum profit, maximum profitability or minimum own production costs of agricultural enterprises);
- Subsidies and compensations should not deprive agricultural producers of market stimuli to produce agricultural products.

The **production costs** of agricultural products include the following items: wages with deductions, expenditures on seeds, seedlings, fertilizers, plant protection, fodder, raw materials and other materials,

defalcările din aceasta; consumurile pentru procurarea semințelor și materialului săditor; a îngrășămintelor; mijloacelor pentru protecția plantelor; furajele; materia primă și materialele; plata serviciilor și lucrărilor, efectuate de organizațiile terțe; consumurile pentru întreținerea mijloacelor fixe (inclusiv produsele petroliere; cotele de amortizare; consumurile pentru reparația mijloacelor fixe); consumurile legate de organizarea producției și management; ratele de asigurare; pierderile din epizootiile animalelor și pieirea semănăturilor; alte consumuri.

Efectuând analiza minuțioasă a tuturor articolelor consumurilor la fabricarea producției agricole, am constatat că partea majoră a consumurilor o constituie consumurile materiale. Din acestea, mai puțin dependente de activitatea gospodăriilor sunt consumurile pentru semințe și material săditor; furaje, inclusiv de fabricare industrială; îngrășămintele minerale; produsele petroliere; energia electrică; ameliorarea solurilor, chimizarea solurilor etc.; deservirea veterinară și zootehnică; achiziționarea animalelor de prăsilă etc.

Ca rezultat al analizei, conchidem că va fi utilă includerea următoarelor consumuri în lista celor ce necesită subvenții și compensații:

- procurarea semințelor și a materialului săditor;
- procurarea furajelor, inclusiv de fabricare industrială;
- procurarea îngrășămintelor minerale;
- procurarea produselor petroliere și a tehnicii;
- procurarea energiei electrice, a gazului;
- procurarea apei;
- deservirea veterinară și zootehnică;
- ameliorarea și chimizarea solurilor și alte lucrări agrotehnice.

Această concluzie nu contrazice sistemul oficial de repartitie a subvențiilor și compensațiilor conform consumurilor de producție, dar sarcina (scopul modelului) constă în repartitia optimă a subvențiilor și compensațiilor pe direcții, cu nivelul lor corespunzător, și asigurarea randamentului și eficienței lor maxime.

Să formulăm unele concluzii:

1. Ținând seama de durata ciclului producției agricole, reglementarea acestuia pe calea alocării subvențiilor și compensațiilor, conform rezultatelor activității anuale, posedă un coeficient „de întârziere a semnalului administrativ”, adică acest semnal nu mai influențează producția anului curent;
2. În corespundere cu principiile administrării optime, acțiunea regulatorie trebuie să fie repartizată după timp pe întregul ciclu de

payments for work and for services performed by contractors, costs of maintaining assets (including petrochemicals, depreciation, costs of assets repair); costs related to the organization of production and management, insurance payments, losses from the death of animals and destruction of crops; other costs.

After the detailed analysis of all elements of agricultural production costs, we see that the material costs constitute the main part of the production costs. Of these, the expenditures on seeds and seedlings, forage including industrially manufactured ones, mineral fertilizers, petrochemicals, electricity, fuels, land improvement, use of chemicals in soil, etc., zootechnical and veterinary services, acquisition of breeding animals, etc. are costs that are least dependable on the enterprise operation.

Basing on the results of the analysis, we come to a conclusion that it is appropriate to put on the list of subsidized costs the following:

- procurement of seeds and seedlings;
- procurement of fodder including industrially manufactured one;
- procurement of mineral fertilizers;
- procurement of petrochemicals and machinery;
- procurement of water;
- zootechnical and veterinary services;
- land reclamation, use of chemicals in soil and other agronomic work.

This conclusion does not contradict the officially accepted system for allocation of subsidies and compensations based on production costs, but the goal (purpose of the model) is to optimally target the subsidies and compensations and identify their appropriate value, and to ensure maximum yield and effectiveness.

Let us formulate some conclusions on which our propositions are further going to be based:

1. Since the agricultural production cycle is long, its regulation by allocating subsidies and compensations basing on the results of the year's work has "a high coefficient of delay of control signal", which means that the signal cannot affect the production of the current year.
2. In conformity with the principles of optimal management, the regulating action should be spread in time along the whole production cycle thus resulting in the higher effect of the regulation.
3. Subsidies and compensations need to be planned in advance taking into account the forecasts and plans for agricultural production for separate kinds of product.
4. It is necessary to determine the threshold level of subsidies and compensations. If the total sum of the subsidies and compensations does not exceed this level, they are pointless from the

- producție, astfel va fi obținut efectul major de la reglementare;
3. Este necesară planificarea subvențiilor și compensațiilor din timp, cu luarea în considerație a prognozei și planificării producerii agricole pe tipuri de producție separate;
  4. Este necesară determinarea nivelului de prag al subvențiilor și compensațiilor. Totodată, dacă subvențiile și compensațiile totale nu depășesc acest prag, ele sunt lipsite de sens din punctul de vedere al reglementării (curată filantropie). Nivelul „pragului” subvențiilor și compensațiilor se determină bazându-se pe sensibilitatea modelului. Dacă nivelul subvențiilor și compensațiilor se va diminua din an în an, rezultă că modelul este sensibil la această valoare. Diminuarea subvențiilor și compensațiilor trebuie să provină din contul majorării profitului în acele gospodării unde au fost alocate;
  5. Planificarea repartizării subvențiilor și compensațiilor trebuie efectuată în baza profitabilității gospodăriilor. Dacă rentabilitatea gospodăriilor este mai mare de 30% (nivelul minim necesar pentru reproducția lărgită), în aceste gospodării repartizarea subvențiilor și compensațiilor este inutilă, deoarece ele reușesc să facă față cu puteri proprii. Este necesară alocarea subvențiilor și compensațiilor acelor gospodării care au rentabilitate superioară (excluzând cele nominalizate) și volum superior de producție-marfă, conform totalurilor anului precedent și producției planificate;
  6. Calculul final al subvențiilor și compensațiilor trebuie efectuat după realizarea producției (la finele anului) și acelor gospodării, care nu și-au îndeplinit planurile, dar le-au fost deja alocate subvenții și compensații. Totodată sumele restante trebuie corectate.

Modelul propus asigură transparență și calculare absolută ale subvențiilor și compensațiilor.

Luând în considerare cele prezentate, modelul general de fabricare a producției agricole, ca model de administrare, are următoarea formă (figura 2).

Deci, modelul propus de reglementare a producerii agricole pe calea repartizării optime a subvențiilor și compensațiilor argumentează necesitatea corectării mecanismului în vigoare a subvenționării producătorilor agricoli în scopul sporirii eficienței utilizării acestora. Astfel, trebuie să fie asigurată trecerea de la repartizarea egalitară la repartizarea adresantă, cu condiția argumentării necesității și eficienței utilizării. Prioritatea trebuie dată acelor producători agricoli, care asigură activitate stabilă și își îmbunătățesc starea financiară.

- point of view of regulation (pure charity). The threshold level of subsidies and compensations is determined basing on the sensitivity of the model. If the level of subsidies and compensations decreases from year to year, that means that the model is sensitive to that value. The decrease of subsidies and compensations should be achieved through the growth of profit in those enterprises that received them.
5. The allocation of the subsidies and compensations should be planned taking into account the profitability of the enterprises. If the profitability is more than 30% (the needed minimum level for maintaining production expansion), it is not appropriate to allocate the subsidies and compensations to these enterprises, since they are managing on their own. The subsidies and compensations need to be allocated to the enterprises whose profitability (except the above mentioned) is high and the volume of commodity products for the previous year and the planned production is higher.
  6. The final calculation of subsidies and compensations should also be made after the products have been sold (at the end of the year) in relation to those enterprises that failed to fulfil their plans, but have already received subsidies and compensations. The remaining amounts should be adjusted.

The proposed model provides for the absolute transparency and ease of calculation of subsidies and compensations.

In view of the above mentioned, the general model of agricultural production as a model of management has the form presented in figure 2.

Thus, the proposed model of agricultural production regulation by way of optimal allocation of subsidies and compensations justifies the need for correction of the currently used mechanism for subsidizing agricultural producers in order to raise the effectiveness of the use of means of governmental support. The transition from egalitarian provision of subsidies to the targeted one should be ensured on the condition of grounding of the needs and effectiveness of use. Priority should be given to the enterprises that ensure stable operation and improve their financial standing.

Along with this, it should not be overlooked that until the enterprise contributes to the growth of competitiveness of agriculture and stops the outflow of money from the sector, the effectiveness of support by means of subsidies will remain low.

În același timp, trebuie de avut în vedere că până când statul nu va favoriza sporirea competitivității sectorului agrar și nu va opri scurgerea mijloacelor din ramură, eficiența susținerii subvenționale va rămâne joasă.

După părerea noastră, instrumentele și mecanismele propuse pentru atingerea obiectivelor politicilor agricole aplicate în R. Moldova îmbină o combinație de instrumente agricole specifice economiilor în tranziție și instrumente care sunt tradițional aplicate în țările în curs de dezvoltare. De facto, această simbioză de mecanisme de politici agricole va canaliza importante resurse financiare publice pentru obiective tranzitorii, realizate pentru promovarea unei dezvoltări durabile a sectorului agrar.

From our point of view the proposed mechanisms and tools for realization of goals of agrarian policies in Moldova combine a set of agrarian tools specific to transitional economies and tools traditionally used in the developing countries. In fact, this symbiosis of agrarian policies mechanisms will direct significant governmental financial resources onto the realization of transit goals aimed at the stable development of the agricultural sector.

Bibliografie / Bibliography:

1. Legea Republicii Moldova privind asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură nr. 243-XV din 8 iulie 2004. Monitorul Oficial al R. Moldova nr.132-137/704 din 06.08.2004;
2. Hotărârea Parlamentului nr. 312 din 25.12.2008 de aprobare a Regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli;
3. Hotărârea Parlamentului nr. 310 din 27.12.2007 de aprobare a Regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli;
4. Hotărârea Parlamentului nr. 15-XVI din 09.02.2007 de aprobare a Regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli;
5. Gherasim T., Zaiat R. *Eficiența sistemelor de producție*. Iași: Ed. Universității „A.I. Cuza”, 1991, 189 p.

DETERMINANTELE STRUCTURALE ALE COMPETITIVITĂȚII BANCARE ÎN CONDIȚIILE ACTUALE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI RM

**Conf. univ. dr. Marina BELOSTECINIC;
Drd. Aliona CROITORU, ASEM**

Dezvoltarea competitivă a sistemului bancar din RM, în ultimii ani, a fost determinată de accelerarea și amploarea proceselor de renovare, restructurare și consolidare a acestui sector, având la bază doi piloni strategici: formarea entităților bancare independente operante în segmentul respectiv al economiei naționale, pe de o parte, crearea și perfecționarea cadrului legislativ, ajustat la un sistem național de supraveghere a băncilor, subordonat cerințelor supravegherii prudențiale internaționale, pe de altă parte. Gradul de maturitate atins a generat, așadar, instituirea unui mediu de afaceri adecvat care să conducă nemijlocit la stabilitatea și creșterea competitivă, respectiv, a performanțelor fiecărei bănci în parte, și, implicit, a întregului sistem bancar moldovenesc.

Cuvinte-cheie: active bancare, capital bancar, competitivitate, grad de concentrare al pieței bancare, investiții străine, intermediere financiară, instituție bancară, sistem bancar, structură bancară ș.a.

STRUCTURAL KEY INDICATORS OF THE BANKING COMPETITIVENESS IN THE ACTUAL CONDITIONS OF THE RM ECONOMIC DEVELOPMENT

**Assoc. Prof., PhD Marina BELOSTECINIC;
PhD candidate Aliona CROITORU, AESM**

The competitive development of the banking system of RM, during last years was determined by the variety of accelerated renewal, restructuring and consolidation processes of this sector having at the basis two strategic pilots: the formation of independent banking entities, operators in the respective segment of the national economy, on one side, and on the other side, the creation of the adjusted performing legislative supervision frame on a national banking system subordinated to the objectives of the international bank's supervisions. The reached maturing degree brought to the formation of a new business environment that can achieve the stability and competitive increase of all banks performance and of the whole Moldovan Banking System.

Keywords: banking assets, banking capital, competitiveness, banking market concentration degree, foreign investments, financial intermediary, banking entity, banking system, banking structure etc.

A determina separat pentru o instituție bancară parametrii-cheie care ar putea concepe formula nivelului competitivității acesteia, în condițiile actuale, nu înseamnă a izola entitatea respectivă de ceilalți participanți-contraagenți operatori în aceleași condiții economice, adică de potențialii săi concurenți. Această afirmație rezultă din fragilitatea transmiterii șocurilor și gradul sporit de contaminare în cadrul oricărui sistem bancar. Principalii indicatori structurali care pot caracteriza, în particular, competitivitatea unui sistem bancar și, în general, maturitatea sectorului respectiv, ca parte integrantă a economiei naționale, sunt următorii: **1) numărul instituțiilor de credit, din care cu capital majoritar privat și cu capital majoritar străin; 2) ponderea în totalul activelor a băncilor cu capital majoritar privat, respectiv cu capital străin, și 3) gradul de concentrare a sistemului bancar (ponderea primelor cinci bănci în totalul activelor și indicele Herfindahl-Hirschmann).**

În ultimii 20 de ani, în cadrul sistemului bancar autohton, au avut loc numeroase transformări determinate, în primul rând, de *amplioarea procesului de restructurare conjuncturală a pieței bancare în paralel cu celelalte ramuri și domenii de activitate; ameliorarea cadrului bancar legislativ și perfecționarea continuă în dinamică a acestuia; tehnologizarea infrastructurii bancare; perfecționarea practicilor de deservire a clienților bancari; extinderea teritorială a rețelelor bancare, amplificarea gamei operaționale de servicii și produse bancare; acutizarea jocului competitiv de sector ca urmare a pătrunderii investitorilor străini pe piața bancară a RM; alinierea în domeniul supravegherii și al reglementării în sistemul bancar autohton la standardele europene și cele internaționale etc.*

Așadar, *prima caracteristică* a sistemului bancar moldovenesc o constituie faptul că acesta este dominat, în prezent, de băncile private (cota activelor băncilor aflate în proprietatea statului reducându-se de la aproximativ 19,3%, în anul 2005, la numai 9,5 la sută, în anul 2007), respectiv de băncile cu capital străin (cota investițiilor străine în capitalul băncilor majorându-se de la un nivel mediu de aproximativ 50 la sută, în anii 1999-2005, până la plafonul de 77,61% la situația din 01.01.2010). Efectele benefice ale prezenței masive a băncilor străine rezultă dintr-o mai bună gestiune la nivelul sectorului bancar și într-o relativă ameliorare a competiției în sistem. Invasia capitalului sub formă de valute puternice, în mare parte provenind din remiteri, și intrarea unor noi companii financiare străine pe piața autohtonă bancară a determinat modificări substanțiale atât la nivelul ierarhiei, cât și în structura sistemului bancar național.

In order to determine the key indicators for a singular banking institution that could conclude the formula of the degree of its competitiveness in the actual conditions does not mean to isolate the respective entity from the other agents that take part in the same economic conditions, this means from its potential competitors. This affirmation results from the fragility of the shock transmission and the increased level of contamination inside every banking system. The main structural indicators that can characterize, particularly, the competitiveness of a banking system, and, in general, the maturity of this sector, as an integrated part of the national economy, are the following: **1) the number of credit institutions, of which with private and foreign major capital; 2) the percentage in total banking system assets with private and foreign major capital; 3) the degree of concentration of the banking system (the percentage of the first five banks in total banking system assets and the index Herfindahl-Hirschmann).**

Numerous changes have happened in the Moldovan banking system during the last 20 years, *firstly determined by the variety of the restructure processes of the banking market conjecture simultaneously to all the branches and domains of activity; the improvement of the legislative banking background and the dynamic performance of it; the applying of the new technologies in the banking infrastructure; the increase on managerial performance about the catering practice to aim at bank's clients; the enlargement of the territorial network of the banking business; widening the range of products and services; the warring of the sector competitive game as consequence of the foreign investors implying on the RM banking market; the balancing between the supervision domain and to those of regulation in the domestic banking system and the European and international banking supervision standards.*

So, the *first characteristic* of the Moldovan banking system constitutes the fact that it is dominated in the present by the private banks (the part of the bank assets being in the state property were reduced from approximately 19,3% in 2005, till just 9,5% in 2007), respectively, by the banks with foreign capital (the percentage of the foreign investments in the banks capital increased from the medium level of 50,00% in 1999-2005 till 77,61% on the 1st of January 2010). The benefic effects of the massive presence of the foreign banks constitute in a better corporate management of the banking system level and of a relative evolution in the competition of the system. The capital invasion under the form of strong foreign currencies, in majority had appeared from the financial inputs of the Moldovan citizens who are working abroad and, respectively of some new acquisitions by the foreign financial-banking companies on the domestic banking market, had determined substantial modifications both in the hierarchy level and in the structure of the national banking system.

Tabelul 1 / Table 1

Indicatorii structurali ai sistemului bancar moldovenesc, 1999-2009
Structural indicators of the Moldovan banking system, 1999-2009

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nr. de bănci (Nr. of bank institutions)	20	20	19	16	16	16	16	15	16	16	15
Nr. băncilor cu capital străin, din care: (Nr. of banks with foreign capital, of which:)	10	11	10	10	9	9	7	6	7	-	-
Sucursale ale băncilor străine (Offices of the foreign banks)	3	4	3	2	2	2	2	2	3	3	3
Cota activelor băncilor în proprietatea statului, % (The share of the bank's assets in the state property, %)	7,9	9,8	10,2	13,4	15,5	17,6	19,3	15,3	9,5	-	-
Nr. bănci la 100 000 locuit.* (Nr. of banks for 100 000 citizens*)	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4
Cota activelor în proprietatea băncilor străine, % (The share of the bank's assets in the foreign banks property, %)	34,4	39,8	34,9	36,7	35,2	33,6	19,6	22,9	24,8	-	-
Cota investiț. străine în capit. băncilor, % (The share of foreign investment in the banks capital, %)	48,9	59,6	60,9	59,8	60,2	52,4	50,6	62,7	71,9	74,1	77,6
Cota investițiilor autohtone în capit. băncilor, % (The share of native investments in the banks capital, %)	51,1	40,4	39,1	40,2	39,8	47,6	49,4	37,3	28,1	25,9	22,4
Ponderele primelor 5 bănci în total active, % (The share of the first 5 banks in the total banking system assets, %)	-	-	-	71,0	70,8	70,4	69,7	66,5	63,76	63,34	67,8
Indicele Herfindahl-Hirschmann (Herfindahl-Hirschman index)	-	-	-	-	-	1216,8	1241,9	1125,1	1108,4	1049,5	1147,6

Sursa: 1) BERD. Transition Reports, 1999-2008; 2) Caracota C. R., „Indicatori ai sistemului bancar”, Finanțe, bănci, asigurări, nr. 12, decembrie 2008, p. 47-54; 3) Calculele autorului în baza Rapoartele anuale ale BNM și ale BNS, 1999-2009;

N.B. * populația RM conform datelor recensământului din 2004 constituia 3 383 332 persoane.

Source: 1) BERD. Transition Reports, period 1999-2008; 2) Caracota C.R., „Indicators of the banking system”, Finance, bank, assurance, nr.12, December 2008, p.47-54; 3) Author's calculations according to the Annual Reports of NBM and of NOS, 1999-2009;

N.B. * According to the census from 2004 the population of the RM constitutes 3 383 332 persons.)

Cea de-a doua caracteristică a sistemului bancar moldovenesc este natura multilaterală a provenienței capitalului investit în instituțiile de credit, care funcționează pe piața bancară moldovenească. Printre furnizorii principali de resurse financiare putem aminti Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare, bănci din Italia, Franța, România, Slovenia, precum și investitorii corporativi din Austria, Germania, SUA, Rusia, Grecia, Olanda, Marea Britanie, Cehia ș.a. Astfel, la capitolul privind componența instituțiilor de credit autohtone putem alinia următoarele tipuri de structuri (vezi tabelul 2):

The second characteristic of the Moldovan banking system is a multilateral nature of the invested capital in the credit institutions that worked on the Moldovan banking market. The main foreign investors in the capital of native banks can be mentioned The European Bank of Reconstruction and Development, banks from Italy, France, Romania, Slovenia, as the corporation investors from Austria, Germany, USA, Russia, Greece, Netherlands, Great Britain, Czech Republic, and other countries. So, to the chapter concerning the composition of the credit Moldovan institutions we can distinguish the following kinds of structures (see table 2):

Tabelul 2 / Table 2

Componența structurală a instituțiilor de credit din Republica Moldova, 31.12.2008-31.12.2009
The compound of the credit institutions in the RM, dec. of 2008 – dec. of 2009

	Dec. 2009	Dec. 2008
Bănci cu capital integral sau majoritar de stat (Banks with state integral or major capital)	1	1
Bănci cu capital provenit numai din investiții autohtone (Banks with capital appeared just from the domestic investments)	1	1
Bănci cu capital mixt autohton și străin (Banks with both foreign and domestic capital)	10	11
Bănci cu capital privat complet din investiții străine (Banks with complete private capital from foreign investments)	4	4
Bănci cu capital majoritar străin (Banks with major foreign capital)	7	6
Sucursale ale băncilor străine (Offices of the foreign banks)	3	3
TOTAL SISTEM BANCAR (TOTAL BANKING SYSTEM)	15	16

Sursa: 1) Rapoartele anuale ale BNM, 2007-2009; 2) Site-urile oficiale ale Băncilor Comerciale din RM
Source: 1) Annual Reports of NBM, 2007-2009; 2) Official web sites of the Commercial Banks of the RM

E de menționat faptul că în capitalul băncilor comerciale din R. Moldova o pondere neînsemnată revine investițiilor autohtone, astfel la situația din 31.12.2009 acestea au constituit doar 22,39 la sută pe sistem, înregistrându-se în ultimii 10 ani o scădere continuă cu circa 28,7 puncte procentuale, ca urmare a unor fuziuni importante și achiziția unor bănci autohtone de către investitorii bancari străini.

O altă particularitate a sistemului bancar autohton o constituie menținerea unui grad relativ înalt de concentrare al acestuia (vezi tabelul 3).

It is to be mentioned the fact that in the capital of the commercial banks from R.M. an insignificant degree belongs to the domestic investments of capital, so as, at the moment of 31.12.2009 these constituted just 22,39% in the system, during the last 10 years being registered a continue lower of circa 28,7 percentage points as the result of some important joining and acquisition of some native banks by the foreign bank investors.

Another particularity of the native banking system constitutes the maintenance of a relatively high degree of concentration of it (see table 3).

Tabelul 3 / Table 3

Concentrarea pe sistemul bancar moldovenesc: primele cinci bănci din sistem, 2004-2009 (%)
The concentration in the Moldavian banking system: the first five banks of the system, 2004-2009, %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Active/assets	70,43	69,71	66,43	63,76	63,34	67,82
Credite/credits	77,87	67,17	66,16	52,10	65,91	66,94
Depozite/deposits	71,14	72,02	69,21	66,96	63,08	69,18
CNT/Total Regulatory Capital	56,58	57,75	58,99	59,70	62,01	63,23

Sursa: Calculele autorului în baza Rapoartelor anuale ale BNM și Bilanțurile contabile ale Băncilor Comerciale din RM, 2004-2009

Source: Author's calculations according to the Annual Reports of NBM and financial calculations of the Commercial Banks from RM, 2004-2009

Deși competiția la nivelul sistemului bancar este în creștere permanentă, s-a remarcat și în anul 2009 menținerea unui grad înalt de concentrare al acestuia. Așadar, primele cinci bănci din Republica Moldova, în funcție de mărimea activelor posedate (Moldova Agroindbank – 7766207,7 mii lei; Victoriabank –

Although, the competition at the level of the banking system is in a permanent increase, some tendencies in the maintenance of a high level of concentration is remarked also in 2009. In 2009, the first 5 banks from the Republic of Moldova, according to the importance of their assets size (Moldova

5976907,9 mii lei; Banca de Economii – 5126171,1 mii lei; Moldindconbank – 4555345,2 mii lei, și Eximbank Gruppo Veneto Banca – 3647613,0 mii lei) dețineau la 31.12.2009 aproximativ 67,82 la sută din activele agregate pe sistem, 66,94 la sută din volumul global al resurselor expulzate în sistemul bancar, 69,18 la sută din cele atrase și, respectiv, 63,23 la sută din Capitalul Normativ Total. O astfel de dezvoltare a mediului concurențial va solicita schimbări substanțiale, spre exemplu, în strategia băncilor mici și mijlocii de a-și îmbunătăți capacitatea lor de finanțare, care la data de 31.12.2009, analizând volumul de active deținute, constituia 10 din cele 15 instituții de credit autorizate să funcționeze.

În ceea ce privește indicele de concentrare al pieței (indicele Herfindahl-Hirschmann), (tabelul 1 și, respectiv, tabelul 4), urmăm tendințe de consolidare a unei concentrații globale moderate la nivelul sistemului bancar național. Acest indicator (IHH) se calculează prin însumarea pătratelor cotelor de piață (ponderilor) ale tuturor entităților din sector (pi), conform formulei:

$$IHH = p_1^2 + p_2^2 + \dots + p_n^2 = \sum_{i=1}^n p_i^2$$

$$IHH_{RM2008} = 1049.4601 \text{ și } IHH_{RM2007} = 1108.351$$

Totodată, Comisia pentru Competiție a Uniunii Europene folosește următoarele intervale pentru a analiza gradul de concentrare al unei piețe:

$IHH < 1.000$ = piață puțin concentrată.
 $1.000 < IHH < 1.800$ = piață moderat concentrată.
 $IHH > 1.800$ = piață foarte concentrată, în acest caz fiind necesară o intervenție din partea autorităților.

Valoarea indicelui Herfindahl-Hirschmann poate varia între 0 și 10.000. Cu cât valoarea IHH este mai mare, cu atât piața este mai concentrată. În cazul monopolului (concentrația este maximă), indicele are valoarea 10.000, iar în cazul unei piețe concurențiale cu un număr infinit de participanți (situația ideală), indicele se apropie de zero (tabelul 4).

Ținând cont de rezultatele confirmate prin valoarea indicelui Herfindahl-Hirschmann, putem menționa că sistemul bancar al Republicii Moldova este de o consistență medie-înaltă, dat fiind faptul că este reprezentat de un număr mic de instituții bancare participante, în dinamică concentrarea sa având o pantă în ușoară descreștere începând cu anul 2005, ceea ce confirmă aprofundarea proceselor competitivității la nivel de sector. Această tendință, pe de o parte, și majorarea ponderii băncilor cu capital majoritar străin în sistem, pe de altă parte, confirmă pentru sistemul bancar național monitorizarea unor semne clare de consolidare. Astfel, la sfârșitul anului 2006, ponderea activelor bancare agregate în PIB a

Agroindbank – 7766207,7 thousand lei, Victoriabank – 5976907,9 thousand lei, Banca de Economii – 5126171,1 thousand lei, Moldindconbank – 4555345,2 thousand lei and Eximbank Gruppo Veneto Banca – 3647613,0 thousand lei) had on the 31st of December 2009 approximately 67,82% from the aggregated assets on the global banking system, 66,94% from the total amount of credits, 69,18% from the total amount of deposits, and 63,23% from the Total Regulatory Capital. Such development of the competitive medium is going to require substantial changes, for example, in the strategies of small size and middle size banks that on the 31st of December 2009 constituted 10 of those 15 authorized credit institutions to function with a view to improving of their financing capacity.

Concerning the market concentration index (index Herfindahl-Hirschmann), (table 1, respectively, table 4), can be mentioned some consolidated tendencies of a moderate concentration trend on the national banking system. This indicator (IHH) is calculated through the lump sum of the squares weights of parts of the market of each of the bank's institutions from the sector (pi), consequently, by the following formula:

$$IHH = p_1^2 + p_2^2 + \dots + p_n^2 = \sum_{i=1}^n p_i^2$$

$$IHH_{RM2008} = 1049.4601 \text{ and } IHH_{RM2007} = 1108,351$$

At the same time, the Commission for European Union Competitiveness uses the following intervals for analyzing the concentration of some market:

$IHH < 1.000$ = the market has a little concentration.
 $1.000 < IHH < 1.800$ = the market has a moderate concentration.
 $IHH > 1.800$ = the market is very concentrated, in this case being necessary the authorities' intervention.

The value of the Herfindahl-Hirschmann index can vary between 0 and 10 000. The higher is the value of IHH , the more market is concentrated. In the case of monopoly (the maxim concentration), the index has the value of 10 000, but in the case of a competitive market with an unlimited number of participants (the ideal situation), the index is close to zero (table 4).

In the case of the Republic of Moldova, the banking sector registers a moderate concentration, because it is represented by a reduced number of banking entities. In dynamic evolution some tendencies of regress are accentuated at the beginning of 2005 and this situation demonstrates a wide amplification of the competitive processes on the national banking sector. Although, from one side the weight increase of the banks with major foreign capital in the system, from the other side, the moderate concentration of it notes actually that the banking system affords the monitoring of some clear signs of consolidation. So, at the end of 2006, the weight of the aggregate banking system

depășit – pentru prima dată – jumătate din valoarea produsului intern brut, tendința acestui indicator fiind pe parcursul intervalului respectiv de timp în permanentă creștere, și anume: dacă în 1999 constituia 25,98%, în 2000 – 29,10 la sută, în 2001 – 31,40 la sută etc., către sfârșitul anului 2006 s-a majorat până la aproximativ 50,80 la sută, iar în continuare dinamica pozitivă s-a menținut constant și a constituit, în 2007 – 60,00 la sută, în 2008 – 62,30 la sută, iar la situația din 30.09.2009 – 86,85%.

assets in the GDP had surpassed – for the first time – half from the value of the GDP, the evolution of this indicator being in constant increase, and namely: if in 1999 it constituted 25,98%, in 2000 – 29,10%, in 2001 – 31,40 % etc, at the end of 2006 it constituted approximately 50,80%, and further the positive dynamic was preserved, respectively, in 2007 – 60,00%, and in 2008 – 62,30%, but on the 30th of September 2009 – 86,85%.

Tabelul 4 / Table 4

Concentrarea în sistemul bancar moldovenesc, cotele de piață a băncilor comerciale, 2008-2009 (indicele Herfindahl-Hirschmann)
Concentration in the Moldovan banking system, shares on the commercial banks market, 2008-2009 (Herfindahl-Hirschmann index)

	<i>Activ net bilanțier 31.12.2008, mii lei (Net assets on balance 31.12.2008, thousand lei)</i>	<i>Activ net bilanțier 31.12.2009, mii lei (Net assets on balance 31.12.2009, thousand lei)</i>	<i>Cota de piață (The share on the market)</i>	
			<i>31.12.2008, %</i>	<i>31.12.2009, %</i>
Bănci mari (active de peste 3,5 mlrd. lei) <i>Large Banks (assets over 3.5 mlrd. lei)</i>			72,33	67,82
Agroindbank	7286218,793	7766207,794	18.62	19,46
Victoria Bank	5418854,564	5976907,929	13.85	14,97
Moldindconbank	4576902,825	4555345,158	11.70	11,41
Mobiasbanca-Groupe Societe Generale	3744919,366	-	9.57	-
Eximbank SA Gruppo Veneto Banca	3717300,855	3647613,005	9.50	9,14
Banca de Economii Moldova	3544837,776	5126171,105	9.06	12,84
Bănci mijlocii (active de la 1 mlrd. până la 3,5 mlrd. lei) <i>Middle Banks (assets from 1 mlrd. to 3.5 mlrd. lei)</i>			22,54	27,22
Banca Socială	2250308,769	2479824,130	5.75	6,21
Mobiasbanca-Groupe Societe Generale	-	3199706,000	-	8,02
BCR Chisinau	1863396,196	2016556,797	4.76	5,05
Fincombank	1785702,558	1871288,761	4.56	4,69
Investprivatbank	1597975,799	-	4.08	-
Energbank	1308421,465	1297089,814	3.34	3,25
Bănci mici (active sub 1 mlrd. lei) <i>Small Banks (assets under 1 mlrd. lei)</i>			5,13	4,96
Unibank	582241,041	398972,700	1.49	1,00
Comerțbank	563766,056	431918,047	1.44	1,08
ProCreditBank	324862,206	577812,000	0.83	1,45
Universalbank	274885,303	289401,050	0.70	0,73
EuroCreditBank	228758,739	280191,710	0.58	0,70
Total pe sistem bancar <i>Total on the banking system</i>	39122691,17 (16 bănci)	39915006,00 (15 bănci)	100	100

Sursa: Calculele autorului în baza Rapoartelor anuale ale BNM și Bilanțurile contabile ale Băncilor Comerciale din RM, 2008-2009.

Source: Author's calculations according to the Annual Reports of NMB and financial calculations of the Commercial Banks from RM, 2008-2009)

Bazându-ne pe cele expuse mai sus, putem afirma că, în condițiile dezvoltării unui stat, un sistem financiar solid și stabil reprezintă o condiție necesară pentru o creștere economică durabilă fiind, în acest sens, o premisă de o importanță strategică în stabilirea și menținerea unor poziții concurențiale forte în toate ramurile și domeniile de activitate. Așadar, dintre cei mai utilizați indicatori de cuantificare a gradului de dezvoltare financiară și, implicit, de apreciere a nivelului interconectării sectorului bancar cu economia reală, în literatura de specialitate se pune accent pe trei din ei, și anume:

A. **Gradul de intermediere financiară (GIF)**, calculat ca raport procentual între valoarea creditului nonguvernamental (CNG) și PIB. Informații suplimentare se pot obține, de asemenea, prin descompunerea acestui indicator după structura creditului neguvernamental: credite acordate companiilor, respectiv gospodăriilor populației; credite acordate în monedă națională, respectiv în valută etc.

Comparând cum au evoluat în dinamică CNG și PIB, putem aprecia că ambii indicatori au avut tendințe pozitive de creștere până în anul 2008. Criza mondială profundă și-a arătat însă efectele și asupra economiei moldovenești. Astfel, în primele nouă luni ale anului 2009 am asistat la o reducere a PIB-ului în prețuri curente cu circa 7,7 la sută (43518,5 mln. lei în ianuarie-septembrie 2009 față de 47149,0 mln. lei în perioada respectivă a anului 2008), iar a creditului guvernamental cu 7,5 la sută (23505,4 mln lei în ianuarie-septembrie 2009 față de 25417,4 mln. lei în primele nouă luni ale anului 2008), *figura 1*.

From the above mentioned we can conclude that in the conditions of the development of a state, a solid and steady financial system is a necessary condition for a durable economic increase, being, in this case, a premise of a strategic importance in the establishment and the maintenance of the strong competitive positions in all economic branches and fields of activity, and reciprocally. Through the most used indicators of quantification of the financial developed degree and implicitly of analyzing of the interconnection of the banking sector with the real economy, there are accented three of them in the specialized literature, and namely:

A. **The intermediary financial degree (IFD)** calculated as percentage relation between the nongovernmental credit value (NGC) and GDP. There are multiple ways to obtain more information by disintegrating this indicator according to its structure, and namely: credits to companies, credit to population, domestic currency credits, foreign currency credits.

Comparing dynamic evolution of the GDP and NGC we can appreciate that both indicators had the tendencies of growth till 2008. The deep world economic crisis influenced also the Moldovan economy. So, in the first 9 months of 2009, we assisted to a reduction of the GDP with 7,7% (43518,5 mln. lei in January - September 2009 in comparison with 47149,0 mln. lei in the respective period of the 2008), but of the governmental credit with 7,5% (23505,4 mln. lei January - September 2009 in comparison with the first 9 months of the 2008), *figure 1*.

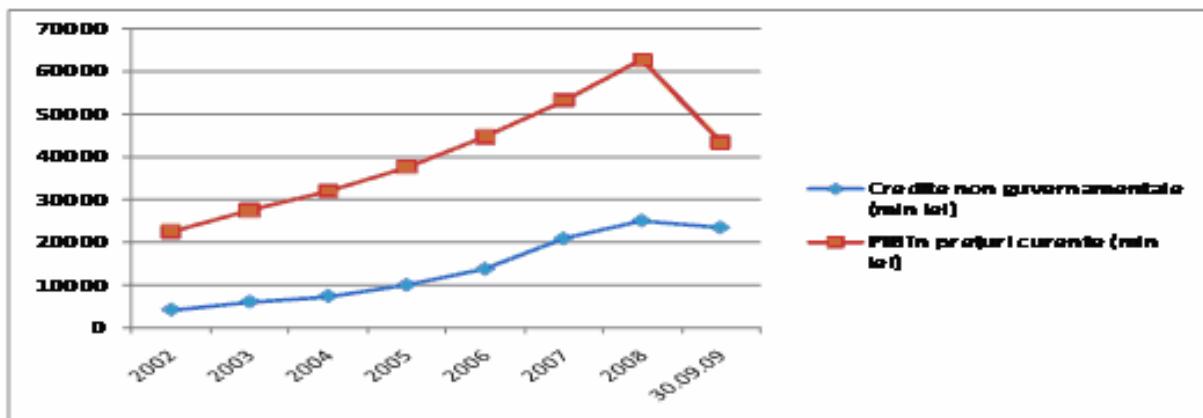

Figura 1: Dinamica comparativă a CNG și a PIB-ului, 2002-30.09.2009 (mln. lei)

Figure 1: The comparative dynamic of NGC and of GDP, 2002-30.09.2009, mln. lei

Sursa: Calculele autorului în baza Rapoartelor trimestriale ale BNM și Anuarele statistice ale RM, 2002-2009

Source: Author's calculations on the basis of the quarterly reports of NBM and the Annual statistics of RM, 2002-2009

În ceea ce privește ritmul de creștere al acestor doi indicatori, putem conchide că evoluția în sistemul intermedierei financiare, cu excepția celor 9 luni ale anului 2009, când ambii indicatori au suferit un declin accentuat de circa 7,5 la sută, este marcată de creșterea considerabilă în termeni reali a creditului neguvernamental (mult mai rapidă decât cea a PIB-ului, figura 2).

As for rhythm of growth of these two indicators, we can conclude that the evolution in the financial intermediation system is marked by the considerable growth in the real terms of the governmental credit (more rapid than those of GDP), with the exception of those 9 months of the 2009 when both indicators suffered an accentuated decline of circa 7,5%, figure 2.

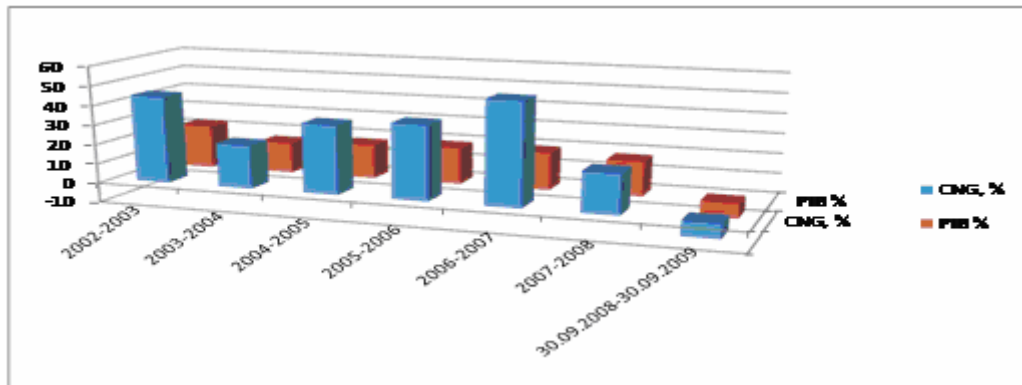

Figura 2: Dinamica comparativă a evoluției %-ale în dinamică a CNG și a PIB-ului, 2002-30.09.2009

Figure 2: The comparative dynamic of the percentages' evolution of NGC and of GDP, 2002-30.09.2009

Sursa: Calculele autorului în baza Rapoartelor trimestriale ale BNM și Anuarele statistice ale RM, 2002-2009

Source: Author's calculations on the basis of the quarterly reports of BNM and the Annual statistics of RM, 2002-30.09.2009

Așadar, putem spune că fundalul dezvoltării economiei Republicii Moldova în ultimii zece ani, până la accentuarea efectelor crizei în 2009, evoluțiile, cu preponderență din sfera bancară, nu au întârziat să-și demonstreze capacitățile prin diverse repercusiuni, demonstrând adâncirea notorie și a gradului de intermediere financiară.

B. Gradul de monitorizare a economiei (GM) este cel de-al doilea indicator și poate fi calculat drept raport procentual între masa monetară intermediară (M2) sau masa monetară în sens larg (M3), pe de o parte, și PIB, pe de altă parte: $GM = M2(M3)/PIB * 100$.

Definiția M2 reflectă interesul acordat analizei și monitorizării unui agregat monetar care, pe lângă numerar, cuprinde și depozite cu un grad ridicat de lichiditate. Deci, remarcăm valoarea acestor indicatori în baza tendințelor reflectate prin intermediul calculului de mai jos:

GM(2004) = $M2/PIB * 100$ 25,43%
 GM(2005) = $M2/PIB * 100$ 30,27%
 GM(2006) = $M2/PIB * 100$ 28,33%
 GM(2007) = $M2/PIB * 100$ 34,48%
 GM(2008) = $M2/PIB * 100$ 34,65%
 GM(30.09.2009) = $M2/PIB * 100$ 42,34%

Therefore, it is possible to conclude that the evolutions in the banking sector the last ten years and till the consolidation of the effects of the crisis of 2009 have had to slow down to appear by strong accents of competition capacities demonstrating an important evolution of the intermediary financial degree.

B. The monitoring degree of the economy (MD)

is the second indicator and can be calculated as a percentage report between the intermediate monetary mass (M2) in the large sense (M3), on one side, and the GDP, on the other side: $MD = M2(M3)/GDP * 100$.

The definition of the M2 aggregate reflects the interest accorded to the analysis and monitoring of the monetary aggregate that, besides the numeral, includes also all the deposits with a high degree of liquidity. So, we remark the value of these indicators in the basis of the reflected tendencies through the below calculations:

MD 2004 = $M2/GDP * 100$ 25,43%
 MD 2005 = $M2/GDP * 100$ 30,27%
 MD 2006 = $M2/GDP * 100$ 28,33%
 MD 2007 = $M2/GDP * 100$ 34,48%
 MD 2008 = $M2/GDP * 100$ 34,65%
 MD 30.09.2009 = $M2/GDP * 100$ 42,34%

Cât privește raportul dintre M3 și PIB, în perioada 2004-30.09.2009, s-au înregistrat următoarele tendințe:

GM(2004) = $M3/PIB \cdot 100$ 36,63%
 GM(2005) = $M3/PIB \cdot 100$ 43,06%
 GM(2006) = $M3/PIB \cdot 100$ 44,38%
 GM(2007) = $M3/PIB \cdot 100$ 51,25%
 GM(2008) = $M3/PIB \cdot 100$ 50,41%
 GM(30.09.2009) = $M3/PIB \cdot 100$ 67,97%

C. Gradul de dezvoltare a sectorului bancar (GD), calculat ca raport procentual între activele bancare (A) și PIB, constituie cel de-al treilea element de conexiune, care determină nivelul de maturitate a unei piețe bancare: $GD = A/PIB \cdot 100$.

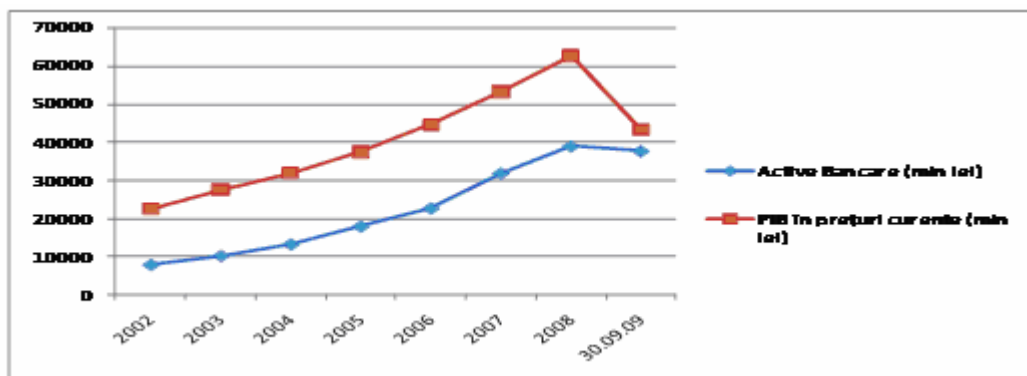
Comparând, în dinamică, acești doi indicatori macroeconomici, constatăm următoarele tendințe: 1) din 2002 și până în 2008, ambii, în permanență, au avut o evoluție pozitivă; 2) situația din 30.09.2009 demonstrează o ascensiune inversă, deoarece aceștia au scăzut ca valoare nominală, respectiv, activele agregate bancare cu 3,25 la sută, iar PIB-ul, în prețuri curente – cu 7,7 la sută, *figura 3*.

The relation between the M3 aggregate and the GDP, in the period 2004-30.09.2009, had registered the following results:

MD 2004= $M3/GDP \cdot 100$ 36,63%
 MD 2005= $M3/GDP \cdot 100$ 43,06%
 MD 2006= $M3/GDP \cdot 100$ 44,38%
 MD 2007= $M3/GDP \cdot 100$ 51,25%
 MD 2008= $M3/GDP \cdot 100$ 50,41%
 MD 30.09.2009= $M3/GDP \cdot 100$ 67,97%

C. The degree of development of the banking system(DD) calculated as a percentage report between the banking assets (A) and GDP, constitutes the third element of connection that determines the level of the maturity of a banking market: $DD = A/GDP \cdot 100$.

In dynamic comparison of this two macroeconomic indicators it is possible to state the following tendencies: 1) from 2002 till 2008, both had a permanent positive evolution; and in the second situation 2) from 30.09.2009 the evolution of these indices had a reverse ascension demonstrating an important decline, respectively, the aggregated banking assets had degenerated with 3,25% but the GDP in current prices with – 7,7%, see the figure 3.

Figura 3: Dinamica comparativă a Activelor bancare și a PIB-ului, 2002-30.09.2009 (mln. lei)

Figure 3: The comparative dynamic of banking assets and of GDP, 2002-30.09.2009, mln. le

Sursa: Calculele autorului în baza Rapoartelor trimestriale ale BNM și Anuarele statistice ale RM, 2002-2009

Source: Author's calculations on the basis of the quarterly reports of NBM and the Annual statistics of RM, 2002-2009

În baza celor expuse mai sus, putem concluziona că, deși în perioada 2002-2008 toți indicatorii financiari pe întregul sistemul bancar al RM au înregistrat o evoluție favorabilă, asistăm în 2009 la o reducere semnificativă a lor. Diferențele înregistrate subliniază, pe de o parte, potențialul redus al dezvoltării sectorului bancar național pe fundalul dezvoltării rezervate a economiei statului nostru în prezent; de asemenea, ilustrează existența unei marje importante a unor impedimente produse ca rezultat al diferitor cauze de ordin economic, social sau juridic privind posibilitățile de investire pe termen lung în economia reală a RM; fie deținerea în posesia agenților economici a unor resurse proprii

From the above mentioned, there can be said, that although during all the period of 2002-2008, the national banking system had registered a spectacular evolution and had demonstrated that represents one of the solidest segments of the native economy. On the other side, we assisted in 2009 to a global and serious decrease of them. These differences mean that there is an insufficient level of development of the national banking sector on the recent reserved rhythm of the development of the whole domestic economy, and more, these tendencies demonstrate that there are some economic, social or juridical impediments to aim at long term investments in the native economy, or the important possession of financial resources by the domestic agents, on one side,

considerabile sau, dimpotrivă, lipsa de motivații care să-i determine pe aceștia să apeleze la creditarea bancară decât în mod marginal; ori existența unei stări de oligopol în sectorul bancar moldovenesc, caracterizată prin practicarea unor prețuri (rate ale dobânzii) ridicate ce determină, în consecință, o intermediere financiară puțin atractivă în sectorul respectiv al economiei naționale.

Totuși, tabloul din ultimii ani demonstrează că sistemul bancar național a înregistrat o evoluție spectaculoasă din momentul renașterii sale după anii '90 și reprezintă unul dintre cele mai solide segmente ale economiei naționale. Pe de altă parte, partajarea neuniformă a cotelor de piață între instituțiile bancare naționale este un semnal de existență a unor disproporții concurențiale între agenții operatori ai pieței bancare naționale. Faptul că circa 70 la sută din piață revine celor 5 bănci mari din sistem, ar putea crea deficiențe în activitatea celorlalte instituții, limitându-le sfera de interes și influență. Pătrunderea capitalului străin, însă, gestionarea sa în direcția amplasării raționale, în primul rând, în sfera producției și, mai puțin în sfera de consum, așa cum o demonstrează tendințele recente, constituie impulsul instituirii și consolidării unor premise forte, care ar putea conduce în viitor atât la creșterea economică de ansamblu a țării, cât și la un sistem bancar echilibrat în baza valorificării depline a potențialului de creștere a acestuia în dimensiune competitivă.

and the important absence of available financial resources for each participant determines in consequence to applying to the banking credits only in marginal conditions. There is also an oligopoly situation on the banking market characterized by the experimentation of some high prices of interest rate that determine a less attractive financial intermediation in the domestic economy.

However, there can be said, that during the last years, the national banking system has registered a spectacular evolution and has demonstrated that represents one of the solidest segments of the national economy, especially, after the 90s when we obtained economic freedom. On the other side, the unbalanced portioning of the market parts of the national banking institutions is a sign of the existence of some disproportion from the competition positions among the agents of the national banking market. The fact that about 70% from the market belongs to those 5 more powerful banks from the system can create problems in activity of the other institutions, limiting the sphere of interest and of influence. The penetration of the foreign capital, however, its orientation to the productive activities and less to the consumption acts, constitutes the setting-up impulse and consolidation of some afforded forces that could lead in the future to a durable development of the whole Moldovan economy and more to a balanced banking system according to the good shunting of its potential and the increase of it in a competitive dimension.

Bibliografie / Bibliography:

1. BERD. *Transition Reports*, 1999-2008;
2. Caracota C. R., „*Indicatori ai sistemului bancar*”, Finanțe, bănci, asigurări, nr. 12, decembrie 2008, p. 47-54; BERD Transition Report, 1998-2008;
3. IMF. *Financial Stability Report*, august, 2009;
4. *Rapoartele anuale și trimestriale ale BNM*, 1999-2009;
5. Site-urile oficiale ale Băncilor Comerciale din R. Moldova; Bilanțurile anuale ale Băncilor Comerciale din R. Moldova;
6. www.bnm.md: 1999-2009;
7. www.bns.md: 1999-2009.

SCHIMBAREA TEHNOLOGIILOR DE COMUNICARE MANAGERIALĂ – NECESITATE MODERNĂ ÎN ACTIVITATEA ORGANIZAȚIONALĂ

Lect. sup. univ. Maria MANCAȘ, ASEM

Scopul schimbării tehnologiilor de comunicare managerială constă în: creșterea capacităților de comunicare managerială, gestionarea relațiilor interne și externe ale întreprinderii; îmbunătățirea cantitativă și

CHANGING MANAGEMENT COMMUNICATION TECHNOLOGIES – A MODERN NECESSITY FOR ORGANIZATIONAL ACTIVITY

Sup. Univ. lecturer Maria MANCAS, AESM

The goal of changing management communication technologies resides in: increasing capacities of management communication, of managing internal and external company relationships; information quantity and quality enhancement (limited and received) during decisional process; changing

calitativă a informației (emise și receptate) în procesul decizional; schimbarea comportamentului organizației în relația cu personalul, cu clienții și partenerii acesteia.

Noile tehnologii ale comunicării manageriale urmează să consolideze activitățile organizaționale și să rezolve problemele stringente ale întreprinderii. În acest sens, managerii trebuie să monitorizeze cu precauție: sancțiunea aleasă, sancționarea imediată; anularea recompenselor; nesancționarea comportamentului scontat, automonitorizarea; autostima pertinentă; atitudinea etc.

Cauzele care determină nevoia de schimbare a tehnologiilor de comunicare sunt, în opinia noastră, următoarele:

- actualele capacități manageriale de conducere, prin comunicare, a barierelor și riscurilor încă existente în procesul transmiterii informației, a mesajelor și deciziilor respective nu sunt suficient dezvoltate și consolidate;
- bazele de date existente funcționează „independent”, în așa mod încât anumite funcțiuni, analize, indicatori sunt tratate „separat”;
- lipsa mijloacelor de verificare pentru asigurarea comunicării neîntrerupte;
- cererea exprimată pe piață împiedică punerea în aplicare a noilor idei manageriale.

Scopul schimbării tehnologiilor de comunicare managerială constă în creșterea capacităților de comunicare managerială, de gestionare a relațiilor interne și externe ale întreprinderii; îmbunătățirea cantitativă și calitativă a informației (emise și receptate) în procesul decizional; schimbarea comportamentului organizației în relația cu personalul, clienții și partenerii acesteia.

Astfel, schimbările date prevăd crearea unor tehnologii de comunicare managerială, care să genereze metode, tehnici de evaluare sau analiză a comportamentului organizațional, a procesului de comunicare în general; recomandări/reguli/opțiuni ca suport în luarea deciziilor, în promovarea personalului și angajarea candidaților; capacități de anticipare, de prevenire și gestionare a situațiilor de comunicare conflictuale, neetice; o cultură organizațională bazată pe comunicarea managerială integră. În acest sens, câțiva *factori strategici* importanți sunt:

1. Consolidarea prin comunicare

Noile tehnologii ale comunicării manageriale urmează să consolideze activitățile organizaționale și să rezolve problemele stringente ale întreprinderii, cele de ordin strategic. Prin consolidare, managerii trebuie să învețe să susțină comportamentul angajaților, al personalului. Astfel, aceasta, prin comunicare, va genera acei stimuli, care sunt atât de necesari comportamentelor în cauză. Consolidarea va satisface nu numai scopurile unei întreprinderi, ale managerilor (ca administratori, gestionari, conducători, lideri), ci și va influența pozitiv asupra prezenței bune la locul de muncă și a luării unei decizii.

company's conduct toward personnel, clients and its partners.

New management communication technologies will settle organizational activities and solve company's emerging problems of strategic level. In this context, managers must monitor, as follows: ensuring discouraging effect of applied sanction; immediate sanctioning; cancelling rewards; excluding sanctioning for desired behaviour; self monitoring is of two types: reduced and high; appropriate self-respect; attitude.

The reasons that determine the necessity of changing communication technologies, in our opinion are:

- present management capacities through communication, while barriers and risks that are still persisting during the process of information transmission, messages and decisions, are not sufficiently developed and consolidated;
- existing data bases function “independently”, thus certain functions, analysis, indices are treated “separately”;
- lack of means that verify the providing of uninterrupted communication process;
- current market demands keep off the implementation of new management ideas.

The goal of changing management communication technologies resides in: increasing capacities of management communication, of managing internal and external company relationships; information quantity and quality enhancement (limited and received) during decisional process; changing company's conduct toward personnel, clients and its partners.

Thus, mentioned changes will create management communication technologies that will provide: methods, evaluation and analysis of organizational conduct of communication process in general, recommendations/rules/options designed to offer support for decision making process, personnel promoting and candidates' employment anticipating capacities and managing of unethical conflicting communication situations. In this perspective, some important *strategic factors* are:

1. Consolidation through communication

New management communication technologies will settle organizational activities and solve company's emerging problems of strategic level. Through consolidation, managers must learn to support staff and employee behaviour. Thus, company consolidation through communication will produce those incentives that are so necessary for the mentioned above behaviours. Consolidation will satisfy not only company's and manager's goals (as administrators, directors, superior executives, leaders) but also will have a positive impact on efficient personnel labour and decision making process.

Good managers ought to differentiate between the

Managerii buni trebuie neapărat să facă diferența dintre: *consolidarea pozitivă* (prin care se mărește sau se menține probabilitatea unui anumit comportament prin aplicarea sau adăugarea unui stimul la situația în discuție) și *consolidarea negativă* (prin care se mărește sau se menține probabilitatea unui anumit comportament prin îndepărtarea unui stimul din cadrul situației în discuție). De exemplu, *prima* pe care unii șefi obișnuiesc să o acorde salariaților poate deveni o consolidare pozitivă, deși, pe de altă parte, acest gest nu înseamnă neapărat că prin oferirea primei va crește probabilitatea ca salariații să lucreze și de acum înainte în aceeași organizație. În altă ordine de idei, se cere de remarcat că stimulii pe care majoritatea managerilor îi poate găsi drept pozitivi ar putea servi pentru angajați ca stimuli negativi. În ceea ce privește *consolidarea negativă*, managerii trebuie să asimileze și necesitatea unui astfel de comportament prin comunicare. Cu toate că e greu de înțeles, consolidarea negativă, totuși, crește probabilitatea comportamentului. De exemplu, managerii care cicălesc întruna angajații neglijenți, folosesc consolidarea negativă. Dacă subalternii vor dori să scape de cicăleală, atunci, cu siguranță, vor munci din greu, vor fi mai sociabili și, poate, mai disciplinați. Or, practica managerială demonstrează că cicăleala menține probabilitatea unor răspunsuri productive prin renunțarea la aceasta. În asemenea situație, angajații, subalternii anticipează, pur și simplu, apariția cicăleli după expresia feței. Iată și semnalul care poate evita cicăleala permanentă, deci și comunicarea cu „surprize”. Așadar, managerii abili, cu simț managerial, trebuie să știe a folosi ambele tipuri de consolidare, la timpul potrivit și la locul potrivit, mai ales dacă se propune schimbarea unor tehnologii noi de comunicare.

2. Comunicarea învățată

În întreprinderile prestatoare de servicii din Republica Moldova persistă „comunicarea învățată”, „comportamentul învățat”. Aceasta vrea să însemne un șablon, clișeu, fapt care denotă incorectitudine, inadmisibilitate în activitatea managerială. Astfel de poziții sunt dăunătoare întreprinderilor și chiar securității individului ca angajat și ca personalitate. De exemplu, pentru a desființa bufoneria pe care o manifestă unii angajați în timpul ședințelor, șeful poate să le explice în ce constă problema și să convingă să ignore de acum înainte spiritele și vorbele de doi bani, să se străduiască să consolideze pozitiv comentariile angajaților: glumele vor dispărea și se va instaura climatul solicitat. Cazul elucidat ține de tehnica *extincție* și subliniază încetarea consolidării, care menține un anumit comportament nedorit. Managerii pot vedea clar că *extincția* acționează cel mai bine atunci când este cuplată cu stimularea unei comunicări alternative dorite, cu generarea de noi soluții pentru probleme noi.

two types of consolidation: *positive consolidation* (that leads to increasing or maintaining the probability of certain behaviour through *adding* or *applying* motivational incentives to the examined case) and *negative consolidation* (that leads to increasing or maintaining the probability of a certain behaviour through *excluding* motivational incentives to from the examined case). For example, *bonuses* that are offered by some employers to the personnel may become a positive consolidation but it is not necessary that offering bonuses will lead to an increase of probability that the employees will still keep on working at the same company for a long period of time. In a different perspective shall be noticed the fact that motivational incentives offered by many employers and considered as a positive act may also have a negative motivational influence on personnel. Regarding *negative consolidation*, managers should also learn the necessity of that type of behaviour through communication. Even though it is complicated to understand, however, negative consolidation may lead to behaviour probability increase. For example, managers that are constantly nagging at their inferiors are using *negative consolidation*. Thus, in order to avoid manager's nagging, subalterns shall certainly start working harder, will become more sociable and maybe more disciplined. However, management practice proves that nagging at employees increases productive probability by giving up at it. In this case, employees tend to anticipate managers' negative perception by facial expression. And so this may become a signal that would allow avoiding constant nagging at and also unpleasant communication. Thus, competent and skilful managers with a good managerial sense, must be able to use both types of communication consolidation, at proper time, especially if a change for new communication technologies is in case.

2. Instructed communication

In local companies that render services on Moldova's market persists “instructed communication” or “instructed behaviour”. This represents a cliché, a pattern in communication that brings an incorrect and inadmissible approach to management activity. The acceptance of this type of approach is usually damaging for a company, and even harming the individual security as employee and personality. For example, for the purpose of eliminating “buffoon” attitudes shown by some employees during session meetings, instead, the manager may explain the essence of the problem and agree on avoiding from now on idle words and poor jokes, and try to consolidate positively personnel comments: the jokes shall disappear and the necessary working climate shall be established. The above mentioned situation refers to techniques of “*extinction*” and underlines the cease of certain consolidation, which lead to maintenance of unwanted behaviour. Obviously, managers shall notice that the

Sancțiunea – ca tehnică de consolidare – implică aplicarea unui stimul neplăcut, altfel spus, este rezultatul unui comportament nedorit, al unei comunicări greșit înțelese sau, probabil, greșit subînțelese. Dacă managerii își vor critica secretarele pe care le găsesc folosind la birou telefonul în interes personal, ne vom aștepta să întâlnim mai rar acest comportament nedorit (sau chiar deloc). De exemplu, angajații întreprinderilor prestatoare de servicii folosesc telefoanele de serviciu peste timpul admisibil (făcând apeluri interurbane și chiar internaționale), fapt care evidențiază o practică generală a unităților economice din Republica Moldova, și nu una specifică unui anumit loc de muncă. Deci, nu se stabilește o politică de interdicere a apelurilor în interes personal, or, astfel de convorbiri necesită a fi limitate la strictul necesar, lăsând linia telefonică liberă pentru apeluri de la consumatori, clienți, alte grupuri de interese, ceea ce nu întotdeauna se respectă; spre regret, chiar și implementarea *dispeceratului de serviciu telefonic 24 din 24* de ore nu întotdeauna dă rezultate.

Așadar, pentru pregătirea profesională a managerilor privind schimbarea noilor tehnologii de comunicare, aceștia trebuie să anticipeze, să intuiască câteva probabilități: dreptul nejustificat al întreprinderii de a se ocupa de convorbirile telefonice particulare ale angajaților; problema/nonproblema de comportament a conducerii de vârf referitoare la astfel de cazuri; introducerea *consolidării, sancțiunii și/sau extincției* pentru problema în cauză; reacția (pozitivă/negativă/indiferentă) a angajaților la implementarea anumitor reguli, reglementări; meditarea asupra propriului stil managerial, în funcție de situație; reflectarea asupra următorilor pași și decizii.

Dacă am compara *sancțiunea* cu *extincția* și *consolidarea*, ca tehnici *stimulative*, am constata că managerii trebuie să utilizeze sancțiunea cu mare grijă, deoarece strategia dată are câteva caracteristici proprii, care îi limitează adesea eficacitatea în stoparea activității manageriale nedorite. Să urmărim *comportamentele și efectele* următoare:

Comportamentul: superiorul adaugă un stimul pozitiv managerului, în scopul gestionării eficiente și prompte a departamentului.

Efectele de învățare: se înregistrează consolidarea pozitivă.

Comportamentul: superiorul îndepărtează stimulul negativ (încetează cicăleala în ceea ce privește prezentarea rapoartelor).

Efectele de învățare: se înregistrează consolidarea negativă.

Comportamentul: superiorul adaugă un stimul negativ managerului, pentru a interzice să se facă oferte însoțite de lista cu prețuri.

Efectele de învățare: se evidențiază sancțiunea.

Comportamentul: managerul nu întreprinde nici o consolidare.

Efectele de învățare: ca rezultat este extincția.

“*extinction*” works best when it is accompanied by stimulation of an alternative desired communication generating new solutions for new problems.

Sanctioning – as consolidation technique – implies application of an unpleasant incentive, in other words, it is a consequence of an undesired conduct, or misunderstood message or possibly an unintended supposition. If managers would criticize their assistants for using office phones for personal matters, it would lead probably to the fact that this unpleasant behaviour will happen less often (or will not happen at all). For example, personnel of some service rendering companies are using office phones beyond admitted time (making long-distance or even international phone-calls), which is common practice in some local business entities and is not specific for the job they carry out. This means that there isn't a banning policy regarding personal calls using office phone, when, on the contrary, these conversations must be limited to the strictly necessary, keeping the line free for calls from consumers, clients and other interested groups; however, this doesn't always work: even the implementation of *24 hour business phone operator* is not always efficient.

Thus, professional management training regarding changing of new communication technologies has to anticipate and foresee certain probabilities, such as: unjustified company's right to take care of personal phone calls of their employees; problem/non-problem regarding main executives conduct in these type of situations; establishing *consolidation, penalties* and/or *extinction* for this issue; personnel's (positive/negative/indifferent) reaction to the implementing of certain rules; pondering over personal managing style, according to the situation; thinking through the following steps and decisions.

Comparing *sanctioning* with *extinction* and *consolidation* as *stimulation* techniques, we would consider that managers should use sanctioning with greater conscientiousness, as this strategy comprises few traces, which often limit the efficiency in ceasing undesired management activities. Let us examine *behaviours* and *effects* bellow:

Behaviour: the chief executive sets a positive incentive for the manager for efficient and prompt running of the department.

Learned effects: positive consolidation is recorded.

Behaviour: the executive *excludes negative stimulus* (stops nagging at the staff members regarding filling reports).

Learned effects: negative consolidation is recorded.

Behaviour: the superior applies a negative stimulus on the manager, for interdicting offers with price list.

Learned effects: sanction is evident.

Behaviour: the manager isn't undertaking any

Trebuie de subliniat că *sanționarea* nu demonstrează singură care sunt activitățile ce ar trebui să înlocuiască răspunsul sancționat. E suficient să ne reamintim cazul în care angajații folosesc telefoanele de serviciu în interes personal. Dacă angajatul în cauză dă telefoane numai după ce și-a terminat munca, el s-ar putea întreba, pe bună dreptate, ce ar trebui să facă în momentele libere. Dacă șeful (managerul) nu-i oferă activități alternative, mesajul conținut de sancțiune ar putea să se piardă. Așadar, vedem că atât consolidarea pozitivă, cât și cea negativă, este specifică comportamentelor adecvate, iar sancțiunea indică numai comportamentul nepotrivit. Deci, dacă nu se asigură un comportament alternativ consolidat, o atitudine coerentă, sancțiunea va suprima doar temporar răspunsul nedorit; atunci când nu va mai exista supraveghere, răspunsul va tinde să reapară. Bineînțeles, angajații vor înțelege situația, vor „învăța” repede care este momentul cel mai bun pentru a da telefoane, fără să fie descoperiți. Or, soluția este clară: e necesară asigurarea unei alternative acceptabile la răspunsul sancționat, o nouă tehnologie comunicațională aptă să satisfacă interesele organizaționale și cele ale personalului.

O mare precauție în utilizarea sancțiunii este dictată și de tendința de a provoca o reacție emoțională puternică din partea celui pedepsit, mai ales când sancționarea s-a făcut la mânie și după aceasta apar regrete. Managerii care se vor strădui din răspuțeri să fie răbdători cu subalternii, dar care, în final, explodează, vor risca să-și exteriorizeze reacțiile superemoționale. Managerii care vor tolera un comportament nedorit din partea angajaților, vor decide apoi impulsiv să le ofere un exemplu cu un anume individ, pedepsindu-l pe acesta. Prin urmare, înainte de a sancționa, managerii ar trebui să se asigure că propriile lor emoții sunt sub control și ar trebui să evite pedepsirea în fața altora (excepție o constituie situația care dictează mustrarea, pedeapsa în scop de muncă în comun). De exemplu, organizația „Tampa Electric Company” și „Union Carbide” acordă angajaților sancționați un concediu plătit, cu scopul de a reflecta la problemele lor. Firește, pentru întreprinderile din Republica Moldova această procedură nu ar constitui o soluție optimală pentru astfel de cazuri (ar putea chiar spori comportamentul nedisciplinat și cheltuielile nejustificate numai pentru a beneficia de concedii plătite), însă, pe de altă parte, personalul ar putea vedea prin această cale atașamentul serios al conducerii față de angajat, ar putea sesiza necesitatea prezenței sale în colectiv și ar spori încrederea în bunele intenții ale conducerii de vârf, ceea ce, nu în ultimul rând, ar asigura viitorul în ziua de mâine, așteptările în promovare etc.

În acest context, managerii trebuie să monitorizeze:

A. Efectul sancțiunii alese (cu întreruperea serviciului pentru o perioadă mai îndelungată; rămânerea peste program a subalternului în caz de

means of consolidation.

Learned effects: the result is extinction.

It has to be emphasised that *sanctioning* alone does not imply the activities that must be carried out in order to replace misdeeds. It is enough to remember the case of office phone used for personal matters. If the employee makes phone calls only outside working hours, he might wonder if that is also considered wrong since it is during his spare time. If the manager doesn't offer any alternative activities, the sanction might lose its contained message. Thus, it can be concluded that positive consolidation and negative consolidation characterises proper conduct, while sanctioning implies only improper conduct. Therefore, if sanctioning is not accompanied by providing of alternatively consolidated conduct, coherent attitude, it will eliminate only temporarily the undesired feed-back; eventually when out of supervision the response will tend to reappear. Obviously, the employees will understand the situation and figure out the most convenient time to make phone calls, without being discovered. The solution is clear: it is necessary to provide acceptable alternative response to sanctions, a new communication technology able to satisfy both organisational and personal interests.

Another precaution while applying sanctions is dictated by the effect that it might provoke very intense emotional reaction from behalf of the person that is punished, mostly if the sanction was applied in a fury and feelings of regrets tend to appear later on. Managers that strive to be too indulgent with their employees but finally burst out, risk exteriorising their super-emotional reactions. Managers that tolerate undesired conduct from employees may decide impulsively to show an example on behalf of one employee by applying sanctions to him only. Thus, before applying sanctions, managers must be sure of the fact that their own emotions are kept under control and also managers must avoid punishing an employee in the presence of other persons (except for the case when a sanction refers to a group of people as a workgroup). As an example Tampa Electric Company and Union Carbide allow the sanctioned employees to benefit from a paid vacation leave, in order to offer time to the employees to ponder over their issues. Evidently, for companies from The Republic of Moldova this kind of approach could not be considered as an optimal solution for similar situations. It might even lead to an increase of undisciplined conduct and unjustified expenditures only for the matter of using the possibility of taking supplementary paid vacation leaves), on the other hand though, in this way the members of the staff might be able to realize the seriousness of approach toward them from behalf of the executives, the employees might seize the necessity of their presence inside the team and would increase their trust in good intentions of company's executives, which ultimately would assure their future and would grant their expectations of promotion etc.

nerealizare a obiectivelor).

Efectul posibil: sancțiune catalogată drept consolidare pozitivă într-un comportament nedorit.

B. Sancționarea imediată (renunțarea la toleranța încălcărilor cronice ale reglementărilor sau activităților ineficace; prelungirea programului angajatului/subalternului în caz de comportament neadecvat; sancționarea subalternilor pentru nerealizarea obiectivelor la locul de muncă (și nu în biroul șefului)).

Efectul posibil: jucarea unui rol cu scop de practicare a procedurii corecte.

C. Anularea recompenselor (debarasarea de sentimentul de vinovăție pentru pedepsele acordate ca urmare a nerespectării regulilor de muncă; încetarea gesturilor de oferire a unor cadouri simbolice, în semn de atenuare a situației de comunicare).

Efectul posibil: confuzia angajatului/subalternului și consolidarea neatentă a răspunsului inițial al managerului.

D. Nesancționarea comportamentului scontat (încredințarea cu atenție a sarcinilor dificile și consumatoare de timp; luarea în considerare nu numai a cadrului managerial, ci și social; delimitarea competentă a ceea ce se spune, se face și a ceea ce se simte în realitate (automonitorizarea relațiilor manageriale și sociale, cu alte cuvinte, capacitatea managerului de a observa și de a regla aparența și comportamentul în cadrul social, în relațiile umane).

E. Automonitorizarea poate fi de două tipuri: *redușă* și *înalță*. Astfel, managerii care nu sunt preocupați de angajații lor și de ceea ce se întâmplă de facto în întreprindere, în grupul pe care îl conduc, dețin un nivel redus de automonitorizare. În contrast cu ei sunt ceilalți manageri, cu automonitorizare înaltă, care observă totul, sunt pedanți, verifică imaginea pe care o lasă, dovedesc sentimente și emoții, caută să recepționeze orice informație sau zvon, orice idee nouă sau plângere, orice solicitare de ordin social, își reglează, în fine, comportamentul după acești indici. Totuși, cum poate să afecteze automonitorizarea comunicarea managerială? Managerii cu automonitorizare înaltă au tendința de a efectua ceva care cere un anumit grad de interpretare a unui rol precum: relațiile cu publicul, raportarea fraudelor sesizate etc. În astfel de activități, este critică abilitatea de a te adapta la clienți, consumatori. Critice sunt și abilitățile de comunicare și de persuadare, abilități caracteristice, în special, celor cu automonitorizare înaltă. Managerii sunt înclinați să se automonitorizeze mai mult decât cei care nu dețin această funcție. Astfel, propunerea cu privire la schimbarea și implementarea noilor idei, promovarea în rândul managerilor, reprezintă adeseori o apreciere subiectivă a performanței și abilitatea de a interpreta și a se conforma așteptărilor șefului, de asemenea, poate fi critică pentru avansare.

In this context, managers must monitor, as follows:

A. Ensuring discouraging effect of applied sanction (by interrupting work for a longer of period of time; employee's remaining at work over working hours in case of unfulfilled tasks and goals).

Possible effect: sanction classified as positive consolidation regarding undesired conduct.

B. Immediate sanctioning (giving up tolerating chronically breaching of regulations and inefficient activities; extending personnel's working program in case of inadequate behaviour; personnel sanctioning for unfulfilling of set objectives at the working place (not in the manager's office)).

Possible effects: role playing in order to practice correct procedure.

C. Cancelling rewards (getting rid of feelings of guilt for applied sanctions as consequences for not obeying established rules; avoiding polite gestures such as offering small presents as an intention to attenuate communication issues).

Possible effects: employee's confusion and inconsiderate consolidation of manager's initial reply.

D. Excluding sanctioning for desired behaviour (distributing with care difficult long lasting tasks; taking into consideration not only management framework, but also social framework; competent defining of what is said, what is done and what is felt (self monitoring management and social relationship, in other words manager's ability to observe and to level out the appearance and behaviour inside social frame, human relationships etc.))

E. Self monitoring is of two types: *reduced* and *high*. Thus, managers that are not preoccupied by their employees and, de facto, by current activity of the company or of the managed group, are in hold of a reduced self monitoring. By contrast, there are the other managers with high self monitoring, who notice everything, are meticulous, are in control of their projected image, are displaying feelings and emotions, tend to intercept any kind of information or rumours, new ideas or complaints, any social request, and finally try to adapt their behaviour according to the above mentioned. However, how can self monitoring affect management communication? Managers with high self monitoring tend to accomplish something that requires a certain level of role playing, such as: public relations, reporting of committed frauds etc. Stated activities require utmost the ability to adapt to clients and consumers. The abilities to communicate and persuade are considered crucial as well and which are especially characteristic for high self monitoring managers. Managers are inclined to self monitoring a lot more than personnel members that do not hold this position. Thus, proposing changes and implementing new ideas or manager promotion, frequently represents subjective evaluation of performance and further the ability to interpret and adapt to patron's expectations might be also crucial for a job promotion.

Este cert că activitățile extraorganizaționale necesită multă interacțiune verbală, în care managerii cu automonitorizare înaltă tind să se situeze pe poziția de lideri. Ei sunt foarte flexibili în comunicare și își adaptează cu profesionalism stilul managerial la exigențele situației concrete. Credem, deci, că unui manager i se poate recomanda să adopte mai degrabă automonitorizarea înaltă, în caz contrar ei se vor simți penibil în situații ambigue. De aceea, anumite roluri interpretate solicită managerilor să acționeze „în contra curentului” sau să apere ceea ce cred cu adevărat. De aici și *concluzia*: managerii cu automonitorizare înaltă vor tinde să fie slabi inovatori și vor rezista cu greu la persuasiunea socială, ceea ce nu convine conducerii.

F. Autostima pertinentă (adekvată, corespunzătoare):

Necesitatea schimbării tehnologiilor de comunicare este esențială și din punctul de vedere al autostimei unui manager. *Autostima* este *gradul în care o persoană se autoevaluează pozitiv*.

Practicile manageriale arată că cei cu o înaltă autostimă au imagini favorabile despre ei înșiși, iar cei cu o autostimă scăzută – nefavorabilă. Managerii care au o stimă redusă față de sine caută aprobarea socială de la alții, aprobare pe care o pot câștiga mai ușor adoptându-le părerile. Este mai probabil ca cei care au o autostimă redusă să-și asume personal un feedback negativ decât cei cu o autostimă înaltă. Angajații cu stimă redusă față de sine tind să reacționeze mai rău la feedback-ul negativ (de exemplu, schimbările): aceasta le scade performanța ulterioară. Managerii ar trebui să mai învețe a evita numirea angajaților cu autostimă redusă în posturi care asigură un feedback negativ. Or și versoul lipsei autostimei este excesul acesteia. *Prin urmare, un manager începător trebuie să prevadă următoarele situații:*

- preocuparea excesivă pentru menținerea autostimei va deteriora abilitățile de comunicare și va inhiba personalitatea celorlalți;
- autostima excesivă îi va conduce pe angajați/subalterni/managerii înșiși la nedorința de a căuta informații pentru rezolvarea unei probleme sau la ascunderea de informații, care le-ar pune în pericol imaginea;
- autostima redusă va fi utilă atunci când persoana în cauză va avea nevoie de adaptabilitate și deschidere în comunicarea managerială din exterior;
- managerii cu autostimă redusă vor fi relativ dispuși să imite modele credibile și vor răspunde bine când vor avea de-a face cu un mentor;
- pentru a promova noi tehnologii de comunicare modernă, managerii au nevoie unei revoluții manageriale, de atitudine, deoarece o atitudine inovatoare și oportună le

It is certain that extra organizational activities require plenty of verbal interaction during which managers with high self monitoring tend to place themselves as leaders. They are extremely flexible in communication and are able to adapt professionally their management style to the challenges of an actual case. Therefore, in our considerate opinion, a manager is recommended to adopt a rather high self monitoring, otherwise they might feel awkward in ambiguous situations. In this way certain undertaken activities are requesting the managers to act “windward” or to stand for what they really believe in. Hence is the *conclusion*: managers with high self monitoring tend to become weak innovators and would hardly resist to social persuasions, which is contrary to executive’s expectations.

F. Appropriate self-respect (adequate and relevant):

The necessity of changing communication technologies is essential from the point of view of a manager’s self respect. **Self-respect** represents *the level of a person’s positive self-evaluation*.

Management practice demonstrates that managers with *high self respect* display favorable images about themselves, and those with lower self respect – unfavorable image. Managers with reduced self respect are usually looking for social approval from others, approval that is less difficult to obtain by adopting others’ opinions. It is rather likely that those with reduced self respect would rather take upon themselves negative feedback than those with high self respect. Employees with reduced self respect tend to react worse to negative feedback (for example, changes): this leads to lowering the future performance. Managers should learn to avoid naming employees with reduced self-respect in positions that are usually linked with receiving mostly negative feedback. On the contrary, lack of self-respect means the excess of the later. *Therefore, a junior manager must foresee next situations:*

- excessive preoccupation with self-respect maintenance will damage communication abilities and will inhibit others’ personalities;
- excessive self respect might lead employees – subalterns – even managers to unwillingness of searching for information in order to solve a problem or to unrevealing information which would damage their image;
- reduced self respect might become useful when a person needs to adapt and be open-minded for outside management communication;
- managers with reduced self-respect are relatively available to copy trustful models and will respond positively when communicating with a mentor;
- in order to promote new modern communication technologies, managers need a re-mastering of management, attitude, because innovative and

poate oferi posibilități eficiente de a rezolva probleme și conflicte, de a înainta spre discuție proiecte de valoare, de a „citi” clar nevoile salariaților, așteptările clienților etc.

G. Atitudinea reprezintă, la rândul ei, o tendință emoțională relativ stabilă în vederea unui răspuns consecvent la un obiect, situație, la o persoană sau categorie de oameni specifică. *Atitudinile* pot influența deseori comportamentul unui manager față de ceilalți. Atitudinea, fiind relativ stabilă, relevă că, în condiții normale, dacă subalternului nu-i place de șeful său într-o anumită situație, atunci nu-i va place nici în cealaltă. Însă este evident că anumite atitudini sunt mai puțin puternice decât altele și mai deschise pentru schimbare. În esență, ceea ce gândește sau ceea ce simte un manager constituie o atitudine. De aceea, dacă un subaltern, de exemplu, va crede că șeful său este un bun sfătuitor, atunci s-ar putea ca subalternul dat să aibă o atitudine favorabilă față de șeful său. Astfel, majoritatea încercărilor de schimbare a atitudinilor sunt inițiate de către un emitent de mesaj (fie managerul, fie angajatul), care încearcă o anumită formă de convingere, pentru a modifica credințele sau valorile unui grup susținător de atitudine curentă. De exemplu, în cadrul activității manageriale, s-ar putea să se țină un seminar, cu scopul de a-i convinge pe manageri să aprecieze diversitatea posturilor, funcțiilor sau pentru a dezvolta un program de instruire în vederea schimbării atitudinilor față de satisfacția salariaților, clienților.

În sprijinul schimbării atitudinilor manageriale și a tehnologiilor de comunicare, sunt atestate anumite convingeri verificate, denumite în practica de specialitate ca drept *tehnicile de convingeri verificate*. Acestea furnizează următoarele acțiuni:

A utiliza comunicarea directă:

Argumente: comunicarea față în față convinge, schimbă atitudinile; convingerea prin contact direct este mai flexibilă; receptorul (grupurile de interes) au posibilitatea de a verifica cele menționate, de a se asigura de veridicitatea sursei; comunicarea indirectă (prin scrisori, note, afișe, poșta electronică etc.) nu poate oferi contraargumente active, nu poate cere atenție și este ambiguă. De exemplu: discuția *față în față* oferă posibilitatea interlocutorilor de a se vedea reciproc, de a urmări gesturile, expresia feței, lucru pe care nu-l putem obține în comunicarea scrisă.

A face schimbări moderate:

Argumente: atitudinile „prea tari” sau „prea slabe” nu au șanse mari de a genera schimbarea; argumentele aduse de cealaltă parte diferă moderat de punctul de vedere al receptorului, al audienței, fapt care, în situații mai dificile precum e luarea unei decizii, admite o concesie, un consens. De exemplu: încercarea moderată a managerului de a schimba atitudinile personalului în direcția unor practici etice va da rezultate numai din motivul că experiența personală a fiecărui angajat constituie o valoare

on-time attitude is able to offer the manager efficient possibilities in solving problems and conflicts, in proposing for discussion valuable projects, in reading clearly the needs of personnel and clients expectations etc.

G. Attitude represents a relatively stable emotional tendency in form of a consistent reply to an object, situation, a person or a specific group of people. *Attitude* is often able to influence a manager's conduct toward others. Attitude as being a relatively stable element reveals the fact that under normal circumstances, when the subaltern doesn't like his manager in a certain situation then he would neither like him in other situations as well. It is evident though, that certain attitudes are less strong than others and are more open to changing. Essentially, what a manager thinks or feels represents an attitude. Therefore, when an employee, for example, believes that his manager is a good adviser than it is possible that the employee has a favorable attitude toward his manager. Thus, the majority of attempts in changing attitudes are initiated by a message issuer (manager or employee), who tries a certain mean of convincing in order to change the beliefs or values of a group that supports current attitude. For example, during management activity it might be possible to conduct a seminar with the aim of convincing the managers to appreciate job position and functions diversity or in order to develop a coaching program for changing attitudes toward employees and clients satisfaction.

In order to support changing management attitude and communication technologies, there are certain the verified means of convincing, as named in specialized literature and practice – *verified persuading techniques*. Mentioned techniques provide the following content:

Applying direct communication:

Arguments: face to face communication persuades, changes attitudes; convincing through direct contacts is much more flexible; receivers (groups of interest) have the possibility to verify what is said, to make sure of source veracity; indirect communication (by letters, notes e-mail, announcements etc) cannot offer active opposite argumentation, are not able to draw attention and are ambiguous. For example: *face to face* dialogue offers possibility to interlocutors to see one another; to catch gestures, facial expressions, all that can not be obtained through written communication.

Making moderate changes:

Arguments: attitudes that are “too strong” or “too weak” do not have great chances to promote changes; the arguments of the opposite party differ moderately from the point of view of the receiver, audience, which in difficult situations such as decision making, admits concessions, or agreement. For example: a manager's moderate attempt to change personnel attitudes and orienting them to more ethical uses would give positive results only because personal experience of each employee represents itself a moral value (mostly in

morală (mai ales dacă se ilustrează practici etice și cu referințe bune).

A oferi una/ambele laturi ale argumentației:

Argumente: prezentarea unei singure fațete în favoarea schimbării atitudinii este eficace când personalul întreprinderii (audiența) se manifestă receptiv; prezentarea ambelor puncte de vedere este oportună când audiența, personalul nu este receptiv și operează cu contraargumente împotriva schimbării de atitudine. De exemplu: managerii responsabili de protecția muncii trebuie să aducă argumente referitoare la echipamentul de protecție, care, de cele mai multe ori, nu corespunde standardelor europene.

Comunicarea managerială modernă solicită manageri moderni, cu viziuni moderne în promovarea tehnologiilor moderne. Pe măsură ce managerii se vor cunoaște mai bine și vor căpăta o identitate managerială mai clară, se va forma și percepția unui model distinct al șefului, al liderului, al talentelor de schimbare/elaborare implementare a noilor tehnologii de comunicare, al scopurilor și valorilor proprii. În acest sens, **ancorele carierei manageriale** (*competența tehnologică/funcțională; competența managerială; siguranța; autonomia, creativitatea*), după Edgar Schein, îi pot ajuta pe manageri să-și concentreze atenția asupra problemei-cheie, să le asigure o comunicare productivă, relații interpersonale potrivite, perspective și siguranță [1, p.564].

În **concluzie**, a-i face pe oamenii întreprinderii să conștientizeze *necesitatea schimbării tehnologiilor de comunicare managerială* mai înseamnă a le înțelege și amenințarea cu care se confruntă ei vizavi de obiectivele manageriale și asta din motivul că le este frică pentru efectele negative ce se pot abate peste ei. În acest scop, **o politică managerială bună ar consta în următoarele:**

- acceptarea schimbării tehnologiilor de comunicare managerială cu deschidere și sinceritate; implicarea personalului întreprinderii în procesul de elaborare a ideilor în cauză și luarea în considerare încă de la început a opiniilor lor;
- punerea în aplicare a ideilor noi privind o tehnologie sau alta de comunicare în mod atent, treptat și sistematic;
- schimbarea trebuie să aibă mai curând un caracter preliminar, și nu unul precis sau permanent; angajații trebuie încurajați să reacționeze, să-și exprime opiniile cu privire la viabilitatea ideii;
- personalul întreprinderii trebuie să fie stimulat să admită că schimbarea tehnologiilor de comunicare reprezintă un aspect normal al vieții organizaționale (în caz de eșec direct, va fi mai puțin legat afectiv de status quo);
- nevoia schimbării trebuie să aibă la bază convingerea, meritul pentru care urmează a fi

case of picturing ethical behaviour of good reference).

Offering one / both sides of argumentation:

Arguments: presenting only one side in favour of changing attitude might become efficient in case when company's personnel (audience) is showing good response; presenting both sides is timely when the audience, personnel is not receptive and reacts by opposite argumentation against changing attitudes. For example: managers responsible for labour protection must bring arguments regarding safe equipment that most of the times do not correspond to European standards.

Modern management communication requires modern managers, with modern visions for promoting modern technologies. As managers will show themselves better and will gain a clearer management identity, a distinct model of the manager or leader will be created and perceived, together with his talents for making changes – implement new communication technology, according to his goals and personal values. In this regard **anchors of management careers** (*functional-technologic competence; management competence; safety; independence, creativity*) according to Edgar Schein, might help the managers to concentrate attention upon key-problems, to grant productive communication, appropriated interpersonal relationships, perspectives and safety. In order to draw a conclusion, making company's personnel and staff to acknowledge the *necessity of changing management communication technologies* means also to learn the threats confronted by the staff members referring to management goals, which come from the presence of fear of negative effects that might occur while accomplishing those goals. For this reason, **a good management policy consists of, as following:**

- accepting management communication technologies changes with an open-minded spirit and sincerity; involving company's personnel into the process of creating ideas and taking into account, from the beginning, personnel's opinions;
- implementing new ideas regarding any communication technology in an attentive way, step by step, in a systematically mode;
- the change must be rather of a preliminary character and not of a precise and permanent one; the employees must be encouraged to react, to express their opinions regarding viability of ideas;
- company's employees must be motivated to admit that changing communication technologies represents a normal aspect of organizational life (in case of the direct failure, it would be less linked affectively to the status quo);
- the necessity of change must be based upon beliefs, worthy of future implementing of management communication;
- changing communication technologies must be

- implementată în comunicarea managerială;
  - schimbarea tehnologiilor de comunicare trebuie să fie condiționată de avantajele evidente, care să depășească costurile perturbărilor posibile;
  - critica adusă anumitor schimbări trebuie privită ca un mecanism firesc de apărare din partea personalului întreprinderii.
- conditioned by evident advantages which go beyond potential costs;
  - expressing criticizing over certain changes must be regarded as a natural mechanism of defense from behalf of company's personnel.

Bibliografie / Bibliography:

1. Ețco C. *Managementul în sistemul de sănătate*. Chișinău: Epigraf, 2006. 862 p.
2. Johns G. *Comportament organizațional*. București: Economica, 1998. 664 p.
3. Hoffman O. *Sociologia organizațiilor*. București: Economica, 2004. 384 p.
4. Zlate M. *Tratat de psihologie organizațional-managerială*. București: Polirom, 2004. 568 p.

INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE – COMPONENTĂ IMPORTANTĂ A FLUXURILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE

*Prof. univ. dr. hab. Rodica HÂNCU;
Drd. Denis JELIMALAI;
Drd. Greta OFRIM, ASEM*

În articolul dat se subliniază faptul că investițiile asigură creșterea capitalului fix și circulant, ca o mișcare a capitalurilor a căror zonă de deplasare nu se mai oprește la granițele naționale, devenind o activitate internațională. Procesul de adâncire a interdependențelor economice și tehnologice dintre economiile naționale transformă investițiile într-o activitate comună internațională. Republica Moldova, ca de altfel toate statele din centrul și estul Europei, are o serie de motivații obiective și subiective ce stau la baza interesului față de investiții, în special față de investițiile străine directe. Descrierea „tabloului investițional autohton” s-a efectuat prin prezentarea indicatorilor cantitativi și calitativi de analiză a ISD.

Nevoia de **capital străin** rezidă, în majoritatea cazurilor, în incapacitatea propriilor economii naționale de a satisface nevoia de capital pentru refacerea economică și relansarea investițiilor, care riscă să arunce aceste economii în totală dependență de lumea dezvoltată, cu grave consecințe pe termen mediu și lung. Pe de altă parte, această **nevoie de capital străin** este amplificată și de nivelul tehnologic mult rămas în urmă al dotărilor și producției industriale din țările aflate în tranziție. Retehnologizarea întreprinderilor din aceste țări este pusă în prim-planul strategiilor de dezvoltare pe termen scurt de către toate statele est-central-europene, retehnologizare fără de care competitivitatea sectorului real al acestor economii devine deosebit de precară.

Capitalul străin este perceput ca un element important și esențial pentru dezvoltarea economică din **Republica Moldova**. Influența acestuia asupra economiei naționale este dublă. Pe de o parte, este vorba de fluxuri de credite, împrumuturi și investiții prin care capitalul străin poate completa resursele financiare naționale în aplicarea programului de macrostabilizare, iar pe de altă parte, acesta joacă un rol fundamental în restructurarea economiei și realizarea procesului de dezvoltare. Capitalul străin reprezintă mai mult decât un simplu flux de resurse externe, fiind, de fapt, un suport în efectuarea unor inevitabile **ajustări structurale** în economia națională. Un rol cu totul deosebit, în acest context, este jucat de **investițiile străine directe (ISD)**, ce au reprezentat pentru toate țările din Europa Centrală și de Est, inclusiv pentru R.Moldova, dar și pentru țări din alte regiuni, un catalizator al trecerii la economia de piață și al dezvoltării economice.

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS – AN IMPORTANT COMPONENT OF INTERNATIONAL ECONOMIC FLOWS

*Univ. Prof., Dr. Hab. Rodica HÂNCU;
PhD candidate Denis JELIMALAI;
PhD candidate Greta OFRIM, AESM*

This article highlights the way in which investments ensure the growth of fixed and floating capital, growth that spurs from the unlimited movement of such capital across nations and its transformation into an international activity. The process of ever increasing economic and technological interdependence across national economies has transformed investments into a common international business. The Republic of Moldova, as well as other Central and Eastern European states has a series of objective and subjective incentives that nurture its interest towards investments, especially towards foreign direct investments (FDI). This paper proposes a description of the national investment landscape by presenting the quantitative and qualitative indicators of FDI analysis.

The need for **foreign capital** stems from the inability of national economies to provide the capital needed for economic recovery and/or re-launching of investments, which in its turn threatens to throw these economies into a total dependence on the developed world with serious medium and long term consequences for these countries. On the other hand, the **need for foreign capital** is amplified by the obsolete technological level of industrial production facilities in transition countries. Retrofitting enterprises in these countries is a task that makes the forefront of short term development strategies in all Central and Eastern European states; a process which, if lacking, may render the competitiveness of these economies particularly precarious.

Foreign capital is perceived as an important and, moreover, critical element of the economic development of the **Republic of Moldova**. Its impact on the national economy is twofold. On one hand, foreign capital regards credits, loans and investments flows that complement national financial resources used in macro stabilization programs; and, on the other hand, foreign capital is fundamentally used in restructuring the economy and bolstering its development processes. Foreign capital represents more than a mere flow of external resources; it supports in fact the implementation of inevitable **structural adjustments** in the national economy. In this context, an absolutely particular role is assigned to **foreign direct investments (FDI)**, which in the case of all Central and Eastern European countries, in general, and the Republic of Moldova, in particular, have represented the catalyst of moving to a market economy and of economic development.

Fluxurile de ISD joacă un rol din ce în ce mai important în *internaționalizarea structurilor productive* în economia contemporană. Acestea, alături de capitalul autohton, participă direct la procesul de dezvoltare a economiilor naționale și contribuie considerabil la *sporirea competitivității acestor economii*. Creșterea ISD este unul din factorii de bază, care contribuie la creșterea nivelului producției industriale, ameliorarea complexă a economiei naționale, soluționarea problemelor ce țin de renovarea bazei tehnice și tehnologice, precum și a fondurilor fixe ale întreprinderilor. Existența unui impact pozitiv al investițiilor străine directe asupra bunăstării și creșterii competitivității țărilor receptoare este pe deplin recunoscută.

Republica Moldova, ca de altfel toate statele din centrul și estul Europei, are o serie de motivații obiective și subiective ce stau la baza interesului față de investiții, în special față de cele străine directe, dintre care pot fi reținute, în mod deosebit, următoarele:

- Nevoia de capital în vederea re tehnologizării, a refacerii economice, în urma restructurării impuse de tranziția la un alt sistem economic, cel al economiei de piață, constituie o primă mare motivare a interesului de atragere a capitalului străin. Trecerea la economia de piață presupune anumite mutații de esență în structurile economice. Fără o rapidă aliniere la cerințele moderne ale economiei mondiale, economia autohtonă riscă să intre într-un periculos regres.
- Transferul de tehnologie și de know-how este, de asemenea, una din marile motivații ale interesului față de capital. Este evident că progresul tehnic atins de statele dezvoltate trebuie atras în favoarea economiilor în tranziție, cum este și cazul economiei R.Moldova. Or, una din căile de primă aplicabilitate în realizarea acestui deziderat poate consta tocmai în asocierea cu parteneri străini din țările dezvoltate și prin atragerea de capital să se faciliteze accesul la aceste tehnologii. Astfel, producția autohtonă ar putea deveni competitivă pe piața mondială.
- Preluarea și aplicarea noilor metode de conducere constituie o componentă a restructurărilor necesare reușitei tranziției. Printre factorii sinergetici, cu efecte determinante în creșterea și dezvoltarea economică, managementul inovativ este considerat deosebit de important.
- Accesul la piața occidentală, cu exigențele sale ridicate, constituie, de asemenea, o motivație serioasă în atragerea de investiții, în special străine. Produsele obținute în cadrul unor participări străine la fabricație au acces mai facil pe piețele externe, mai ales

FDI flows play an increasingly greater role in *internationalizing the productive structures* of the contemporary economy. Combined with national capital, these are directly employed in the development of national economies and the significant *improvement of competitiveness* of these economies. FDI growth is one of the prime factors that bolster the growth of industrial production, the overall improvement of national economies, provide solutions to the technical and technological retrofitting problem, as well as to the problem of lacking fixed capital in enterprises. The positive impact of foreign direct investments on the welfare and on the competitiveness of receiving countries is *widely recognized*.

Similar to other Central and Eastern European states, the *Republic of Moldova* has a series of objective and subjective *incentives* that nurture its interest towards investments, especially towards *foreign direct investments*, among which particularly the following:

- A first incentive for attracting foreign capital regards the need for capital to retrofit productive structures and to ‘remake’ the economy, a necessity that arises from the restructuring imposed by the transition to a different economic system, the market economy one. The transition to market economy process implies certain essential mutations of economic structures. Without a speedy alignment to current world economy requirements, the national economy risks to fall into dangerous setbacks.
- Technology and know-how transfers are also greatly motivating the interest for capital. It is obvious that transition countries should draw on the technical progress attained by developed countries, and this is also the case of Moldova’s economy. Thus, a first way of attaining this objective may be through the association with foreign partners from developed countries and thereby the attraction of capital, which would further facilitate access to foreign partners’ technologies. In this way, national production could also become competitive on the world market.
- Takeover and implementation of new management methods is a necessary element of a successful restructuring transition. Innovative management is regarded as particularly important among synergistic factors with crucial effects in economic growth and development.
- Access to Western markets that exhibit high quality requirements represents another important incentive to attract investments, especially foreign ones. Products made within partnerships with foreign participation have an easier access to foreign markets, especially if

dacă acestea se alătură propriilor realizări ale investitorului străin în țara de origine. În multe cazuri, rezultatele unor astfel de cooperări, ce au drept obiect realizarea de investiții și produse în comun, se pot bucura chiar de anumite facilități la intrarea pe piețele statelor dezvoltate, facilități ce pot viza diferite autorizări, omologări, asimilări etc., precum și facilități de ordin vamal, fiscal sau de altă natură.

În raportul „Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova ca examen de capacitate pentru Guvern: screening-ul implementării părții economice”, elaborat (în anul 2008) în cadrul proiectului „Relațiile comerciale ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană: situația curentă și perspective pentru aprofundare”, se subliniază că pentru R. Moldova **progresul în domeniul circulației capitalului** ar putea fi calificat drept „major”: *nu este limitată circulația capitalurilor de investiții directe în societăți și alte investiții (existența anumitor restricții la circulația capitalului speculativ nu poate fi considerată o barieră în asigurarea liberei circulații a capitalurilor de investiții directe în societăți sau alte investiții efectuate în conformitate cu prevederile referitoare la stabilirea societăților).*¹ În anul 2004 a fost aprobată legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, care asigură un nivel identic de protecție a investițiilor autohtone și, respectiv, străine. În Moldova nu există nici un fel de restricții la amortizarea investițiilor (în afară de cele generale, stabilite în legislația fiscală) și repatrierea profitului.

Începând cu anul 2004, când fluxul net de investiții străine directe constituia 151 milioane USD, se observă o creștere constantă a acestora.

Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei pentru anul 2008, **ISD în economia națională** au fost evaluate la 712.76 mil. USD, în valoare netă, iar volumul acumulat de acestea în economia națională a fost estimat la 2572.59 mil. USD. Evoluția investițiilor străine este reflectată în figura 1. Comparabil cu anii precedenți, volumul ISD în economia națională, în anul 2008, a înregistrat o creștere esențială a stocului de investiții, acest indicator constituind în anul 2006 1305.99 mln. USD. În anul 2007 acest indicator a fost estimat la 1855.78 mln. USD, iar în 2008 – la 2572.59 mln. USD.

these products complement the foreign investor's activities/products in the country of origin. The results of many such co-operations, which regard the realization of common investments and products, benefit from diverse concessions when entering the markets of developed countries, concessions that may regard diverse authorizations, approvals, assimilations etc., as well as customs, fiscal or other incentives.

The report „European Union – Republic of Moldova Action Plan As a Capacity Test for the Moldovan Government: Screening the Implementation of the Action Plan's Economic Provisions” (2008) drafted in the framework of the project „Trade Relations of Republic of Moldova with European Union: Current Situation and Perspectives for Enhancement” highlights that for the Republic of Moldova the **progress attained** in what it regards **capital flows** can be qualified as ‘major’: *the circulation of capital for direct investments in companies and other investments is not limited (the existence of restrictions for the circulation of the speculative capital cannot be considered as an obstacle for free circulation of direct investment capital in companies or other investments made according to the stipulations regarding the establishment of companies).*² In 2004 there was a law adopted on investments in entrepreneurship, which provides equal protection to foreign and local investments. There are no restrictions for the amortization of investments in Moldova (except for the general restrictions stipulated in the fiscal legislation) and for profit repatriation.

Starting from 2004, when the flow of net foreign direct investments amounted to USD 151 million, a constant increase of these flows can be observed.

According to data from the National Bank of Moldova, **foreign direct investments in the national economy** in 2008 were evaluated at the net value of USD 712.76 million. The accumulated volume of foreign direct investments in the national economy has been estimated to be USD 2572,59 million. Figure 1 below reflects the evolution of foreign investments.

¹ Toate afirmațiile expuse în raport aparțin exclusiv autorilor și nu corespund în mod necesar cu pozițiile Fundației Soros-Moldova, Guvernului Republicii Moldova, Comisiei Europene, precum și ale oricăror entități publice și private, menționate în această publicație

² All the affirmations mentioned in the report belong to the authors exclusively and do not necessarily correspond to the Soros-Moldova Foundation, the RM Government, European Comisions, as well as any public or state entities mentioned in the article.

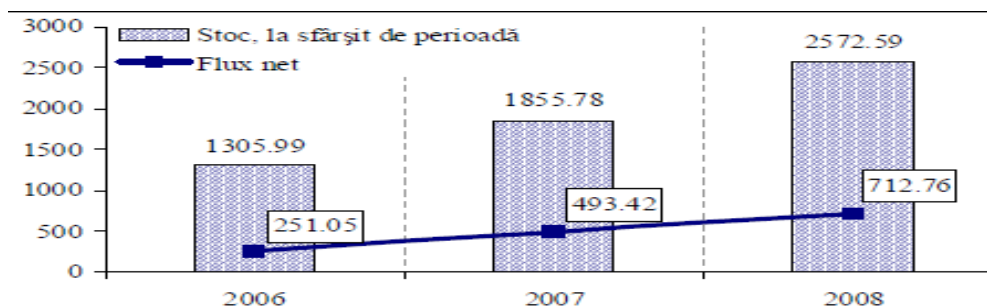

Figura 1. Evoluția investițiilor străine directe în economia națională, mln. USD

Sursa: Banca Națională a Moldovei, Raport anual 2008, p. 18

Figure 1. Evolution of foreign direct investments in the national economy, mln. USD

Source: National Bank of Moldova, 2008 Annual Report, p. 18.

Analiza dinamicii investițiilor (nete) pentru perioada 1995-2008 denotă creșterea esențială a volumului acestora, dar totodată și lipsa oricărei tendințe stabile în atragerea lor. Astfel, fluxul de investiții a crescut treptat până în 1995, apoi s-a redus de la 86,2 mln. dolari, în anul 1998, până la 30 mln. dolari, în anul 1999. Reducerea investițiilor străine în 1999 a avut loc ca o consecință a efectelor negative ale crizei financiare din 1998 în Rusia. În anii 2000 și 2001, fluxul de investiții a crescut brusc, ca în următorii ani să se reducă din nou. Sporirea investițiilor în anul 2004, în mare măsură, a constituit rezultatul creșterii volumelor veniturilor reinvestite. În 2006, au fost atrase investiții în sumă de 251 mln. dolari, iar în anul 2007 valoarea ISD nete a depășit cu peste 90% nivelul din anul precedent, constituind 493,42 mln. USD. O asemenea instabilitate în dinamica investițiilor în perioada 1995-2008 se explică prin *starea schimbătoare a climatului investițional în republică*, mai cu seamă prin imprevizibilitatea și *incertitudinea situației economice și politice a țării* și riscul de țară, asociat acestei situații.

Pentru a prefigura unele din coordonatele vectorului investițional în Republica Moldova, este indispensabilă abordarea analitică a unui *set de indicatori macroeconomici de profil*, cu o semnificație care este în măsură să argumenteze direcțiile și tendințele marcante ale climatului investițional autohton: formarea brută de capital, investițiile în capitalul fix, formarea brută de capital fix raportată la PIB, rata de investire etc.

Indicatorul de bază, ce reflectă volumul total al investițiilor la nivel național, este *formarea brută de capital fix*, ce constituie partea componentă a Produsului Intern Brut (PIB). Evoluția formării brute de capital fix în anii 2000-2008 (vezi figura 2) descrie un trend ascendent, acesta fiind susținut de creșterea veniturilor și, respectiv, a consumurilor

The volume of foreign direct investments in the national economy in 2008 has registered a significant increase of investment stocks as compared to previous years. In 2006, this indicator amounted to USD 1305.99 mln; in 2007 it was evaluated at USD 1855.78mln, and in 2008 – USD 2572.59 mln.

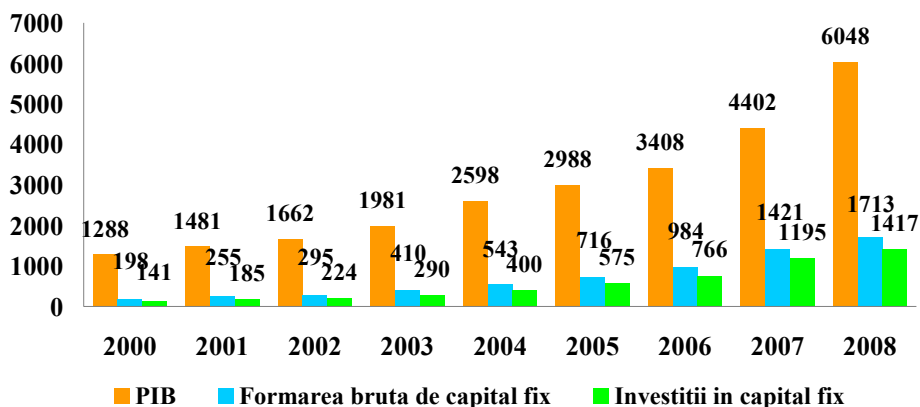
The analysis of the dynamics of (net) investments in the 1995 – 2008 period reveals an essential growth in their volume, but also the lack of any stable trends in what it regards their attraction. Thus, the investment flows have risen till 1995, and then have fallen by USD 86.2 million in 1998 reaching USD 30 million in 1999. The 1999 reduction in foreign investments came as a consequence of the negative effects of the 1998 financial crisis in Russia. 2000 and 2001 was a period of rapid rise for the investment flows, however this trend was not continued during the following years. The investments growth registered in 2004 was in large part the result of increased volumes of reinvested capital. In 2006, there were USD 251 million of investments attracted, while in 2007 the net FDI value exceeded the previous year value by 90%, reaching a threshold of USD 493.42 million. Such instability of investment dynamics during 1995 – 2008 can duly be explained by the *instability of the investment climate* in the country, especially by the *uncertain economic and political context* of the country, and the country risk level associated to this situation.

To analyze the configuration of the investment vector coordinates in the Republic of Moldova, an analytical approach to *a set of specialized macroeconomic indicators* is indispensable. These indicators are best suited to explain the main directions and tendencies of the national investment climate: gross capital formation, fixed capital investments, gross fixed capital formation in relation to GDP, investment rate etc.

The *main indicator* that reflects the total investments volume at national level is the *gross fixed capital formation* and represents a component part of the Gross Domestic Product (GDP).

The evolution of the gross fixed capital formation during the 2000 – 2008 period exhibits an ascending trend (see figure 2), explained by the increase in population

populației, precum și de majorarea investițiilor autohtone și a celor străine. incomes and consumption, as well as by the increase in the level of national and foreign investments.

Figura 2. Evoluția PIB, a formării brute de capital fix și a investițiilor în capital fix, mln. USD

Sursa: rapoartele BNM

Figure 2. Evolution of GDP, gross fixed capital formation and of fixed capital investments, mln. USD

Source: NBM Reports

PIB-ul a crescut pe parcursul întregii perioade analizate și a înregistrat o triplare a mărimii sale în 2008 comparativ cu anul 2000. Creșterea PIB a fost susținută și de creșterea formării brute de capital fix, ultima înregistrând o majorare de peste 9 ori – de la 198 mln. USD în 2000 până la 1,7 mld. USD în 2008.

Un rol important în desfășurarea procesului investițional îl are activitatea de investire în capitalul fix al companiilor, resursele afectate în acest scop fiind cunoscute sub denumirea de **investiții în capital fix**. Analizând datele statistice (vezi figura 2) privind investițiile în capital fix, utilizate în economia națională, se poate concluziona privitor la intensificarea activității investiționale, aceasta din urmă fiind influențată de procesul descentralizării finanțării construcțiilor și majorării rolului mijloacelor proprii ale agenților economici în realizarea proiectelor investiționale, dar și al investițiilor străine atrase. Investițiile în capitalul fix au crescut în perioada analizată de aproape 10 ori, astfel în 2008 nivelul acestor investiții a atins 1,4 mld. USD.

Această abordare deschide o nouă perspectivă asupra analizei evoluției PIB-ului național din punctul de vedere a structurii sale: ponderea investițiilor în capitalul fix, în structura PIB, s-a majorat de la 11%, în anul 2000, la 23%, în anul 2008. Altfel spus, creșterea PIB a fost însoțită și susținută într-o măsură mai mare de majorarea investițiilor în capitalul fix – fenomen important în cadrul procesului de producere, la soluționarea problemelor de restructurare și creștere sustenabilă a economiei.

Un alt indicator marcant în sensul determinării fluxului de investiții în economie, dar în special a celor realizate în achiziționarea bunurilor durabile, utilizate în procesele de producție de către agenții economici, este **rata de investire**. Aceasta s-a dublat

GDP has risen throughout the entire period under analysis and has registered a threefold increase in 2008 as compared to 2000. GDP growth has also been sustained by the growth in gross fixed capital formation, the last registering a 9-fold increase in 2008 as compared to 2000, from USD 198 million in 2000 to USD 1,7 billion in 2008.

An important role in investment processes is assigned to investments in the fixed capital of enterprises, the respective being known as **fixed capital investments**. Analyzing the statistical data (see figure 2) regarding the fixed capital investments employed in the national economy, the inference is that investment activity has intensified being driven by decentralization processes that have regarded financing in constructions, by increased means of economic agents employed in diverse investment projects, but also by the foreign investments that such agents attracted. In the given period, fixed capital investments have increased 10-fold, and thus in 2008 the level of fixed capital investments reached USD 1,4 billion.

This approach reveals a new perspective of GDP evolution analysis, and mainly from the point of view of its structure: the weight of fixed capital investments in GDP structure has increased from 11% in 2000 to 23% in 2008. In other words, GDP growth has been to a great extent complemented and supported by the growth of fixed capital investments – particularly important for production processes, restructuration issues and for ensuring a sustainable growth of the economy.

Another marking indicator important for determining investment flows in the economy, but also for determining investments used for the procurement of durable goods employed by economic agents in production processes is the **investment rate**. During the given period, this rate has doubled from 19,0% in 2001 to 41,4% in 2008. This

pe parcursul perioadei analizate de la 19,0%, în anul 2001, până la 41,4%, în 2008. Creșterea indicatorului în cauză semnifică intensificarea proceselor investiționale, cu participarea nemijlocită a agenților economici, în special ținând cont de faptul că statul tot mai puțin folosește subvențiile drept instrument de investire. Creșterea ratei de investire la fel demonstrează că în structura PIB au loc schimbări calitative, cu înclinație spre producția care influențează benefic dezvoltarea economiei și creșterea investițiilor în sectorul real al economiei.

Pe lângă indicatorii cantitativi, reflectați mai sus, o relevanță aparte în descrierea „tabloului investițional” le revine **indicatorilor calitativi**, derivați din analiza structurii investițiilor, în cazul dat a investițiilor în capitalul fix (*structura investițiilor în capitalul fix pe direcții de investire; structura investițiilor în capitalul fix pe forme de proprietate etc.*).

În **structura investițiilor în capitalul fix pe forme de proprietate** prezintă interes ponderea investițiilor în *proprietatea întreprinderilor mixte*, care în 2008 crește simțitor până 19%. Ponderea investițiilor în *proprietatea întreprinderilor străine* oscilează pe parcursul perioadei analizate în intervale reduse de la 12,7%, în 2006, la 12,5%, în 2007, iar în 2008 atinge nivelul de 13,2%.

Aceste două categorii prezintă o importanță deosebită în cuantificarea **bonității climatului investițional autohton**: implică participația capitalului străin și dețin circa 27% din totalul investițiilor realizate în 2006. În 2008 ponderea acestora reprezintă 32,2% din total.

Astfel, se evidențiază **rolul crescând al capitalului străin în economia națională** – după exemplul tuturor țărilor din Europa Centrală și de Est, doar că acest rol până la moment este pronunțat în sectoare mai puțin productive și cu orientare preponderentă spre piața locală, precum cel financiar, comerț și de servicii. **Sectorul real productiv** al economiei se bucură mai puțin de efectele creșterii investițiilor străine, de unde și cauza competitivității joase a produselor autohtone, a ritmurilor de creștere net superioare importurilor comparativ cu exporturile și, în final, a deteriorării echilibrului balanței comerciale și a celei de plăți. Creșterea investițiilor în capitalul fix este importantă în cadrul procesului de producere pentru soluționarea problemelor de **restructurare a sectorului real** și impunerea unei dezvoltări sustenabile a economiei pe termen lung. Evoluția relativă atât a investițiilor în capital fix, cât și a ISD este prezentată în figura 3.

Analizând datele din figura 3, se poate observa că creșterea ISD, practic, nu alimentează majorarea investițiilor în capitalul fix, or dependența directă a celor doi indicatori devine neobservabilă, investițiile în capitalul fix în mare parte fiind efectuate din surse locale. Cauzele acestui fenomen se regăsesc în

growth reveals an overall intensification of investment processes, reflecting mainly the direct participation of economic agents, given that in the last years the state has seldom been using subsidies as an investment instrument. This growth of the investment rate demonstrates that the GDP structure is undergoing qualitative changes inclined towards production processes that positively affect economic development and towards investments growth in the productive sector of the economy.

Along the quantitative indicators presented above, particularly relevant for describing the ‘investment landscape’ are the **qualitative indicators**, which can be derived by performing a structural analysis of investment in fixed capital in this case (*structure of fixed capital investments, structure of fixed capital formation per types of ownership etc.*)

In what it regards the **structure of fixed capital investments per types of ownership**, of interest is the weight of investments in *mixed ownership enterprises*, which in 2008 has increased significantly up to 19%.

The weight of investments in *foreign owned enterprises* oscillated modestly during the period under analysis, from 12,7% in 2006 to 12,5% in 2007, reaching 13,2% in 2008.

These two categories are particularly important in the quantification of the **national investment climate quality**: they directly imply foreign capital participation and, in 2006, amounted to approximately 27% of total investments. In 2008, their weight represented 32.2% of the total.

Thus, the above indicators reveal the **increasing role of foreign capital in the national economy** – a finding in line with the examples of all Central and Eastern European countries. In Moldova however this role is more pronounced in the less productive sectors and those oriented heavily towards the local market, such as the financial, trade and services markets. The **real productive sector** of the economy is enjoying less foreign investments growth, which explains the low productivity of national products, the net superior growth rate of imports as compared to exports, and finally the deterioration in the balance of payments and the balance of trade.

The growth of fixed capital investments is particularly important for production processes in the view of solving the **real sector restructuring** problems and imposing a long-term sustainable growth of the economy. The relative evolution of fixed capital investments, as well as of foreign direct investments is shown in figure 3.

Analyzing figure 3 data, we see that the foreign direct investments’ growth is virtually unrelated to the fixed capital investments’ growth, the direct correlation between the two indicators becomes quasi unobservable, thus we can infer that the fixed capital investments’ growth was largely driven by local investments. The causes of this phenomenon are rooted in the economic reality of the Republic of Moldova nowadays. In

realitatea economică existentă în Republica Moldova. Astfel, se poate constata că o parte importantă a ISD este orientată spre *sectoarele neproductive* ale economiei naționale, ceea ce nu necesită investiții masive în capital fix.

conclusion, our findings show that an important share of foreign direct investments is oriented towards the *non-productive sectors* of the economy, which do not require massive fixed capital investments in the first place.

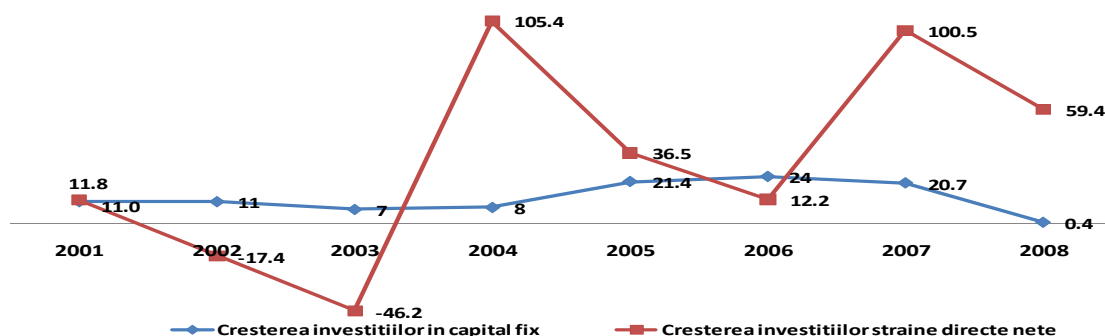

Figura 3. Evoluția comparativă a investițiilor în capital fix și a fluxului de ISD, %

Sursa: BNM

Figure 3. Compared evolution of fixed capital investments and FDI flows, %

Source: NBM

O confirmare în plus privind situația respectivă o are analiza repartiției investițiilor străine în baza criteriului *genurilor de activitate*. Această analiză arată că intrările de capital în economia autohtonă au fost orientate cu preponderență spre domeniul comerțului și mai puțin în sectorul real. Această categorie valorifică 22,6% din soldul investițiilor. În continuare, investițiile străine s-au regăsit în industria prelucrătoare, urmată de activitățile financiare. Încheie topul primelor cinci domenii sectoarele imobiliar și energetic, astfel încât primele 5 genuri de activități absorb 90% din totalul investițiilor (vezi tabelul 1).

În același context, poate fi sesizată o interdependență direct proporțională dintre ritmurile de dezvoltare a domeniilor (sectoarelor) economice și investițiile directe, orientate spre acestea. Astfel, în mod evident, motoarele de creștere economică din ultimii ani – comerțul și serviciile, construcțiile, transportul și comunicațiile, energia – figurează printre lideri și la capitolul investiții străine. La fel de evidentă este, spre regret, și interdependența dintre performanțele negative ale unor sectoare (de ex., agricultura) atât la capitolul evoluție economică, cât și în atragerea investițiilor străine.

Analiza corelată a soldului de investiții în baza genurilor de activitate și categoriilor de investiții demonstrează un interes sporit al investitorilor în întreprinderile din industria prelucrătoare, financiară și a celor din industria energetică. Aceste domenii dispun, însă, de o rază de acțiune modestă în atingerea obiectivelor și sarcinilor declarate în *Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor*, în special la sporirea cantitativă și diversificarea ofertei la export, substituirea importurilor prin oferta locală de mărfuri.

An additional confirmation of this finding comes from the analysis of foreign investments using the *per types of activity* criterion. A snapshot of the situation reveals that the capital entries in the national economy have been heavily oriented towards trading activities, and less towards the real sector. The trade category accounts for 22,6% of all investments. Subsequent categories to which foreign investments have flown are the processing industry, followed by the financial activities sector. The other types of activities that close the top 5 include investments in real estate and energy sectors, such that the top 5 types of activity absorb 90% of all investments made (table 1).

In the same context, a directly proportional interdependence can be highlighted between the rates of development of economic domains (sectors) and the direct investments targeted to these. Thus, the economic growth drivers of the last years – that is the trade and services, constructions, transportation and communications, energy sectors – show up among the leaders in foreign investments' attraction also. Unfortunately, equally obvious is the interdependence between the negative performance of certain sectors (i.e. agriculture), their economic evolution and the volume of foreign investments they captured.

A correlated analysis of investments volumes based on types of activities and categories of investments reveal an increased investor interest in the processing industry, financial and energy sector enterprises. However, in what it regards the attainment of the objectives and tasks set in the *Strategy of Attracting Investments and Promoting Exports*, the action range of these sectors is limited, especially in terms of increasing and diversifying the quantitative offer for export, and substituting imports with local products.

Tabelul 1 / Table 1

Ponderile soldurilor investițiilor străine pe genuri de activitate
Weights of foreign investments volumes per types of activities

Genul de activitate <i>Type of activity</i>	Pondere, % <i>Weight, %</i>
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; reparația auto, bunuri <i>Retail and wholesale trade; car repairs, goods</i>	22,6
Industria prelucrătoare <i>Processing industry</i>	20,1
Activități financiare <i>Financial activities</i>	17,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii <i>Real estate transactions, rental activities and related services</i>	16,1
Energie electrică și termică, gaze și apă <i>Electrical energy, heating, gas and water</i>	13,4
Transport, comunicații <i>Transportation, communications</i>	6,0
Construcții <i>Constructions</i>	1,8
Hoteluri și restaurante <i>Hotels and restaurants</i>	1,3
Agricultura, economia vânatului și silvicultura <i>Agriculture, hunting and agro-forestry</i>	0,8
Sănătate și asistența socială <i>Health and social assistance</i>	0,0
Învățământ <i>Education</i>	0,0
Industria extractivă <i>Extracting industry</i>	0,0
Pescuitul <i>Fishing</i>	0,0
Alte activități <i>Other activities</i>	0,7

Sursa: BNS

Source: NBS

În acest context, merită de menționat faptul că practica îndelungată în domeniul investițiilor străine a dovedit că investitorii străini au acționat de fiecare dată cu prioritate în interesul propriu, chiar cu completa desconsiderare a intereselor naționale ale statelor beneficiare de investiții străine. Investițiile străine au servit intereselor propriilor lor state și economiilor naționale ale acestora, ceea ce a condus la dezvoltarea dezechilibrată a zonelor în care s-a investit. Ar fi o gravă eroarea dacă acest adevăr s-ar fi trecut cu vederea și nu s-ar fi luat serios în considerație. Rezultă că la nivelul strategiilor de stat, al macroeconomicului apar serioase delimitări de interese în **politicele de investiții străine**.

Cu toate acestea, structura fluxului net de ISD în Republica Moldova se încadrează în tendința manifestată la scară globală, participațiile la capital având cea mai mare pondere în fluxul de ISD atras atât de țările dezvoltate, cât și de cele în curs de dezvoltare. În economiile care acorda facilități fiscale pentru profitul reinvestit (cazul R. Moldova), ponderea participațiilor la

In this framework, it should be noted that the empirics in the field of foreign direct investments show that foreign investors are mainly driven by their own interests, at times ignoring completely the beneficiary states' national and economic interests in foreign investments. By and large, the foreign investments performed have served the interests of the investor state of origin and their national economies, which has in turn caused an unbalanced development of the beneficiary sectors. It would be a serious mistake to oversee this reality, since at the level of state strategies, the macroeconomic level, serious delimitations of interests in **foreign investment policies** are taking place.

Apart all of the above however, the structure of the net FDI flows in the Republic of Moldova generally follows the global tendencies; capital participations have the greatest weight in the FDI flow attracted by both the developed countries and by the developing ones. In economies that provide fiscal incentives for reinvested profits (which is also the case of the Republic of

capitalul străin în totalul ISD este mai importantă (vezi figura 4).

Moldova), the weight of foreign capital participation in total FDI is more significant (see figure 4).

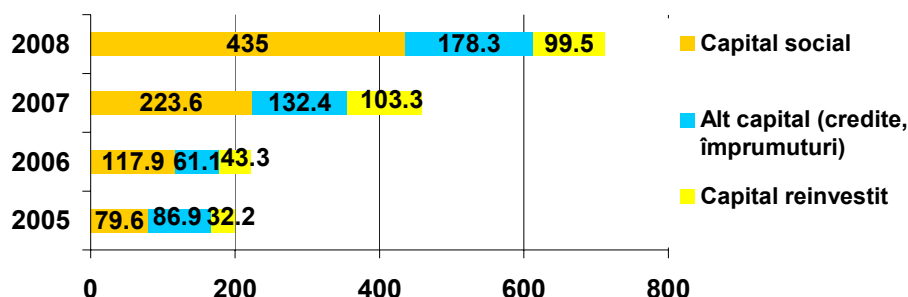

Figura 4. Structura fluxului net de ISD pe categorii (mln. USD)

Sursa: rapoartele BNM

Figure 4. Structure of net FDI by categories (mln. USD)

Source: NBM Reports

În structura fluxului net de ISD se observă că ponderea dominantă în toată perioada analizată o deține *capitalul social*, cota-parte a acestuia crescând de la 40%, în 2005, până la 61%, în 2008. Creșterea fluxului net de ISD în capitalul social a fost determinată de investițiile în rețele de comerț și centre de oficii, investițiile olandeze în proiectul Giurgiulesti, deschiderea unor noi capacități de producție în ramura textilelor (Bălți, Chișinău, Leova, Găgăuzia), importante achiziții în sectorul bancar, lansarea unor operatori de telefonie mobilă etc.

A doua categorie ca pondere în structura fluxului net de ISD este reprezentată de investițiile realizate în *alt capital*, care reprezintă împrumuturile pe termen lung sau scurt, efectuate de compania-„mamă” filialelor sale. Acestea au crescut de la 86,9 mil. USD, în 2005, până la 178,3 mil. USD, la sfârșitul anului 2008. Ponderea acestei categorii în total, în anul 2005, a fost de 43%, iar în anul 2008 a constituit 40,1%. Cele mai mari investiții la acest capitol au fost realizate, de asemenea, în sectorul financiar, comerț, industria prelucrătoare, fără a putea fi regăsite în sectoare eficiente (sectorul real) cu orientare preponderentă spre export.

Ponderea *capitalului reinvestit* în perioada analizată crește de la 16%, în 2005, până la 22%, în 2007, ca ulterior să înregistreze o diminuare până la 14%, în 2008. Majorarea capitalului reinvestit în 2007 a demonstrat *sporirea încrederii investitorilor străini în Republica Moldova*, dar, din păcate, nu a fost și o apreciere pozitivă din partea acestora a perspectivei activității lor economice pe termen lung în țara noastră, aceasta demonstrând-o performanțele din 2008.

Țările interesate de promovarea investițiilor străine (în special cele în curs de dezvoltare) își îndreaptă eforturile spre o ameliorare a *climatului*

The structure of net FDI flows shows that *social capital* accounts for the lion's share of all capital, during the entire period under analysis; its shares are rising from 40% in 2005 to 61% in 2008.

The growth of net FDI flows in social capital was favored by investments in trading networks and administrative facilities, the Dutch investments in the Giurgiulesti project, investments in new production capacities in the textiles industry (Balti, Chisinau, Leova, Gagauzia), major banking sector acquisitions, entry of new mobile telephony operators etc.

A second important category in terms of weight in the structure of net FDI flows is represented by *other capital* investments, which include the long- and/or short-term loans provided by parent companies to its subsidiaries. The respective have increased from USD 86,9 million in 2005 to USD 178,3 million at the end of 2008. The weight of the respective category in the total was 43% in 2005 and 40,1% in 2008. The largest investments in this category were also targeted towards the financial, trade, processing industry sectors, without a significant presence of such in the efficient (real) sectors of the economic, which are largely focused on exports.

The weight of *reinvested capital* during the period under analysis has initially increased from 16% in 2005 to 22% in 2007, and has subsequently registered a fall to 14% in 2008. The 2007 increase of reinvested capital was proof of *higher foreign investor trust* in the Republic of Moldova; unfortunately no positive evaluation of the perspectives of a long-term economic involvement were made by the mentioned investors, which explains the 2008 situation.

Countries interested in promoting foreign investments (especially developing ones) focus their efforts towards improving the *general business climate* in the country, thus becoming more attractive for capital

general de afaceri intern, astfel încât să devină atractive pentru deținătorii de capital care urmăresc să-l plaseze într-un **mediu cât mai puțin riscant**. Datorită caracteristicilor specifice, investiția străină directă este o operațiune ce implică o mai mare expunere la o largă varietate de **riscuri inerente**. Investiția într-o țară se va realiza numai dacă există un stimulent suficient de puternic, în măsură să motiveze firma să-și asume riscurile implicate de desfășurarea activității într-un mediu caracterizat printr-un grad relativ ridicat de instabilitate și incertitudine.

Riscul de țară, componentă de bază a riscului general al afacerilor internaționale, este determinat de o multitudine de factori de natură economică, politică și socială și se manifestă ca o realitate economică complexă, capabilă să influențeze direct finalitatea operațiunii. Apariția conceptului de risc de țară este legată, în principal, de intensificarea, după cel de-al doilea război mondial, a împrumuturilor acordate de diverse instituții financiare unor firme sau guverne străine. Prima *fundamentare teoretică* a acestui concept a fost făcută la începutul anilor '70 de către economistul Milton Friedman. Deși conceptul de risc de țară a cunoscut o *permanentă îmbunătățire teoretică* în ultimele decenii, acesta continuă să ridice specialiștilor anumite probleme. În pofida perfecționărilor metodologiei de calcul, *aplicarea acestuia în practică rămâne dificil de realizat*, în special în cazul împrumuturilor sau investițiilor directe în țările în curs de dezvoltare.

În general, literatura de specialitate consacră conceptul de risc de țară riscului aferent împrumuturilor externe, însă, în condițiile actuale, se impune tot mai mult *extinderea acestui concept și asupra ISD*.

Multă vreme s-a considerat că în cazul acesta este suficientă analiza **riscului politic**, dar s-a constatat că eficiența acțiunii investiționale nu este legată doar de mediul politic, ci și de cel **economic** sau social.

Cei mai importanți indicatori luați în studiu riscului economic la nivel de țară sunt:

- 1) Indicatorii rezultatelor economice (produsul intern brut pe locuitor, contribuția diferitor sectoare la formarea și dinamica reală a PIB);
- 2) Indicatorii ce exprimă nivelul inflației (indicele prețurilor de consum, deflatorul PIB);
- 3) Indicatorii veniturilor, cheltuielilor și deficitului bugetar (ponderea veniturilor, cheltuielilor și deficitului în PIB, structura încasărilor și cheltuielilor bugetare, a surselor de acoperire a deficitului bugetar);
- 4) Indicatorii balanței de plăți (ritmul de modificare a importurilor și a exporturilor, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi, elasticitatea cererii în funcție de veniturile pentru produsele importate, respectiv exportate);
- 5) Indicatorii volatilității veniturilor externe

holders who are in search for a **risk free or risk low environment** to invest.

Given its specific characteristics, direct foreign investments are operations that imply a higher exposure to a large variety of **inherent risks**. An investment into a different country will be made only provided there exist sufficiently strong incentives, such that to motivate the investor to assume the risks afferent to doing business in an environment characterized by high instability and uncertainty.

The **country risk**, a main element of the general international business risk, is determined by a large series of economic, political and social factors and reflects the complex economic reality in the respective country, capable to directly impact the results of the operation. The introduction of the country risk concept is mainly due to the intensification, in the aftermath of World War II, of international activities that regarded the loans offered by different financial institutions to foreign enterprises and governments. A first *theoretical explanation* of this concept has been delivered by the economist Milton Friedman at the beginning of the 70s. Although the country risk concept has undergone a *continuous theoretical improvement* in the last decades, it still continues to pose problems to field specialists. Despite the improvements in its estimation methodologies, *applying these in practice proves difficult*, especially in case of direct loans or investments in developing countries.

Generally, specialized academic surveys in the field treat the country risk as the risk afferent to external loans; however, under current conditions, an *extension of this concept to include foreign direct investments* is increasingly needed.

For a long time, it was considered that for analyzing the foreign direct investments' risks, it was sufficient to analyze the **political risks**, however the empirics show that the efficiency of the investment operation depends not only on the political, but also on both the **economic** and social environments in the respective country.

The most important indicators used in analyzing the country level economic risk are:

- 1) Indicators of economic results (gross domestic product per capita (GDP per capita), contribution of different sectors to GDP, real GDP dynamics);
- 2) Indicators of inflation levels (consumption price index, GDP deflator);
- 3) Indicators of revenues, expenditures and budget deficit (weights of revenues, expenditures and deficit in GDP, structure of budget revenues and expenditures, structure of sources for covering the budget deficit);
- 4) Balance of payments indicators (rate of import and export change, substitutability of imports through exports, demand elasticity based on revenues from imported and respectively exported products);

(dependența de export – raportul dintre valoarea principalelor produse exportate și valoarea totală a exporturilor; ponderea importului de bunuri și servicii în PIB, rezervele interne raportate la importurile de bunuri și servicii);

- 6) Indicatorii datoriei externe și ai serviciului datoriei externe (datoria externă totală raportată la PIB sau la valoarea exporturilor, ponderea datoriei pe termen scurt în datoria totală).

Pentru ca un risc să fie catalogat drept risc de țară, acesta trebuie să fie o rezultată a climatului național global, să fie într-o anumită măsură controlat sau **controlabil de către guvern**. Controlul guvernului nu trebuie înțeles exhaustiv, deoarece riscul de țară are la bază factori interni și externi; în acest ultim caz gradul de control al autorității naționale diferă de la simpla gestionare și diminuare a efectelor până la implicarea directă în anumite evoluții internaționale, dar, în ultimă instanță, guvernul-gazdă este cel care poate influența și controla efectele evoluțiilor externe în spațiul său național.

5) Indicators of external revenues volatility (dependency on exports – ratio between the value of the main exported products to value of all exported products; weight of goods and services imports in GDP, internal reserves compared to goods and services imports);

- 6) Indicators of foreign debt and of foreign debt servicing (total foreign debt compared to GDP or to total exports, weight of short term debt in total debt).

A risk is denominated as country risk when it results from the overall national climate and is to a certain extent controlled, or **controllable by the government**. Government control should not be understood exhaustively, because the country risk is influenced by national, but also by external factors; in the latter case the level of national authority control activities differ across a range from simple management to activities that involve efforts targeted to diminishing effects, up to direct involvement in the so called international evolutions. However, at the end of the day, the most appropriate institution to influence and control the effects of external evolutions on its national space is the host government.

Surse bibliografice / Bibliography:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015 nr.1288 din 09.11.2006. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.181-183/1391 din 24.11.2006.
2. Anuarul statistic al Republicii Moldova. – Chișinău, 2008.
3. Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei.
4. Prohnițchi V. (coordonator), *Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova ca examen de capacitate pentru Guvern: screening-ul implementării părții economice*. Document de analiză a politicilor nr. 20. – Chișinău, 2008.
5. Munteanu C., Vîlsan C., *Investiții internaționale*, Ed. Oscar Print, 1995.
6. Păun C., Păun L., *Riscul de țară*. Ed. Economică, 1999.
7. www.bis.md. – Analiza procesului investițional din Republica Moldova prin prisma realizării obiectivelor Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor.

TENDINȚELE ACTUALE ÎN DEZVOLTAREA SISTEMULUI BUGETAR AL REPUBLICII MOLDOVA

(Politica în domeniul veniturilor publice)

Lect. univ. Igor CIBOTARU, ASEM

Republica Moldova este un stat unitar. Sistemul bugetar al R. Moldova, fiind numit buget public național (BPN) este compus din bugetul de stat, bugetele unităților administrativ-teritoriale, bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurile de asigurări obligatorii de asistență medicală. În 2007, veniturile BPN au atins un nivel de 22292,0 milioane lei, care reprezintă o creștere de 1,3% față de planul anual și 24,9% față de anul precedent. În același timp, cheltuielile totale au atins suma de 22415,6 milioane

PRESENT DEVELOPMENT OF REPUBLIC OF MOLDOVA'S BUDGETARY SYSTEM (Policy in public revenues domain)

Univ. lecturer Igor CIBOTARU, AESM

The budgetary system of the Republic of Moldova being also called as national public budget (NPB) is composed of state budget, administrative-territorial units' budgets, state social security budget and funds of obligatory medical insurance. The current priorities for the government are: providing immediate tax relief to help the economy and assuring that taxes can remain low in future years by balancing the budget. The expenses for the social maintenance make up 51% of the total expenses of the country's consolidated budget. But this structural distribution

lei, ceea ce reprezintă 97,2% din planul anual și o creștere de 24,7% în raport cu anul precedent.

Nivelul și structura veniturilor și cheltuielilor bugetare diferă de la un stat la altul și de la o perioadă la alta, în funcție de nivelul de dezvoltare economică a țării respective, de condițiile social-politice interne, de conjunctura internațională.

Veniturile bugetare depind de impozitele plătite de contribuabili și de realizarea resurselor bugetare, care se află într-o relație de interdependență și intercondiționare. La rândul său, finanțarea cheltuielilor publice reprezintă atragerea, la fondurile statului, a unei părți din produsul național brut. Nivelul prelevărilor obligatorii este, în mare parte, condiționat de mărimea cheltuielilor publice, deoarece constituie sursa principală de finanțare. Însă prelevările obligatorii nu reprezintă unica sursă. Analiza ponderii prelevărilor obligatorii și a deficitului public în produsul intern brut indică efortul făcut de stat pentru finanțarea cheltuielilor sale. Pondere relativ redusă a prelevărilor obligatorii în PIB determină o pondere mai mare a deficitelor publice.

Opțiunea pentru o anumită repartizare a veniturilor și cheltuielilor între verigile sistemului bugetar reflectă modul de repartizare a atribuțiilor între autoritățile publice situate la diferite eșantioane, precum și raporturile de dependență sau independență existente între organele administrative centrale și locale în plan financiar. Privită din acest punct de vedere, structura veniturilor bugetului public național în dinamică este prezentată în figura 1.

Datele din figură reflectă ponderea semnificativă a veniturilor trebuie acumulate la dispoziția statului, care înregistrează o creștere continuă. La nivelul bugetului de stat observăm creșterea de la 16,5%, în anul 2003, până la 24,5% în PIB, în anul 2007, cu o mică descreștere, în anul 2008, până la 23,7%. În perioada analizată – Bugetele locale au acumulat veniturile în mărime medie de 5,85% în PIB, înregistrând diminuări nesemnificative de la an la an. Totodată, veniturile, bugetului asigurărilor sociale de stat (BASS) au avut tendința de creștere de la 7,1%, în 2003, până la 8,6% în PIB, în 2008.

Aceeași tendință de creștere se înregistrează la nivelul bugetului de stat (figura 2). Astfel, ponderea veniturilor acestui buget în totalitatea veniturilor bugetare a constituit 48,4%, în anul 2003, și respectiv 58,4%, în anul 2008. Totodată, ponderea acestor venituri în PIB a prezentat o creștere de la 16,5%, în 2003, aproximativ cu 1 p.p., până în 2005, când se înregistrează o majorare bruscă cu 4,1 p.p., atingându-se nivelul de 21,6% și apoi 23%, în anul 2008.

did not change anything basic. This report analyses implications of the government budget policies on tax revenues, on the social and economic processes and considered new priorities and emergencies alter the allocation of resources.

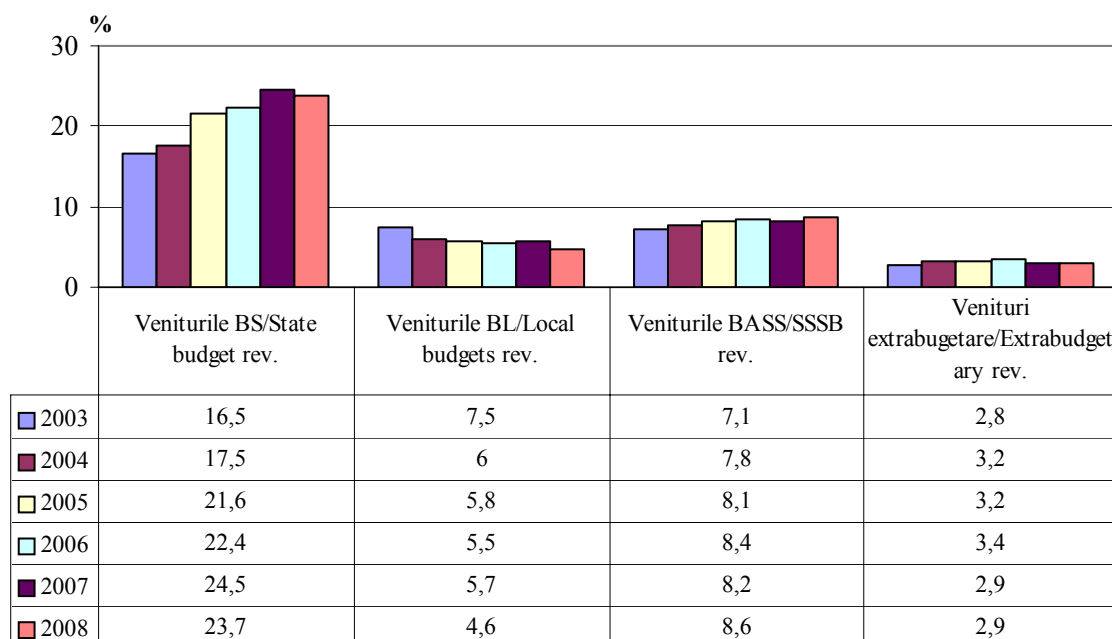
The level and structure of budget revenues and expenditures differ from one state to another and from one period to another, depending on the respective country's economic development, on internal social and political conditions, on international situation.

Budget revenues depend on taxes paid by taxpayers and the achievement of budgetary resources, which are in interdependent and inter-conditioning relations. In turn, the public spending represents an attraction of a portion of Gross Domestic Product into the state funds. The compulsory levies level is largely conditioned by the size of public expenditures as the main source of financing. However, the compulsory levies are not the unique source. The analysis of the compulsory levies share and deficit in GDP indicates the effort made by the state to finance its expenditures. The relatively small share of compulsory levies to GDP leads to a higher share of government deficits.

The choice of a particular distribution of revenues and expenditures between the budget system components reflects the mode of distribution of powers between public authorities located in different samples, as well as the dependence or independence relationship between central and local administrative bodies on the financial plan. Viewed from this perspective, the general government revenues structure in dynamics is shown in figure 1.

The figure data reflect a significant GDP share of revenues accruing to the state, which continues growing. On the State Budget to see growth from 16,5% in 2003 up to 24,5% in 2007, with a small decrease in 2008 up to 23,7%. In this period, the local budgets have accumulated the revenues in the medium 5,85% of GDP, and thus registering a insignificant reduction from year to year. Also, the State Social Security Budget revenues have tended to increase from 7,1% in 2003 up to 8,6% in GDP in 2008.

The same growth trend is recorded in the state budget (figure 2). Thus, the share of state budget revenues in total budget revenues was 48,4% in 2003, and respectively 58,4% in 2008. However, the share of these revenues to GDP has shown an increase from 16,5% in 2003 with approximately 1 percentage point until 2005, when there was an abrupt increase by 4,1 p.p., reaching the level of 21,6% and then 23% in 2008.

Figura 1. Ponderea veniturilor fiecărei verigi a Bugetului Public Național în PIB

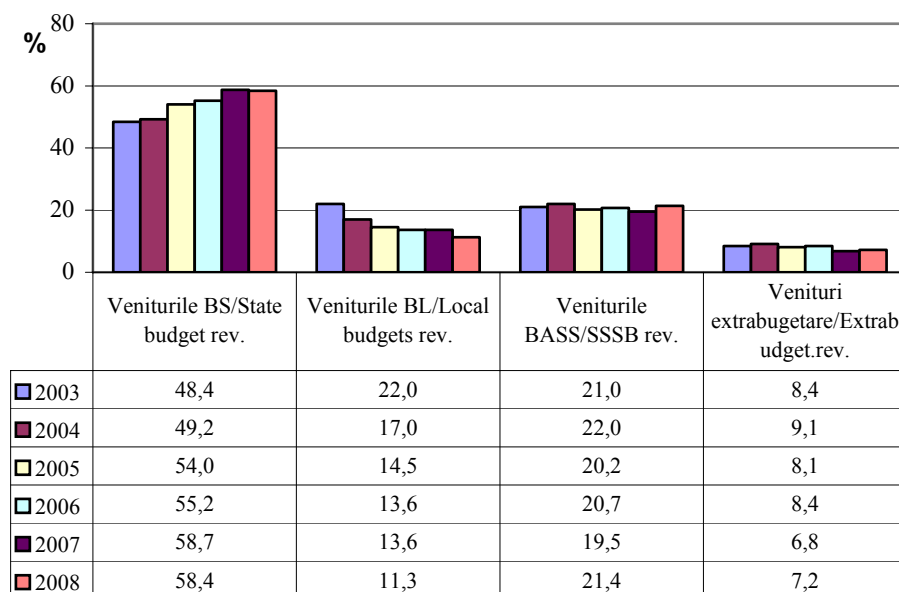
Sursa: realizat de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor al R.Moldova, www.minfin.md.

Figure 1. Share of each National Public Budget component revenues in GDP

Source: done by the author on the base of Ministry of Finance of the R.Moldova's data , www.minfin.md

Analiza datelor prezentate confirmă faptul că descentralizarea activității bugetare și asigurarea unei autonomii locale rămân o problemă deschisă. În raporturile cu finanțele locale, se păstrează un grad înalt de centralizare atât în formarea veniturilor, cât și în repartizarea cheltuielilor.

The presented data analysis confirms that the decentralization of budgetary work and ensuring local autonomy remain an open question. As to the local finance, there is retained a highly centralized level of both revenues creation and expenditures distribution.

Figura 2. Ponderea veniturilor acumulate în cadrul fiecărei verigi în veniturile totale ale bugetului public național

Sursa: realizat de autor în baza datelor Ministerului Finanțelor al R.Moldova, www.minfin.md

Figure 2. The Value of investment flows in the form of capital accumulated by share issuance, billion U.S. dollars

Source: elaborated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges

Astfel, ponderea resurselor publice formate la nivelul bugetelor locale a cunoscut o descreștere substanțială de la 22%, în 2003, până la 17%, în 2004, urmată de o scădere până la 14,5%, în 2005, și o evoluție constantă timp de doi ani consecutiv, la nivelul de 13,6% în totalul veniturilor bugetare, după ce în anul 2008 a mai scăzut până la 11,3%. Trebuie menționat că nivelul acestor venituri, în anul 1995, constituia 33,7%. Reducerea bazei financiare a organelor administrației publice locale nu permite finanțarea corespunzătoare a cheltuielilor pentru realizarea programelor economice, sociale și administrative pe plan local.

Veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat constituie, în medie, 20,8% din totalul veniturilor bugetare. Veniturile BASS sunt formate din cotele de asigurare socială obligatorie, constituind 80,8%, și anual sunt suplimentate cu transferuri de la buget, care, în ultimii ani, au constituit circa 18,1%. Totodată, veniturile din activitatea antreprenorială, din dobânzile la depozite bancare și din plasarea mijloacelor bugetare în hârtii de valoare de stat constituie aproximativ 1% din totalul veniturilor acestui buget.

Introducerea noului sistem de asistență medicală, începând cu anul 2004, a condus la crearea fondului distinct de asigurări obligatorii de asistență medicală, veniturile căruia au constituit 1% în PIB, în primul an, urmând o creștere treptată până la 1,9%, în anul 2008.

Consecințele economice și sociale, pe care le determină politica bugetar-fiscală, depind de amploarea distribuției-redistribuției produsului intern brut. Deci este necesară prezentarea imaginii pe care bugetul național o oferă proporției de redistribuire a PIB (tabelul 1).

Thus, the share of local budgets' public resources saw a substantial decrease from 22% in 2003 to 17% in 2004, followed by a decrease up to 14.5% in 2005, and a constant evolution for next two years, row, at 13,6% in total budget revenues, and then a decrease in 2008 up to 11,3%. It should be noted that the level of given revenues, in 1995, was 33,7%. Reducing the financial base of local government bodies does not allow adequate funding of expenditures for implementing economic, social and administrative programs at local level.

The State Social Security Budget revenues are on average 20,8% of total budget revenues. The SSSB revenues, consisting of compulsory social security shares, constitute 80,8%, and annually, are supplemented by transfers from the state budget, which, in recent years, constituted about 18.1%. However, the revenues from entrepreneurial activity, the interest on bank deposits and placing of budgetary funds in state securities are approximately 1% of this budget total revenue.

The introduction of a new health care system, starting with 2004, led to the creation of a separate fund of compulsory medical insurance, the revenues of which constituted 1% of GDP in the first year, following a gradual increase up to 1,9% in 2008.

The economic and social consequences, which are determined by the budgetary policy, depend on the extent of distribution-redistribution of the GDP. So, it is necessary to present a picture that gives the proportion of the national budget for the redistribution of GDP (table 1).

Tabelul 1 / Table 1

**Redistribuirea produsului intern brut prin intermediul bugetului public național,
în perioada 2003-2008
GDP redistribution through the NPB**

<i>Indicatorii /</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PIB, mln. lei / GDP, mln. lei	27619	31992	36755,3	44068,8	53353,7	62840,3
<i>- în % față de anul precedent / - in % previous year</i>	<i>106,3</i>	<i>107,4</i>	<i>107,5</i>	<i>104,8</i>	103,0	107,2
Venituri publice totale, mln. lei / Total public revenues, mln. lei	9430,1	11407,6	14694,9	17847,8	22292,0	25516,9
<i>Ponderea veniturilor totale în PIB, % / Total revenues share in GDP, %</i>	<i>34,1</i>	<i>35,6</i>	<i>39,9</i>	<i>40,5</i>	<i>41,8</i>	<i>40,6</i>
- din care veniturile fiscale, % / - of which tax revenues, %	79,8	84,6	83,0	89,9	88,8	88,6
<i>Ponderea veniturilor fiscale în PIB / Tax revenues share in GDP, %</i>	<i>27,2</i>	<i>30,1</i>	<i>32,04</i>	<i>35,9</i>	<i>37,1</i>	<i>36,0</i>

Sursa: calculat de autor în baza rapoartelor anuale ale Ministerului Finanțelor pe anii 2003-2008

Source: calculated by the author in base of annual reports of the Ministry of Finance of the R.Moldova.

Ponderea semnificativă a veniturilor totale, acumulate la dispoziția statului, înregistrează o creștere continuă de la 34,1%, în anul 2003, până la 41,6% în PIB, în anul 2007, cu o mică descreștere în anul 2008

We have the significant share of total revenues accruing to the state, which recorded a continuous increase from 34,1% in 2003, up to 41,6% in GDP in 2007, with a small decrease in 2008 up to 40,6%. It can

până la 40,6%. Se poate constata că, în general, creșterea analizată a fost lină până în anul 2005, când se înregistrează un salt de 4,3 p.p., partea covârșitoare a veniturilor fiind mobilizată prin metode fiscale și constituind, în medie, 85,8%. Totodată, se înregistrează creșterea, de la an la an, a ponderii veniturilor fiscale în PIB, de la 27,2%, în 2003, până la 36%, în anul 2008 (având un salt de până la 37,1% în anul 2007). Un asemenea grad de redistribuire a PIB, prin intermediul bugetului public național, situează Republica Moldova la limita inferioară, împreună cu România, Țările Baltice, Grecia, Bulgaria, Polonia, comparativ cu țările dezvoltate, unde veniturile au reprezentat între 40-50% din PIB.

În ceea ce privește structura veniturilor fiscale, în țara noastră se remarcă tendința generală de scădere a ponderii impozitelor directe și tendințe neuniforme în cele indirecte (figura 3).

be noted that, in general, the analyzed growth was smooth until 2005, when there was recorded a jump of 4,3 p.p. An overwhelming part of revenues is mobilized through tax methods, constituting on average 85,8%. Also, there is recorded a growth from year to year, of the tax revenues share in GDP from 27,2% in 2003 to 36% in 2008 (having a jump of up to 37,1% in 2007). Such a degree of redistribution of GDP through the National Public Budget, locates the Republic of Moldova in line with Romania, the Baltics, Greece, Bulgaria, Poland at inferior limits, compared with developed countries, where revenues were between 40-50% of GDP.

As to the tax revenues structure in our country, there is an overall trend of decline in the share of direct taxes and inconsistent trends in those indirect (figure 3).

Figura 3. Ponderea impozitelor directe și indirecte în totalul veniturilor bugetului de stat și ale bugetelor locale ale Republicii Moldova

Sursa: realizat de autor în baza rapoartelor anuale ale Ministerului Finanțelor al R. Moldova pe anii 2003-2008

Figure 3. Direct and indirect taxes share in total state budget and local budgets revenues

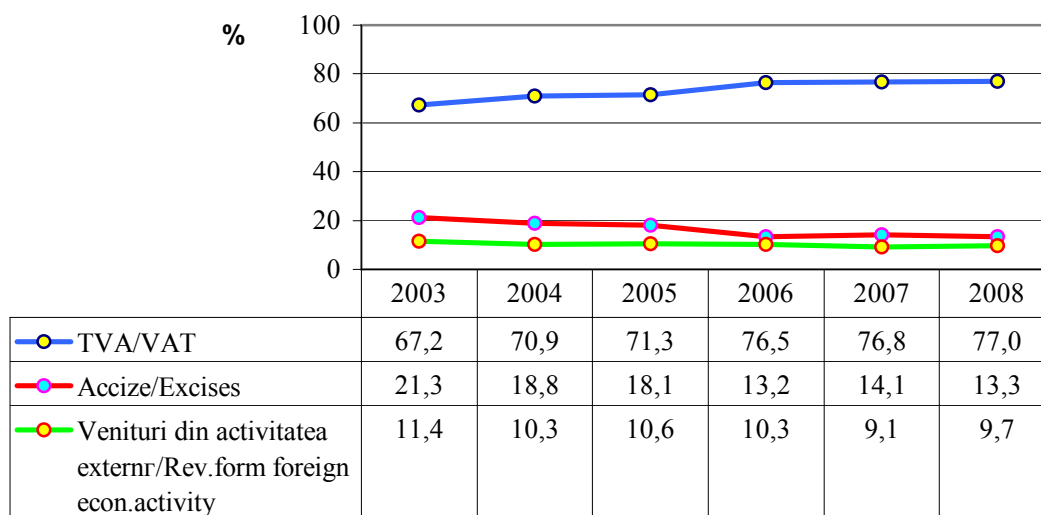
Source: done by the author on base of annual reports of the Ministry of Finance of the R. Moldova.

Astfel, datele figurii 3 arată că, în primii doi ani, s-a înregistrat o tendință de creștere nesemnificativă a ponderii *impozitelor directe* – de la 21,1%, în 2003, până la 24,3%, în 2004. Însă, începând cu 2005, survine o scădere bruscă cu peste 7 p.p., ajungând până la 17,0%, în 2005, și apoi până la 13,0%, în 2008. În același timp, se observă creșterea vertiginoasă a impozitelor indirecte, de la 62,8%, în 2003, până la 64,4%, în 2004, succedată de o descreștere treptată până la 57,8% în 2007 și apoi de o creștere foarte însemnată, în anul 2008, până la 62,7%.

Thus, the data from figure 3 show us that, in the first two years, there was a slight upward trend in the share of direct taxes – from 21,1% in 2003, up to 24,3% in 2004. But since 2005, there is a sudden drop by over 7 percentage points, reaching up to 17,0% in 2005 and then up to 13,0% in 2008. At the same time, we see a sharp increase in indirect taxes, from 62,8% in 2003 up to 64,4% in 2004, succeeded by a gradual decrease up to 57,8% in 2007 and then a very significant increase in year 2008 up to 62,7%.

Impozitele indirecte pot fi prezentate drept exemplu clasic, în care subiectul impozitării nu coincide cu purtătorul impozitului. Din punct de vedere juridic, impozitele indirecte sunt plătite de către agenții economici care produc sau realizează mărfuri și servicii, dar se recuperează după comercializarea mărfurilor, adică sunt suportate de către consumatori. În consecință, aceste impozite nu afectează veniturile nominale, ci numai pe cele reale, reducând puterea de cumpărare a consumatorului.

Indirect taxes can be presented as a classic example, in which the subject of taxation does not coincide with the tax bearer. From a legal point of view, the indirect taxes are paid by businesses, producing or creating goods and services, but recovered after sales of goods, that are borne by consumers. Consequently, these taxes do not affect nominal revenues, but only real ones, reducing the purchasing power of consumers.

Figura 4. Dinamica principalelor categorii de impozite și taxe în totalul impozitelor indirecte ale bugetului de stat și ale bugetelor locale din R. Moldova

Sursa: realizat de autor în baza rapoartelor anuale ale Ministerului Finanțelor al R. Moldova pe anii 2003-2008

Figure 4. Principle categories of taxes and fees dynamics in total indirect taxes of the state budget and local budgets in the R. Moldova

Source: done by the author on the base of annual reports of the Ministry of Finance of the R. Moldova.

Analiza structurii impozitelor indirecte (figura 4) evidențiază următoarele:

- TVA ocupă un loc important în formarea veniturilor bugetare, constituind circa 73% din totalul impozitelor indirecte sau 43,9% din totalul veniturilor bugetului de stat și bugetelor locale (deși, în perioada analizată, manifestă tendință de majorare);
- accizele dețin o pondere medie de 16,5% în totalul impozitelor indirecte sau 11,6% în volumul total al veniturilor bugetului de stat și ale bugetelor locale, evoluția fluctuantă se datorează, în special, modificărilor legislative privind cotele (atât de la an la an, cât și în decursul fiecărui an). În ultimii ani, se constată o tendință descrescătoare, ponderea acestor venituri în totalul impozitelor indirecte micșorându-se de la 21,3%, în 2003, la 13,3% în 2008;
- încasările veniturilor din activitatea economică externă sunt influențate de politica economică externă promovată, de stabilitatea cursului de

The analysis of indirect taxes structure (figure 4) can highlight the following:

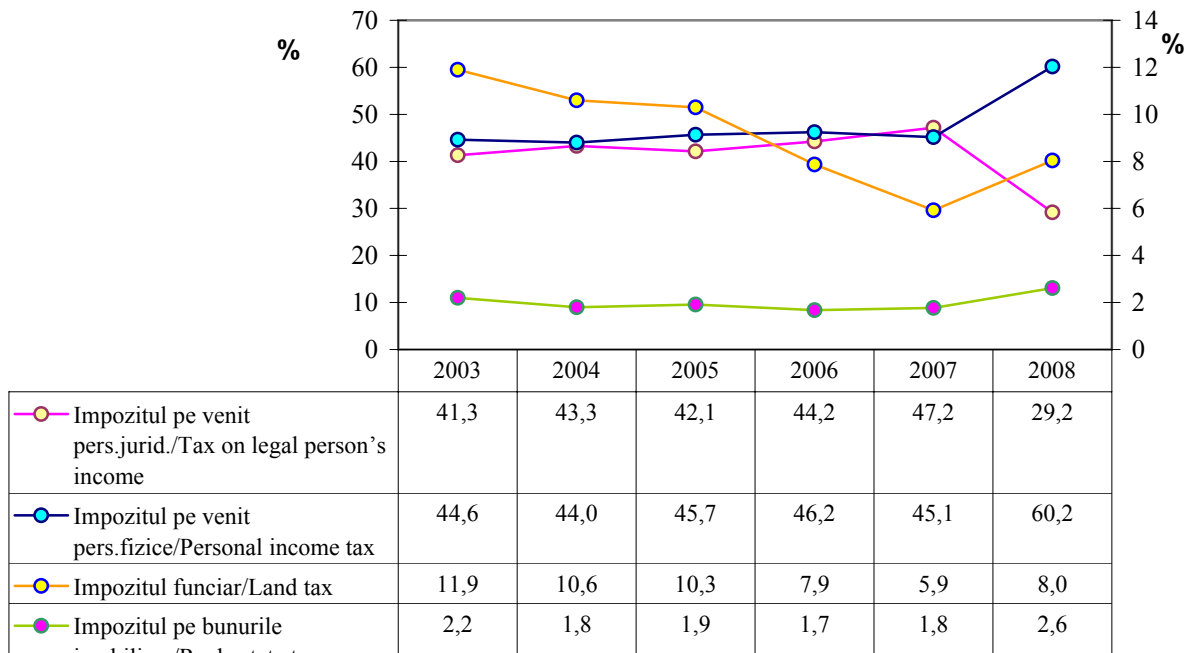
- the VAT is an important tax in the formation of budget revenues, constituting about 73% of total indirect tax revenues or 43,9% of total state budget and local budgets revenues (although in the period under review, tend to increase); the oscillations occurred during the analyzed period are explained by legal changes, the influence of conjuncture factors and the high share of arrears for VAT payments;
- the excises have an average share of 16.5% in total indirect taxes or 11,6% of total revenues of the state budget and local budgets; the changes, in particular, are due to varying legal rates (both from year the year, as well as in each year). In recent years, there was a downward trend, the share of these revenues in total indirect tax revenues decreases from 21,3% in 2003 to 13,3% in 2008;
- the revenue receipts from foreign economic

schimb și de situația existentă în comerțul exterior. Schimbările din această activitate determină oscilațiile colectărilor la buget ale taxelor vamale și consulare, care reprezintă circa 10% în totalul impozitelor indirecte (în perioada analizată având o tendință de micșorare).

Urmărind ponderile principalelor categorii de *impozite directe* în totalul acestora (figura 5), se constată tendința crescătoare a ponderii impozitului pe *veniturile persoanelor juridice*, care, de la 41,3%, în 2003, a crescut la 47,2%, în 2007, înregistrându-se cel mai înalt nivel din perioada analizată.

activity are influenced by promoted foreign economic policy, by exchange rate stability and the situation in foreign trade. The changes in this activity causes oscillations of budget collections of customs duties and consular fees, which represents about 10% of the total indirect taxes (in given period they have a tendency to decrease).

Following the weights of the main categories of *direct taxes* in their total sum (figure 5), there is an increasing trend in the share of tax on *legal person's income*, which increased from 41,3% in 2003 to 47,2% in 2007, registering the highest level in this period.

Figura 5. Dinamica principalelor categorii de impozite în totalul veniturilor directe ale bugetului de stat și ale bugetelor locale ale R. Moldova

Sursa: realizat de autor în baza rapoartelor anuale ale Ministerului Finanțelor al R. Moldova pe anii 2003-2008

Figure 5. Principle categories of taxes dynamics in total direct taxes of the state budget and local budgets in the R. Moldova

Source: done by the author on the base of annual reports of the Ministry of Finance of the R.Moldova.

Eforturile guvernanților sunt orientate spre mărirea colectărilor acestora printr-o politică de reducere constantă a cotelor impozitului respectiv. Însă, începând cu 1 ianuarie 2008, prin introducerea cotei zero la acest tip de impozite, ponderea lor a scăzut brusc până la 29,2%.

Astfel, asistăm la modificarea cotei impozitului începând cu anul 1999, până la 28%, după care urmează stabilirea cotei de 25% în 2002, de 22% – în 2003, de 20% – în 2004, de 18% – în 2005, respectiv de 15% – în 2006-2007.

Ponderea impozitului pe venitul persoanelor fizice în totalul impozitelor directe a cunoscut o tendință pozitivă: de la 44,6%, în 2003, până la 46,2%, în 2006 (urmată de o diminuare în anul 2008 până la 45,1%), înregistrând, în

The governors' efforts are focused on increasing their collections through a policy of constant reducing this tax rate. However, since January 1, 2008, by introducing a zero rate on such a tax, their share fell sharply up to 29,2%.

Thus, we are faced with tax rate changes, since 1999 up to 28%, followed by determining the rate of 25% in 2002, 22% in 2003, 20% in 2004, 18% in 2005 and 15 % in 2006-2007.

The personal income tax share in total direct taxes has seen a positive trend from 44,6% in 2003 up to 46,2% in 2006 (followed by a decrease in 2008 up to 45.1%), registering, in certain periods, lower levels as a result either of changes in the calculation mode, or the

anumite perioade, niveluri mai scăzute, ca rezultat al modificărilor la modul de calcul sau al influenței conjuncturii economice. Dintre persoanele fizice, cea mai mare parte a poverii conjuncturale o suportă persoanele cu venituri medii obținute sub formă de salariu. Persoanele cu venituri mari dispun de mai multe metode de eschivare, inclusiv cele legale. Un salt brusc al ponderii impozitului dat în totalul impozitelor directe, în anul 2008 până la 60,2%, este motivat prin scăderea ponderii impozitului pe veniturile persoanelor juridice.

Evoluția *impozitului funciar* reprezintă, practic, o scădere constantă și semnificativă, începând cu 2003, de la 11,9% până la 5,9%, în anul 2007, în totalul impozitelor directe. Pondere cea mai redusă în totalul impozitelor directe revine *impozitului pe bunurile imobiliare*, constituind în medie 2,0% în totalul impozitelor directe, și se justifică prin modul de determinare a bazei impozabile, care, în cazul unor bunuri, este de 100 de ori mai mică decât baza reală care s-ar obține dacă s-ar aplica valoarea de piață a acestor bunuri.

Tendința generală de reducere a ponderii veniturilor fiscale începând cu anul 2004 (figura 5) are la bază o serie de factori, dintre care cei mai importanți se referă la: evaziunea fiscală de proporții; consecințele influenței embargoului Federației Ruse asupra producției agricole și a exportului de vinuri; modificările ce survin în aplicarea Codului Fiscal în fiecare an, precum și pe parcursul anului.

Tendința actuală de formare a veniturilor bugetare, pe baza impozitelor indirecte, nu poate fi pozitivă pentru țara noastră, întrucât afectează populația cea mai vulnerabilă, impactul cărora este dificil de identificat de către cetățeni. Astfel, sistemul fiscal al Republicii Moldova nu este neutru în raport cu contribuabilii care se află în situații economice egale. Opțiunea guvernului în favoarea acestor impozite se justifică prin faptul că contribuabilii consideră achitarea lor drept plată pentru produse, că este mai dificilă evaziunea fiscală, crește indicele colectării concomitent cu micșorarea cheltuielilor legate de administrarea acestor impozite, lipsesc efectele stimulative. Problemele din sfera finanțelor publice se acutizează din ce în ce mai mult: un anumit număr de întreprinderi suportă o povară tot mai mare și, în același timp, sistemul bugetar nu poate să asigure un volum minim necesar de resurse financiare. Or, povara fiscală suportată de către plătitorii disciplinați corespunde standardelor țărilor dezvoltate, însă sistemul fiscal al țării noastre presupune și un nivel înalt al intervenției fiscale. Întreprinderile obțin micșorarea nivelului efectiv al impunerii prin acumularea obligațiilor față de buget.

influence of economic conjuncture. Between individuals, most of the cyclical burden falls to the people with middle-income received from the salary. People with higher incomes have more escape methods, including those legal. A sudden jump in this tax share in total direct taxes, given in 2008 up to 60,2%, is attributed to falling share of income tax of legal persons.

The evolution of *land tax* represents basically a constant and significant decrease since 2003 from 11,9% to 5,9% in 2007 in total direct taxes revenues. The lowest share of total direct taxes revenues is on *real estate tax*, being on average 2,0%, and it is justified by the manner of determining the tax base, which, in case of certain goods, is 100 times smaller than the actual base that would be obtained if it would apply the market value of such property.

The overall trend of reducing the share of tax revenues since 2004 (figure 5) has at its base a series of factors, among which the most important concern: the extent of tax evasion, the consequences of the Russian Federation embargo influence on agricultural production and export of wine, changes that occur under the Tax Code every year, as well as throughout the year.

The current trend of forming budget revenues on account of indirect taxes can not be positive for our country, because it affects the most vulnerable population, which is difficult to identify as an impact on the population. Thus, the tax system of the Republic of Moldova is not neutral in relation to taxpayers who are in equal economic circumstances. Government option for these taxes are justified by the fact that taxpayers consider their payment as payment for goods, that the tax evasion is more difficult, the collection index increases while decreasing costs of administering these taxes, of lack of stimulating effects. The problems are particularly acute in the sphere of public finance ever more: a number of enterprises support an increasing burden, and, in the same time, the budgetary system can not provide a minimum necessary volume of financial resources. The tax burden borne by the disciplined taxpayers meets the standards of developed countries, but our country's tax system also requires a high level of fiscal intervention. The enterprises get the reducing of actual level of taxation by the accumulation of obligations to the budget.

Bibliografie / Bibliography:

1. Legea Republicii Moldova privind sistemul bugetar și procesul bugetar nr. 847 din 24.05.96. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 19-20 din 27 martie 1997.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la elaborarea Cadrului de cheltuieli pe termen mediu pentru anii 2004-2006 și a proiectului de buget pe anul 2004 nr.1711 din 27.12.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 185. din 31 decembrie 2002.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la elaborarea Cadrului de cheltuieli pe termen mediu și a proiectului de buget nr.82 din 24.01.2006. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 21-24 din 3 februarie 2006.

4. Suport informativ, *Ce este CCTM?* Un ghid succint privind CCTM și rolul acestuia în procesul de planificare a bugetului în Republica Moldova [on-line]. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. Chișinău, 2006. [http: www.minfin.md](http://www.minfin.md)
5. Baurciulu, A. *Echilibrul financiar public la nivel macroeconomic*. Teza dr. în economie. Chișinău, 2006, 190 p.
6. Casian A., Petroia A. *Tranziția: retrospective și perspective, politica bugetar-fiscală*. Chișinău: GUNIVAS, 2002, 472 p.
7. Hîncu R., Chicu N. *Impactul impozitelor indirecte asupra proceselor social-economice*. În: Analele ASEM. 2004, p.273- 280. Manole T. *Finanțe publice*. Chișinău: AAP, 1998, 348 p.
8. Secieru A. *Finanțe publice. Instrumente și mecanisme financiare de intervenție guvernamentală*. Chișinău: Epigraf, 2004, 423 p.
9. Stratulat, O. *Caracteristica generală a cheltuielilor publice*. Chișinău: Ed. ASEM, 1997, 40 p.
10. Văcărel I. *Finanțe publice*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2001, 423 p.

ROLUL PIETEI VALORILOR MOBILIARE ÎN FINANȚAREA ECONOMIEI, FLUXURILE INVESTIȚIONALE GENERATE PRIN INTERMEDIUL ACESTEIA

Lect. univ. Dorina HARCENCO, ASEM

Piața valorilor mobiliare amplifică și simplifică accesul tuturor agenților economici la obținerea resurselor financiare necesare. În ultimul deceniu, la nivel internațional s-a înregistrat o schimbare a rolurilor țărilor cu piețe emergente și țărilor dezvoltate în ceea ce privește exportul și importul de capital, astfel țările dezvoltate devin net importatoare de capital, iar unele țări cu piețe emergente devin net exportatoare de capital. Pondere capitalizării pieței bursiere în PIB a scăzut dramatic în 2008 până la 55%, în comparație cu 109% în 2007.

Rolul pieței financiare, și în particular al pieței de capital, este de a intermedia transferul eficient, sigur și operativ al capitalurilor deținătorilor de economii, potențialii investitori, către agenții economici. Piața valorilor mobiliare reprezintă mecanismul cel mai eficient de atragere și redistribuire a capitalului necesar pentru dezvoltarea economiei reale și, implicit, pentru creșterea economică. Piața secundară este expresia aproape perfectă a reglării libere între cererea și oferta de valori, fiind un barometru, în primul rând, al nevoii de capital, dar și al stării economice, sociale și politice a unei țări. Pe piețele devenite mondiale, diferitele centre financiare și marile bănci se lansează într-un proces competitiv fără precedent. Accentul se pune de acum înainte pe inovație și implantări în străinătate. Funcția financiară capătă un conținut nou: acesta constă în autofinanțarea și dezvoltarea logistică financiară care permit inovarea și investițiile în străinătate. Restructurarea sistemului financiar internațional, îmbunătățirea funcționării mecanismelor

THE ROLE OF SECURITIES MARKETS IN FINANCING THE ECONOMY, THE INVESTMENT FLOWS GENERATED VIA THESE MARKETS

Univ. lecturer Dorina HARCENCO, AESM

The securities market enlarges and simplifies the access of all economic entities to obtaining the necessary financial resources. In the last decade on the international level is registered a change of roles of emerging markets and developed economies, concerning the export and import of capital, thus, the developed countries become net importers of capital and some emerging markets become net exporters of capital. The ratio of stock market capitalization to GDP declined sharply in 2008 to 55%, in comparison to 109% in 2007%.

The role of financial market, particularly the capital market, is to make an efficient, secure and rapid transfer of accumulated capital from potential investors to other economic entities. Securities market is the most effective mechanism for attracting and redistributing the capital needed for economic development and default real economic growth. The secondary market is almost perfect expression of free settlement between supply and demand of securities, as a barometer, firstly, of the need for capital, but also of the economic, social and political development of a country. On the markets that have become global, the various financial centers and major banks are taking part in an unprecedented competitive process. The focus is now on innovation and implantations abroad. Financial function acquires a new content: it is self-financing and development of logistics that enable innovation and financial investments abroad. Restructuring the international financial system, improving the functioning of financial markets and putting their mechanisms on transparency, fairness and

piețelor financiare și situarea lor pe baza transparenței, echității și eficienței reprezintă alte direcții de preîntâmpinare și gestionare a riscurilor ce se intensifică odată cu globalizarea financiară [5].

În ultimul deceniu se remarcă o schimbare a tendinței pe glob, țările dezvoltate își schimbă rolul cu cele în curs de dezvoltare în ceea ce privește exportul și importul de capital, țările dezvoltate devenind principalii importatori de capital, iar țările în curs de dezvoltare cu piețe emergente, la un nivel cu unele țări dezvoltate, devin principalii furnizori de capital la nivel mondial. În anul 2008, principalele țări net importatoare de capital au fost: SUA (43,4%), Spania (9,4%), Italia (4,8%), Franța (4,0%) și Grecia (3,2%) – din volumul total al importurilor nete de capital. Principalele țări exportatoare de capital au fost: China – 23,4%, Germania – 12,9%, Japonia – 8,6%, Arabia Saudită – 7,4%, Rusia – 5,6% din totalul exporturilor nete de capital [2]. Investițiile constituie baza creșterii economice a oricărei țări. S-a demonstrat că țările cu o cotă-parte înaltă a investițiilor în PIB se dezvoltă mai rapid și mai dinamic, pe când scăderea activității investiționale este considerată drept un pericol real pentru orice țară, inclusiv pentru țara noastră.

În cele ce urmează vom analiza corelația dintre investițiile de portofoliu și producția globală mondială, identificând corelația dintre acestea.

efficiency base are other directions of averting risk and risk management that increase together with financial globalization [5].

In the last decade it is noticed a change in trend in the world, developed countries change the roles with developing one, in terms of export and import of capital, developed countries become major importers of capital, and developing countries with emerging markets, at the same level with some developed countries, become leading suppliers of global capital. In 2008, the main countries net importers of capital were: U.S. (43,4%), Spain (9,4%), Italy (4,8%), France (4,0%) and Greece (3,2%) of total net capital imports. The major capital exporting countries were: China – 23,4%, Germany – 12,9%, Japan – 8,6%, Saudi Arabia – 7,4%, Russia – 5,6% of total net capital exports [2]. Investments constitute the basis of the economic growth of any country. It has been proved that countries with a high ratio of investment in GDP are growing faster and more dynamic, while low investment activity is considered a real threat to any country, especially our country that is in the process of restructuring.

Further on we will analyze the correlation between the portfolio investments and the world global production, identifying the main interdependence between them.

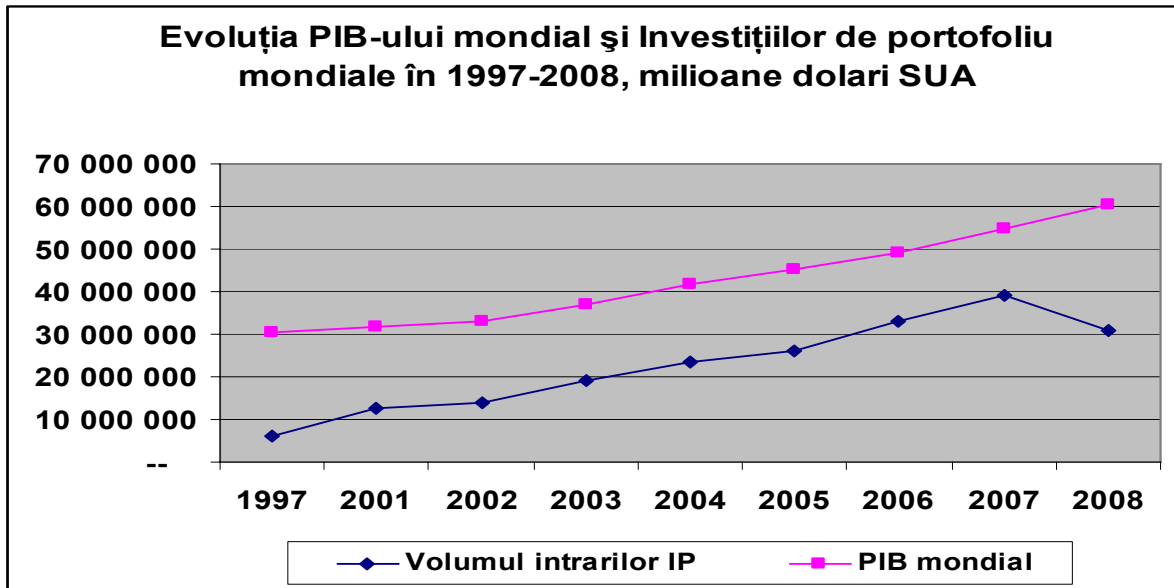

Figura 1. Evoluția PIB-ului mondial și a investițiilor de portofoliu, 1997-2008

Sursa: elaborat de autor în baza datelor FMI

Figure 1. The evolution of the world GDP and the global portfolio investments, 1997-2008

Source: elaborated by the author on the bases of the data of International Monetary Fund

Din 1997 până în 2007, atât PIB-ul global, cât și intrările investițiilor de portofoliu au fost în creștere continuă; doar în 2008, în timp ce PIB-ul a urmat o

From 1997 until 2007 the global GDP as well as the portfolio investment inflows have been growing, only in 2008, while GDP followed an upward trend the

tendință de creștere, investițiile de portofoliu, fiind cele ce reacționează cel mai sensibil la orice situație de criză, au înregistrat o scădere considerabilă cu aproximativ 9,7 trilioane dolari SUA, respectiv diminuându-se și ponderea investițiilor de portofoliu în PIB: de la 71%, în 2007, până la 51%, în 2008.

Principalele țări din care provin investițiile de portofoliu, în anul 2008, sunt: SUA (peste 4 trilioane dolari), Marea Britanie (peste 2,5 trilioane dolari SUA), Franța (peste 2,5 trilioane dolari SUA), Japonia (peste 2,4 trilioane dolari SUA), Germania (peste 2,1 trilioane dolari SUA), Luxembour (peste 2 trilioane dolari SUA), Irlanda (peste 1,5 trilioane dolari SUA), Italia (peste un trilion dolari SUA) și Elveția (900 miliarde dolari SUA). Primele zece țările dețin o pondere în totalul investițiilor străine de portofoliu de 66,7%.

Din punctul de vedere al structurii investițiilor de portofoliu după tipul activelor, cea mai mare pondere le revine valorilor mobiliare cu venit fix. Aceasta se datorează panicii cauzate de criza economică mondială, atunci când tot mai mulți investitori s-au reorientat spre aceste tipuri de hârtii de valoare, care au un nivel mai scăzut al rentabilității, dar și un nivel mai scăzut al riscului. Deseori, la unele din acestea, riscul este considerat nul, de aceea ponderea acestora în anul 2008 a ajuns până la nivelul de 68%, în timp ce ponderea valorilor mobiliare cu venit variabil a constituit 32%. Aceeași tendință este caracteristică pentru majoritatea țărilor din top, excepție fiind Japonia și Luxembour, care se caracterizează printr-o pondere mai mare a valorilor mobiliare cu venit variabil în comparație cu cele cu venit fix.

Concentrarea fluxurilor de capital se observă pe primele cinci piețe bursiere după nivelul de capitalizare, care controlează peste 57% din totalul capitalizării mondiale. Astfel, SUA, prin NYSE Euronext, NASDAQ OMX, Japonia, prin Tokyo SE, și din Europa: Marea Britanie, prin London SE, și Belgia, Franța, Olanda și Portugalia – prin NYSE Euronext (Europa) – dețin cel mai înalt nivel al capitalizării bursiere.

În ultimul timp se remarcă o tendință nouă a fluxurilor monetare mondiale. Până acum câțiva ani era de neconceput ca un cumpărător din țările în curs de dezvoltare, așa ca Brazilia, să achiziționeze active în valoare de 1 miliard de dolari de la o companie din SUA. În prezent fluxul capitalului mondial se deplasează de la țările în curs de dezvoltare înapoi spre centrele financiare precum SUA și Europa. Creșterea numărului unor astfel de tranzacții se datorează scăderii puterii de cumpărare a dolarului, ceea ce face activele din SUA mai ieftine pentru cumpărătorii din Brazilia, Rusia, India și China. O cantitate enormă de capital pentru investiții este disponibilă în aceste țări datorită economiilor în creștere, excedentelor balanțelor comerciale și petro-dolarilor. Prin urmare, în prezent, fluxurile de capital circulă în toate direcțiile, astfel piețele în formare, din receptori principali treptat se transformă în surse importate de investiții.

portfolio investments inflows being those that react sensitively to any crisis situation, were significantly decreased by approximately 9,7 trillion, respectively, diminishing the share of portfolio investment in GDP from 71% in 2007 up to 51% in 2008.

The main sources of portfolio investment in 2008 are: USA (over 4 trillion U.S. dollars), Great Britain (over 2,5 trillion U.S. dollars), France (over 2,5 trillion U.S. dollars), Japan (over 2.4 trillion U.S. dollars), Germany (over 2,1 trillion U.S. dollars), Luxembourg (more than 2 trillion U.S. dollars), Ireland (over 1,5 trillion U.S. dollars), Italy (over one trillion U.S. dollars) and Switzerland (900 billion U.S. dollars), so we observe that the main investors in terms of portfolio investment remain developed countries, the top ten have a share in total foreign portfolio investment of 66,7%.

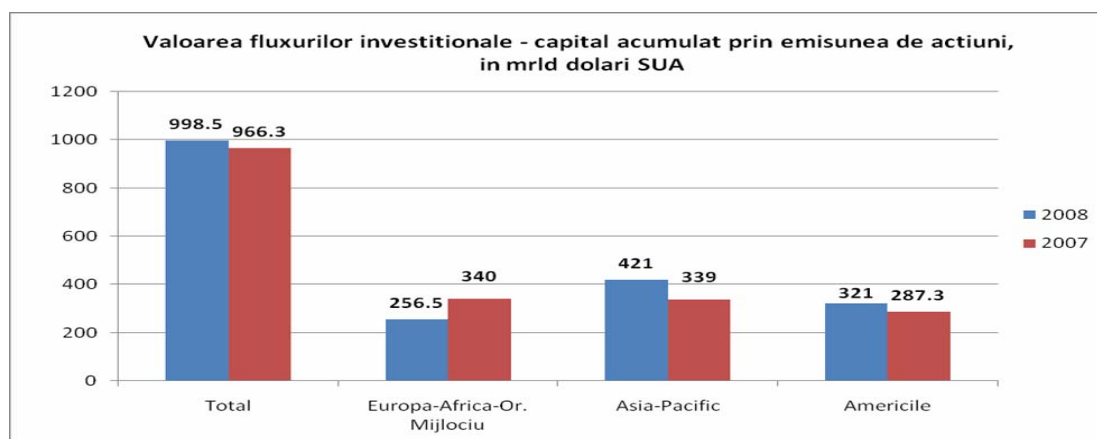
As to the structure of portfolio investment assets by type, the largest share belongs to the fixed income securities, this is due to panic caused by the global economic crisis, when more and more investors have shifted to these types of securities, which have a lower level of profitability, but at the same time a lower level of risk, often for some of them the risk is considered equal to zero, so their share in 2008 reached to the level of 68%, while the share of variable income securities constituted 32%, the same trend is characteristic for most of the top countries, except for Japan and Luxembourg, which are characterized by a higher share of variable income securities compared to fixed income securities.

The concentration of capital flows are observed on the top five stock markets according to the stock market capitalization, that belong to developed countries and which control over 57% of total global capitalization. Thus, the U.S., with the NYSE Euronext, Nasdaq OMX, Japan with Tokyo SE, and Europe with the United Kingdom with London SE, and Belgium, France, Netherlands and Portugal by NYSE Euronext (European) have the highest level of market capitalization.

Lately there is a new tendency of the global monetary flows. Until a few years ago, it was inconceivable that a buyer from developing countries, such as Brazil to acquire assets of 1 billion dollars from a U.S. company. Today the global capital flow is moving from developing countries, back to financial centers such as the U.S. and Europe. Increasing the number of such transactions is due to decreasing purchasing power of the dollar, making U.S. assets cheaper for buyers in Brazil, Russia, India and China. An enormous amount of investment capital is available in these countries due to growing economies, trade balance surpluses and petro dollars. As a result, currently the capital flows in all directions, as the emerging markets from key receptors, gradually turn into important sources of investment.

Finanțarea economică prin intermediul pieței a valorilor mobiliare la nivel internațional a avut următoarea structură: capitalul acumulat prin emisiunea de acțiuni a crescut în 2008 în raport cu 2007, cea mai mare pondere în atragerea capitalului prin emisiunea de acțiuni revenindu-i regiunii Asia-Pacific, după cum rezultă din figura 2. Din totalul de fluxuri de capital 160 miliarde provin din emisiunea de acțiuni a companiilor listate pentru prima dată și 838 miliarde provin din emisiuni secundare de acțiuni [6]. Regiunile Asia-Pacific și America de Nord, Centrală și de Sud au înregistrat creșteri ale fluxurilor de capital, provenite în urma emisiunii de acțiuni, în timp ce Europa, Africa și Orientul Mijlociu au înregistrat descreșteri ale acestor fluxuri.

Financing through international capital market has the following structure: the accumulated capital by issuing shares increased in 2008 compared with 2007, the largest share in attracting capital through the issue of shares belongs to Asia-Pacific region, as shown the figure below. Of the total capital inflows 160 billion U.S. dollars are from the initial public issuance of shares of companies listed for the first time, and 838 billion are from secondary issuance of shares [6]. Asia-Pacific, North and Central and South Americas saw increases of capital flows from issuing shares, while Europe, Africa and Middle East have recorded decreases of these flows.

Figura 2. Valoarea fluxurilor investiționale sub formă de capital acumulat prin emisiunea de acțiuni, mld. dolari SUA

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor

Figure 2. The Value of investment flows in the form of capital accumulated by share issuance, billion U.S. dollars

Source: elaborated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges

Fluxurile investiționale provenite în urma emisiunii de obligațiuni au crescut considerabil în 2008 în comparație cu 2007 – cu peste 1 trilion dolari SUA. Această creștere se datorează, în primul rând, migrării emisiunilor de obligațiuni în Europa, aceasta deținând și cea mai mare pondere în capitalul atras prin emisiunea de obligațiuni; urmată de regiunea Asia-Pacific, care de asemenea a înregistrat o creștere în comparație cu anul 2007, și de ambele Americi, care au înregistrat o descreștere a capitalului acumulat prin emisiunea de obligațiuni cu aproximativ 10 miliarde dolari SUA, având și o valoare redusă de 18,7 miliarde dolari SUA, după cum poate fi observat din figura 3 [6].

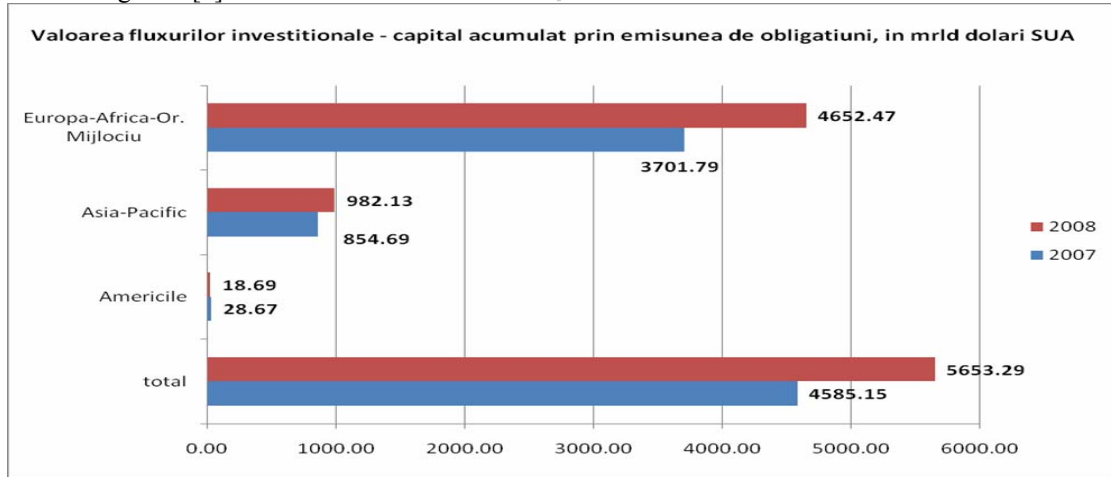
În ceea ce privește analiza piețelor bursiere mondiale după volumul fluxurilor investiționale, atrase în anul 2008, pe primul loc în atragerea fluxurilor investiționale se situează NYSE Euronext din SUA, cu o valoare de 280 miliarde dolari, fiind în creștere cu 143 miliarde dolari față de anul 2007; urmată de NYSE Euronext din Europa, ce cuprinde bursele din Belgia, Franța, Olanda și Portugalia (pentru care sunt disponibile doar date din 2008),

Investment flows derived from the issuance of bonds have increased significantly in 2008 compared to 2007, with over \$ 1 trillion. This increase is primarily due to growth of bonds issuance in Europe, it holding the largest share in the capital raised by issuing bonds, followed by Asia-Pacific region, which also saw an increase compared with 2007, and the Americas which registered a decrease of accumulated capital by issuing bonds, with approximately 10 billion U.S. dollars, and having a low value of 18,7 billion U.S. dollars U.S., as can be seen in the figure 3 below [6].

As for the analysis of global stock market according to the volume of investment flows attracted in 2008, on the first place in attracting investment flows is situated NYSE Euronext, from the U.S., with a value of 280 billion U.S. dollars, increasing by 143 billion from the year 2007, followed by NYSE Euronext in Europe which includes stock exchanges in Belgium, France, Netherlands and Portugal, for which data are available only for 2008, those for 2007 are not available for comparison, followed by the London Stock Exchange, also recorded increases in

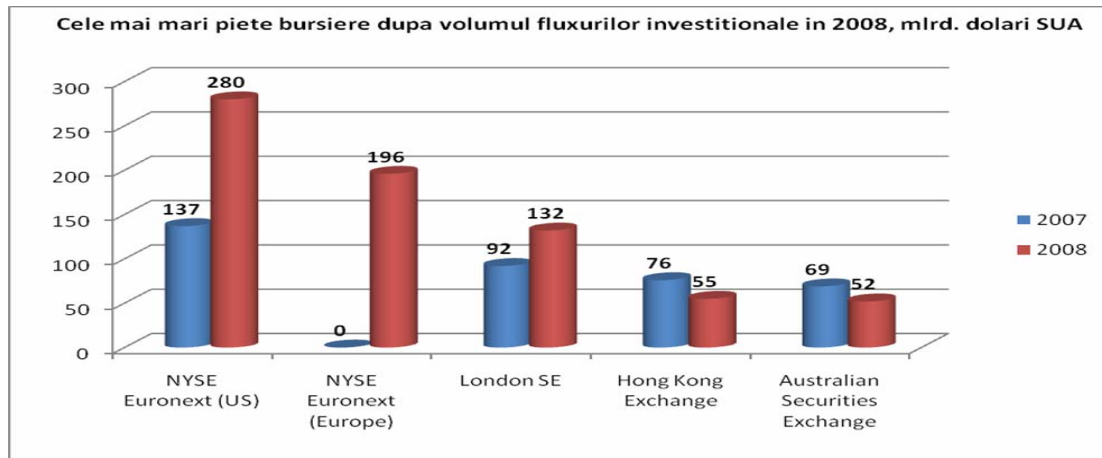
urmate de bursa de la Londra, înregistrând de asemenea creșteri ale fluxurilor de capital atrase. Pe locul patru se situează Bursa din Hong Kong, înregistrând o scădere în 2008 în comparație cu 2007 și pe cinci se situează Bursa de Valori Australiană, de asemenea înregistrând o descreștere a capitalului atras în 2008 în comparație cu 2007. Aceste date sunt prezentate în figura 4 [3].

flows of capital attracted. On the fourth place is situated the Hong Kong Stock Exchange registering a decrease in 2008 compared with 2007 and on the 5th place is situated the Australian Stock Exchange, also registering a decrease of capital raised in 2008 compared with 2007, these data are presented in the next figure 4 [3].

Figura 3. Valoarea fluxurilor investiționale de capital acumulat prin emisiunea de obligațiuni
Sursa: elaborat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor.

Figure 3. The Value of Investment capital flows raised by bonds issuance
Source: elaborated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges

Figura 4. Cele mai mari piețe bursiere după volumul fluxurilor investiționale în 2008

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor

Figure 4. The biggest stock exchanges according to the volume of investement flows in 2008
Source: elaborated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges.

În condițiile actuale, asupra volumului investițiilor influențează foarte mult nivelul dezvoltării și organizării piețelor financiare. În etapa actuală, partea considerabilă a resurselor investiționale se formează din contul economiilor populației, sursei principale de acumulări. În același timp, populația nu are posibilitate să investească nemijlocit în producție, de aceea participarea ei la procesul investițional se realizează prin intermediul pieței

In the current conditions on the volume of investment greatly influence the level of development and organization of financial markets. At present stage, the considerable investment resources are generated by household savings account, the main source of accumulation. Meanwhile, the population has no possibility to invest directly in production, therefore its participation in the investment process is done through

valorilor mobiliare. După cum demonstrează practica țărilor dezvoltate, în situația unei piețe de capital dezvoltate și bine organizate, chiar și banii liberi pe un termen scurt se includ în procesul investițional.

De fapt, o piață de capital bine organizată și cu o funcționare coordonată constituie instrumentul de bază, prin intermediul căruia se pot acumula economiile financiare ale statului, persoanelor juridice și fizice și se pot utiliza pentru realizarea investițiilor eficiente. Aceasta deoarece, în corespundere cu aprecierile unor experți internaționali, aproximativ 60-70% ale volumului total al investițiilor din economia reală se realizează prin intermediul operațiunilor de pe piața de capital.

Un indicator care ne ajută să determinăm rolul pieței de capital în finanțarea economiilor și producția globală îl reprezintă ponderea capitalizării bursiere în PIB, aceasta fiind diferită de la țară la țară în funcție de natura pieței și de gradul de dezvoltare economică a țării respective. Spre exemplu, pentru piața bursieră aceasta variază de la peste 50% din PIB în Franța, 65% în Japonia, 70% în Marea Britanie și până la 80% în SUA. Dacă se va lua în calcul și piața extrabursieră, se vor înregistra valori de peste 50% până la 100% din PIB în SUA. În urma actualei crize financiare mondiale, în 2008 s-a înregistrat o scădere drastică a volumului capitalizării pieței bursiere cu peste 28 trilioane dolari SUA la nivel mondial. Toate regiunile au înregistrat scăderi ale capitalizării bursiere. Valoarea cea mai mare a capitalizării este în continuare deținută de Americi, urmate de Asia-Pacific și Europa, Orientul Mijlociu și Africa.

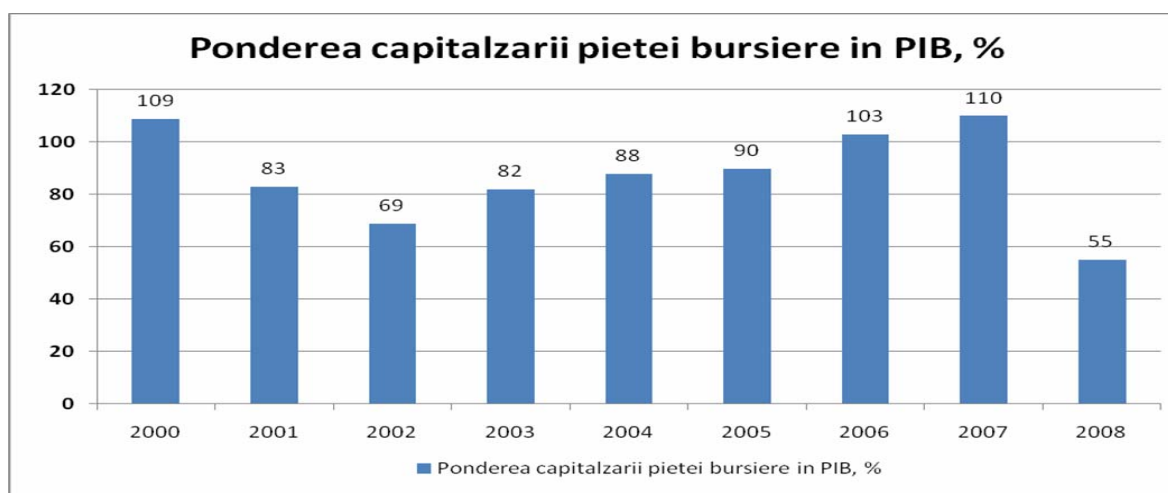
Evoluția coraportului dintre capitalizarea bursieră mondială și PIB-ul mondial, indicator care determină coraportul dintre volumul pieței bursiere și economiei reale, este prezentată în figura 5

securities markets. As developed countries practice shows, in the situation of a developed and well organized capital market, even free money on a short term are included in the investment process.

In fact, a well-organized capital market and with a coordinated functioning is the basic instrument through which can be accumulated financial savings of the State, businesses and individuals and their use to achieve efficient investments. And this is due to the fact that, according to the assessments of international experts about 60-70% of the total volume of investments is done through capital market operations.

An indicator that helps us determine the role of capital market in financing the economy and in the global production, is the share of market capitalization to GDP. The share of capitalization is different from country to country depending on the nature of the market and the degree of economic development of the country. For example, for the stock market this ranges from more than 50% of GDP in France, 65% in Japan, 70% in Britain and up to 80% in the U.S.. If you take into account and OTC, values from 50% to 100% of GDP in the U.S. will be recorded. After the current global financial crisis in 2008 was registered a sharp decrease in the volume of stock market capitalization, with over \$28 trillion worldwide. All regions registered decreases in market capitalization. The highest value of the capitalization is still held by America followed by Asia-Pacific and Europe, Middle East and Africa.

The evolution of Ratio of world market capitalization and world GDP, an index that determines the ratio of volume of the stock market and real economy, is shown in figure 5.

Figura 5. Ponderea capitalizării pieței bursiere în PIB, %

Sursa: elaborat de autor în baza datelor OCDE și Federației Mondiale a Burselor

Figure 5. The share of stock market capitalization in GDP, %

Source: elaborated by the author on the bases of the data of OECD and World Federation of Exchanges.

Din evoluția ponderii capitalizării bursiere în PIB-ul mondial se observă că creșterea excesivă a raportului dintre capitalizarea bursiera și PIB, depășirea a 100% reprezintă unul din semnalele posibilelor prăbușiri și crize, fapt ce s-a observat și în 2000, când acest indice a constituit 109%, precum și în 2007, când acest indice a constituit 110%; în 2008 ponderea acestuia a scăzut la 55%. Analistii economici și guvernele, doar prin analiza acestui indicator simplu, ar fi trebuit să anticipeze posibilele prăbușiri ale piețelor financiare [6,7].

Analiza indicatorilor relativi ai activității pieței bursiere ne va permite o apreciere mai justă a pieței de capital la nivel mondial. Calculând ponderea capitalizării bursiere în PIB, precum și a pieței obligațiunilor în PIB, pe țări în anul 2008, obținem datele prezentate în tabelul 1.

Evolution of market capitalization share in world GDP is seen as the excessive growth of market capitalization to GDP ratio, the increase of its value of over 100% is one of the signals of potential collapse and crisis, which was observed in 2000, when the index was 109%, as well as in 2007, when the index was 110%, in 2008 its share fell to 55%. Business analysts and governments only by analyzing this simple indicator ought to anticipate the possible collapse of financial markets [6,7].

The analysis of relative indicators will allow a more appropriate appreciation of the capital market worldwide. Calculating the share of market capitalization to GDP, and bond market share in GDP by country in 2008, we obtain the following data presented in the table below.

Tabelul 1 / Table 1

**Ponderea capitalizării bursiere și capitalizării pieței obligațiunilor în PIB, 2008/
The share of market capitalization and bond market capitalization to GDP, 2008**

Țara/Country	Ponderea capitalizării bursiere în PIB, %/ The share of market capitalization to GDP	Ponderea capitalizării obligațiunilor în PIB, % The share of bond market capitalization to GDP	Capitalizarea bursieră, mlrd. \$ Market capitalization, \$ billion	Capitalizarea obligațiunilor, mlrd. \$ Bonds capitalization, \$ billion	PIB, mlrd. \$/ GDP, \$ billion
Total Mondial / World Total:	55%	137,1%	33 513,1	83 529,6	60 917,5
SUA / USA	81,2%	212,3%	11 737,6	30 657,7	14 441,4
Marea Britanie / Great Britain	69,7%	148,1%	1868,2	3 970,3	2 680
Canada	68,9%	100,4%	1033,4	1 506,6	1 499,6
Japonia / Japan	65,3%	233,76%	3209,0	11 027	4 910,7
Spania / Spain	59,1%	207,6%	948,4	3 326,4	1 602
Franta / France	51,9%	158,1%	1490,6	4 534,3	2 867
Germania / Germany	30,2%	149,4%	1110,6	5 489,6	3 673,1
Italia / Italy	22,5%	194,3%	522,1	4 493,9	2 313,9

Sursa: calculat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor și Fondului Monetar Internațional

Source: calculated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges and IMF

Valoarea capitalizării bursiere în PIB, la nivel mondial, în 2008 a constituit 55%, în comparație cu 137,1%, înregistrate de ponderea capitalizării obligațiunilor în PIB. Țările cu cea mai mare pondere a capitalizării bursiere în PIB au fost SUA, Marea Britanie, Canada, Japonia, Spania și Franța. Când privește ponderea obligațiunilor în PIB, țările cu cea mai mare pondere a acestora, respectiv cele care înregistrează cea mai mare atragere a capitalului prin intermediul instrumentelor de credit, în raport cu producția globală, sunt: Japonia (233,7%), SUA (212,3%), Spania (207,6%), Italia (194,3%) și Franța (158,1%).

Un alt indicator important al pieței bursiere îl constituie ponderea tranzacțiilor bursiere în PIB, care măsoară volumul acestora ca pondere a producției globale și reflectă gradul de lichiditate pe care îl oferă piețele bursiere economiilor.

Ponderea tranzacțiilor bursiere în PIB-ul global, spre deosebire de capitalizarea bursieră, nu a suferit reduceri

Market capitalization value to global GDP in 2008 was 55% compared to 137,1% for the share of bonds capitalization in GDP. Countries with the largest share of market capitalization to GDP was U.S., UK, Canada, Japan, Spain and France. As the share of bonds to GDP, countries with the largest share of them, namely the highest attracted capital through debt instruments in relation to global production, are: Japan (233,7%), USA (212, 3%), Spain (207,6%), Italy (194,3%) and France (158,1%).

Another important indicator is the share of stock market total value traded in GDP, which measures the volume of stock transactions as a share of global production, and reflects the degree of liquidity the stock markets provide to economies.

The share of stock exchange trading in global GDP, contrary to market capitalization has not suffered drastic cuts in 2008 in comparison with 2007, this indicator decreased

drastice în 2008 față de 2007, scăderea acestui indicator fiind de aproximativ 5%, valoarea acestui indicator – de 186,4%, în 2008. Cea mai mare pondere a tranzacțiilor bursiere în PIB este deținută în continuare de Hong Kong – 775%, ceea ce demonstrează capacitatea majoră a acestei economii de atragere a lichidităților în raport cu volumul producției globale. Pe locul doi se situează SUA cu o pondere de 485,3%, Marea Britanie deține o pondere de 233,9%, Spania – 150,4% și Germania – 127,3%. O pondere înaltă a valorii tranzacțiilor bursiere în producția globală indică, pe de o parte, o capacitate sporită de atragere a lichidităților prin intermediul pieței valorilor mobiliare, dar în același timp cu cât acest indicator este mai mare, cu atât crește vulnerabilitatea piețelor față de fluctuațiile piețelor financiare și față de modificarea intereselor investitorilor, respectiv apariția unor oferte mai tentante ce-i determină să se reorienteze spre alte piețe de capital.

Indicatorul care determină cel mai bine lichiditatea pieței de capital în raport cu dimensiunile acesteia la nivel mondial și național este rentabilitatea pieței bursiere, care se determină ca raportul dintre tranzacțiile bursiere și capitalizarea bursieră. În tabelul 3 prezentăm rentabilitatea bursieră pentru principalele economii în anul 2008.

with approximately 5%, this indicator being 186,4% in 2008. The biggest share of stock transactions in GDP is still held by Hong Kong – 775%, which demonstrates the major ability of this economy to attract liquidity in relation to the volume of its global production. U.S. stands in second place with a share of 485,3%, United Kingdom has a share of 233,9%, Spain – 150,4% and Germany – 127,3%. A high share of stock transactions in the global production, indicates on the one hand improved ability to attract liquidity through securities market, but at the same time the higher this indicator is, the higher is the increase of vulnerability of these markets to fluctuations in financial market, and to the modifications of interests of the investors, respectively to the appearance of more tempting offers that determine them to switch to other capital markets.

The indicator that determines the best of all the capital market liquidity, in relation with its size a the global and national level is the stock market turnover ratio, which is determined as the ratio of the value of total shares traded and market capitalization. The table below presents the stock market turnover ratio for major economies in 2008.

Tabelul 2/ Table 2

Ponderea tranzacțiilor bursiere în PIB, 2008
The share of stock market total value of trading in GDP, 2008

Țara/ Country	Ponderea tranzacțiilor bursiere în PIB/ Share of stock market total value of trading in GDP	Valoarea tranzacțiilor bursiere, milioane dolari SUA/ Value of share trading, millions of U.S. Dollars
Total mondial / World Total:	186,4%	113 602 642,7
Hong Kong	775%	1 629 782,3
SUA / USA	485,3%	33 638 937,0
Marea Britanie / Great Britain	233,9%	6 271 520,6
Spania / Spain	150,4%	2 410 721,2
Germania / Germany	127,3%	4 678 829,0
Japonia / Japan	118,9%	5 607 321,9
China	79%	2 600 208,6
Italia / Italy	64,8%	1 499 456,5

Sursa: calculat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor și Fondului Monetar Internațional

Source: calculated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges and IMF

Tabelul 3/ Table 3

Rentabilitatea pieței bursiere în 2008 / Stock market turnover ratio in 2008

Țara/ Country	Rentabilitatea pieței bursiere/ Stock market turnover ratio
Total Mondial / World Total:	338,9%
SUA	597,1%
Germania / Germany	430,8%
Marea Britanie / Great Britain	335,7%
Italia / Italy	287,2%
Spania / Spain	254,2%
China	182,4%
Japonia / Japan	182%
Hong Kong	122,5%

Sursa: calculat de autor în baza datelor Federației Mondiale a Burselor și Fondului Monetar Internațional

Source: calculated by the author on the bases of the data of World Federation of Exchanges and IMF

Rentabilitatea bursieră la nivel mondial a constituit 338,9% în 2008, înregistrând o creștere față de 2007 datorită scăderii dramatice a capitalizării bursiere la nivel mondial. Primele cinci țări cu cel mai înalt nivel al rentabilității bursiere sunt: SUA – 597,1%, Germania – 430,8%, Marea Britanie – 335,7%, Italia – 287,2% și Spania – 254,2%.

Pe fundalul recesiunii economice globale și fragilității piețelor financiare, fluxurile nete de capital au scăzut, în anul 2008, în țările în curs de dezvoltare până la nivelul de 707 miliarde dolari SUA – o scădere dramatică de la „boum”-ul înregistrat în 2007 de 1,2 trilioane dolari SUA. Fluxurile internaționale de capital au scăzut în continuare, în anul 2009, până la nivelul de 363 miliarde dolari SUA.

Țările în curs de dezvoltare și-au sporit volumul producției cu doar 1,2%, în anul 2009, după o creștere de 8,1% în 2007 și de 5,9% – în 2008. Dacă excludem China și India, atunci PIB-ul celorlalte țări în curs de dezvoltare scade cu 1,6%, cauzând creșterea șomajului și a numărului de populație în pragul sărăciei, iar creșterea globală este negativă, cu o scădere de 0,8% în 2009 (față de anul precedent). Se preconizează ca creșterea PIB-ului mondial să fie relansată în 2010 cu o valoare de 2%, iar în 2011 – cu 3,2%. În țările în curs de dezvoltare creșterea se așteaptă să fie mai pronunțată, la nivel de 4,4%, în 2010 și 5,7%, în 2011 [9].

Conform estimărilor Fondului Monetar Internațional, economia mondială, după doi ani de criză, urmează o tendință de recuperare mai rapidă decât se prevedea anterior, prognozându-se o creștere în 2010 cu 3,9%, iar în 2011 cu 4,3%, acestea fiind ultimele evaluări ale FMI din ianuarie 2010 [8]. „Țările în curs de dezvoltare pot deveni o forță motrice de bază în procesul de revenire, cu condiția ca investițiile lor interne să ia amploare datorită sprijinului internațional” – enunță opinia lui Justin Lin, economist-șef și prim-vicepreședinte al Băncii Mondiale.

Este de remarcat faptul că politicile extraordinare promovate de un număr de economii mari au preîntâmpinat colapsul sistemului financiar, acestea evidențiazând importanța acțiunii globale armonizate, cu atât mai mult, cu cât criza este încă în desfășurare. Conform opiniei lui Hans Timmer, directorul Grupului de Previzuni al Băncii Mondiale, pentru a preveni al doilea val de instabilitate, politicile trebuie să se concentreze rapid asupra reformei sectorului financiar și să susțină cele mai sărace țări.

Integrarea și globalizarea financiară și extinderea rolului actorilor privați în finanțele internaționale au adus mari beneficii, dar în același timp au contribuit și la sporirea riscurilor. În prezent, țările în curs de dezvoltare se bazează puternic pe fluxurile private și astfel multe țări au fost puternic destabilizate de colapsul finanțelor corporative, atunci când companiile mari și bănci au mers în scădere. Pentru a reveni la creșterea economică la nivel mondial, va fi necesară o implementare rapidă a reformelor și un eventual transfer de la rolul prioritar al

Stock market turnover ratio was 338,9% in 2008, an increase over 2007, due to decreasing global market capitalization. The top five countries with the highest level of turnover of stock market are: USA – 597,1%, Germany – 430,8%, United Kingdom – 335,7%, Italy – and Spain 287,2% – 254,2%.

In the framework of global economic downturn and fragile financial markets, net capital flows to developing countries fell to the level of U.S. \$ 707 billion in 2008, a dramatic decrease from the peak recorded in 2007 of 1,2 trillion. International capital flows are estimated to have declined further in 2009, to the level of 363 billion dollars.

Developing countries is projected to increase their production volume by only 1,2% in 2009, after an increase of 8,1% in 2007 and 5,9% growth recorded in 2008. If we exclude China and India, then the GDP of other developing countries is projected to decline by 1,6%, caused increasing unemployment and the increase of population induced in poverty. Global growth is expected to be negative, with a decrease of 0,8% in 2009 over the previous year. It is expected that world GDP growth to be relaunched in 2010 with a value of 2% and 3,2% in 2011. In developing countries growth is expected to be more pronounced, at 4,4% in 2010 and 5,7% in 2011 [9].

According to IMF estimates, the global economy after two years of crisis, follows a trend of more rapid recovery than previously estimated, forecast the growth in 2010 by 3,9% and 4,3% in 2011, these are the latest forecasts by the IMF made in January 2010 [8]. “Developing countries may become a basic driving force in the recovery, provided that their internal investment will grow, due to international support”, according to Justin Lin, chief economist and senior vice president of the World Bank.

It is noteworthy that the policies undertaken by an extraordinary large number of economies have forestall the collapse of the financial system, it highlights the importance of concerted global action more so as the crisis is still ongoing. According to Lu Hans Timmer, Director of the World Bank forecasts, to forestall the second wave of instability, policies need to focus quickly on financial sector reform and support the poorest countries.

Integration and financial globalization and the expanding role of private actors in international finance has brought great benefits, but also have contributed to greater risks. Currently developing countries rely heavily on private flows and so, many countries were strongly destabilized by the collapse of corporate finance, when large companies and banks went down.

For a global recovery will be needed a rapid implementation of reforms and a possible removal of priority role of government in the financial system to a reaffirmation of control of the private sector, especially in the banking sector.

guvernului în sistemul financiar la o reafirmare a controlului sectorului privat, în special a sectorului bancar.

Piața valorilor mobiliare extinde și simplifică accesul tuturor subiecților economici la obținerea resurselor financiare necesare. De reușita acestei piețe depinde fluxul capitalului pentru dezvoltarea sectorului real al economiei, posibilitatea de stimulare spre economii a populației și a agenților economici, stabilizarea sistemului financiar-creditar și, concomitent, creșterea economică a țării. În prezent, fluxurile de capital circulă în toate direcțiile, astfel piețele în formare, din receptori principali treptat se transformă în surse importante de investiții.

Raportul capitalizării pieței bursiere la PIB ne indică mărimea pieței bursiere față de cea a economiei, acesta variind pozitiv comparativ cu nivelul de dezvoltare a țării și tendințele ascendente din ultimele decenii. Aceasta creștere a fost la fel de susținută și puternică atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare, cu excepția anului 2008, când s-a înregistrat o scădere drastică a capitalizării bursiere mondiale, urmare a prezentei crize financiare mondiale. Totuși, valoarea fluxurilor investiționale atrase prin emisiunea de acțiuni și obligațiuni a înregistrat o creștere la nivel mondial chiar și în anul 2008, pe fundalul crizei financiare mondiale.

Securities market expands and simplifies the access to all economic entities in terms of obtaining the financial resources required. On the success of this market depends the flow of capital to develop the real sector of the economy, the opportunity to stimulate the population and economic agents to savings, stabilizing the financial-crediting system and at the same time the economic growth to the country. Currently, the capital flows in all directions, thus the emerging markets from key receptors, gradually turn into important sources of investment.

Stock market capitalization to GDP ratio indicates the stock market size relative to size of economy, ranging positive in relation to the development of the country, and the upward trends in recent decades. This increase was as sustained and strong both for developed countries as well as for developing countries, with the exception in 2008, when it was recorded a sharp decrease of world market capitalization, as a result of the current global financial crisis. However, the investment flows attracted by issuing stocks and bonds registered a growth in the world even in 2008, in the framework of the global financial crisis.

Bibliografie / Bibliography:

1. Solnik B., *International Investments*, Fourth Edition, Addison Wesley, Longman, 2000, pag.654
2. Global Financial Stability Report: Navigating the Financial, IMF, Washington, DC, October 2009
3. World Economic Outlook, IMF, Washington, DC, October 2009
4. М.Ю. Маковецкий, *Роль рынка ценных бумаг* // Финансы и кредит, nr.19, Moscova 2004
5. Steve Rosenbush, *Global Capital's New Direction*. BusinessWeek, January 18, 2008
6. www.world-exchanges.org
7. www.oecd.org
8. www.imf.org
9. www.worldbank.org

ROLUL RAPOARTELOR CONTABILE INTERNE ÎN PROCESUL DECIZIONAL

*Prof. univ. dr. hab. Alexandru NEDERIȚA;
Drd. Valentina PANUȘ, ASEM*

Complexitatea activității de întreprinzător în condițiile de concurență, impuse de economia de piață, determină creșterea rolului informației contabile în luarea deciziilor. Astfel, importanța contabilității a sporit în mod semnificativ în ultimele decenii și aceasta datorită faptului că informațiile, precum și modalitatea de raportare influențează tot mai mult comportamentul utilizatorilor în procesul de fundamentare a deciziilor.

Corectitudinea și relevanța deciziilor manageriale sunt condiționate de calitatea informațiilor contabile. Actualmente, aceste informații se bazează preponderent pe procedurile și ciclurile sistemului de raportare financiară, sunt prea lente, prea greoaie și uneori chiar distorsionate, pentru a fi relevante în procesul decizional managerial. Cu un accent pronunțat asupra atingerii unor obiective de performanță, sistemul intern de contabilitate se concentrează strict asupra elaborării rapoartelor financiare. În acest sens, rapoartele contabile nu sunt utile managerilor în soluționarea unor probleme, cum ar fi: *câtă materie primă trebuie de aciziționat?, de unde de luat mijloace bănești?, ce produse de fabricat?, câte produse pot fi vândute? etc.*

Actualmente, contabilitatea și **raportarea managerială** se dezvoltă foarte repede, având drept scop calcularea indicatorilor economici relevanți și stabilirea modalităților de raportare a acestora pentru luarea deciziilor manageriale optime. De remarcat că raportarea managerială există de multă vreme, însă până în prezent în practica internațională și autohtonă nu s-au stabilit forme standartizate de raportare contabilă internă. Raportarea managerială este reglementată numai de documentele interne ale entității (ordine, hotărâri, procese etc.).

Cadrul normativ actual al contabilității și literatura de specialitate autohtonă nu definesc în mod explicit și nu utilizează noțiunea de raport contabil intern. Totodată, în articolul 3 din **Legea contabilității nr.113-XVI din 27.04.2007 contabilitatea de gestiune** este caracterizată drept un sistem de colectare, prelucrare, pregătire și transmitere a informației contabile pentru planificarea, calcularea costurilor, verificarea și analiza executării bugetelor *în scopul pregătirii rapoartelor interne pentru luarea deciziilor manageriale [1]*. Astfel, pivotul procesului de fundamentare a deciziilor manageriale îl constituie rapoartele contabile interne.

Unele probleme aferente modului de întocmire și prezentare, precum și importanța rapoartelor contabile interne (manageriale) sunt abordate în lucrările savanților autohtoni și străini: Nedlees B. E., Anderson H. R.,

THE ROLE OF INTERNAL ACCOUNTING REPORTS IN DECISION MAKING

*Univ. Prof., Dr. Hab. Alexandru
NEDERIȚA;
PhD candidate Valentina PANUȘ, AESM*

The complexity of business activity in a competitive market economy increases the role of accounting data in decision making. Thus, the role of accounting increased significantly in the last decades due to the fact that information and reporting approach have an increasing influence upon users' behavior in foundation of decisions process.

The reliability and the relevance of management decisions are subject to accounting data. Currently, the information that is based primarily on procedures and financial reporting system is too slow, too heavy and sometimes even distorted to be relevant for managerial decision making. With a pronounced emphasis on achieving the gain objectives, internal accounting system is focused strictly on financial reports. In this respect, the accounting reports are useful to managers in solving such problems as: *how much raw material to be purchased?, where to take cash from?, what kind of products to produce?, what quantity can be sold?, etc.*

At present accounting and management reporting are rapidly developing in line with the necessity of financial indicators and data for optimal management decisions and the aim is *to have relevant economic indices and their reporting method* which does not match with classic financial report. To be noted that management reporting exists for a long time but so far any standard forms of accounting reports (reports, records, books, journals, etc.), approved nationally and internationally have been established. Management reporting is governed only by entity internal documents (orders, decisions, processes, etc.).

The concept of internal accounting report is not defined and used in the accounting system and native accounting literature. However, article 3 of the **Accounting Law nr.113-XVI from 27.04.2007 [1]** defines and argues the aim of *managerial accounting* as a system of collecting, processing, preparing and submission of accounting information for planning, calculating costs, verification and budgets performance analysis in order to *prepare internal reports for management decisions [1]*. Thus, internal accounting reports are the pivot of managerial decision foundation process.

The role of internal accounting reports in decision making and some problems related to preparation and presentation and the importance of internal accounting reports (management) are considered in the works of

Caldwell J. [2], Albu N. și Albu C. [4], Avercev I. [4], Bogatova E. [5], Ivașchevici V. [12], Vander R. V. și Palii V. [9], Anthony R. și Reece J. [11], Scorohod A. [10], Șeremet A. [8] etc., precum și în Reglementările (**SMA – Statements on Management Accounting, în continuare – Dispoziții**) Institutului Contabililor Manageriali ai SUA (**IMA – Institute of Management Accountants**) [6].

De remarcat că Dispozițiile ce sunt elaborate de specialiștii în domeniul contabilității manageriale pot esențial să contribuie la creșterea eficacității gestiunii entității. Recomandările IMA au fost elaborate la sfârșitul anilor '70 ai secolului XX și, actualmente, sunt 60 la număr, având caracter de recomandare.

În Rusia, au fost încercări, în anul 2001, de a elabora un analog al IMA, însă până în prezent nu a fost format astfel de institut și dispoziții. Totodată, în anul 2002, *Comisia consultativ-experimentală privind contabilitatea managerială pe lângă Ministerul de Economie și Dezvoltare al Rusiei (Минэкономразвития России)*, a elaborat și propus întreprinderilor „Recomandări metodice privind organizarea și ținerea contabilității de gestiune” (în continuare Recomandări) [8].

În literatura de specialitate problemele aferente rapoartelor contabile interne sunt abordate în mod diferit. Astfel, economistul rus *Avercev I.* menționează rolul primordial al contabilității și raportării manageriale prin baza primordială de pregătire a tuturor raportărilor, și anume acestui obiect trebuie de atras atenția maximă, adică contabilitatea de gestiune și raportarea managerială constituie baza contabilității și raportării financiare și nu contrariul [4, p.19]. Mulți specialiști ruși, care sunt într-un fel sau altul legați de activitatea economică, până în prezent consideră că raportarea managerială se bazează pe Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS), Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) sau pe principiile contabile generale americane (US GAAP). Aceste idei și practici sunt argumentate prin faptul că sistemul contabil era reglementat și orientat spre interesele statului (organelor de control, bănci etc.) [4, p.16].

Savantul rus Palii V. și americanul Vander V. consideră că „în Rusia, contabililor analitici ce administrează contabilitatea de gestiune le va fi greu să refuze contabilitatea tradițională. Entitățile ce vor trece la principiile raportării interne de gestiune vor avea succes. Nu trebuie să administrăm afacerile folosind numai datele primite din sistemul contabilității financiare” [9, p.284].

Cercetătorii ruși, sub conducerea profesorului Șeremet A., menționează importanța pregătirii și prezentării rapoartelor contabile interne sub două aspecte:

1. Satisfacerea cu necesarul de informație contabilă a conducerii entității prin prezentarea datelor financiare și nefinanciare ce permit evaluarea și controlul, prognoza și planificarea activității entității, precum și controlul managerilor;
2. Raportarea managerială, ce este argumentată

local and foreign scientists – B.E. Nedlees, H.R. Anderson, Caldwell J. [2], Albu N. and Albu C. [4], Avercev I. [4], Bogatova E. [5], Ivaschevici V. [12], Vander R.V. and Palii V. [9], Anthony R. and Reece J. [11], Scorohod A. [10], Seremet A. [8], etc. and by the Institute of managerial accountants (**IMA – Institute of Management Accountants**) who developed “**Statements on management accounting**” (**SMA – Statements on Management Accounting, further – Statements**) [6].

To be noted that, the Statements (SMA), which are developed by experts in management accounting, are able to increase essentially the effectiveness of entities management. IMA recommendations have been developed in the end of 70s of the XX century, and currently include 60 recommendatory statements.

In Russia, in 2001 there were some attempts to open AMI analogues, but so far any institute and no statements have been created, while in 2002 the *Consultative- experimental Commission in management accounting by the Ministry of Economy and Development of Russia (Минэкономразвития России)* elaborated and proposed to entities “*Methodical recommendations on organization and keeping of Management Accounting*”(further *Recommandations*) [8].

In accounting literature there are different ways in treating reports related to internal accounting problems.

Thus, Russian economist *Avercev I.* exposes the primary role of management accounting and management reporting through: training primary basis of all reporting, namely this objective should be maximum considered, this means that management accounting and management reporting are the base of accounting and financial reporting and not contrary [4, p. 19]. Many Russian specialists, who are in some way tied to economic activity, up to date management believes that reporting is based on International Accounting Standards (IAS), International Financial Reporting Standards (IFRS), or the U.S. general accounting principles (U.S. GAAP). These ideas and practices are supported by the fact that the accounting system was regulated and oriented to the state interests (controlling bodies, banks etc.) [4, p. 16].

Russian scientist Palii V. and American Vander V. believe that “in Russia it will be difficult for the accountants of managerial accounting to refuse the traditional accounting. The entities which will turn to internal management reporting principles will be successful. We should not manage our businesses, using only data received from the financial accounting system” [9, p.284].

Russian scientists led by Professor Sheremet A. mention the importance of preparation and presentation of internal accounting reports in two respects:

1. Satisfaction of entity management with the necessary accounting information by providing financial and non-financial data that allows assessment

prin periodicitate, forme și complexul de indicatori. Astfel, elaborarea raportării interne contabile reprezintă prerogativa entității [12, p.429].

Bogatova E. interpretează raportarea managerială drept instrument al controlului intern și al evaluării activității entității, precum și ca rezultat al acumulării și sistematizării informației financiare și nefinanciare în baza căreia managerii analizează și iau decizii economice în scopul obținerii rezultatelor scontate [5].

Un grup de *specialiști moldoveni* tratează necesitatea întocmirii rapoartelor interne pentru bugetare și controlul bugetelor, luării deciziilor, precum și alegerii politicii contabile a întreprinderii. Această informație este destinată proprietarilor întreprinderilor și administratorilor (managerilor), adică utilizatorilor interni. Conținutul rapoartelor poate să varieze în funcție de destinația lor și responsabilitatea managerului. De exemplu, raportul privind costul de producție se întocmește pentru analiza costului producției, raportul privind executarea bugetului (devizului) – pentru planificarea operațiunilor ulterioare, rapoartele operative curente ale centrelor de responsabilitate – pentru evaluarea rezultatelor activității lor, rapoartele privind consumurile suportate – pentru adoptarea deciziilor pe termen scurt, raportul privind executarea bugetului investițiilor capitale – pentru planificarea pe termen lung etc.[3, p.14].

Pentru a generaliza abordările de mai sus, precum și a conștientiza rolul și importanța rapoartelor contabile interne în procesul decizional, vom reprezenta în figura nr.1 modul și etapele de întocmire a rapoartelor contabile interne în procesul decizional managerial.

and monitoring, forecasting and entity business planning and control managers.

2. Management reporting is supported by the frequency, forms, and complex indicators. Thus, development of internal accounting reporting is the entity prerogative. [12, p. 429]

The economist *Bogatova E.* considers the management reporting as result of accumulation and classification of financial and non financial data which managers consider in taking economic decisions in order to fulfill the proposed target. [5].

A group of *Moldovan specialists* consider the necessity of internal reports for budgeting and budget control, decision making and accounting policy choice of the company This information is for business owners and managers (managers), that is internal users. The content may vary depending on their destination and manager responsibility. For example, production cost report is made to analyze the cost of production, the report on budget execution (estimate) – for planning future operations, current intelligence reports of centers of responsibility – to assess the results of their work, consumption report – short-term decision making, report on budget execution of capital investments – for long term planning, etc. [3, p. 14].

To generalize the above approach and aware the role and importance of internal accounting reports in decision making, we represent in figure 1 manner and the stages of preparation of internal accounting reports in management decision making.

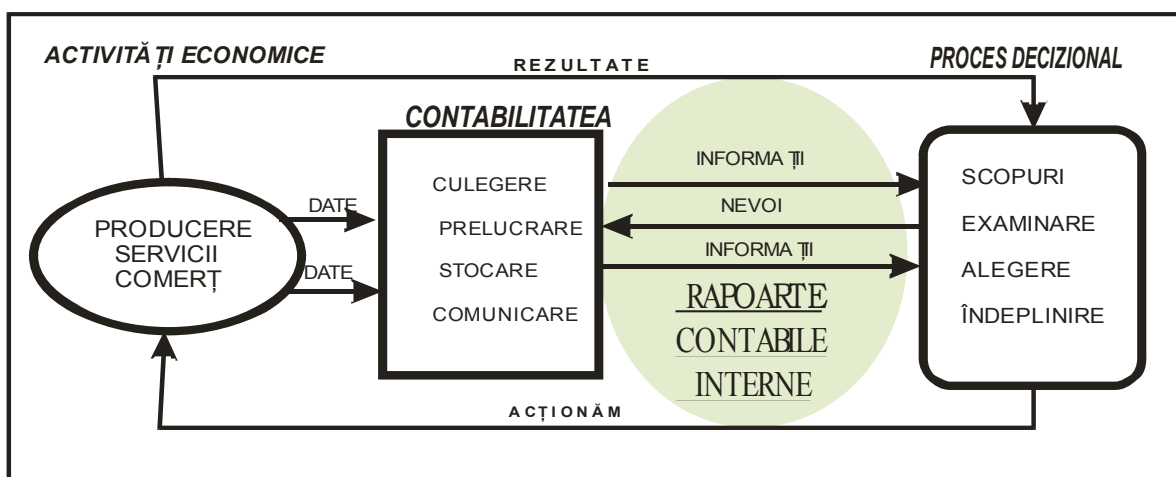

Figura 1. Corelarea rapoartelor contabile interne cu procesul decizional managerial*

*Sursa: Elaborată de autor după Nedlees B. E., Anderson H. R., Caldwell J. [2]

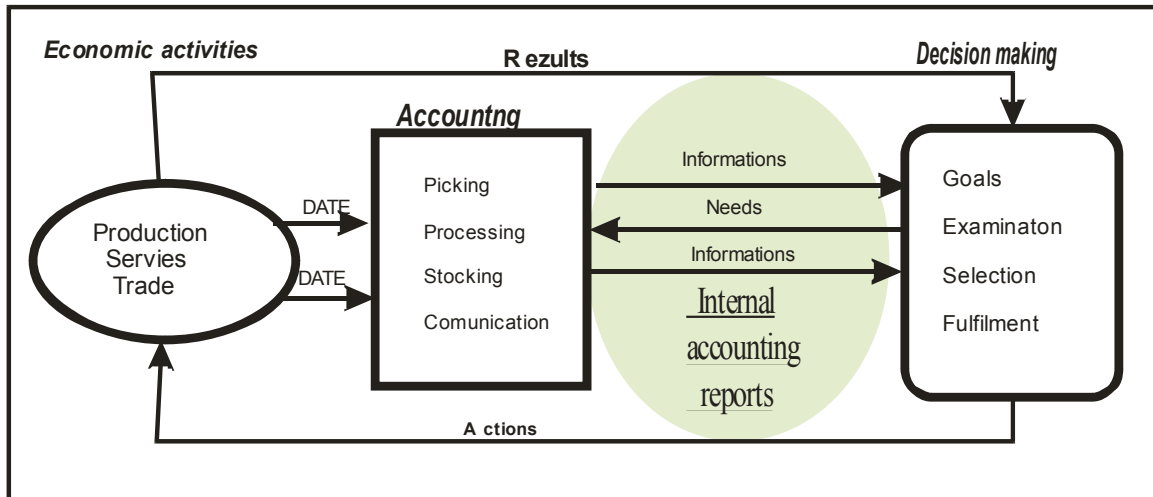

Figure 1. Interconnection of internal accounting reports in management decision making

* **Source:** elaborated by the authors after Nedlees B. E., Anderson H. R., Caldwell J. [2]

Avantajele implementării raportării contabile interne în procesul decizional managerial constă în:

- ✓ îmbunătățirea calității informației;
- ✓ flexibilitatea informației;
- ✓ circulația (rapiditatea) informației în sistem;
- ✓ utilizarea comună a unor și acelor rapoarte va reduce riscul erorilor;
- ✓ actualitatea informației;
- ✓ creșterea disponibilității informației în procesul decizional;
- ✓ majorarea comunicării și legăturii dintre lucrătorii entității;
- ✓ evidențierea problemelor și neajunsurilor prezente, precum și posibilitatea prevenirilor acestora în viitor etc.

Deși lipsește o reglementare strictă privind elaborarea și prezentarea rapoartelor contabile interne, la întocmirea acestora se poate conduce de dispozițiile sus-numite ale **IMA** [6], precum și de recomandările din alte țări, expuse în literatura de specialitate.

Pentru a implementa corect și just raportarea managerială, trebuie studiată și cercetată activitatea entității, descrisă structura organizatorică și financiară a acesteia, specificul gestiunii contabilității și documentării, schema proceselor entității, utilizatorii de bază ai rapoartelor interne și periodicitatea întocmirii lor.

Totodată, eficacitatea prezentării informației contabile, în mare măsură, depinde de formatul și structura rapoartelor contabile interne. Elementele de bază ce influențează formatul și structura rapoartelor conform „*Recomandărilor metodice privind organizarea și ținerea contabilității de gestiune*” [7] sunt:

- Caracterul informației prezentate;
- Cerințele utilizatorilor de informații;
- Raportul „cheltuieli – beneficiu”.

Astfel, unica condiție de care trebuie să se conducă entitatea în procesul de implementare a raportării contabile

The benefits of internal accounting reporting implementation in management decision making are:

- ✓ increasing the quality of information;
- ✓ information flexibility;
- ✓ circulation (speed) of information in the system;
- ✓ common use of such reports could minimize the errors;
- ✓ actuality of information;
- ✓ increasing availability of information in decision making;
- ✓ increasing communication and liaison between entity employees;
- ✓ indicating current problems and shortcomings and preventing the future ones, etc.

But despite of the lack of some strict rules regarding presentation and performance of internal accounting reports, internal accounting reporting we can use the statements of above mentioned **IMA** [6], and the recommendations from other countries.

For correct and justified implementation of entity management reporting, we should study and investigate the activity of the entity, to describe the organizational and financial structure, the specific of accounting and documentation management, entity processes scheme, basic users of internal reports and frequency of their establishment.

However, the effectiveness of presenting accounting information largely depends on the format and structure of internal accounting reports. The main elements that influence the format and structure reports according to “*Methodical recommendations on the organization and maintenance of accounting management*” [7] are:

- Nature of presented information;
- User requirements for information;
- “Loss and profit” report.

interne constă în faptul ca: *cheltuielile suportate în procesul implementării să nu depășească beneficiile aduse din utilizarea rapoartelor manageriale* [7]. Această regulă o menționează mai mulți cercetători, precum: Avercev I. [4, p.397], Șeremet A. [12, p.20] etc.

În opinia renumiților savanți americani B. E. Nedlees, H. R. Anderson, Caldwell J. nu există o structură fixă adecvată pentru majoritatea rapoartelor decizionale speciale. Contabilii cu experiență întocmesc aceste rapoarte pentru a răspunde unor situații specifice. Însă în activitatea practică fiecare contabil de gestiune trebuie să elaboreze formulare adaptate la circumstanțele existente. Asemenea atribuții asigură rolul dinamic pe care îl are contabilul de gestiune [2, p.1137].

Prin urmare, nu sunt stabilite cerințe strict reglementate asupra formatului rapoartelor contabile interne, însă pentru a optimiza prezentarea informației financiare, recomandările sus-menționate au drept scop optimizarea prezentării **informației financiare** în rapoartele nominalizate. În acest context, considerăm că acestea trebuie să corespundă următoarelor *cerințe de bază*:

- Accesibilitate pentru percepție – informația trebuie să fie accesibilă și percepută de toți utilizatorii;
- Nivelul detalizării – conținutul rapoartelor trebuie să corespundă nivelului necesar de detalizare a informației;
- Forma de prezentare – numai informația prelucrată într-o anumită ipostază și tip poate fi utilă managerului în procesul fundamentării deciziilor manageriale;
- Standardizarea – pentru rapoartele contabile interne de bază este necesară reglementarea internă privind periodicitatea întocmirii, termenele de prezentare, utilizatorii etc. Managerii astfel vor cunoaște periodicitatea (zilnic, săptămânal, lunar), termenele și alți parametri ai rapoartelor prezentate;
- Orientarea spre centrele de responsabilitate – în majoritatea întreprinderilor persistă repartizarea în baza centrelor de responsabilitate, ce are loc în formă ierarhică, fiecare având nivelul său de necesitate în informație contabilă, cum ar fi:
  - *nivelul operațional* (inferior). La acest nivel se iau decizii referitoare la creanțe și datorii, salarii și tarife, operațiuni de barter etc.;
  - *nivelul tactic* (mijlociu), în cadrul căruia se fundamentează deciziile de nivel tactic precum: achizițiile, volumul stocurilor de materii prime și materiale, volumul vânzărilor etc.;
  - *nivelul strategic* (superior), care constă în adoptarea deciziilor ce țin de activitatea integră a întreprinderii, precum și de perspectivele dezvoltării acesteia [7].

Astfel, pentru eficientizarea prezentării informației prin rapoartele contabile interne în procesul fundamentării deciziilor manageriale, este necesar a cerceta tehnici, metode

Thus, the only condition that must lead entity in the implementing of internal accounting reporting is: *expenses for implementation should not exceed the benefits of using management reports* [7]. This rule is stated by many scientists such as Avercev I. [4, p. 397], Sheremet A. [12, p. 20] etc.

In the opinion of renowned American scholars B.E. Nedlees, H.R. Anderson, J. Caldwell there is not a fixed appropriate structure for most specific decisional reports. The experienced accountants are drawing these reports to meet specific situations. But in practical work each accounting management should create forms adopted in the existing circumstances. Such functions provide a dynamic role of management accounting [2, p.1137].

Thus, there are no strict requirements on the format of internal accounting reports, but to optimize financial information, the above mentioned recommendations are aimed at optimizing the presentation of **financial information** in the nominated reports. In this context, internal accounting reports must meet the following *basic requirements*:

- Accessibility for the perception – information must be available and charged to all users;
- Details level – the reports should meet the necessary level of details;
- Presentation – only the information processed in a particular aspect and way may be useful in the grounding of management decisions;
- Standardization – for main internal accounting reports an appropriate internal regulation is required: frequency, terms, users etc. Thus, managers will know the frequency (daily, weekly, monthly), terms and other parameters of the reports.
- Focus on responsibilities centers - in most companies remains the distribution by centers of responsibilities, held in hierarchical form, each with its level of need in accounting information, using three forms as:
  - *operational-level* (bottom), at this level are taken decisions on receivables and liabilities, wages and prices, barter transactions, etc.;
  - *tactical level* (middle) basis for tactical level decisions such as acquisitions, volume of stocks of raw materials and sales volume, etc.;
  - *strategic level* (top) decisions related to integrated business enterprise and future perspectives [7].

For effective presentation of information through internal accounting reports in the grounding of managerial decisions, it is necessary to investigate techniques, methods and new directions in classification of internal accounting reports at different levels of activities of the entity. For that purpose, we are going to study a new typology of internal

și direcții noi de clasificări ale acestor rapoarte la diferite nivele de activități ale entității. În acest scop, vom examina o nouă tipologie a rapoartelor contabile interne în contextul abordărilor și tratărilor la nivel național și internațional.

Cercetătorii ruși sub conducerea profesorului Șeremet A. abordează clasificarea rapoartelor contabile după trei criterii de bază:

1. Volumul de informații incluse în raport:

- raportarea parțială, ce va cuprinde informații pe diferite structuri, direcții, segmente, regiuni geografice;
- raportarea integră, ce caracterizează activitatea completă a entității.

2. Scopul întocmirii și destinația rapoartelor (pentru utilizatori interni sau externi, controlul operațiunilor economice sau ale managerilor concreți).

3. Perioadă întocmirii (zilnic, săptămânal, lunar, trimestrial, simeștrial, anual) [8, p.429].

Economistul rus Ivașchevici V. [12, p.111] clasifică rapoartele contabile în trei grupe:

- Rapoarte complexe;
- Rapoarte bazate pe indicatorii de bază;
- Rapoarte analitice.

În mod analogic, rapoartele contabile sunt clasificate și de către *Comisia consultativ-experimentală privind contabilitatea managerială pe lângă Ministerul de Economie și Dezvoltare al Rusiei (Минэкономразвития России)* în „*Recomandări metodice privind organizarea și ținerea contabilității de gestiune*” [7]. Totodată, aceste recomandări propun o serie de rapoarte contabile interne, structurate în:

- Rapoarte privind activitatea operațională (aferețe vânzărilor, producerii, achizițiilor etc.);
- Rapoarte privind activitatea de investiții (aferețe circulației mijloacelor fixe, activelor nemateriale, investițiilor financiare pe termen lung etc.);
- Rapoarte privind activitatea financiară (aferețe investițiilor financiare pe termen scurt, circulației capitalului împrumutat, plății dividendelor etc.) [7].

Economistul Averdeev I. clasifică rapoartele contabile interne în:

- ❖ Rapoarte privind activitatea efectivă, comparată cu indicatorii planificați, care se subdivizează în:
  - rapoarte complexe (lunare);
  - rapoarte privind indicatorii de bază.
- ❖ Rapoarte analitice, care sunt întocmite conform cerințelor sau necesităților economiștilor, deoarece reprezintă mai profund unele aspecte ale activității entității, precum:
  - Cauza creșterii nivelului stocurilor;
  - Cauza majorării excesive a orelor de lucru suplimentare;
  - Modificarea ponderii companiei în volumul pieței.
- ❖ Rapoarte strategice, care conțin analiza situației pe piață sau posibilitățile pozitive” [4, p.400].

Cercetătorii Anthony R. și Reece R. argumentează că

accounting reports and treatment approaches in the context of national and international levels.

Russian scientists led by Professor Sheremet A. consider the classification of accounting reports by three basic criteria:

1. Volume of information included in the report
  - partial reporting which will include information on various structures, lines, segments, geographic regions;
  - and integrity-reporting that characterizes the entity's business integrity.
2. The purpose of establishing and destination of reports (for internal users or external, control over economic operations or concrete managers).
3. Performance period (daily, weekly, monthly, quarterly, annually). [8, p. 429]

Russian economist Ivashchevici V. [12, p. 111] classifies accounting reports into three groups:

- Complex reports;
- Reports based on basic indicators;
- Analytical reports.

Also, the *Experimental-consultative Commission on accounting management of the Ministry of Economy and Development of Russia (Минэкономразвития России)* in “*methodological recommendations on the organization and maintenance of managerial accounting*” [7], classifies internal accounting reports as: complex reports, reports based on base indicators, analytical reports. Also, these recommendations recommend a number of internal accounting reports structured in:

- Reports on operational activities (reports on the performance, production, procurement, etc.)
- Reports on investment activity (reports on the movement of fixed assets, intangible assets, long-term financial investments, etc.)
- Report on financial activity (reports on short-term financial investment, movement of borrowed capital, dividend payments etc.) [7]

The economist Averdeev I. classifies accounting reports in:

- ❖ Report on actual activity compared with planned indicators:
    - complex reports (monthly);
    - reports on basic indicators.
  - ❖ Analytical reports are prepared on the requirements or needs of economists, because they are deeper representing some aspects of the entity business such as:
    - Reason of stock level increasing;
    - Reason of additional working hours excessive increasing;
    - Change of the market volume.
  - ❖ Strategic reports responsible for the tests on the market situation or the positive potential.[4, p. 400]
- The scientists Anthony R. and Reece R. – argue*

pentru a realiza scopurile manageriale este necesară divizarea rapoartelor contabile manageriale în:

- ✓ Rapoarte informaționale;
- ✓ Rapoarte privind indicatorii economici;
- ✓ Rapoarte privind activitățile personale (rapoarte de control) [11, p.531].

Economistul A. Scorohod tratează raportarea managerială drept o componentă a sistemului contabilității de gestiune, clasificând-o în:

1. Rapoarte privind circulația resurselor;
2. Rapoartele privind cheltuielile;
3. Rapoarte privind producerea;
4. Rapoarte privind vânzările.[10]

Generalizând opiniile prezentate mai sus, observăm că clasificările rapoartelor contabile interne se caracterizează printr-o mare diversificare în comparație cu rapoartele financiare, ceea ce rezultă din necesitatea informațiilor de mare varietate în procesul de fundamentare a deciziilor.

Pentru prezentarea clasificării rapoartelor contabile interne conform necesităților utilizatorilor de informații, precum și pentru facilitarea, optimizarea aplicării acestora în procesul decizional, propunem diferite criterii de clasificare a rapoartelor menționate, prezentate în tabelul 1.

that in order to meet management goals it is necessary a division of managerial accounting reports in:

- ✓ Informational reports;
- ✓ Economic indices reports;
- ✓ Personal activity reports (controlling reports). [11, p. 531]

The economist Scorohod A. treats the managerial reporting as part of managerial accounting system management, classified in:

1. Reports of resources movement;
2. Expenses reports;
3. Production reports;
4. Sales reports. [10]

Generalizing research presented above, we see that the classification of internal accounting reports are characterized by a great diversity comparing with the financial statements, resulting in the need of information of great variety in the foundation of the decisions.

Classification of internal accounting reports for presentation according to user needs and information, and facilitate, optimize their application submission of decisional process we propose different basic classifications of the referred reports in table 1.

Tabelul 1 / Table 1

Criteriile de clasificare a rapoartelor contabile interne*
Internal accounting reports classifying criteria**

Criterii de clasificare Classification criteria	Grupe de rapoarte contabile interne Groups of internal accounting reports
Tipurile de activități Types of activities	Rapoarte privind activitatea operațională / Operational activity report Rapoarte privind activitatea de investiții / Investment activity report Rapoarte privind activitatea financiară / Financial activity report
Nivelul deciziilor manageriale Level of management decisions	Rapoarte operative / Operation reports Rapoarte tactice / Tactical reports Rapoarte strategice / Strategic reports
Periodicitatea întocmirii Periodicity	Rapoarte zilnice / Daily reports Rapoarte săptămânale / Weekly reports Rapoarte lunare / Monthly reports Rapoarte anuale / Annual reports
Volumul de informații Data volume	Rapoarte parțiale (pe segmente) / Partial reports (by segments) Rapoarte integrale / Integral reports

***Sursa:** elaborat de autori

****Source:** elaborated by the authors

Prin urmare, criteriile de clasificare diferă de necesitățile utilizatorilor, precum și de particularitățile activității entității, existând posibilitatea de tipizare mai detaliată a acestor criterii, precum modalitatea de prezentare și forma de expunere (pe suport de hârtie, video, conferințe etc.), astfel specificul și administrarea rapoartelor contabile interne este în continuă dezvoltare.

Generalizând abordările și recomandările de mai sus, în scopul asigurării, precum și a desfășurării unei activități eficiente în condițiile de competitivitate și profitabilitate, concluzionăm că rapoartele contabile

Therefore, the classification criteria differ from user needs and the entity business, and it is possible to have these criteria more detailed, method of presentation and form exposure (on paper, video conferences, etc.), thus the specific and internal management of accounting reports is constantly growing.

Generalizing the approaches and recommendations above, and to ensure the deployment of an efficient activity in conditions of competitiveness and profitability, we conclude that internal accounting

interne sunt indispensabil cea mai importantă sursă de acumulare și sistematizare a informației financiare și nefinanciare, în baza căreia managerii analizează și fundamentează decizii economice în scopul obținerii rezultatelor scontate. În acest, context considerăm că sarcina principală a contabilității manageriale constă nu în colectare, prelucrare, pregătire, determinare a scopurilor, efectuarea bugetelor, dar în asigurarea și prezentarea, într-o formă clară și explicită, managerului a informației contabile, necesare pentru gestionarea entității.

reports are essential, most important source of accumulation and financial information and systematization under which managers consider base economic decisions in order to fulfill the proposed. In this context, we consider that the main task of management accounting is not in the collection, processing, preparation, determination of goals, make budgets, but in presenting, providing and offering a clear and explicit accounting information necessary to manage the entity.

Bibliografie / Bibliography:

1. Legea Contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 / Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.90-93 din 29.06.2007
2. Nedlees B., Anderson H., Caldwell J. *Principiile de bază ale contabilității*. Ediția a cincia. Traducere din limba engleză. – Chișinău: ARC, 2000. – 1240 p.
3. *Contabilitatea managerială: ghid practico-didactic* / Colectiv de autori: coordonator – Al. Nederita. – Chișinău; ACAP, 2000. – 264 p.
4. Аверчев И. *Управленческий учет и отчетность – постановка и внедрение*. – Москва: Изд. Вершина, 2008 – 512с.
5. Богатова Е., *Управленческая отчетность: что это такое, кому и зачем она нужна?*, www.vcursedela.ru/article
6. *Institute of Management Accounting* // www.imanet.org
7. Экспертно-консультативный совет по вопросам управленческого учета при Минэкономразвития России // www.cma.org.ru
8. *Управленческий учет: Учебное пособие*/ Под редакцией А. Д, Шеремета. – Москва: Изд. ФБК ПРЕСС, 2000. – 512 с.
9. Вандер В., Палий В. *Управленческий учет*. - Москва: Изд. ИНФРА М, 1997 – 480 с.
10. Скороход А., *Методология постановки управленческого учета, журнал „Финансовый Директор ISSN 1680 – 1148”*, № 7-2005г, <http://www.gaap.ru/biblio/mngacc/practice>.
11. Энтони Р., Рис Дж., *Учет ситуации и примеры*, – Москва: Изд. Финансы и статистика, 1993, – 560 с.
12. Ивашкевич И. Б., *Бухгалтерский управленческий учет: учеб. для вузов*. – Москва: Изд. Экономика, 2004 – 618 с.

PARTICULARITĂȚI ALE ACTIVITĂȚII DE AUDIT BANCAR

**Prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA;
Drd. Alexandru BOTICA, ASE București,
România**

Acest articol își propune să descrie particularitățile activității de audit intern în cadrul băncii, precum și dificultățile cu care se confruntă majoritatea departamentelor de audit în instituțiile financiare și, în același timp, face referire la zonele de îmbunătățire a creșterii eficienței auditului.

Cuvinte-cheie:

bancă; audit intern; eficiență; risc, management; standarde de audit; evaluare în audit.

JEL Cod: G21

Evoluțiile recente pe plan internațional, în special

PECULIARITIES OF BANKING AUDIT ACTIVITY

**Univ. Prof. PhD Eugeniu TURLEA;
PhD candidate Alexandru BOTICA, ASE
Bucharest, Romania**

This issue describes the problems persisting in most internal departments and give solutions for improvement of heath`s bank by methods and tehncics of internal control.

Keywords: *Banking; Internal Audit; Efficiency; Risk Management; Audit Assesment; Audit Standards.*

JEL Code: G21

Recent trends on the international markets, particularly the significant fraud and bankruptcy cases that impacted the global, as well as the european

marile cazuri de fraudă și faliment care au afectat atât mediul de afaceri de peste ocean, cât și pe cel european, au adus în actualitate mai mult ca niciodată tema unei guvernante corporative eficiente și transparente. Ca o consecință evidentă, comitetele de audit și conducerea executivă se bazează din ce în ce mai mult pe auditul intern, pentru a-și îndeplini responsabilitățile privind guvernanta. Pentru a răspunde acestor cerințe în creștere, auditul intern trebuie să-și desfășoare activitatea la cel mai înalt nivel profesional și calitativ și să urmărească îmbunătățirea continuă a performanțelor.

1. Evaluarea respectării Standardelor pentru practica profesională a auditului intern

La data de 1 ianuarie 2002, Institutul Auditorilor Interni („The Institute of Internal Auditors”) cu sediul în SUA – organizația profesională internațională care reglementează această profesie, cu peste 80000 de membri și cu prezența în peste 100 de țări – a emis o variantă revizuită a Standardelor pentru Practica Profesională a Auditului Intern, care include două prevederi foarte importante referitoare la asigurarea calității. În primul rând, departamentele de audit intern trebuie să implementeze un program intern de asigurare a calității și îmbunătățire continuă. În al doilea rând, trebuie să se asigure o evaluare externă a activității auditului intern.

Conform standardului „1300 – Programul de asigurare și îmbunătățire a calității”, directorul de audit intern „trebuie să elaboreze și să întrețină un program de asigurare și îmbunătățire a calității, care să acopere toate aspectele legate de activitatea respectivă și să monitorizeze permanent eficacitatea acestuia. Acest program va include evaluări interne și externe ale calității și o monitorizare internă permanentă. Fiecare parte a programului trebuie să fie concepută, astfel, încât să ajute activitatea de audit intern, să aducă un plus de valoare și să îmbunătățească activitățile băncii, dar și să ofere asigurarea că activitatea de audit intern se desfășoară în conformitate cu Standardele și Codul etic”.

Activitatea de audit intern trebuie să adopte un proces care să permită monitorizarea și evaluarea eficacității globale a programului de control al calității. Acest proces trebuie să cuprindă atât evaluări interne, cât și externe ale activității de audit intern. Așadar, conform acestui standard, programul de asigurare a calității are trei componente majore: evaluarea calității în cadrul activității curente a auditului intern, evaluarea periodică internă și evaluarea periodică externă a activității departamentului de audit.

Evaluările externe sunt prevăzute de *Standardul* „1312 – Evaluări externe”, care menționează că „evaluările externe trebuie să fie realizate, cel puțin, o dată la cinci ani de către auditor sau o echipă de auditori independenți și care dețin competențe necesare, din afara entității. Nevoia potențială de evaluări externe mai dese, precum și competența și independența auditorului extern sau a echipei de auditori, inclusiv orice posibil conflict de interese, trebuie discutate de către directorul

business environments, have brought into attention the issue of having an efficient and transparent corporate governance. As a consequence, audit committees and executives give an increasing importance to the internal audit, in order to fulfill the responsibilities associated with governance. Internal audit must be performed at the highest professional level; it must have as a goal the continuous improvement of performance.

1. Assessment of the extent to which Internal Audit Standards are followed.

On January 1 st, 2002, The Institute of Internal Auditors – organization that regulates this profession, having over 80,000 members in over 100 countries – has issued a revised version of International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing, which included two provisions very important to the quality of the internal audit services. First of all, internal audit departments must implement an internal program of quality assurance and continuous improvement. Second, an external assessment of the internal audit must be maintained.

According to Standard 1300 „Quality Assurance and Improvement program”, the internal audit manager must „prepare and maintain a quality assurance and improvement program that would cover all internal audit related aspects and that would permanently monitor its efficiency. This program should include internal and external quality assessments and a continuous internal monitoring”. Each part of the program must be developed as to assist the internal audit in providing added value and improvement of business activities; as well as to offer the assurance that internal audit is conducted in accordance with the Standards and Code of ethics.

The internal audit activity must adopt a process that would permit the supervision and assessment of a quality control program’s efficiency. This process should include both internal and external assessments. Thus, according to this standard, the quality assurance program has three major components: quality assessment during current internal audit activity, internal periodical assessment and external periodical assessment.

Furthermore: „1310 – Requirements of the Quality Assurance and Improvement Program”

External assessments are regulated by Standard „1312 – External Assessments”, which stipulates that „External assessments should be conducted every 5 years by the auditor or by a team of independent, external and competent auditors. Potential need for more often external assessments, as well as the external auditor’s competence and independence, including any possible conflict of interests must be discussed by the Internal Audit Manager and Audit Committee. These discussions must take into account the size, complexity and the specific of the bank in relation to auditor’s experience.

Departamentului de audit intern cu Comitetul de Audit specific instituției financiare. De asemenea, astfel de discuții trebuie să țină cont de mărimea, complexitatea și specificul băncii în corelație cu experiența auditorului sau a echipei”.

O evaluare externă cuprinzătoare are în vedere următoarele aspecte:

- conformitatea cu standardele de audit intern și codul etic;
- perspectivele principalelor părți interesate, incluzând așteptările consiliului de administrație, ale comitetului de audit și ale conducerii executive și operaționale față de departamentul de audit;
- integrarea auditului intern în procesul de guvernanță a băncii, incluzând relațiile cu celelalte grupuri implicate;
- instrumentele și tehnicile auditului intern;
- evaluarea personalului, inclusiv a nivelului cunoștințelor și experienței auditorilor interni, a specializărilor existente în cadrul departamentului;
- evaluarea statutului și determinarea măsurii în care auditul intern își îndeplinește misiunea asumată în cadrul băncii.

2. Evaluarea performanțelor auditului intern

În cadrul unei evaluări externe, se are în vedere, în primul rând, verificarea conformității activității auditului cu Standardele de audit intern. Se pune însă problema dacă respectarea Standardelor este suficientă pentru a oferi asigurarea ca auditul intern aduce într-adevăr, un plus de valoare băncii, pe măsura așteptărilor consiliului de administrație, ale comitetului de audit și ale conducerii.

În această situație apare problema exploatării eficiente a potențialului departamentului de audit intern în cadrul băncii. În urma cercetărilor a fost demonstrat că cele mai multe instituții financiare nu dețin o evaluare a beneficiilor generate de auditul intern și nici a modulului în care este exploatat potențialul acestuia. De multe ori, în cadrul societăților nu există experiență suficientă pentru evaluarea performanțelor auditului intern. Prin urmare, este important ca evaluarea externă să includă mai mult decât simplă verificare a respectării Standardelor de audit, precum și o evaluare a calității activității de audit a departamentului.

3. Componenta programului de evaluare a auditului intern

În cadrul unei evaluări externe se pornește de la așteptările pe care le au față de auditul intern cele trei părți direct interesate: comitetul de audit (sau consiliul de administrație), conducerea executivă și auditorii externi:

A. Comitetul de audit (Consiliul de administrație):

- executarea unui plan de audit cuprinzător, bazat pe evaluarea riscurilor;
- demonstrarea unei experiențe semnificative în vederea furnizării unei asigurări asupra

A simple analysis demonstrates that, since new standards are applicable starting from January st 2002, the five years period stipulated in section „1312 – External Assessments” has expired on December 1 st, 2006.

An external exhaustive assessment includes:

- concordance with internal audit standards and code of ethics;
- perspectives of the main parts involved, including board of directors expectations, audit committee and management expectations from audit department;
- integration of internal audit in the process of corporate governance, including relationships with the other groups involved;
- internal audit techniques and instruments;
- personnel assessment, including assessment of internal auditors’ competence and experience, specializations found within the department;
- statute assessment and evaluation of the extent to which internal audit fulfills its mission in the bank.

2. Internal audit performance assessment

During an external assessment, first of all the concordance of the audit activity with Internal Audit Standards is followed. It is also discussed whether the conformity with standards is enough to offer the assurance that internal audit brings added value to the bank indeed, as far as the expectations of the Board of Directors, audit committee and management.

In this situation, the issue of an efficient use of the internal audit department potential is brought into light. Following recent research it has been proved that most of the companies do not hold neither an assessment of the benefits generated by internal audit, nor of the way its potential is used many times, companies to not have sufficient experience to assess the performance of internal audit. Therefore, it is important that external assessment includes more than a simple verification of the audit standards concordance.

3. The component of internal audit assessment program

External assessment has, as starting point, the expectations of the 3 interested parts (BoD, management and external auditors) have from the internal audit:

A. Audit Committee

- implementing an exhaustive audit plan, based on risk assessment;
- demonstration of a significant experience in order to provide assurance over risks and controls;
- granting assistance regarding corporate governance responsibilities;
- taking the „ears and eyes” role of the audit committee in the bank;

- riscurilor și controalelor;
- oferirea de asistență în îndeplinirea responsabilităților privind guvernarea băncii;
- asumarea rolului de „ochi și urechi” al comitetului de audit în interiorul instituției financiare;
- constituirea într-un consultant de încredere, care poate furniza răspunsuri și recomandări la probleme complexe.

B. Conducerea executivă:

- dobândirea unei experiențe semnificative, care să-i permită să obțină o asigurare rezonabilă asupra riscurilor și controalelor;
- înțelegerea profundă a domeniului de activitate specific și a riscurilor băncii;
- furnizarea de informații relevante și la timp pentru a facilita managementul riscurilor și deciziile de afaceri;

C. Auditul extern:

- înțelegerea în profunzime a controalelor interne asupra raportării financiare, pentru a putea utiliza activitatea auditului intern în vederea reducerii volumului de muncă a auditului extern;
- abordarea riscurilor și controalelor interne asupra raportării financiare, în funcție de care auditul extern se poate baza pe rezultatele muncii auditului intern;
- evaluarea controalelor asupra sistemelor informatice relevante pentru raportarea financiară, pentru a obține confort asupra procesării informațiilor financiare.

Pornind de la aceste așteptări, în cadrul unei evaluări externe se vor analiza *elementele componente a activității de audit intern:*

1. Organizarea funcției de audit intern
2. Resursele umane în cadrul departamentului de audit intern
3. Practicile de lucru
4. Tehnologia informației
5. Comunicarea și raportarea
6. Managementul cunoștințelor
7. Măsurarea performanțelor activității de audit intern

Analiza fiecărei componente este complexă și ia în calcul mai multe dimensiuni. În continuare sunt prezentate **elementele, care trebuie analizate în vederea evaluării activității de audit intern bancar:**

1. Organizarea funcției de audit intern prevede:

- evaluarea gradului efectiv de independență a auditului intern, dincolo de aspectele formale;
- evaluarea nivelului de autoritate pe care îl are directorul de audit intern în cadrul băncii, în raport cu conducerea executivă și comitetul de audit. În acest sens, evaluatorul trebuie să privească dincolo de aspectele pur formale și să analizeze inclusiv profilul directorului de audit pentru a determina dacă acesta are în mod real autoritatea necesară;

- setting into a trust consultant, which can provide answers and recommendations to complex problems.

B. Management:

- earning a significant experience that would allow it to obtain a reasonable assurance over risks and controls;
- deep understanding of the specific field of activity and risks of the banks;
- providing relevant and timely informations, in order to facilitate risk management and business decisions;

C. External auditors:

- deep understanding of internal controls over financial reporting, in order to utilize the internal audit activity to reduce the amount of work of the external auditor;
- approach of risks and internal controls over financial reporting, depending on which external auditors may rely on the results of internal auditor's work;
- assessment of computer controls relevant for financial reporting, in order to obtain processing over processing financial information.

Starting with these expectations, the following components of an internal audit function will be *analyzed during an internal audit:*

1. Organization of internal audit function
2. Human Resources
3. Work practices
4. Technology
5. Communication and reporting
6. Knowledge management
7. Measuring performance.

The analysis of each component is complex and takes into consideration many dimensions. The following are part of the **typical elements to be found during an internal audit:**

1. Organization of internal audit function:

- evaluation of effective independence of internal audit, beyond formal aspects;
- evaluation of authority level held by the Internal Audit Director in the bank, against executive management and Audit Committee. The reviewer has to look beyond the formal aspects and to analyze the profile of the Internal Audit Director in order to determine if he has the real necessary authority;
- the support granted to internal audit by management has to be real. The internal audit has to have both the necessary resources and the free access to information and personnel;
- the adequacy of the budget allocated to internal audit against its objectives and audit plan;
- the seriousness with which the results of the internal audit engagements are treated by

- sprijinul pe care auditul intern îl primește din partea conducerii pentru desfășurarea activității trebuie să fie unul real. Auditul intern trebuie să aibă atât resursele necesare, cât și acces neîngrădit la informații și persoane;
- analiza adecvării bugetului alocat auditului intern în raport cu obiectivele acestuia și planul de audit;
- seriozitatea cu care sunt tratate rezultatele misiunilor de audit intern de către conducere stă la baza autorității și obiectivității auditului;
- adecvarea strategiei auditului intern în raport cu strategia generală a băncii;
- măsura în care auditul intern are acces la persoane, informații și la comitetul de audit;
- corelarea structurii departamentului de audit intern în raport cu specificul băncii și obiectivele strategice, inclusiv din punctul de vedere al costurilor și eficienței;
- claritatea definirii rolurilor și responsabilităților în cadrul departamentului de audit intern.

Un alt aspect de luat în considerare este dacă structura departamentului de audit este cea mai potrivită pentru banca respectivă.

2. *Resursele umane; evaluarea acestui element necesită:*

- evaluarea procesului de asigurare a resurselor umane calificate pentru activitatea de audit intern, cu implicarea departamentului de resurse umane,
- evaluarea gradului în care auditorii interni sunt familiarizați cu domeniul de activitate și aspectele specifice băncii,
- modul în care departamentul de audit intern își evaluează competențele existente în raport cu cele necesare pentru desfășurarea activității și identificarea zonelor deficitare (de exemplu: auditul informatic),
- procesul prin care se obțin competențele corespunzătoare în zonele deficitare. Aceasta se poate realiza prin programe de pregătire, angajarea unor auditori cu experiență sau apelarea la consultanți externi pentru probleme punctuale,
- existența unei strategii pentru a compensa plecările de personal-cheie,
- corelarea planurilor de dezvoltare profesională a auditorilor interni la obiectivele băncii, precum și existența resurselor necesare dezvoltării profesionale,
- măsura în care promovările și recompensarea sunt legate de performanțele demonstrate și măsurabile ale auditorilor interni,
- existența unui plan de carieră pe termen lung pentru reținerea auditorilor experimentați în cadrul băncii, cu potențial de a ajunge pe poziții de conducere,
- gradul în care planul de training include atât

management forms the basis of audit's authority and objectivity;

- the adequacy of internal audit strategy against the general strategy of the bank;
- the level of access of internal audit to personnel, information and Audit Committee;
- the adequacy of the structure of Internal Audit Department against the specifics of the bank and its strategies, including from the point of view of costs and efficiency;
- roles and responsibilities in Internal Audit Department are clearly defined.

2. *Human Resources; evaluation of this element requires:*

- evaluation of the adequacy of recruitment process for internal audit with the involvement of Human Resources;
- review of the level to which internal auditors are accustomed with the area of activity and the specifics of the bank;
- the methodology by which Internal Audit Department compares existing skills with the required ones and identifies the deficit areas (for example IT audit);
- the process by which necessary skills are obtained to cover the deficit areas. This process can be accomplished by training programmes, hiring of experienced auditors or outsourcing in case of clearly identified problems;
- adequacy of plans for professional development for internal auditors against both objectives of the bank and the necessary resources for professional development;
- the measure in which promotions and remunerations are linked to performances shown and measurable;
- the existence of long term career plan for the retention of experienced auditors, showing the potential of promotion to managing positions;
- the extent to which the training plan includes both technical, interaction and communication aspects.

The Internal Audit Director has multiple options to preserve the personnel and most of the times a combination of these is used:

- recruiting personnel from accounting department (the challenge in this case is adapting their mentality);
- hiring personnel without previous experience and training them (this option involves high costs and it is a long term process)
- hiring personnel with previous experience in internal or financial audit (this option involves high salary expenses).

The main deficiencies recorded for companies refer to:

aspecte tehnice, cât și de interacționare și comunicare.

Directorul de audit intern are la dispoziție mai multe opțiuni pentru a asigura personalul departamentului și, de cele mai multe ori, întâlnim o combinație a acestora, exprimată în:

- reorientarea persoanelor care au activat în cadrul controlului financiar de gestiune (în acest caz, provocarea constă în adaptarea mentalității),
- angajarea unor persoane fără experiență anterioară și dezvoltarea acestora prin programe de training (ceea ce presupune costuri mari și o perioadă îndelungată) sau
- angajarea unor persoane cu experiență semnificativă în audit intern sau financiar (ceea ce presupune costuri salariale mari).

Principalele deficiențe în cazul instituțiilor financiare se referă la:

- lipsa unei strategii pentru asigurarea necesarului de cunoștințe tehnice la nivelul departamentului pentru executarea planului de audit;
- un alt exemplu de abordare eronată constă în elaborarea planului de audit în funcție de experiența disponibilă și nu de evaluarea riscurilor. Astfel, se poate ajunge în situația în care nu se alocă nici o oră de audit evaluării sistemului informatic integrat, recent implementat, pentru că nu există nici un auditor cu experiență informatică suficientă;
- sunt multe bănci în cadrul cărora nu există o strategie sau un plan de training pentru auditul intern;
- un alt aspect este reprezentat de planificarea pe termen lung a carierei auditorilor interni.

3. Practicile de lucru prevăd:

- evaluarea rolului auditului intern în procesul de evaluare a riscurilor,
- evaluarea calității procesului și rezultatelor evaluării riscurilor,
- modul în care planul de audit anual este bazat pe rezultatele evaluării riscurilor și dacă aceasta a fost aprobată de consiliul de administrație,
- analiza planului anual de audit și a adecvării acestuia la specificul băncii și obiectivele acesteia,
- modul de alocare a resurselor în planul de audit pentru a se evita supraîncărcarea sau neutilizarea resurselor,
- evaluarea conținutului documentelor de planificare a misiunilor de audit,
- analiza metodologiei de audit intern a departamentului și a gradului în care aceasta respectă standardele de audit intern, precum și actualizarea ei conform ultimelor evoluții din cadrul afacerii și al profesiei,
- analiza modului în care se realizează revizuirea muncii de audit și a documentelor

- lack of strategy for ensuring technical skills for executing audit plan. There are situations in which internal audit did not plan in time the development of certain skills and realized later that the necessary experience is not available, for example, for auditing IT;

- another example of incorrect approach is to build the audit plan based on experience available and regardless of risks identified. Therefore, the situation can be that no audit time is allocated to auditing integrated IT systems recently implemented because there is no auditor with sufficient IT experience. A lot of Internal Audit Directors do not even use outsourcing for the areas for which experience is lacking which leads in the end in not covering the risks identified;

- there are a lot of companies which are lacking audit strategy or training programmes for internal audit;

- another important issue is the long term planning of internal auditors careers.

3. Work practice

- evaluation of internal audit's role in the risk assessment process;
- evaluation of the process' quality and the results of risk assessment;
- extent to which annual audit plan is based on the results of risk assessment and if it was approved by the board of directors;
- analysis of the annual audit plan and its adequacy to the specific of the bank and its objectives;
- the allocation of resources in the audit plan in order to avoid resources over/underutilization;
- assessment of the content of audit engagement planning documents;
- the analysis of department's internal audit methodology and degree in which it follows internal audit standards, also providing of continuous updating of this in accordance with newest business and professional trends;
- analysis of the way in which audit work and documents are reviewed;
- definition and utilization of quality indicators for the internal audit activity.

Risk assessment is the main problem of internal audit and audit committee. There are a lot of books and articles about it, but very insignificant practical experience. Main problems are:

- excessive focus on financial aspects and neglect of strategic and operational risks;
- lack of objective criteria for risk prioritization;
- non-involvement of internal audit in the process of risk assessment and management.

There also situations in which the audit plan does not present the results of risk assessment and, as a consequence, important resources are allocated to

- de lucru,
- definirea și utilizarea unor indicatori de calitate pentru activitatea auditului intern.

4. *Tehnologia informației include:*

- evaluarea gradului în care auditul intern utilizează tehnologia informației în desfășurarea activității. Aceasta include aplicarea tehnicilor de audit asistate de computer, utilizarea dosarelor electronice de audit sau a aplicațiilor specializate pentru analiza datelor, eșantioanelor etc.
- analiza gradului în care utilizarea tehnologiei eficientizează munca de audit, prin reducerea timpului necesar documentării, analizei de risc și a analizei datelor,
- existența posibilităților de extragere a informațiilor necesare auditului din sistemele informatice financiar-contabile sau operaționale,
- determinarea experienței în domeniul informatic existente în cadrul departamentului de audit intern.

Se constată lipsuri în privința utilizării instrumentelor electronice în cadrul auditului. Auditorii interni nu dispun, în multe cazuri, de tehnologia necesară pentru extragerea datelor din sistemele informatice ale societății, analiza datelor, efectuarea de proceduri analitice, eșantionare, deși pe piață există o serie de instrumente foarte utile.

5. *Comunicarea și raportarea cuprind:*

- analiza fluxurilor informaționale, în ambele sensuri, dintre auditul intern și restul instituției financiare;
- auditul intern trebuie să aibă posibilitatea de a comunica mesaje în interiorul băncii, pentru a contribui la dezvoltarea mediului de control intern;
- evaluarea calității raportării către comitetul de audit și conducere;
- analiza eficienței procesului efectiv de elaborare a rapoartelor, care să asigure incorporarea comentariilor conducerii în raportul final într-un mod cât mai eficient, astfel încât informația să ajungă la comitetul de audit cât mai rapid și mai complet. Această analiză urmărește indicatorii privind durata de elaborare a rapoartelor, de revizuire, comunicare și încorporare a observațiilor conducerii, până la comunicarea raportului final către comitetul de audit,
- evaluarea procesului prin care se urmărește implementarea recomandărilor auditului.

6. *Managementul cunoștințelor prevede:*

- evaluarea modului în care sunt colectate și păstrate cunoștințele dobândite de auditul intern în cursul desfășurării activității. Pentru a nu fi pierdute odată cu trecerea timpului, cunoștințele acumulate în cadrul misiunilor de audit trebuie înregistrate și puse la dispoziția întregului

insignificant auditable areas, whilst risky areas are neglected. A typical case – a bank has important losses caused by the inefficiency of internal controls from the basic activity (supply, production, sales) and internal audit focuses on the verification of expense reports.

Factors that influence internal audit activity are:

4. *Technology:*

- assessment of the degree in which internal audit uses information technology in its activity. This includes implementing computer audit techniques, use of electronic audit files or specialized applications for data analysis, sampling, etc.,
- analysis of the degree in which use of technology makes audit work more efficient, through reduction of time necessary for documentation, risk assessment and data analysis;
- presence of possibilities to extract data necessary for audit, from operational or accounting information systems;
- Assessment of IT experience present within internal audit department.

Regarding use of electronic devices in audit, lacks can be noticed. In many cases, internal auditors do not have the necessary technology for extracting and analyzing data or for analytical procedures or sampling, although there are a lot of useful instruments on the market.

5. *Communication and reporting*

- analysis informational flows in both directions between internal audit and the bank;
- internal audit must have possibility to communicate inside of the bank, for contribute to development environment of internal control;
- reporting's assessment quality towards to Audit Committee and Board Management;
- analysis of process efficiency of reports writing, which must assure insertion of management comments into final report in the best way, so that the information must gain fast and correctly to management board. This analysis pursues indicators of length of reports writing, revising, communication and insertion of management's comments before exposure of final report to Audit Committee;
- process evaluation wherethrough is pursues implementation of audit recommendations.

6. *Management of knowledge*

- Evaluation of way for collection and keeping of knowledges gained by internal audit under way of spreading activity. The knowledges gained in audit mission must be stored and showed to whole department for not being lost on time by spending time.

One of the problem often metted it's lack of strategy for management of knowledge. Practically

departament.

O problemă des întâlnită este lipsa unei strategii pentru managementul cunoștințelor. În practică nu există un mecanism pentru însușirea informațiilor a experienței pentru viitor. Auditul intern ar trebui să aibă la dispoziție o bază de date în care să fie păstrate centralizat toate informațiile relevante obținute, clasificate în funcție de tipul și importanța acestora, precum și de nivelul de securitate. Auditorii interni ar trebui să aibă acces la aceste informații și să fie încurajați să contribuie la dezvoltarea continuă a bazei de cunoștințe.

7. Măsurarea performanțelor presupune:

- Analiza gradului de adecvare a indicatorilor de performanță utilizați pentru evaluarea activității auditului intern, atât la nivel de departament, cât și de auditor sau misiune de audit. Indicatorii de performanță trebuie să acopere toate aspectele semnificative ale auditului intern, printre care amintim: indicatori de calitate a muncii, documentării și raportării, eficiența economică a misiunilor de audit (de exemplu: bugete), pregătirea profesională, cuantificarea beneficiilor generate etc.
- este esențială existența unui mecanism eficient de evaluare a performanței auditului intern de către bancă, precum și de comunicare transparentă a concluziilor față de modul în care auditul intern și-a îndeplinit sarcinile.

Experiența a demonstrat că există foarte puține cazuri în care activitatea de audit intern este evaluată intern pe baza unor seturi de indicatori de performanță obiectivi și cuprinzători. Prin urmare, în cele mai multe cazuri, nici comitetul de audit, nici conducerea nu-și pot forma o viziune de ansamblu asupra valorii pe care o aduce auditul intern în bancă.

Performanța activității de audit intern se evaluează prin cuantificarea beneficiilor estimate generate de recomandările auditului. Aceste beneficii pot include: pierderile potențiale evitate, reducerile de costuri, creșterile eficienței operaționale, oportunitățile folosite în avantajul societății, protejarea reputației băncii etc.

În cele mai multe cazuri, cuantificarea beneficiilor este dificilă, ceea ce reprezintă principala provocare pentru șeful departamentului de audit intern atunci când trebuie să demonstreze valoarea departamentului său în fața băncii.

there isn't a mechanism for catching the informations and experiences gained and in the future. Internal audit must have a database which will include all the relevant information obtained, sorted by type, importance and by level of security. The internal auditors must have access for these informations and must be encouraged to concur for continue developement of base of knowledges.

7. Measurement of performance

- Analysis of apropriateness of indicators of performance used for evaluation of internal audit activity, for whole department and for each auditor. Indicators of performance must cover all the aspects signigicant of internal audit, such as: quality of work force, efficiency of audit missions (for ex: bugets), educations, quantification of benefits of audit etc;
- The most important thing is existence of effiently mechanism of performance evaluation of internal audit by the bank, same as transparency communication of conclusions against mode whereby internal audit fulfill the tasks.

The Romanian practice showed that there are few cases that internal audit is evaluated bases on objectives and amplex indicators. Therefore in most of cases, nor Audit Commitee, nor gouvernance cannot build a strong vision about added value generated by internal audit of bank.

Performance of internal audit activity is evluated by quantification of benefits estimated and generated by audit recommendations. These benefits contain: avoided potential loss; cut costing; growth of operational efficiency; opportuneness used for bank advantage; protection of bank reputation etc.

In most of cases, quantification of benefits it's difficult, that is the main challenge for chief of internal audit department when should demonstrate value of department in front of the bank.

Bibliografie / Bibliography:

1. Costică Ionela, Lăzărescu Sorin, „Politici și tehnici bancare”, Editura ASE București, 2004, România;
2. Dedu Vasile, „Gestiune și audit bancar”, Editura Economică, București, 2003, România;
3. Burciu Aurel, Sandu Petru, Sandu Gheorghe, „Activitatea bancară internațională”, Editura Economică, București, 1999, România;
4. Nițu Ion; „Managementul riscului bancar”, Economistul: Supliment; ianuarie 2000, România;
5. Ghita Marcel, „Auditul intern”, Editura Economica, București, 2004, România;
6. Greenwald R. N. „An internal auditor's guide to self management”, în „The Internal Auditor”, 1990.

**MODELUL ORGANIZAȚIONAL-
INSTITUȚIONAL AL ZONELOR
ECONOMICE LIBERE, ALINIAT
LA CONDIȚIILE REPUBLICII
MOLDOVA**

*Conf. univ. dr. Victoria LUPU;
Drd. Angela OSMATESCU, ASEM*

Percepția generală a unor asemenea structuri economico-organizatorice, cum se prezintă zonele economice libere, este destul de deviată și variată din cauza evoluției rapide a factorilor ce influențează dezvoltarea lor și care, în consecință, au generat o multitudine de forme specifice și modalități diferite de funcționare a lor și, respectiv, au dat naștere la o mulțime de modele organizatorice. Articolul dat își propune analiza diferitelor modele organizațional-funcționabile pe plan internațional, precum și elaborarea unor propuneri pentru îmbunătățirea celui ce există la noi în țară.

Pentru asigurarea unui regim eficient de funcționare a zonelor economice libere (ZEL), problema-cheie este cea a viabilității acestora, soluționarea căreia, într-o oarecare măsură, este determinată de alegerea modelului organizațional-instituțional. Modelul rezidă în metoda de cooperare a administrației, activitatea ZEL și sistemul de reglementare economică a dezvoltării a regiunii în care este amplasată.

Printre multitudinea de ZEL cu specializare funcțională diferită, există zone (și subzone) având diferite modele cu mecanisme economico-juridice corespunzătoare tipului de cooperare cu organele teritorial-administrative.

Un rol decisiv în determinarea modelului îi revine subiectului: cine ocupă poziția de *granti* – organizatorul ZEL, având și statutul respectiv – municipalitatea, întreprinderea de stat sau o companie de transport comercială.

O următoare poziție principală în caracteristica modelului ZEL îl determină faptul dacă singur *granti* administrează ZEL, printr-o infrastructură special creată, sau îi deleghează această funcție altui agent economic. În ultimul caz este important pe baza căror pârghii economice și juridice are loc delegarea de către *granti* a drepturilor de administrare a ZEL contr-agentului său, și care este statutul de drept al acestuia. De exemplu, în ZEL N.82, orașul Mobil (SUA), comitetul orașănesc, fiind pe post de *granti*, a delegat dreptul de administrare unei companii private, care eliberează licențe cu drept de utilizare a preferințelor ZEL, prezentând pentru utilizatori interesele departamentului vamal și, în același timp, apărând în fața lor interesele utilizatorilor. Veniturile obținute din funcționarea ZEL sunt supuse impozitării.

Cu totul un alt model are ZEL N.83 din orașul Hanswill (SUA). *Granti* al ei este aeroportul internațional de mărfuri „Hanswill” – care singur organizează funcționarea, oferind servicii de transport-manipulare a

**ORGANIZATIONAL –
INSTITUTIONAL MODEL OF
FREE ECONOMIC ZONES
ADJUSTED TO THE CONDITIONS
OF THE REPUBLIC OF
MOLDOVA**

*Assoc. Prof., PhD Victoria LUPU;
PhD candidate Angela OSMATESCU, AESM*

General approach about such economic and organizational structures as free economic zones, is very large and changeable because of faster evolution of the factors that influence their development, and which further generate a great number of specific forms and different ways of their working, and all these later lead to appearance of a lot of organizational models. This article analyses different organizational models which are on the international scale, and suggests some proposals in order to improve the one that exists in our country.

In order to ensure an efficient functioning of free economic zones (FEZ), what should be first examined is the key problem of its viability, whose solving is determined, to a certain extent, by the choice of its organizational – institutional model. Its model resides on cooperation method of the administration, FEZ activity and the system of economic regulation of the region development in which FEZ is located.

Among the multitude of various function-specialized FEZ there are FEZs and subzones that have different economic and juridical mechanisms similar to cooperation types with territorial and administrative authorities.

A decisive role in model determination is played by the one that holds the *granti* position, that of FEZ’s organizer with respective status – municipality, public organization or a shipping company.

Another crucial position in characterizing FEZ model is to determine whether the *granti* itself runs FEZ by means of especially created infrastructure or it authorizes an economic agent to handle FEZ operation. It is important to know which economic and legal means the *granti* uses to entitle its counter-agent to operate FEZ and what is the legal status of the latter. Thus, for instance, in FEZ N.82, Mobil (USA), as *granti*, the town council empowered a private company to operate FEZ. This company issues licenses authorizing the use of FEZ preferences, presenting the customs department’s interests for users and, meanwhile, defending the users’ interests. All the incomes gained from FEZ functioning are taxed.

A different model is held by FEZ N.83, Hanswill (USA). Its *granti* is “Hanswill” international airport, that organizes itself FEZ functioning, rendering license-based “Intermodul” carriage transportation and handling

încărcăturilor de tipul „intermodul” utilizatorilor cointeresați, în baza unor licențe, și dând în folosință teritoriul tehnoparcului pentru producție concernului automobilistic „Chrysler” și firmei japoneze „Futaba”. Ultimii utilizează avantajele ZEL în importul liberalizat de detalii, aduse din Europa de către compania aeronautică „Kargo Lux”, producerea și exportul în alte țări la întreprinderile din industria automobilistică, și nu numai a pieselor pentru aparatele electronice.

În ZEL N.64, orașul Panama-City (SUA), municipalitatea, pe baza unui contract, a angajat pe șeful portului maritim și pe vicele său pe post de administratori ai ZEL.

Pentru modelarea ZEL este important a clarifica principiul organizării sale: teritorial sau de regim, adică se extinde regimul preferențial al ZEL pe tot teritoriul său, indiferent de tipul de activitate desfășurat, sau acesta se axează nemijlocit pe careva tipuri de activități care necesită formarea unui mediu investițional favorabil și alte avantaje preferențiale. Ultimele se prezintă drept instrumente destul de viabile în asigurarea politicii structurale, efectuând pași esențiali în economia regiunii. În cazul celor teritoriale, arealul zonei se exclude din teritoriul vamal al țării, iar singur modelul servește drept instrument de intensificare a dezvoltării social-economice a regiunii ce folosește serviciile zonei.

Luând în considerație că în ultimii ani au apărut multe lucruri noi în concepțiile, organizarea activității și formarea politicii ZEL, Republica Moldova potențial este în stare să elaboreze calea sa originală la crearea lor. Trebuie atrasă atenția că țara noastră, după un șir de parametri, se deosebește semnificativ de alte state, care sunt atrase în procesul de creare a ZEL: mărimea țării, potențialul mic al pieței, așezarea geo-economică favorabilă, lipsa resurselor naturale, prezența forței de muncă calificate și, respectiv, un nivel slab de integrare în sistemul relațiilor economice externe. ZEL, create în R. Moldova, esențial se deosebesc de zonele existente în țările mici (Irlanda), în țările cu economie deschisă (Singapore) sau în țările nu prea dezvoltate din punctul de vedere al tehnologiilor (Șri-Lanka). Dar din considerentele că deja Moldova a „împrumutat” un model de ZEL – zonele antreprenoriatului liber – de la SUA, vom continua și ulterior să facem unele trimiteri la experiența bogată, de câteva zeci de ani, a SUA în crearea ZEL de diferite tipuri.

Republica Moldova se află într-o etapă începătoare de creare a acestor zone și deja s-au făcut simțite primele obstacole. Cu toate că condițiile comune de dezvoltare economică a SUA diferă mai mult decât semnificativ de ale noastre, experiența acestora în abordarea dezvoltării regionale și a instrumentului lui de realizare – ZEL de diferite tipuri – poate fi utilizată de noi. Scopul primar pe care îl urmărește R.Moldova pe calea atragerii investițiilor străine este de a-și integra economia în cea mondială, folosind zonele ca modele. Pentru SUA aceasta este o cale de asigurare a populației cu locuri de muncă și de creștere a nivelului de competitivitate. După

services to interested users, offering the U.S. automobile manufacturer “Chrysler” and the Japanese firm “Futaba” the techno park territory for use and production. The latter use FEZ advantages of free spare-part import, brought by the airline “Kargo Lux” from Europe, as well as the advantages of producing and exporting into other countries goods other than spare parts for electronic appliances to automotive industry enterprises.

In FEZ N 64, the municipality of Panama-city (USA) employed the head of port authority and his deputy as FEZ administrators.

For FEZ modelling it is important to clarify its organization principle – the territorial and the status ones, i.e. whether the FEZ preferential status is extended over its whole territory, regardless of the activity type, or it is particularly focused on certain activity types that need the formation of a favourable investment climate and other preferential advantages. The latter ones are known as viable tools in ensuring structural policy, taking significant steps in the region’s economy. As for the territorial ones, the zone area is excluded from the country’s customs territory, and the model itself serves as an instrument for intensifying the socio-economic development of the region that uses FEZ services.

Taking into consideration those many things appeared recently in the FEZ conceptions, activity organization and policy formation, the Republic of Moldova is potentially capable of developing its own way to FEZ creation. What is to be drawn attention upon, is that our country differs significantly from the others taken its parameters used in the process of FEZ creation, and namely: country’s size, small market potential, favourable geo-economic location, lack of natural resources, presence of skilled labour and low level of integration into foreign economic relations. FEZ created in the Republic of Moldova differ essentially from the existing zones in small countries (Ireland), open economy countries (Singapore) or countries with low technological implementation (Sri-Lanka). Given the fact that the Republic of Moldova has already ‘borrowed’ from the USA a FEZ model – zones of free enterprise, we will go on with further referring to a rich multi-year experience of the USA in the creation of FEZ of various types..

The Republic of Moldova is at the incipient stage of FEZ creation, facing already the first barriers. Although the conditions of the US economic development differ more than significantly from those of our country, the US experience and approach in regional and implementation tool development concerning FEZ of different types can be widely used in Moldova. The primary goal the Republic of Moldova wants to achieve is to integrate its national economy into the world one, using zones as models. For the USA, it is a way to assure the population with jobs and to increase competitiveness level. As it is known, different goals determine different conceptions of FEZ in two countries. In spite of goals and conceptions difference, the USA

cum se știe, diferite obiective determină diferite concepții ale ZEL din două țări. Necățând la diferența de scopuri și concepții, SUA au un șir de avantaje comparativ cu noi: în afară de teritoriul mare, puterea de saturație a pieței, dotarea cu resurse etc., SUA mai dispun și de un management înalt, infrastructură economică și socială bine dezvoltată, o cultură înaltă a antreprenoriatului și valută internațională (dolarul).

O condiție esențială de dezvoltare a ZEL este o bază juridică puternică, care până la moment nu a fost creată în Moldova. În SUA sunt create zone de trei tipuri: de comerț liber, ale antreprenoriatului liber (ZAL) și parcuri industriale. Inițial, conform primei legi cu privire la ZEL, la noi au fost create ZAL, după modelul american, dar nu s-a luat în considerație că în SUA aceste tipuri au fost create cu scopul de a dezvolta regiuni care din punct de vedere economic erau depresive, pe când la noi scopul a fost stabilit cu totul altul – de atragere a investițiilor străine în masă și de promovare a exporturilor. Ulterior, făcându-se unele modificări în lege, s-a propus crearea de subzone care trebuiau să se afle în jurisdicția unei zone centrale; în Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pe anii 2006-2015 deja apare noțiunea de parc industrial și dorința autorităților moldovene de a crea aceste structuri, având pretenția de a se ajunge la clasa lui Silicon Valley. Ținem să amintim că lui Silicon Valley a avut nevoie de 35 de ani pentru a ajunge la nivelul actual.

La sfârșitul lunii mai, 2007, a fost finalizat proiectul legii cu privire la parcurile tehnologico-științifice și a incubatoarelor inovaționale. Ideea este că încă în vara anului 2006 s-a anunțat că în baza a două întreprinderi din Briceni și Fălești se planifica de a se crea parcuri industrial-inovaționale, dar pe parcurs această opțiune a dispărut.

Se planifica că în 2007, în Republica Moldova va începe să funcționeze un parc tehnologico-științific și un incubator inovațional. În bugetul statului, pentru acest scop, au fost alocate 3 mln lei (aportul statului la capitalul statutar), perioada de activitate a parcurilor fiind de maximum 25 ani, iar a incubatoarelor – de 15 ani. Acestea au putut fi create de comun acord, aprobat de cabinetul de miniștri și Academia de Științe. Legea în vigoare presupune condiții de selectare a rezidenților, ce vor trebui să desfășoare o activitate inovațională și tehnologică. Resursele financiare necesare asigurării activității acestor structuri economico-organizatorice vor parveni din surse publice și private. Rezidenții parcurilor beneficiază de preferințe fiscale și vamale, egale cu cele de care se bucură rezidenții ZEL. Nu se va aplica TVA la mărfurile și serviciile de import și la cele procurate pe teritoriul țării. De-asemena, au fost efectuate și careva schimbări în legea cu privire la tariful vamal, în urma căreia mărfurile și serviciile importate de rezidenții parcurilor și incubatoarelor vor fi scutite de plata taxelor vamale. Primul parc și incubator se numește „Academica” și s-a deschis pe teritoriul uzinei experimentale „Aselteh” a AȘM, care la moment se află

has a series of advantages as compared to our country, and namely: despite its big territory, market saturation power, availability of resources, etc, the USA holds high-level management, well developed economic and social infrastructure, high-level culture of entrepreneurship and hard international currency (dollar).

As an essential condition for FEZ development is a powerful legal basis, the Republic of Moldova does not have it yet. There are three types of zones in the USA: free trade zones, free enterprise zones and industrial parks. Prior to the first law on FEZ, free enterprise zones were created in our country according to the American model, without taking into consideration that in the USA these types of zones were formed with the purpose of developing economically depressive regions. Although, in our country the goal was a different one – to attract vast foreign investments and promote exports. Then, after making some alterations to the law, the creation of subzones was proposed that had to be under the jurisdiction of the central zone. What appeared already in the strategy of investment attraction and export promotion for the period of 2006-2015 was the notion of industrial park and the desire of Moldovan authorities to create such structures, claiming their reaching the class of Silicon Valley. We have to remind that it took Silicon Valley 35 years to come to its current level.

At the end of May 2007, the draft law on technological and scientific parks and innovational incubators was finalized, claiming the creation of industrial and innovational parks on the basis of two enterprises from two towns of Briceni and Falesti in the summer of 2006. Later on this option disappeared.

In 2007 it was planned that the technological and scientific park and innovational incubator would begin to function in the Republic of Moldova. For this purpose 3 mln. MDL as state contribution to the owner's capital were allotted to the budget, specifying the park activity period of up to 25 years and that of incubators of up to 15 years. They could be created as a result of mutual agreement and then approved of by the Cabinet of Ministers and the Council of the Academy of Sciences. The law stipulates conditions for residents' selection that will have to provide innovational and technological activity. Necessary financial means to ensure the activity of these economic and organizational structures will come from public and private resources. Park residents will enjoy fiscal and customs advantage similar to those the FEZ residents benefit from. Also, some amendments were operated to the law on customs tariff, resulting in customs duties exemption on goods and services imported by park and incubator residents. The first park and incubator is named “Academica” and is set up on the premises of experimental plant “Aselteh” within the Academy of Sciences, being currently in the deplorable state. Also, the park hosts the experimental plant “Isomer” and the Institute of Electronic Engineering and Industrial Technologies.

într-o stare deplorabilă. În componența parcului dat intră și întreprinderea experimentală „Isomer”, și Institutul de inginerie electronică și tehnologii industriale.

Ca rezultat, au apărut unele comentarii și opinii ale oamenilor de afaceri, care activează în domeniul tehnologiilor informaționale. Spre exemplu, compania „Gala Solutions” a organizat activitatea unui *call-centru*, care lucrează în exclusivitate pentru partenerii din SUA. Respectiv, aici nu se obține venit care, la rândul său, nu este supus impozitului pe venit (perspectiva de a se bucura de preferințe fiscale decade).

O altă întrebare este dacă investitorii, atât străini, cât și cei locali, vor dori să-și desfășoare activitatea în raioane, unde practic nu există infrastructură. Desigur, pot fi acordate unele stimulente legate de închirierea oficiilor și alte preferințe, dar apare problema spațiului locativ. Și nu în ultimul rând, o întrebare practic fără răspuns este asigurarea cu cadre umane. Noi nu vorbim despre forță de muncă ieftină sau necalificată – pentru parcurile industriale și incubatoare inovaționale sunt necesare cadre cu diferite specialități, persoane ce posedă limbile moderne etc. Nu putem să ne bazăm pe faptul că țara va avea de câștigat de pe urma forței de muncă ieftine, deoarece nivelul mediu de calificare este destul de jos, iar problema vis-à-vis de cadre umane este destul de acută chiar și în Chișinău. Apare varianta de atragere a specialiștilor străini, dar unde îi amplasăm?

Va fi necesară reconstruirea infrastructurii tehnologice, comunicațiilor etc. Chiar și *provaiderii* din Chișinău propun accesul la Internet la prețuri care depășesc cu mult tarifele din SUA. În raioane, *dial-up* la stațiile locale va fi mai ieftin sau mai rapid? Poate ar fi necesar a lua în considerație faptul că, prin septembrie 2006, directorul „Riscom Computers”, Ilie Bagdasarov a propus un proiect de creare a unui *soft-parc* în baza uzinei „Mezon”. Se aduceau un șir de argumente în favoarea lui: teritoriul deja este delimitat, sunt prezente clădiri, secții de producere, în apropiere sunt amplasate blocurile de studii ale Universității Tehnice – studenții vor putea efectua aici practica de producție, și nu numai. Dumnealui a analizat experiența Irlandei, Taiwanului și a altor țări, afirmând că *soft-parcul* este doar un instrument, un scop strategic pentru stat, cu ajutorul căruia se poate efectua un salt important în tehnologiile informaționale.

De fapt, strategia actuală a guvernului se axează pe dezvoltarea zonelor economice libere și a parcurilor industriale pe suprafețe nu chiar mari. Conform experienței SUA, practic aceasta este cea mai optimă variantă, deoarece crearea zonelor de tip chinez ar necesita investiții colosale, pe care nici autoritățile centrale, nici cele locale nu sunt în stare să le asigure. În noua strategie, aceste ZEL sunt privite deja nu numai ca elemente ale politicii externe economice a statului, dar ca un instrument complex de reformă politică ce unifică prioritățile regiunilor, ale unor structuri concrete și ale proiectelor investiționale de toate nivelele. Așa gen de abordare permite nu numai de a axa ZEL la elementele de politică statală externă, dar de a le utiliza în

As a result appeared certain comments and opinions of business people working in the field of information technologies. For example, the company “Gala Solutions” set up a *call centre* that works exclusively with US partners, bringing no income, which, in its turn, respectively, is not levied any income tax (the perspective of enjoying fiscal preferences fails).

Another issue to be taken into account is whether both local and foreign investors will have desire to work in districts, where there is no infrastructure. Of course, some incentives related to office renting and other preferences could be granted. What remains is the problem of lodging. Another practically unanswered question is that of human resources assurance. It is not the idea of unskilled and cheap labour; industrial parks and innovational incubators need multi-skilled workers, people who know foreign languages, etc. We need not rely on the fact that the country has to only benefit from using cheap labour, because the average qualification level is rather low and there is a scarcity of labour even in Chisinau. A solution here might be to invite foreign specialists, but the question is - where to employ them?

What has to be rebuilt here is the technological infrastructure, communications network issue, etc. Even Internet *providers* in Chisinau set a high price for the Internet access, which exceeds the tariffs set for the same service in the USA. In the districts, will the dial-up at local stations be cheaper and quicker? What might be taken into consideration is the fact that in September 2006, the director of “Riscom Computers” Ilie Bagdasarov proposed a project to create a *soft-park* within the plant “Mezon”. There were brought many arguments in its favour such as territory demarcation, presence of buildings and production workshops, close location to the facilities of Technical University of Moldova, creating opportunities for the students to perform their internship there. He analysed the experience of Ireland, Taiwan and other countries, stating that the *soft-park* is just an instrument, a strategic goal for the country that will help to make an important step in the implementation of information technologies.

In fact, current Government’s strategy focuses on the development of FEZ and industrial parks on small areas. According to US experience, this is an optimal variant, because the creation of China-based types of zones would require huge investments that neither central nor local authorities could afford. In the new strategy, these FEZ are seen not only as elements of foreign economic policy of the state, but also as a complex instrument of political reform that unify regions’ priorities, specific structures and all-level investment projects. This approach allows not only adjusting FEZ to elements of state’s foreign policy, but also using them in solving domestic problems (creation of decent infrastructure in towns and villages, reduction of unemployment, halting of migration, etc).

In this context, an issue of FEZ functioning – organising of zone administration, becomes up-to-date.

soluționarea problemelor interne (crearea unei infrastructuri decente în orașe, sate, scăderea nivelului de șomaj, stoparea migrației etc.).

În acest context, destul de actuală devine problema funcționării ZEL – organizarea administrării zonei. La moment, în dirijarea activității ZEL predomină metoda administrativă. Se creează administrația care, de fapt, nu dispune de nici un fel de pârghii pentru asigurarea formării zonei. Nu există o delimitare clară a drepturilor de proprietate între administrația ZEL și autoritățile locale, ceea ce duce la neconcordanță de interese. Încă o problemă serioasă este finanțarea întreținerii administrației ZEL. Aceasta poate avea loc din contul bugetelor locale și centrale, dar devine problematică în cazul deficitului lor.

De-asemenea, există și problema organizării dotării cu infrastructură a ZEL. Varianta administrativă, aleasă în practică, nu prea s-a dovedit a fi viabilă (atât în experiența SUA, cât și în cea mondială). Împărțim și noi opinia că multe dificultăți legate de formarea ZEL pe teritoriul Republicii Moldova au loc din lipsa organizării de tip antreprenorial în dotarea și exploatarea ZEL. Dacă sistemului administrativ al ZEL i-am imprima o notă comercială, aceasta s-ar solda cu multe *momente pozitive*:

1. Pentru dezvoltarea așa tipuri de ZEL, de regulă, nu sunt necesare investiții de capital de stat directe, acestea fiind atrase în baza cointeresării organizațiilor economice, băncilor – atât locale, cât și străine.
2. Subsidiiile acordate de stat sunt repartizate mai rațional și mai responsabil.
3. Se reduc semnificativ cheltuielile de infrastructură din partea statului datorită atragerii de capital privat.
4. Autofinanțarea organizației ce administrează zona o motivează/stimulează să organizeze variații posibile în vederea ridicării eficienței ZEL.
5. Organizarea comercială a ZEL o face mai accesibilă în regimul juridic și mai atractivă pentru investitorii străini.
6. Se mărește garantarea și stabilitatea condițiilor de funcționare a ZEL, respectiv și atractivitatea pentru investițiile străine, deoarece în cazul schimbărilor condițiilor economice de activitate responsabilitatea revine organelor de administrare a acesteia, cu achitarea respectivelor compensații.
7. Se creează un climat investițional favorabil pentru companiile străine.
8. Apariția posibilității reale de prevenire a responsabilității economice a organelor de administrare pentru funcționarea și dezvoltarea zonei.
9. Relativ se formează o componență stabilă a participanților ZEL care, de fapt, în majoritatea cazurilor sunt fondatorii ei.

Din experiența activității acesteia din SUA și a altor

Currently, the administrative method of handling FEZ activity dominates. The administration is set up and it does not hold any means for ensuring zone formation. There is no clear delimitation of ownership rights and the rights between FEZ administration and local authorities, which leads to interests' disagreement. Another serious problem is the financing of FEZ administration. It could be put at the expense of local and federal budgets, and might be challenging in case of their deficits.

Also, there is a problem of organising ways of providing FEZ with infrastructure. The currently accepted administrative variant has not proved to be viable (given both US and international experience). We also share the opinion that many difficulties related to forming of FEZ on the territory of the Republic of Moldova stem from the lack of entrepreneurial-based organising of furnishing and operating FEZ. If the administrative system of FEZ is to be given a commercial appraisal, this would enjoy many *positive moments*:

1. To develop this sort of FEZ, as a rule, there is no need of direct state capital investments; they are attracted on the basis of getting economic organizations, local and foreign banks interested in the venture.
2. State granted subsidies are distributed more rationally and responsibly.
3. State-operated expenses on infrastructure are significantly reduced due to private capital attraction.
4. Self-financing of the organization in charge of handling FEZ activity; it motivates the organization to operate possible variations to increase FEZ efficiency.
5. Commercial organizing of FEZ makes it more accessible to enjoy legal status, and more attractive for foreign investors.
6. Guaranteeing and stabilizing of FEZ functioning conditions are augmented, leading correspondingly to the increase in the attractiveness of foreign investments to FEZ, because in case of changing the activity economic conditions the responsibility is assumed by FEZ authorities with further payment of compensations.
7. A favourable investment climate is created for foreign companies.
8. Appearance of real possibilities to prevent economic responsibilities of FEZ governing authorities concerning zone functioning and development.
9. A relatively stable composition of FEZ participants is formed; the participants being in most cases its founders.

From FEZ activity in the USA and other countries we may conclude that the company in charge of developing the FEZ has to be set up as a joint-stock

țări rezultă că compania de dezvoltare a ZEL trebuie să fie fondată în calitate de societate pe acțiuni și să fie înregistrată în mod prestabilit de lege. Aceasta poate în totalitate să se afle în proprietatea statului (inclusiv a municipiului) sau să aibă printre acționari diferite organizații interesate, întreprinderi, bănci. Administrarea companiei îl asigură consiliul directoral, constituit din reprezentanți guvernului, organelor locale și a businessului, care determină strategia de dezvoltare a zonei, precum și consiliul de administrație, ce este responsabil de gestiunea operațională. În funcțiile companiei de dezvoltare a ZEL intră:

- Crearea infrastructurii și construcției teritoriale a ZEL.
- Patrimoniul, darea în arendă și alte operațiuni cu proprietățile de pe teritoriul ZEL.
- Mobilizarea resurselor financiare pentru dezvoltarea zonei, efectuarea operațiunilor cu hârtiile de valoare, dirijarea cu fondul de dezvoltare a ZEL.
- Atragerea investitorilor străini în zonă și organizarea de negocieri cu ei.
- Activitatea de intermediere cu scopul asigurării legăturilor economice ale investitorilor cu antreprenorii și organizațiile din R Moldova, prestarea de servicii pentru negocierea afacerilor.
- Asigurarea selectării, calificării și instruirea cadrelor pentru activitatea în ZEL.

În plus, compania responsabilă de dezvoltarea ZEL joacă rolul unui intermediar în procesul de înregistrare a companiilor în zonă, ajutând investitorilor să pregătească toate actele necesare.

În Republica Moldova, crearea de ZEL necesită o abordare mai sistematică, dacă urmărim experiența altor țări. Spre deosebire de țările dezvoltate, unde politica zonală este rezultatul politicii regionale a statului, și a noilor state industrializate din Asia, unde aceasta, în primul rând, este elementul politicii industriale, atunci la noi în țară ar fi cazul de evidențiat ZEL drept niște structuri social-economice, care ies din cadrul de soluționare numai a problemelor politicii economice externe sau a problemei de atragere a capitalului străin.

La crearea ZEL-complexe este necesar de a lua în considerație că mărimea teritoriilor și volumul masiv de surse necesare pentru crearea în acestea a infrastructurii sociale și de producție, dictează necesitatea etapizării formării zonelor respective. Este necesar inițial de concentrat eforturile la crearea zonelor de regim, formând în ele un regim vamal liber. Un prototip de zone de regim, în opinia noastră sunt zonele de comerț liber din SUA.

În ultimii ani, anume la nivel municipal, în țările dezvoltate se pune baza politicii de formare a resurselor umane profesionale și surselor de susținere a lor financiară. Un rol important în pregătirea cadrelor în SUA îl au marile companii, care au propria rețea de instituții de învățământ. Este caracteristic că mărimea

company and be registered as the law stipulates. It may totally be part of state property (including municipality) or have shareholders from interested organizations, enterprises, and banks. The company running is assured by the board of directors, composed of government representatives, local and business authorities that determine the zone development strategy, as well as by the board of administration, in charge of operational handling. *The functions of the FEZ developing company are:*

- Creating of FEZ infrastructure and territorial construction;
- Ensuring of property, renting and other property-based operations on FEZ territory;
- Mobilizing of financial resources for the zone development, providing operations with securities, monitoring of FEZ development fund;
- Attracting of foreign investors into the zone and organizing of negotiations with them;
- Providing of intermediary activity aiming at ensuring economic relations between investors and entrepreneurs or organizations in the Republic of Moldova, rendering of services for business negotiation;
- Ensuring of personnel selection and instruction to work for FEZ.

Besides, the company in charge of developing FEZ plays the role of an intermediary in the process of registering companies in the zone, helping investors to get ready necessary documents.

In the Republic of Moldova there is a need of systemic approach in the creation of FEZ, whenever we try to analyse other countries' experience. Compared to developed countries, where the zone policy is the result of state regional policy, and to newly industrialized countries in Asia, where the zone policy is an element of industrial policy, in Moldova FEZs are a sort of socio-economic structure that is not subject to being solved only within the issues of foreign economic policy or the issue of attracting foreign capital.

To create complex FEZ it is important to take into consideration the fact that the territory size and huge amounts of resources needed for creating social and production infrastructure in these FEZ dictates the necessity of stage-based formation of these zones. It is necessary first to concentrate efforts on creating special regime zones and establishing free customs regime in them. As prototype for regime zones, in our opinion, could serve FCZs in the USA.

For the last years in developed countries town councils have put the basis of forming the policy of skilled human resources and sources of their financing. An important role in labour training in the USA is played by big companies that have their own network of educational establishments. The characteristic feature we may observe here is that the increase in expenses for the necessities of vocational education in the USA lies on the shoulders of big companies and firms, municipality

cheltuielilor pentru necesitățile învățământului profesional în SUA și în alte țări se face anume din contul marilor companii și firme, precum și fondurile municipalităților, pe când cota statului din an în an rămâne practic neschimbată – circa o zecime din totalul cheltuielilor. Schimbări radicale au loc și în întreținerea învățământului: se schimbă rapid cursurile de predare, orientate spre soluționarea anumitor sarcini. O răspândire largă au programele universitare care au un caracter interdisciplinar. Se creează forme de învățământ cooperante, când studenții îmbină studiile cu activitatea de producție. La nivel local și de stat se creează programe științifice de cercetare, fonduri științifice și de studii, scopul cărora este stimularea cooperării firmelor cu instituțiile de învățământ. Conform acestor programe, se stabilesc preferințe fiscale și bancare acelor companii, care acordă susținere materială și financiară instituțiilor de învățământ sau participă la activități comune.

Se pare că experiența altor țări poate servi drept bază pentru crearea de laboratoare tehnico-științifice, parcuri științifice sau industriale. De asemenea este posibil a crea tehnopolisuri, orientate spre atragerea de capital străin pentru implementarea de noi tehnologii. Așa tip de zonă poate să funcționeze nemijlocit pentru piața internă.

Din analiza efectuată putem trage următoarele concluzii:

1. ZEL prezintă niște subiecți specifici teritorial-administrativi în organizarea activității economice externe cu un regim financiar-vamal preferențial. De aceea mecanismul de funcționare și cooperarea cu organele autorităților locale trebuie să aibă un caracter comercial-economic de piață.
2. Obiectul cooperării comune poate deveni crearea de noi locuri de muncă (modelul zonei N.83 – aeroportul Hanswill – SUA) sau asigurarea bugetului local (modelul zonei N. 82 – Portul Mobil – SUA), sau creșterea potențialului competitiv al teritoriului în baza rezultatelor tehnologice („Shannon”, Irlanda; „Izmir”, Turcia).
3. Un criteriu de eficiență a acestui tip de cooperare a administrației zonei și organelor administrației locale poate servi mărirea nivelului socio-economic de dezvoltare a regiunii respective cu difuzarea acestui efect, obținut în urma dezvoltării economiei regiunii și impulsivității ei, rezultat din investițiile străine din alte regiuni ale țării și din exterior.
4. În Republica Moldova, crearea de ZEL necesită o abordare mai sistematică, dacă urmărim experiența altor țări. Spre deosebire de țările dezvoltate, unde politica zonală constituie rezultatul politicii regionale a statului, și a noilor state industrializate din Asia, unde aceasta în primul rând, este elementul politicii industriale, atunci la noi în țară ar fi cazul de evidențiat ZEL ca niște structuri socio-economice, care ies din cadrul de soluționare numai a problemelor

funds, whereas the state share remains unchanged from year to year – about one tenth of overall expenses. Radical changes take place in the area of education maintenance: courses oriented to performing certain tasks undergo rapid change. Curricula that have an interdisciplinary character enjoy a large extension. Cooperative forms of education are created when the students combine their studies with production activity. At the local and state level scientific and research programs are developed, scientific and study funds are created with the purpose of stimulating cooperation between firms and educational establishments. According to these programs fiscal bank preferences are established for companies that provide material and financial support to educational establishments and participate in activities sharing.

It seems that the experience of other countries can serve as basis for the creation of technical and scientific laboratories, scientific or industrial parks.

Also, techno policies are likely to be created to attract foreign capital for new technology implementation. This type of zone can function especially for the domestic market.

From the analysis made above we can draw the following conclusions:

1. FEZs are specific territorial and administrative subjects in organizing foreign economic activity with a preferential financial and customs regime. Therefore, its functioning and mechanism and cooperation with local authorities has to bear commercial and economic character of a market.
2. The common cooperation object could become the creation of new jobs (sample zone N.83 – Hanswill airport, USA), ensuring of the local budget (sample zone N.82 – Mobil Port, USA), or increasing of cooperative potential of the territory on the basis of technological results (“Shannon”, Ireland; “Izmir”, Turkey).
3. A criterion of efficiency of this type of cooperation between zone administration and local administration authorities can be the growth of socio-economic level of the region development and diffusing of this effect obtained from region’s economy development and its boosting resulting from foreign investments coming from other country’s regions and from abroad.
4. In the Republic of Moldova, the creation of FEZ needs an approach that is based on the analysis of the experience of other countries. Unlike the development countries, where the zonal policy is the result of the regional policy of the state, and unlike the new industrialized countries from Asia, where it is in first order the element of the industrial policy, then in our country will be the case to highlight the FEZ as some social and economic structures, which go out from the framework of solving such problems as economic external policy or of the problem of attraction the

- politicii economice externe sau a problemei de atragere a capitalului străin.
5. Pentru Republica Moldova, trebuie de specificat că existența acestor zone trebuie să joace un rol important în dezvoltarea economiei țării noastre. Din acest punct de vedere, luând în considerație formarea potențialului inovațional și modernizarea economiei țării prin intermediul ZEL, concomitent cu activizarea funcționării celor existente, ar fi util de răspândit avantajele lor și asupra altor regiuni, pe măsura formării condițiilor favorabile. Se are în vedere amplasarea lor în apropierea de orașele mai mari, de regiuni cu resurse materiale, financiare și umane, suficiente, unde deja s-a constituit cât de cât o infrastructură de transport, socială și de producție.
  6. La elaborarea planurilor de dezvoltare a ZEL, în opinia noastră, ar fi oportun utilizarea următoarelor principii: crearea de ZEL preponderent în baza întreprinderilor industriale funcționabile, inclusiv a celor cu tehnologii moderne; reconstruirea și extinderea celor deja create; formarea de ZEL mici și medii după teritorii, în scopuri de urbanizare; dezvoltarea industrială a raioanelor depresive; activizarea utilizării avantajelor relative ale tuturor regiunilor țării; crearea de condiții în regiunile relativ dezvoltate în baza tehnologiilor moderne.
- foreign capital.
5. For the Republic of Moldova is the case to makes some specifications like: the existence of these zones needs to play a huge role in the development of the economy of our country. From this point of view, taking in the account the building of the innovation potential and the economic modernization of the country through the FEZ simultaneously with the activity of functioning of existing FEZ, will be reasonable to spread their statute and over another regions. Refers to their location near to bigger cities, to the regions with sufficiently material, financial, and human resources, where already exists at least a transport, social and production infrastructure.
  6. In the elaboration of development plans of the FEZ in our opinion will be reasonable to use the next principles: creation of FEZ prevalent in the base of functional industrial enterprises, including those with modern technologies; rebuilding and enlargement of the FEZ already created; creation of small and medium size FEZ with the goals to urbanize and to develop industrially depressive regions, the utilization of the relative advantages of all the regions of the country; to create conditions in the regions relatively developed in the base of the modern technologies.

Bibliografie / Bibliography:

1. Robert Haywood, „*The role of EPZs in the era of regulated trade*”, a publication of the Flastaff Institute, 2001, pg. 19-29.
2. Иванов О.В. „Государственная политика привлечения иностранного капитала в Японии” // *Внешняя торговля*, 2000, №.4, p. 40-41.
3. Фомин И. „Инновационный инкубатор – ядро технопарка” // *Экономическое обозрение*, 2007, №. 44, p. 14.

**CONSIDERAȚII TEORETICE
PRIVIND POLITICA FISCALĂ ÎN
UNIUNEA EUROPEANĂ**

*Asist. univ. Aureliana MAN, Universitatea din
Arad, România*

Integrarea europeană funcționează odată cu instituirea unei economii de piață la scară continentală, însoțită de politici corectoare. Uniunea Europeană este profund atipică în raport cu federațiile existente. Integrarea economică s-a realizat cu menținerea unei autorități bugetare centrale foarte reduse și cu un rol limitat în redistribuire și inexistent în funcția de alocare și destabilizare.

Construcția economiei Uniunii Europene s-a bazat pe realizarea unei Piețe Comune care a devenit ulterior o Piață Unică, cu alte cuvinte, o piață unificată prin integrarea

**THEORETICAL
CONSIDERATIONS ON TAX
POLICY IN THE EUROPEAN
UNION**

Univ. assist. Aureliana MAN, UVA, Romania

European integration is operating upon the establishment of a market economy on a continental scale, with the right policy. The European Union is deeply anomalous in relation to existing federations. Economic integration was achieved by maintaining a very small central budget authority and with a limited role in redistribution and nonexistent in function allocation and destabilization.

Construction of the European Union economy was based on achieving a common market which later

tuturor piețelor naționale.

În Piața Unică a Uniunii Europene, statele-membre trebuie să acționeze împreună în privința politicii fiscale, pentru a evita adoptarea deciziilor divergente. Pe măsură ce integrarea europeană se adâncește, încurajată de introducerea monedei euro, interacțiunile complete între cele 27 de sisteme fiscale trebuie să fie bine analizate. Statele-membre trebuie să ia decizii corelate și să-și adapteze sistemele fiscale la schimbările ce se petrec în necesitățile sociale.

Politica fiscală în Uniunea Europeană poate să pună noi priorități în viitor, însă temele sale fundamentale vor rămâne aceleași, și anume: a fi siguri că politicile fiscale ale unor state-membre nu vor avea un impact deosebit asupra altora; a realiza o suveranitate reală pentru cetățenii Uniunii Europene, pentru cetățenii europeni și pentru reprezentanții lor. Legătura dintre politica fiscală și celelalte domenii ale politicii comunitare devine tot mai evidentă pe măsură ce integrarea europeană se realizează. Prin această legătură se dorește o coordonare și optimizare a politicilor fiscale a țărilor Uniunii Europene, precum și a instrumentelor financiare comune în scopuri sporirii eficienței politicii fiscale comune și diminuării fenomenelor de evaziune fiscală. Există acum un set considerabil de legi privind o multitudine de aspecte legate de impozitare, care se pot folosi atunci când legislația este încălcată de un stat-membru.

Comisia a stabilit o strategie delicată, care include analiza și supravegherea schimburilor în legislația fiscală a viitorilor membri, precum și asistența pentru instruirea funcționarilor. Uniunea Europeană pregătește autoritățile din aceste viitoare state-membre pentru noile responsabilități pe care și le vor asuma odată cu aderarea, prin intermediul unor proiecte comune în cadrul diferitelor programe și care pregătesc oficialitățile pentru programul *Fiscalis*.

Odată ce piața internă a devenit o realitate și consumatorii au putut să achiziționeze bunuri din oricare stat-membru la alegere și apoi să le aducă acasă fără nici o problemă la graniță, diferențele dintre diversele valori ale taxei pe valoarea adăugată au început să pună probleme pentru agenții economici. Astfel, distorsiunea producției și distribuției ar putea genera repercusiuni sociale mai vaste.

În prezent, schimburile comerciale intracomunitare sunt taxate, similar cu schimburile internaționale, pe baza principiului de percepere a taxelor în țările de destinație. Taxele se ajustează la frontiere atunci când mărfurile părăsesc țara producătoare pentru a fi încă o dată taxate în țările de destinație. Astfel, nu sunt necesare nici un fel de decontări între administrațiile fiscale. Cu toate acestea, în materie de percepere a taxelor pentru schimburile comerciale intracomunitare, Comisia a încercat să substituie principiul anterior cu cel al percepției taxelor în țările de origine. Motivația invocată a fost eliminarea barierelor fiscale și a controlului la frontiere. Parlamentul European a acceptat și el regimul tranzitoriu, vizând stabilirea unui sistem comun de taxe, acest lucru însemnând expresia concretă a eliminării frontierelor fiscale. Diferențele de preț ar fi mult diminuate și ar împiedica distorsiunile de

became a single market, in other words, a unified market by integrating all national markets.

The European Union's single market, Member States must act together in terms of fiscal policy to avoid divergent decisions. Into the single EU member states must act together in terms of fiscal policy to avoid divergent decisions.

As European integration deepens, encouraged by the euro, the full interaction between the 27 tax systems should be well considered. Member States shall take the related decisions and adapt to changes in tax systems that occur in social need. Fiscal policy in the EU can make new priorities in the future, but its basic themes remain the same, namely to ensure that fiscal policies of member states will have a great impact on others, to achieve real sovereignty for EU citizens, EU citizens and their representatives. The link between fiscal policy and other Community policy areas is becoming more evident as the European integration is achieved. Through this link we are to optimize coordination and fiscal policies of EU countries and the common financial instruments for fiscal policy to increase efficiency and reduce the common phenomenon of tax evasion. There is now a substantial set of laws on a variety of tax issues that may be used when the law is violated by a member state.

Commission established a delicate strategy which includes the analysis and monitoring of trade in the tax law of future members, and assistance for training officials. European Union authorities prepare these future member states for the new responsibilities which they will assume upon accession, through joint projects in various programs and prepare officials for *Fiscalis* program.

Once the market became a reality and consumers could purchase goods from any Member State of your choice and then bring them home without any problem at the border, the differences between the various levels of value added began to pose problems for economic agents. Thus, distortion of production and distribution could lead to broader social repercussions.

The intra-Community trade are priced similar to international trade based on the principle of charging fees in destination countries. Border-adjusted tax when the goods leave the country for producing fine once charged in destination countries. Thus, no need for any settlement between the tax administrations. However, in collecting the fees for intra-Community trade, the Commission attempted to replace the principle above that of collecting taxes in countries of origin. The motivation cited was the elimination of tax barriers and border control. Parliament agreed and he transitional arrangements, aimed at establishing a common tax system, meaning the practical expression of the abolition of fiscal frontiers. Price differences would be much reduced and would prevent distortions of competition.

concurență.

Barierile fiscale au drept efect supunerea schimburilor comerciale intracomunitare la controale frontaliere și formalități administrative permanente, ceea ce presupune o creștere constantă a cheltuielilor.

Modalitatea prin care Uniunea Europeană influențează politicile fiscale ale statelor-membre, pentru ca acestea să contribuie la realizarea țelurilor Uniunii Europene, este coordonarea fiscală, respectiv asumarea de către statele-membre a unor poziții comune în raport cu anumite politici fiscale. *Coordonarea fiscală se poate desfășura pe două căi:*

- prin armonizarea fiscală – în acest caz, UE adoptă reglementări care devin aplicabile în toate statele-membre; rezultând, deci, o singură regulă care le înlocuiește pe toate cele 27 de reguli anterioare;
- prin identificarea obstacolelor în circulația liberă a produselor, serviciilor, forței de muncă și a capitalurilor, determinate de anumite prevederi și practici fiscale dintr-un stat-membru sau altul, care se recomandă a fi înlăturate, precum și prin intensificarea cooperării statelor-membre în problemele fiscale, cum ar fi combaterea fraudei fiscale prin schimb de informații etc.

Coordonarea fiscală se realizează cu respectarea celor două principii ale integrării europene:

- principiul acceptării politicilor fiscale naționale, în măsura în care acestea nu au un caracter discriminatoriu și nu contravin obiectivelor și politicii Uniunii Europene;
- principiul subsidiarității, în cazul atribuirii competențelor de politică fiscală între Uniunea Europeană și statele-membre, dacă nu se poate demonstra că aceste competențe pot fi îndeplinite mai eficient la nivelul UE.

Coordonarea politicilor fiscale, dar mai ales armonizarea fiscală nu reprezintă un scop în sine, ci modalitatea prin care Uniunea Europeană asigură participarea politicilor fiscale la realizarea țelurilor acesteia. Baza legală a coordonării fiscale rezidă în prevederile din tratatul UE.

Cea mai importantă provocare pentru un guvern este aceea de a găsi modalități eficiente de a întări echilibrul de cooperare. În mod clar, formarea instituțiilor necesare pentru punerea în aplicare a legilor este costisitoare. Există un cerc vicios, dacă non-cooperarea conduce la echilibre nefavorabile în primă fază: taxele nu mai sunt plătite și statul nu mai dispune de resurse pentru construirea instituțiilor necesare și aplicarea regulilor și reglementărilor. În acest caz, taxele nu sunt plătite nici în viitor. Acest echilibru de nefavorabil nu poate fi spart fără o intervenție externă.

Obiectivul unui buget public poate implica riscul unei taxe excesive, unde maximizarea veniturilor din taxe implică un număr mult prea mic de firme și, implicit, o producție mai redusă. În acest context, sistemul taxelor trebuie să ia în considerare viabilitatea financiară a fiecărei firme în parte din cauza faptului că existența unei firme puternice poate fi periclitată dacă firmele slabe din punct de vedere financiar sunt scoase de pe piață dintr-o dată. Aceasta

Tax barriers have the effect of intra-trade subject to border controls and administrative formalities permanent, which means a steady increase in expenditure.

The way the EU Member States' tax policies influence them to contribute to the implementation of European Union goals is to coordinate fiscal, assuming that the Member States of common positions in relation to certain tax policies. *Tax coordination can be achieved by two ways:*

- through tax harmonization - in this case the European Union has adopted regulations that are applicable in all Member States, thus resulting in a single rule which replaces the 27 previous rules;
- by identifying obstacles to free movement of goods, services, labor and capital, due to certain tax provisions and practices of a Member State or another, which is further removed, and by enhancing cooperation between Member States on fiscal issues such as combating tax evasion through the exchange of information etc.

Tax coordination are observed in the two principles of European integration:

- principle of acceptance of national fiscal policies, to the extent that they are non discriminatory and not contrary to EU policy objectives and;
- principle of subsidiarity, which conferred powers if fiscal policy between the Member States, unless it can demonstrate that these skills can be better achieved at EU level.

Coordination of fiscal policies, especially tax harmonization is not an end in itself but how the EU ensures participation of fiscal policies to achieve the goals of the European Union. The legal basis of tax coordination lies in the provisions of the EU Treaty.

The challenge for government is that of finding effective ways to strengthen cooperation equilibrium. Clearly, training institutions necessary for implementation of laws is costly. There is a vicious cycle where non-cooperation leads to negative balances in the first instance, taxes are not paid and no longer has the resources to build the institutions necessary for applying the rules and regulations. In this case, taxes are not paid in the future. This unfavorable balance can be broken without external intervention.

The objective of the public budget may involve the risk of excessive taxes, where tax revenue maximization involves a shortage of firms and hence lower production. In this context, tax system should take into account the financial viability of each company in part because the existence of healthy companies may be jeopardized if the financially weak companies are removed from the market at once. This should not necessarily be interpreted as an argument for uniform government assistance towards ea weaker

nu trebuie interpretat în mod necesar ca un argument în favoarea asistenței guvernamentale uniforme pentru firmele mai slabe, ci ca o sugestie de focalizare asupra cheltuielilor din buget atunci când dezechilibrele devin prea mari.

Toate modelele sunt complementare pentru stabilirea noțiunii complexe de politică fiscală optimă în cadrul economiilor în tranziție. O politică fiscală optimă trebuie să pună de acord nevoia de bunuri publice și servicii cu aceea de a nu încărca firmele cu niveluri excesive de taxare când există o raritate a furnizorilor în lanțul producției. Aceste modele sunt susținute de exemple din țările în tranziție, inclusiv România.

Eliminarea taxelor vamale și a restricțiilor cantitative nu a fost suficientă pentru realizarea unei veritabile piețe comune. S-a pus frecvent întrebarea: „Ce semnificație ar mai avea reducerea taxelor vamale cu un procent, dacă impozitele indirecte, aplicate aceluiași import, ar crește cu același procent?”

În mare măsură, sistemele fiscale sunt rezultatul unui lung proces de ajustări, retușări aduse de diferite guverne în funcție de priorități sau de raporturile de forțe existente în acel moment. Comitetul fiscal și financiar a trasat liniile viitoarei fiscalități comunitare, propunând Comisiei adoptarea sistemului francez, justificând această propunere prin faptul că aplicarea sistemului taxei în cascadă poate altera condițiile de manifestare a concurenței pe piață, fiind influențată de gradul de integrare a întreprinderilor.

Adoptarea TVA nu atrage după sine și desființarea frontierelor fiscale. Realizarea marii piețe interne impune suprimarea tuturor obstacolelor la frontieră, fie că aceste obstacole sunt de natură tehnică, sanitară sau fiscală. Pentru ca procesul de desființare a frontierelor fiscale să meargă departe, pe de o parte, trebuie înlocuit principiul taxării la locul de destinație cu cel al taxării la locul de origine, și, pe de altă parte, trebuie realizată o apropiere între nivelurile acestor taxe din statele-membre, pentru a evita ca întreprinderile din țările cu impozite scăzute să capete un avantaj în fața celor din țările cu niveluri ridicate.

În cele din urmă s-a decis trecerea la un sistem în două etape, care comportă inițial o perioadă tranzitorie. În această perioadă se menține un sistem fiscal apropiat de cel existent, suprimându-se totuși barierele fiscale la frontierele intracomunitare. Această dispariție a frontierelor interne antrenează dispariția relației directe între plata impozitului și intrarea fizică a unei mărfi pe teritoriul fiscal al unei alte țări. Acest regim tranzitoriu are în vedere derularea a trei mari categorii de tranzacții, dar și a câtorva *cazuri particulare*:

- cazul general prevede vânzările între operatorii (întreprinderi) supuși plății taxei pe valoarea adăugată – principiul impozitării bunurilor într-o țară-membră de destinație se aplică de maniera următoare: vânzătorul este exonerat în legătură cu „livrările” pe care le face către clienții săi din țările-membre; cumpărătorul aplică taxă acestor achiziții intracomunitare, respectiv declară valoarea totală a acestor achiziții, alături de valorile achiziționate din interiorul țării, în declarația normală și poate cere deducerea acesteia

for firms, but as a suggestion of focusing on expenditure in the budget when imbalances become too large.

All models are complementary to determine the optimal tax policy concept advanced in the transition economies. An optimal tax policy must agree the need for public goods and services to not charge the companies with excessive levels of taxation when there is a scarcity of suppliers in the production chain. These models are supported by examples of countries in transition, including Romania.

Elimination of customs duties and quantitative restrictions were not sufficient to achieve a truly common market. Frequently asked question was „*What meaning would have to reduce customs duties by a percentage, if indirect taxes on imports would increase the same by the same percentage?*”

Largely tax systems are the result of a long process of adjustment, retouching made by various governments, by priority or of power at that time.

The Fiscal and Financial Committee has set guidelines for next fiscal community, the Commission proposes adopting the French system, justifying the proposal in that the application of cumulative tax system may alter the conditions of manifestation of market competition, being influenced by the degree of integration of the businesses.

The adoption of value added does not trigger the abolition of fiscal frontiers. Making large internal market requires the abolition of all border barriers, whether these obstacles were technical, sanitary and tax.

For the process of abolishing tax frontiers to go away, first, to be replaced as the destination principle of taxation to that of charge at home, and, secondly, it made a rapprochement between the levels of such charges in Member States to prevent companies from countries with low taxes to gain an advantage over those in countries with high levels.

Finally, it was decided to move to a two-stage system consisting of an initial transition period. During this period remains close to an existing tax system, however, suppressing the fiscal barriers to intra-Community borders. The disappearance of internal borders lead to loss of direct relationship between physical entry tax and a commodity tax on the territory of another country. This phase envisages the conduct of three major classes of transactions, but also a few *peculiar cases*:

- General – sales between operators (companies) subject to payment of value added – the principle of taxation of goods in a member country of destination shall apply the following manner: the seller is relieved about the deliveries they make to customers in countries, the buyer fee apply these intra-Community acquisitions, respectively, says the total value of these purchases, along with the values acquired from the hinterland, the

- în cadrul declarației date;
- situația a doua vizează vânzările între operatorii care nu plătesc taxe sau care sunt exonerati de plata acestora. Întreprinderile exonerate, precum și persoanele juridice care nu plătesc taxe trebuie, în principiu, să achite taxa pe valoarea adăugată corespunzător acestor „achiziții” ca și cum ar fi plătitori de taxe;
- a treia situație are în vedere vânzările către persoane fizice: particulari care se deplasează de la o țară-membră la alta pentru a cumpăra bunuri, achită taxele pe loc și nu vor mai fi supuși impozitării la reîntoarcerea în țară, cel puțin în situația în care transportă bunuri pentru consum personal sau cadouri;
- situațiile particulare vizează cazuri diverse, ca cele de achiziționare a unui mijloc de transport nou, care este taxat în țara de înmatriculare sau în cazul vânzării la distanță, respectiv cazul unei întreprinderi plătitoare de taxa pe valoare adăugată, care face o vânzare prin corespondență către un particular dintr-un stat-membru și care va factura, în principiu, la nivelul din țara de destinație.

În funcție de situația concretă, un bun cumpărat dintr-un stat-membru, pentru a fi consumat sau utilizat într-un alt stat-membru, va fi impozitat fie după valoarea taxei în țara de destinație, fie după cel din țara de origine. Respectiv, pentru particulari, taxa din țara de origine, cu unele excepții, iar pentru persoanele juridice – din țara de destinație, cu unele excepții limitate.

Pe de altă parte, trecerea la aplicarea impozitării în țara de origine impune rezolvarea modalității de compensare între țările-membre. Impozitarea în țara de origine va permite țării exportatoare să înceapă prin a percepe această taxă, ceea ce va conduce la faptul că țările cu excedente comerciale să fie sistematic avantajate în raport cu țările deficitare. Asupra modalității de compensare în țările-membre nu s-a ajuns la un acord definitiv, deciziile în domeniul fiscal putând fi luate numai în unanimitate.

Apropierea între nivelurile de impozitare, practicate în diferitele țări-membre, trebuie realizată pentru a evita apariția unor efecte nedorite în plan concurențial intracomunitar, ceea ce implică eforturi considerabile datorită ecarturilor înregistrate între diferitele niveluri ale impozitelor.

Consiliul Europei vizează realizarea eliminării frontierelor fizice, fiscale și tehnice care se opun liberei circulații a produselor. Strategia realizării Marii Piețe s-a realizat prin aprofundarea liberalizării circulației mărfurilor și a factorilor de producție în cadrul acesteia. Odată cu instaurarea Pieței Unice, utilizarea la nivel național a instrumentelor de politică economică comportă dificultăți enorme și chiar riscuri pentru întregul ansamblu integrat. Integrarea monetară devine, deci, o necesitate pentru construcția europeană. Avantajele și dezavantajele instituirii unei monede unice într-un ansamblu unde toate piețele sunt integrate implică apelul la teoria zonelor monetare optimele.

normal statement and ask for deduction under this statement;

- second situation concerns operators who do not pay sales tax or are exempt from it. Exempt businesses and legal entities that do not pay taxes should, in principle, pay value added tax corresponding to these „purchases” such as paying taxes;
- the third case concerns the sale by individuals: private, which is moving from one member country to another to buy goods, pay taxes on the place and it will not be subject to their return, at least when transporting goods for personal consumption or gifts;
- private-designed cases concern different situations, as the purchase of a new transport, which is charged in the country of registration or in case of distance sales, that if a firm paying value added tax, which is one of mail by an individual in a Member State and will be billed in principle at the country of destination.

Depending on the specific situation, a good bought from a Member State, to be consumed or used in another Member State shall be taxed or after the duty to the country of destination, or after the home country. Accordingly, for private duty home, with some exceptions, and for legal persons in the country of destination, with some limited exceptions.

Moreover, the shift from taxing the country of origin must address how to compensate between countries. Taxation in the home country will allow the exporting country to start by charging this fee, which will lead to the fact that countries with trade surpluses are systematically advantaged in relation to poor countries. On how the compensation in the member countries did not reach a definitive agreement, tax-related decisions can only be taken unanimously.

Nearing the level of taxation prevailing in different countries should be made to avoid adverse effects on intra-plan competition, which involves considerable effort, because spreads made between different levels of taxes.

Council of Europe aimed the disposal of physical borders, fiscal and technical who oppose the free movement of goods. Strategy to achieve largest markets was achieved by deepening the liberalization movement of goods and production factors within it.

With the establishment of the Single Market, the use of national economic policy instruments involves enormous difficulties and even risks for the integrated whole. Monetary integration is therefore a need for European construction. Advantages and disadvantages of establishing a single currency in an assembly where all markets are integrated, involving recourse to the theory of optimal currency areas.

There are three aspects to the problem of fiscal policy in the EU Monetary Union:

Există trei aspecte referitoare la problema politicii fiscale în Uniunea Monetară a Uniunii Europene:

- constrângeri reglementare ale politicii fiscale naționale;
- probleme mai ample privind coordonarea politicii macroeconomice, din care face parte politica fiscală;
- opțiunea unei funcții de stabilizare la nivelul Uniunii Europene.

Constrângerile reglementare trebuie să prevină subminarea stabilității prețurilor prin politici fiscale destabilizatoare ale statelor-membre. Cele trei constrângeri sunt:

- interzicerea finanțării monetare a deficitelor fiscale;
- o clauză de interzicere a salvării – un stat-membru sau Uniunea Europeană nu poate salva un alt stat-membru insolubil;
- deficitul excesiv (peste 3%, de regulă) sunt interzise sub rezerva sancțiunilor în etapa a treia din Uniunea Economică Europeană și reprezintă o condiție de intrare înaintea acestei etape.

În mod firesc se susține că aceste reguli sunt excesiv de stricte, fiindcă piețele de capital au capacitatea de a face diferența între țările debitoare prin venirea primelor de risc. De fapt, constrângerile Uniunii Europene exprimă convingerea că piețele de capital fac acest lucru în mod imperfect sau într-un mod atât de perturbator, prin tăierea completă a liniilor de credit, încât costurile sociale ale unei austerități bruște ar fi inacceptabile. În acest caz, eliminarea celei de-a doua și a treia reguli poate duce la presiuni irezistibile asupra Băncii Centrale Europene în direcția scăderii ratei dobânzii. Dincolo de această convingere se găsește posibilă lipsa de disciplină dintr-o zonă monetară unică. Politica fiscală este eficientă în schimbarea producției, dar cu costul deficitelor externe sau al deprecierei; totuși, acest element de disciplinare dispăre în Uniunea Europeană Monetară. Într-adevăr, în cursul pregătirii Tratatului de Amsterdam, au fost făcute repetate apeluri pentru sancțiuni mai dure în cazul unor deficite excesive.

Este teamă că, după ce condițiile de intrare nu vor mai fi relevante, o uniune monetară poate avea un efect inflațional datorită lipsei unei discipline efective a politicii fiscale. Această problemă a fost abordată, iar cele două elemente constitutive sunt: primul, care reprezintă o clarificare a procedurii deficitelor excesive din Tratat, iar celălalt este angajamentul politic al unei poziții bugetare pe termen mediu al unui echilibru, fiind sprijinită de programe de stabilitate anuale, indicând calea către această poziție sau menținerea acesteia. În esență, procedura deficitelor excesive afirmă că deficitul mai mare de o valoare de referință sunt excesive. Acest lucru poate determina sancțiuni, inclusiv depozite fără dobândă și, în final, amenzi. Deși cifra de 3% este arbitrară, ideea este că recesiunile vor face să funcționeze stabilizatori fiscali, care ulterior vor conduce la deficite de până la 3%; desigur, această marjă de manevră este disponibilă numai dacă bugetul este echilibrat înainte de declanșarea recesiunii. În acest punct intervine

- regulatory constraints of national tax policy;
- broader issues of policy coordination macroeconomic, in part to fiscal policy;
- option of a function of stabilization in the European Union.

Regulatory constraints must prevent undermining price stability by destabilizing fiscal policies of Member States. *The three constraints are:*

- prohibition of monetary financing of fiscal deficits; a clause prohibiting the rescue;
- an EU member state can not save another insolvent Member State;
- excessive deficits (above 3%, as a rule) are prohibited subject to sanctions in third stage of European Economic Union and is a condition of entry before that stage.

Naturally it is argued that these rules are too strict, because capital markets are able to differentiate between debtor countries risk by coming first. In fact, the constraints of the European Union express the conviction that capital markets act so imperfectly and in a way so disruptive, the complete cutting lines of credit, that the social costs of one austerities sudden, would be unacceptable. In this case, removal of the second and third of the given rules may lead to irresistible pressure on the European Central Bank towards lower interest rates. Beyond this belief was found possible lack of discipline in a single currency area. Fiscal policy is effective in changing output, but the cost of external deficits or impairment, however, this element of discipline vanishes in the European Monetary Union. Indeed, in preparing the Treaty of Amsterdam, were made repeated calls for tougher penalties for excessive deficits.

Fear that after the entry conditions will no longer be relevant, a monetary union can have an effect inflation due to lack of effective fiscal policy discipline. This issue was addressed, and the two components are: first, that is a clarification of the excessive deficit procedure of the Treaty and the other is the political commitment of a medium-term budgetary position of equilibrium, stability programs supported by annual, indicating the path to this position and maintain it. In essence, the excessive deficit procedure states that deficits above the reference value is excessive. This may cause penalties, including interest-free deposits and, finally, fine. Although the figure of 3% is arbitrary, the idea is that the recession will be fiscal stabilizers to operate, which then lead to shortages of up to 3%, of course, this scope is available only if the budget is balanced before the onset of recession. At this point comes the pact, with its starting point is just that the medium term, balanced budgets are required to have margin fiscal stabilizers in periods of recession, without endangering fiscal discipline. In truly exceptional circumstances, be allowed a temporary excess over 3%, thus, is sanctions. The deposit has a fixed component of 0,2% of GDP and a

pactul, cu punctul său de pornire care este tocmai faptul că, pe termen mediu, bugetele echilibrate sunt necesare pentru a avea marja de manevră pentru stabilizatorii fiscali din perioadele de recesiune, fără periclitarea disciplinei fiscale. Într-o situație cu adevărat excepțională, este permis un exces temporar peste 3%, astfel urmează sancțiuni. Depozitul are o componentă fixă de 0,2% din PIB și o componentă mobilă flexibilă, care depinde de dimensionarea deficitului excesiv. După doi ani, se recomandă ca o parte din depozit să fie transferată într-o amendă, însă nu trebuie să se creadă că aceste dispoziții dure reprezintă esența coordonării în zona Euro. Aceste reguli sunt elementele de disciplinare despre care se crede că-i vor sprijini pe miniștri de finanțe pe plan intern. În mod ideal, acestea ar trebui utilizate rar sau niciodată până la nivelul impunerii unor amenzi. În practica efectivă, Pactul și Procedura deficitului excesiv trebuie să fie stabilite de Consiliul Oficial.

A treia și ultima problemă de stabilizare la nivelul Europei unite este cea a instrumentelor fiscale, care este și cea mai fascinantă. Această problemă ne readuce la substanța și posibila evoluție a unui tip de uniune politică, în care dintr-o impozitare centrală ar rezulta o funcție fiscală la nivelul Uniunii Europene și, eventual, anumite funcții de cheltuieli sociale. Există argumente plauzibile pentru apărarea perspectivei potrivit căreia descentralizarea poate funcționa, dar nu este dificil a observa că Pactul este destul de rigid și poate genera unele dezbateri puternice în Consiliu. Pe termen lung, s-ar dori o soluție mai puțin rigidă și restrictivă a problemelor de stabilizare. În cursul negocierilor de la Maastricht, s-a acordat atenție unui mecanism național unional de absorbție a șocurilor. Propunerea Comisiei a fost respinsă, probabil de teama unei expansiuni relativ considerabile a bugetului unional. Dar poate fi atins un grad de stabilizare de până la 19% în șoc, cu un cost anual de numai 0,2% din PIB-ul Uniunii Europene. Mecanismul de stabilizare, respectiv numai prezența și dimensiunea șocului determină eligibilitatea.

Deci, prosperitatea relativă nu joacă nici un rol, funcționarea sa depinzând de modificările ratei șomajului în comparație cu media Uniunii Europene. Cum mecanismul funcționează ca un fond de asigurare, plățile efective către statele-membre din fondul central sunt mai mici decât plățile teoretice maxime pe care ni le-am putea imagina.

În economiile în tranziție, politica de reforme se confruntă cu starea unor raporturi economice extrem de distorsionate și a unor constrângeri specifice. Cea mai importantă provocare pentru orice guvern, fie el comunitar, fie el de est sau central-comunitar, este aceea de a găsi modalități eficiente de a consolida echilibrul de cooperare. În mod cert, formarea instituțiilor necesare pentru punerea în aplicare a legilor este costisitoare, existând un cerc vicios; dar dacă non-cooperarea conduce la echilibre nefavorabile în primă fază, atunci taxele nu mai pot fi plătite și statul respectiv nu mai dispune de resurse pentru construirea instituțiilor necesare, aplicarea regulilor și reglementărilor; astfel, pe viitor taxele nu vor mai fi plătite. Acest echilibru nefavorabil nu poate fi spart fără o intervenție externă.

Destul de simplu se poate evidenția importanța

flexibile mobile component depending on size of the excessive deficit. After two years, is recommended, as part of the deposit, to be paid into a fine, but you should not believe that these provisions are hard core coordination in the euro area. These rules are the discipline which is believed that he will support the finance minister at home. Ideally, they should be used rarely or never before the imposition of fines. In actual practice, Pact and the excessive deficit procedure should be established by the Board Journal.

The third and last issue of stabilization in the united Europe is the fiscal instruments, which is the most fascinating. This issue brings us back to the substance and the possible evolution of a type of political union in which a central tax, would result in a tax basis in the European Union and possible functions of social expenditure. There are plausible arguments for defense perspective that decentralization can work, but it is not difficult to note that the Covenant is quite rigid and may give rise to strong debate in the Council. In the long term, might be desirable to a less rigid and restrictive stabilization problems. During the Maastricht negotiations, attention was paid to a national mechanism to absorb shocks union. The Commission's proposal was rejected, probably for fear of a relatively considerable expansion of the union budget. But it may be a degree of stabilization of up to 19% in shock, with an annual cost of only 0,2% of EU GDP. Stabilization mechanism, that only the presence and size determine eligibility shock.

So the relative prosperity does not play any role, its operation depending on changes in unemployment in comparison with the EU average. How the mechanism works as an insurance fund, actual payments by Member States of central fund payments are lower than the theoretical maximum that we could have imagined them.

In transition economies, reform policy of the state is facing extremely distorted economic relationships and particular constraints. The biggest challenge for any government, whether the Community, be it east or community center, is to find effective ways to strengthen cooperation equilibrium. Clearly, training institutions necessary for implementation of laws is costly, with a vicious circle, but if non-cooperation lead to unfavorable equilibria in a first phase, the duty can not be paid and no longer has the resources to build institutions necessary to implement rules and regulations, so no further charges will be paid. This unfavorable balance can be broken without external intervention.

Quite simply can be highlighted the importance of external assistance, can be directed to the formation of institutions, demonstrating that the goal of a balanced public budget may involve the risk of excessive charges, which involves maximizing tax revenue shortage of firms and hence lower production. In this case, tax system should take into account the financial

asistenței externe, care trebuie direcționată spre formarea de instituții, demonstrând că obiectivul unui buget public echilibrat poate implica riscul unei taxări excesive, unde maximizarea veniturilor din taxe implică un număr mult prea mic de firme și, implicit, o producție mai redusă. O politică fiscală optimă în cadrul economiilor în tranziție trebuie să pună de acord nevoia de bunuri și servicii cu aceea de a nu încărcă firmele cu niveluri excesive de taxare când există o raritate a furnizorilor în lanțul producției. Acordarea unor scutiri de taxe pentru anumite firme poate constitui o modalitate de recunoaștere că, în absența unor piețe bine dezvoltate, eliminarea instantanee de pe piață a unor firme cu probleme financiare poate cauza probleme serioase celor care, situate într-un context diferit, ar avea performanțe bune.

După colapsul comunismului în Europa Centrală, Uniunea a devenit un lider economic paneuropean, un magnet pentru cele mai multe țări de aici și o ancoră în așa-numita nouă arhitectură europeană, ceea ce a produs distorsiuni, generând dezavantaje pentru asociați în privința comerțului și investițiilor directe. Între timp, se desfășoară un proces paneuropean de integrare economică, cu mai multe cercuri concentrice, care indică o intensitate cu atât mai scăzută, cu cât mai mare e depărtarea de nucleul dur al Uniunii Europene.

În final, impozitarea poate fi considerată un element central al suveranității naționale, deoarece fără colectarea veniturilor, guvernele nu-și pot implementa strategia politică respectivă. Impozitarea este un instrument de reglare economică, utilizat pentru a influența consumul, a încuraja economiile sau a îndruma modul cum se organizează agenții economici, iar politica fiscală este reprezentativă pentru toate statele-membre, având impact puternic asupra a tot ce înseamnă Europa Unită. Legătura din politica fiscală și celelalte domenii ale politicii Uniunii Europene devine tot mai mult evidentă pe măsură ce integrarea europeană se realizează.

viability of each company in part because the existence of healthy companies may be jeopardized if the company financially weak are removed from the market at once. This is not necessarily a common argument for government assistance to weaker firms, but can become a way of focusing on expenditure in the budget when imbalances become too large.

An optimal fiscal policy in economies in transition must agree with the need for goods and services to not charge the companies with excessive levels of taxation when there is a scarcity of suppliers in the production chain. The granting of tax exemptions for certain businesses may be a way of recognizing that in the absence of well developed markets, instant removal from the market of firms with financial problems can cause serious problems to those located in a different context, would good performance.

After the collapse of communism in Central Europe, it serves a pan-European economic leader, a magnet for most countries of Central and anchor in a nine so-called European architecture, which caused distortions, resulting in disadvantages for members on trade and investment direct. Meanwhile, place a pan-European economic integration process, with several concentric circles, indicating an even lower intensity, the higher away from the hard core of the European Union.

Finally, taxation can be considered a core element of national sovereignty because without collecting revenue, governments can not implement that policy strategy. Taxation is a tool of economic adjustment, used to influence consumption, to encourage savings and to guide the organization of economic and fiscal policy; it is representative of all Member States, having major impact on everything that means a United Europe. Link of tax policy and other areas of EU policy is becoming more evident as European integration is achieved.

Bibliografie / Bibliography:

1. Androniceanu, Armenia. *Sisteme administrative în statele din Uniunea Europeană*. Studii comparative, Editura Universitară, 2007;
2. Boajă, M. *Relații financiar-monetare internaționale*, Editura Universitară, 2008;
3. Brezeanu, P., Dima, Mihaela-Alina, Novac, Elly-Laura. *Sisteme financiare*, Editura Cavallioti, 2008;
4. Burda, M., Wyplosz, C. *Macro-économie. Une perspective européenne*, Editura de Boeck, Bruxelles, 1996;
5. Chirovici, O. *Noua economie*, Editura Rao Buks, 2008;
6. Folcuț, O., Miron, D. *Economia integrării europene*, Editura Universitară, 2008;
7. Henin, P.Y. *L'équilibre macroéconomique*, Editura Economica, Paris, 1995;
8. Heyne, P. *Modul economic de gândire (Mersul economiei de piață liberă)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991;
9. Moșteanu, Tatiana. *Factorii instituționali și influența acestora asupra dezvoltării economice*, Editura ASE, 2006;
10. Profiroiu, Alina, Profiroiu, M. *Instituții și politici europene*, Editura Economică, 2008;
11. *** *Legislația contabilă la zi*, Editura Irecson, 2008.

EVALUAREA INFORMATIZĂRII ACTIVITĂȚILOR ECONOMICE ÎN MOLDOVA

*Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN;
Drd. Natalia MELNICIUC, ASEM*

Activitățile economice din republică sunt evaluate după categoriile de cheltuieli, costurile cu tehnologiile informaționale (TI), numărul de calculatoare și numărul de calculatoare cu acces Internet la un salariat. Este determinată corelarea dintre prioritarizarea costurilor cu TI la un salariat în țară și gradul contribuției TI și de comunicație la creșterea valorii adăugate în medie pe șapte țări economic dezvoltate.

1. Introducere

Informatizarea contribuie considerabil la creșterea economică [1-3]. Totodată, această contribuție poate fi diferită, în funcție de domeniul de activitate, nivelul de dezvoltare economică, particularitățile economiei și alți factori [1-4]. În lucrarea [4], în baza metodologiei descrise în [2, 3] și a informațiilor din [5], este cercetat impactul capitalului tehnologiilor informaționale și de comunicație (TIC) asupra creșterii valorii adăugate și a productivității muncii în șapte țări economic dezvoltate, pe activități economice. Folosind date statistice relevante privind costurile cu tehnologiile informaționale (TI), numărul de calculatoare și numărul de salariați, în lucrare se evaluează activitățile economice din Republica Moldova din punctul de vedere al informatizării.

2. Costuri cu TI în Moldova

Costurile (investițiile, cheltuielile și consumurile) cu TI a persoanelor juridice în perioada 2004-2008 (în prețuri curente), pe categorii de cheltuieli, sunt prezentate în tabelul 1, alcătuit folosind date din [6] și figura 1. Aici, la „alte costuri” se referă [6] cheltuielile efectuate pentru exploatarea și întreținerea aplicațiilor, echipamentelor și sistemelor informatice, inclusiv a bazelor de date.

Din tabelul 1 și figura 1 se poate observa că, în medie pe perioada 2004-2008, peste 50% din costuri revin procurării de echipamente de calcul și doar puțin peste 4% – proiectării și elaborării de aplicații și sisteme informatice. Aproape 23% din costuri revin procurării de produse program. Astfel, se constată un decalaj considerabil între folosirea în lucrările de informatizare a brațelor de muncă autohtone și a celor din afara hotarelor republicii.

În ce privește dinamica costurilor cu TI în perioada 2004-2008, aceasta este, cu mici excepții, în creștere (figura 2). În baza datelor din [6] privind costurile cu TI pe activități economice pentru perioada 2004-2008, este constatat că totalul costurilor cu TI pe economie este în creștere de la an la an, pe când dinamica acestora pe activități economice diferă, fiind în permanentă creștere

COMPUTERIZATION ASSESSMENT OF ECONOMIC ACTIVITIES IN MOLDOVA

*Univ. Prof., DrHab. Ion BOLUN;
PhD candidate Natalia MELNICIUC, AESM*

Economic activities in the republic are evaluated by types of expenses, costs of information technologies (IT), number of computers and number of computers with Internet access per employee. Correlation between the priorities of IT costs per employee in the republic and the level of IT and communications contribution to the average value added growth for seven developed countries is determined.

1. Introduction

Computerization significantly contributes to economic growth [1-3] of the society. At the same time, this contribution can be different, depending on the activity domain, level of economic development, particularities of the economy and other factors [1-4]. In paper [4], based on methodology described in [2, 3] and on information from [5], the impact of information and communications technologies (ICT) capital on value added and productivity growth in seven developed countries by economic activities is investigated. Using relevant statistical data regarding the costs with information technologies (IT), the number of computers and the number of employees, in the article the computerization of economic activities of the Republic of Moldova are evaluated.

2. IT costs in Moldova

IT costs (investments, expenses and consumptions) of juridical persons in the period of 2004-2008 (in current prices), by types of expenses, are presented in table 1, made by using information from [6], and figure 1. Here, to “other costs” refer [6] expenses made for operation and maintenance of applications, equipments and information systems, including databases.

From table 1 and figure 1, one can observe that, on average for the period of 2004-2008, over 50% of costs belong to procurement of computing equipment and just less than 4% - to designing and development of applications and information systems. Almost 23% of costs belong to software procurement. Thus, a considerable gap between the use, for computerization, of local labor and of those from abroad is confirmed.

Concerning the IT costs dynamics in the period of 2004-2008, it is an increasing one with small exceptions (figure 2). Basing on data from [6] referring to IT costs by economic activities for the period of 2004-2008, it is ascertained that total IT costs in the economy are increasing from year to year, but these dynamics by economic activities is different, being of permanent increase in four cases (D, G, I and N) from

doar în 4 cazuri (D, G, I și N – vezi tabelul 2) din 15. Cea mai mare cotă de costuri cu TI revine Transporturilor și comunicațiilor – 28,25%, urmează Activități financiare cu 21,78%, apoi Administrație publică cu 12,92%. Cote relativ mici revin activităților economice: Agricultură, economia vânatului și silvicultură – 0,34%; Sănătate și asistență socială – 1,23% și Învățământ – 4,38%.

15, only. The largest share of IT costs for the period of 2004-2008 refers to Transport and communications – 28,25%, after them comes Financial intermediation with 21,78%, and then Public administration with 12,92%. Relatively small shares belong to economic activities: Agriculture, hunting and forestry – 0,34%; Health and social security – 1,23%; Education – 4,38%.

Tabelul 1 / Table 1

Costurile persoanelor juridice cu TI în prețuri curente, mil.lei/
IT costs of juridical persons in current prices, mil. lei

Indicator	Anul/ Year					Total	
	2004	2005	2006	2007	2008	mil. lei	%
Total costuri, din care pentru/ Total costs, from which for:	306,07	407,59	608,03	715,65	832,88	2870,22	100,00
procurarea de echipamente de calcul/ equipment procurement	177,24	267,42	281,14	348,24	387,80	1461,84	50,93
procurarea de produse program/ software procurement	51,71	76,86	164,45	158,52	195,65	647,19	22,55
proiectări și elaborări de sisteme informatice/ information systems design	12,15	3,67	12,78	38,54	51,67	118,81	4,14
alte costuri/ other costs	62,13	57,51	149,65	170,35	197,77	637,41	22,21

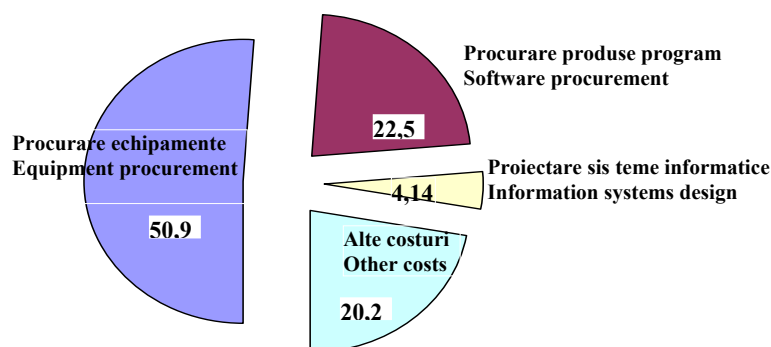

Figura 1. Cota costurilor cu TI în perioada 2004-2008 pe categorii, %/
Figure 1. Share of IT costs in the period 2004-2008, by categories, %.

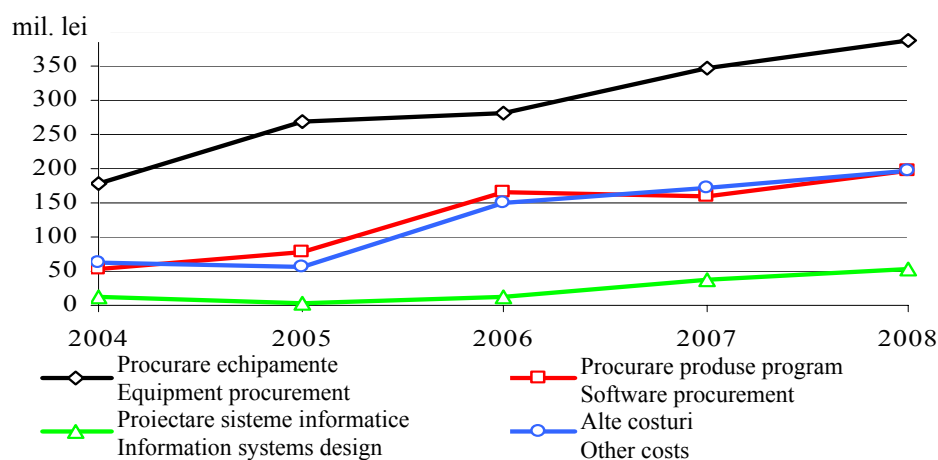

Figura 2. Costuri anuale cu TI pe categorii/
Figure 2. Annual IT costs by categories

Tabelul 2 / Table 2

Costurile cu TI la salariat ale persoanelor juridice pe activități economice, lei/
IT costs per employee of juridical persons by economic activities, lei

Cod/ Code	Indicator (activitate economică)/ Indicator (economic activity)	Anul/ Year					Total		
		2004	2005	2006	2007	2008	lei	%	rang/rank
	Costuri medii pe economie, inclusiv pe activități economice/ Economy's average costs, inclusive by economic activities:	459,56	617,56	947,82	1119,09	1314,32	885,68	100	(5,7/4,7)
A	Agricultură, vânat și silvicultură/ Agriculture, hunting and forestry	13,10	17,61	17,22	31,69	28,56	20,25	2,29	15/13*
B	Pescuit/ Fishing	16,00	0,00	180,00	8,33	6,50	42,55	4,80	14/12
C0:	Industrie/ Industry:	388,75	279,42	494,72	588,92	632,23	473,37	53,45	/7
C	industria extractivă/ mining and quarrying	97,64	121,50	148,67	107,47	101,18	115,53	13,04	12/
D	industria prelucrătoare/ manufacturing	203,12	203,69	295,59	355,20	404,90	289,71	32,71	8/
E	energie electrică, apă și gaze/ electricity, gas and water	1530,09	739,63	1683,89	1994,86	1960,41	1576,84	178,04	5/
F	Construcții/ Construction	101,32	96,42	157,51	130,86	121,88	122,98	13,88	11/10
G	Comerț cu ridicata și cu amănuntul/ Wholesale and retail trade	519,72	577,67	678,31	938,19	893,86	741,25	83,69	6/5
H	Hoteluri și restaurante/ Hotels and restaurants	109,71	160,56	118,78	233,14	112,37	147,69	16,67	10/9
I	Transporturi și comunicații/ Transport and communications	1143,19	1747,59	3818,48	3979,26	5895,60	3304,96	373,16	2
J	Activități financiare/ Financial intermediation	8988,78	8395,00	11243,15	9788,27	13069,40	10506,13	1186,22	1
K	Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor/ Business services	1226,34	1498,66	3269,35	3492,54	3042,69	2545,17	287,37	3
L	Administrație publică/ Public administration	580,15	1738,68	1129,15	1768,05	1269,96	1294,23	146,13	4
M	Învățământ/ Education	128,17	153,40	188,15	289,61	245,91	201,04	22,70	9/8
N	Sănătate și asistență socială/ Health and social security	51,29	67,66	120,63	146,38	178,19	113,13	12,77	13/11
O	Alte activități de servicii colective, sociale și personale/ Other social and personal services	131,26	280,52	579,31	761,91	600,09	477,97	53,97	7/6

*În notările de numere *a* și *b/c* din coloana „rang”, numărul *c* se referă la cazul al 15 activități economice (trei subindustrii: extractivă, prelucrătoare și energie ...), cel *b* – la cazul al 13 activități economice (activitatea „Industrie” nu se diferențiază în subindustrii), iar *a* – la ambele cazuri./

In notations of numbers *a* and *b/c* from column “rank”, the number *c* refers to the case with 15 economic activities (three subindustries: Mining and quarrying, Manufacturing and Energy ...), that *b* – to the case of 13 economic activities (activity “Industry” is not divided in subindustries), but that of *a* – to the both cases.

O imagine mai sugestivă privind ponderea costurilor cu TI pe activități economice o oferă datele relative la un salariat, calculate în baza informațiilor din [6] și prezentate în tabelul 2. Pentru clasarea comparativă, este folosită metoda rangurilor ca și în lucrarea [4]. Fiecărei activități economice i din cele n ($i = \overline{1, n}$), caracterizate de indicatorul j ($j = \overline{1, m}$), i se atribuie un rang r_{ji} , număr întreg în diapazonul $[1; n]$, astfel ca valorii V_{ji} mai performante a indicatorului j să-i corespundă un rang mai înalt.

Datele tabelului 2 atestă o creștere de la an la an a costurilor cu TI la un salariat pe economie, dar doar în 3 cazuri (D, I și N) din 15 această creștere are loc și pe activități economice aparte. Se observă, de asemenea, un decalaj considerabil între activitățile economice: de la 10506,13 lei/salariat în Activități financiare până la 20,25 lei/salariat în Agricultură, economia vânătorii și silvicultură, adică în ultima de 519 ori mai mici. Costurile cu TI în perioada 2004-2008 în Agricultură, economia vânătorii și silvicultură sunt de 44 ori mai mici chiar și decât media pe economie. Considerabil mai mici decât media pe economie sunt aceste costuri și în așa activități economice ca: Sănătate și asistență socială – de 7,8 ori și Învățământ – de 4,41 ori. Totodată, în Administrația publică acestea sunt de 1,46 ori mai mari decât media pe economie, de 11,4 ori mai mari decât în Sănătate și asistență socială și de 6,44 ori mai mari decât în Învățământ. Bineînțeles, asupra costurilor rezonabile cu informatizarea în diverse activități economice influențează, în primul rând, caracterul muncii, precum și impactul TIC asupra acestora.

Importantă este cota costurilor cu TI la un salariat pe activități economice și pe categorii de costuri, aceasta permițând elucidarea structurii costurilor. Informațiile respective pentru anul 2008 sunt prezentate în figura 3. Deși valorile pentru diferite activități economice diferă, proporțiile dintre valorile indicatorilor ce se referă la diferite categorii au același caracter, cu rari abateri, ca și la media pe economie. Astfel, structura costurilor pe activități economice este, în mare parte, similară. Dacă costurile cu Elaborarea/proiectarea de sisteme informatice la un salariat sunt, în medie pe economie, cele mai mici, la un decalaj relativ mare comparativ cu celelalte trei categorii, atunci, pentru activitățile economice Tranzacții imobiliare... și Alte activități de servicii colective ..., aceste costuri le depășesc pe cele privind categoriile: Procurare de produse program și Alte costuri; de asemenea, acestea depășesc costurile cu Procurarea de produse program pentru activitățile economice Hoteluri și restaurante și Administrație publică. Prin costuri preponderent pentru Procurarea de echipamente informatice se evidențiază activitățile: Învățământ (80,5%) și Industria extractivă (76,5%).

More suggestive image concerning the IT costs share by economic activities are offered by relative data per employee, calculated on the base of information from [6] and presented in table 2. For comparative classification, the ranking method is used as in paper [4]. The rank r_{ji} , an integer number from the range $[1; n]$, is assigned to each economic activity i from the n ones ($i = \overline{1, n}$), characterized by indicator j ($j = \overline{1, m}$), so that the higher rank corresponds to the more efficient value V_{ji} of indicator j .

Data of table 2 are certifying an increase from year to year of IT costs per employee in the economy, but only in 3 cases (D, I and N) from the 15 ones such increase takes place by economic activities, too. In the period of 2004-2008, a significant gap on IT costs among economic activities is observed: from 10506,13 lei/employee in Financial intermediation to 20,25 lei/employee in Agriculture, hunting and forestry; in other words, it is 519 times less in the last one. IT costs in the period of 2004-2008 in Agriculture, hunting and forestry are even 44 times smaller than the average in the economy. Considerably less, than the average in the economy, are IT costs per employee in the following economic activities: Health and social security – 7,8 times and Education – 4,41 times. Nevertheless, in Public administration IT costs per employee are 1,46 times more, than the average in the economy, 11,4 times more, than in Health and social security and 6,44 times more, than in Education. Of course, reasonable computerization costs in various economic activities are influenced, first of all, by the type of labor and, also, by the ICT impact on them.

The share of IT costs per employee is important by both economic activities and costs categories, which allows the elucidation of costs structure. The respective information for the year 2008 is presented in figure 3. Although the values for different economic activities vary, the proportions between values of indicators, which refer to different categories, have the same character, with rare exceptions, as the average in the economy. So, the costs' structure by economic activities is, largely, similar. If the costs with Design of information systems per employee are, on average in the economy, the least, at an relatively big gap in comparison with the other three categories, then, for the economic activities Business activities ... and Social and personal services, these costs exceed those relating to categories: Software procurement and Other costs; also, these exceed costs of Software procurement for the economic activities Hotels and restaurants and Public administration. By costs mainly for Procurement of computing equipment are distinguished the activities: Education (80,5%) and Mining and quarrying (76,5%).

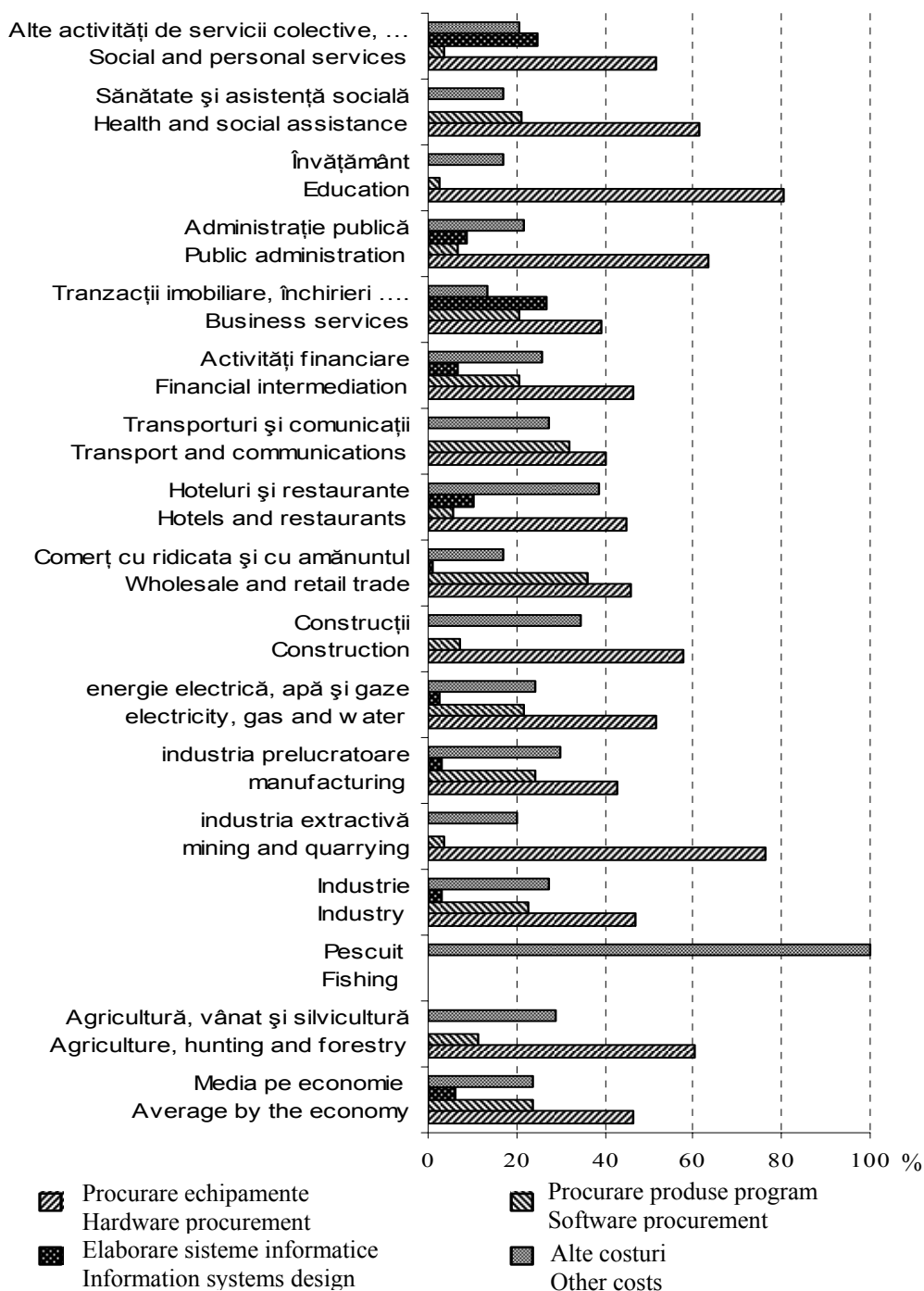

Figura 3. Cota costurilor cu TI per salariat pe categorii în 2008
 Figure 3. Share of IT costs per employee by economic activities in 2008

3. Salariați la un calculator

Una din caracteristicile de bază ale suportului TI al activităților economice este determinată de numărul salariaților per calculator. Rezultatele calculelor privind acest indicator pentru perioada 2004-2008, obținute folosind datele din [6], sunt prezentate în tabelul 3.

3. Employees per computer

One of the basic characteristics of IT support for economic activities is determined by the number of employees per computer. The calculation results on this indicator for the period of 2004-2008, obtained by using data from [6], are presented in table 3.

Tabelul 3 / Table 3

Numărul de salariați la un calculator pe activități economice/
Number of employers per computer by economic activities

Indicator (cod activitate economică)/ Indicator (code of economic activity)	Anul/ Year					2008	
	2004	2005	2006	2007	2008	% față de medie/ % of the average	Rang/ Rank
Media pe economie, inclusiv pe activități economice/ Economy's average, inclusive by economic activities:	11,3	9,3	7,5	6,2	5,4	100	(6,1)
A	256,0	162,2	117,3	81,9	69,4	1279,5	13
B	250,0	133,3	100,0	42,9	57,1	1052,9	12
C0	14,1	12,3	11,0	9,7	8,7	160,7	8
F	39,7	31,5	24,3	21,2	18,6	342,4	10
G	9,7	8,7	6,4	5,8	5,5	100,9	6
H	24,0	21,2	22,2	21,2	23,5	433,8	11
I	10,2	8,0	6,9	5,8	5,2	96,0	5
J	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	27,3	1
K	4,8	4,2	3,5	3,0	2,9	53,9	3
L	4,2	3,2	3,2	2,7	2,3	42,1	2
M	11,2	9,6	6,8	4,9	4,3	79,5	4
N	48,6	36,1	23,1	19,9	15,9	292,2	9
O	16,4	12,0	7,7	7,0	7,0	128,7	7

Numărul de salariați la un calculator pe economie în ansamblu a scăzut în perioada 2004-2008 de peste două ori. Totodată, pentru trei (B, H și J) din cele 13 activități economice îmbunătățirea în cauză nu a fost continuă. Comparând datele tabelelor 3 și 2 pe activități economice, se poate observa o corelare pronunțată între numărul de salariați la un calculator și costurile persoanelor juridice cu TI la un salariat. Cea mai bună situație este la Activități financiare (rangul 1), dar pe locul doi deja este activitatea Administrație publică. Se păstrează cea mai slabă situație la activitățile Agricultură, economia vânatului și silvicultură și Pescuit – la un decalaj de 38-46 ori față de Activități financiare.

Este greu de supraestimat contribuția benefică a Internetului în societate. Rezultatele calculelor privind numărul salariaților la un calculator cu acces Internet pentru perioada 2004-2008, obținute folosind datele din [6], sunt prezentate în tabelul 4.

Numărul de salariați la un calculator cu acces Internet al persoanelor juridice în medie pe economie a scăzut în perioada 2004-2008 de peste trei ori (tabelul 4). Totodată, îmbunătățirea în cauză nu a fost continuă la activitățile economice: Pescuit (B) și Hoteluri și restaurante (H).

Comparând datele tabelelor 4 și 3 pe activități economice, se poate observa o corelare puternică între numărul de salariați la un calculator și numărul de salariați la un calculator cu acces Internet al persoanelor juridice, ceea ce și era de așteptat.

The number of employees per computer in the economy was reduced in the period of 2004-2008 more than twice. At the same time, for three (B, H and J) of the 13 economic activities this improvement was not continuous one. Comparing data from tables 3 and 2, one can observe a pronounced correlation between the number of employees per computer and the IT costs of juridical persons per employee. The best situation is in Financial intermediation (rank 1), but on the second place already stands Public administration. The weakest situation remains in activities Agriculture, hunting and forestry and Fishing with the gap of 38-46 times in comparison with Financial intermediation.

It is difficult to overestimate the beneficial contribution of Internet in the society. The calculation results on the number of employees per computer with Internet access for the period of 2004-2008, obtained using data from [6], are presented in table 4.

The number of employees per computer with Internet access of juridical persons in the economy in the period of 2004-2008 was reducing more than three times. At the same time, this improvement was not a continuous one for the following two activities: Fishing (B) and Hotels and restaurants (H).

Comparing data from tables 4 and 3 by economic activities, one can notice a strong correlation between the number of employees per computer and the number of employees per computer with Internet access of juridical persons, just as it was expected. Meanwhile, the gap between marginal economic activities, by this

Totodată, decalajul dintre activitățile economice marginale, după acest indicator, este și mai mare. De exemplu, în 2008, pentru Agricultură, economia vânatului și silvicultură acest indicator este de 93 de ori mai slab (278,9 salariați/PC) comparativ cu Activitățile financiare (3,0 salariați/PC).

indicator, is even larger. For example, in 2008, for Agriculture, hunting and forestry this indicator was 93 times less (278,9 employees/PC) in comparison with Financial intermediation (3,0 employees/PC).

Tabelul 4 / Table 4

**Salariați la un calculator cu acces Internet/
Employees per computer with Internet access**

Indicator (cod activitate economică)/ Indicator (code of economic activity)	Anul/ Year					2008	
	2004	2005	2006	2007	2008	% față de medie/ % of the average	Rang/ Rank
Media pe economie, inclusiv pe activități economice/ Economy's average, inclusive by economic activities:	38,3	28,4	20,5	15,3	12,1	100,0	
A	1863,2	1274,2	738,4	381,2	278,9	2311,7	13
B	500,0	400,0	133,3	75,0	80,0	663,1	12
C0	57,0	41,6	33,3	25,2	20,7	171,4	8
F	192,0	141,7	75,9	63,0	44,2	366,5	11
G	23,4	21,3	14,9	12,8	11,7	96,6	7
H	43,7	36,7	34,7	30,7	34,2	283,4	9
I	27,9	22,3	15,4	12,4	9,7	80,7	4
J	4,7	4,2	3,7	3,5	3,0	24,8	1
K	12,3	9,1	6,6	6,0	5,2	43,5	2
L	22,2	14,8	12,7	7,6	5,3	44,3	3
M	33,7	24,8	17,6	13,2	11,1	92,0	5
N	283,1	220,3	121,5	62,3	41,2	341,7	10
O	28,9	21,1	15,3	12,1	11,3	93,8	6

4. Corelarea dintre costurile cu TI și numărul de salariați la un calculator

Corelarea dintre costurile cu TI la un salariat, numărul de salariați la un calculator și numărul de salariați la un calculator cu acces Internet pe activități economice poate fi identificată în baza comparării datelor tabelelor 2-4. Rangurile respective sunt prezentate în tabelul 5. Pentru estimarea corelării rangurilor în cauză, este folosită, ca și în [4], abaterea standard σ_i pentru fiecare activitate economică i , precum și abaterea standard medie $\bar{\sigma}$ pe toate cele n activități economice:

$$\sigma_i = \sqrt{\frac{1}{m-1} \sum_{j=1}^m (r_{ji} - \bar{r}_i)^2}, \text{ unde}$$

$$\bar{r}_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m r_{ji}; \bar{\sigma} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \sigma_i.$$

4. Correlation between IT costs and the number of employees per computer

Correlation between IT costs, the number of employees per computer and the number of employees per computer with Internet access by economic activities can be identified on the base of comparison of data from tables 2-4. Respective ranks are presented in table 5. For the estimation of the correlation of these ranks, as in case of [4], are used both the standard deviation σ_i for each economic activity i and the average standard deviation $\bar{\sigma}$ for all n economic activities:

$$\sigma_i = \sqrt{\frac{1}{m-1} \sum_{j=1}^m (r_{ji} - \bar{r}_i)^2}, \text{ where}$$

$$\bar{r}_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m r_{ji}; \bar{\sigma} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \sigma_i.$$

Tabelul 5 / Table 5

Rangurile privind costurile cu TI și numărul de salariați la un calculator
Ranks regarding the IT costs and the number of employees per computer

Activitatea economică/ Economic activity	Rang/ Rank			Abaterea medie pătratică/ Standard deviation σ_i
	costuri la salariat/ costs per employee	salariați la un calculator/ employees per computer	salariați la un PC Internet/ employees per Internet computer	
A	13	13	13	0
B	12	12	12	0
C0	7	8	8	0,58
F	10	10	11	0,58
G	5	6	7	1,00
H	9	11	9	1,15
I	2	5	4	1,53
J	1	1	1	0
K	3	3	2	0,58
L	4	2	3	1,00
M	8	4	5	2,08
N	11	9	10	1,00
O	6	7	6	0,58
Abaterea standard medie pe cele 13 activități economice/ Average standard deviation for the 13 economic activities, $\bar{\sigma}$				0,77

Datele tabelului 5 confirmă o corelare foarte puternică între cei trei indicatori:

- 1) trei activități economice au ranguri egale pentru toți cei trei indicatori ($\sigma_i = 0$);
- 2) rangurile a doi din cei trei indicatori coincid pentru alte cinci activități economice;
- 3) abaterea standard σ_i , $i = \overline{1,13}$ este cuprinsă în intervalul $[0; 2,08]$, iar abaterea medie pătratică medie $\bar{\sigma}$ pe cele 13 activități economice este egală cu 0,77.

Cea mai mare disonanță este înregistrată în Învățământ ($\sigma_i = 2,08$), după care urmează Transporturile și comunicațiile ($\sigma_i = 1,53$). Totodată, caracterul disonanței în aceste două activități economice este diametral opus: la valori aproximativ similare ale rangurilor privind numărul de salariați la un calculator, inclusiv cu acces Internet (ranguri egale cu 4 și 5), costurile cu TI la un salariat în Învățământ sunt mult mici (rangul 8) comparativ cu cele în Transporturi și comunicații (rangul 2). Aceasta se lămurește prin faptul că în Transporturi și comunicații o mare parte din cheltuieli revine produselor program, pe când în Învățământ cota respectivă este mult mai mică (tabelul 5). Un caracter similar cu cel din Învățământ are disonanța în cauză în Administrația publică și Sănătate și asistență socială și un caracter similar cu cel din Transporturi și comunicații – în Industrie și Comerț.

Oricum, după toți cei trei indicatori, lideri sunt activitățile economice: Activități financiare, Administrație publică, Tranzacții imobiliare, închirieri

Data from table 5 confirms a very strong correlation among these three indicators:

- 1) three economic activities have equal ranks for the all three indicators ($\sigma_i = 0$);
- 2) the ranks of two from the three indicators coincide for other five economic activities;
- 3) the standard deviation σ_i , $i = \overline{1,13}$ belongs to the interval $[0; 2,08]$, and the average standard deviation $\bar{\sigma}$ on 13 economic activities is equal to 0,77.

The biggest dissonance is registered in Education ($\sigma_i = 2,08$), after which come Transport and communications ($\sigma_i = 1,53$). At the same time, the character of dissonance in these two economic activities is diametrically opposite: for the approximately similar values of ranks regarding the number of employees per computer, including those with Internet access (ranks equal to 4 and 5), the IT costs per employee in Education are much smaller (rank 8) in comparison with those in Transport and communications (rank 2). This is explained by the fact that in Transport and communications a big part of expenses belongs to software, while in Education the corresponding share is much less (table 5). The dissonance in Public administration and Health and social security has a similar character of that in Education, and the dissonance in Industry and Commerce has a similar character with that in Transport and communications.

In any case, the leaders by all three indicators are the following economic activities: Financial intermediation, Public administration, Real estate,

și activități de servicii prestate firmelor și Transporturi și comunicații, iar cea mai slabă situație se constată în activitățile: Agricultură, economia vânatului și silvicultură, Pescuit, Construcții și Sănătate și asistență socială. Probabil, dacă Comunicațiile s-ar fi cercetat aparte de Transporturi, atunci acestea erau pe locul doi sau cel puțin trei.

În figura 4 este prezentată dinamica costurilor cu TI la un salariat, a numărului de salariați la un calculator și a numărului de salariați la un calculator cu acces Internet în medie pe republică pentru perioada 2004-2008. Se poate observa că Moldova a cunoscut, în această perioadă, o dinamică ascendentă în informatizare, costurile suportate soldându-se cu reducerea de peste două ori a numărului de salariați la un calculator și de peste trei ori – a numărului de salariați la un calculator cu acces Internet.

renting and other business activities, Transport and communications, and the weakest situation is stated for activities: Agriculture, hunting and forestry, Fishing, Construction, Health and social security. Probably, if Communications were analyzed apart from the Transport, then they would be on the second or at least on the third place.

In figure 4, the dynamics of IT costs per employee, the number of employees per computer and the number of employees per computer with Internet access in the republic for the period of 2004-2008 is presented. One can observe that Moldova have had, in this period, an ascendant dynamics in computerization, supported costs resulting in reducing more than twice the number of employees per computer and more than three times – the number of employees per computer with Internet access.

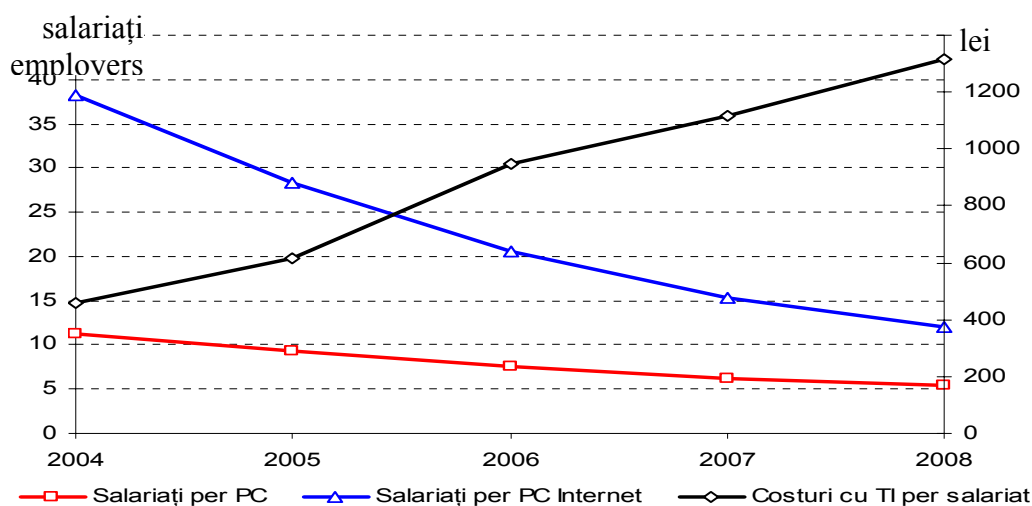

Figura 4. Dinamica a trei indicatori TI pe republică în ansamblu
Figure 4. Dynamics of three IT indicators for the republic as a whole

În figura 4 este prezentată dinamica costurilor cu TI la un salariat, a numărului de salariați la un calculator și a numărului de salariați la un calculator cu acces Internet în medie pe republică pentru perioada 2004-2008. Se poate observa că Moldova a cunoscut, în această perioadă, o dinamică ascendentă în informatizare, costurile suportate soldându-se cu reducerea de peste două ori a numărului de salariați la un calculator și de peste trei ori – a numărului de salariați la un calculator cu acces Internet.

5. Compararea cu alte țări

În economiile de piață bine dezvoltate, avantajele TIC sunt în bună parte valorificate. Totodată, impactul informatizării diferitelor activități asupra creșterii economice diferă, uneori considerabil [2, 3]. R. Moldova, fiind mai puțin informatizată și având resurse financiare pentru noi investiții relativ reduse, este oportun să susțină, cu posibile excepții bine argumentate, informatizarea activităților economice cu un impact benefic mai puternic asupra

5. Comparison with other countries

In developed market economies, the ICT advantages are mainly put in good use. At the same time, the computerization impact of different economic activities on economic growth differs, sometimes considerably [2, 3]. R. Moldova, being less computerized and having relatively low financial resources for new investments, is opportune to sustain, with well reasoned possible exceptions, the computerization of economic activities that have a stronger beneficial impact on economic growth.

Some generalizations about the contribution of computerization on value added growth and, also, on the increase of labor productivity in seven developed countries (USA, Canada, Germany, Great Britain, France, Netherlands and Australia) are described in [4]. Total, in paper [4] are taken into consideration

creșterii economice.

Unele generalizări privind contribuția informatizării asupra creșterii valorii adăugate, precum și asupra sporirii productivității muncii în șapte țări economic dezvoltate (SUA, Canada, Germania, Marea Britanie, Franța, Olanda și Australia) sunt descrise în [4]. În total, în cercetarea [4] sunt luate în considerație 26 de activități economice (ISIC rev. 3), iar în tabelele 2 – 15 activități (CAEM rev. 1). Pentru comparare, este nevoie de agregarea activităților din ambele părți, în funcție de caz, și anume a activităților:

- 1) din CAEM rev. 1: A și B; L, M și N (vezi tabelul 2);
- 2) din ISIC rev. 3: Comerț cu ridicata și Comerț cu amănuntul; Transport și depozitare și Comunicații; cele 13 activități ce țin de Industria prelucrătoare (vezi [2]).

Astfel, se formează 12 grupuri de activități economice unificate, prezentate în tabelul 6. Rangurile pentru aceste grupuri au fost recalulate. Pentru Republica Moldova, în tabelul 6 sunt prezentate rangurile grupurilor de activități economice privind costurile cu TI la un salariat în medie pentru perioada 2004-2008, iar pentru media pe cele șapte țări – rangurile grupurilor de activități economice privind contribuția TIC la creșterea valorii adăugate în perioada 1996-2003.

26 economic activities (ISIC rev. 3), but in tables 2 – 15 activities (NACE rev.1). For comparison, the aggregation of economic activities from the both parts should be done, in particular:

- 1) from NACE rev. 1: A and B; L, M and N (see table 2);
- 2) from ISIC rev. 3: Wholesale and retail trade; Transport and storage and Communications; those 13 activities which refer to the Manufacturing industry (see [2]).

Hence, 12 unified groups of economic activities, presented in table 6, are formed. The ranks for these groups were recalculated. In table 6, for Republic of Moldova the ranks for groups of economic activities regarding the average IT costs per employee in the period of 2004-2008 are presented, and for the average of those seven countries – the ranks for groups of economic activities on ICT contribution to value added growth in the period of 1996-2003.

Tabelul 6 / Table 6

**Rangurile grupurilor de activități economice pentru Moldova și media pe șapte țări/
Ranks for groups of economic activities in Moldova and the average for seven countries**

Grup activități economice/ Groups of economic activities	Rang/ Rank		Abaterea standard/ Standard deviation σ_i
	RM ¹	7 countries ²	
Agricultură, economia vânatului și silvicultură + Pescuit/ Agriculture, forestry and fishing	12	11	0,71
Industria extractivă/ Mining and quarrying	11	12	0,71
Industria prelucrătoare/ Manufacturing	8	7	0,71
Energie electrică, apă și gaze/ Electricity, gas and water	4	5	0,71
Construcții/ Construction	10	8	1,41
Comerț cu ridicata și cu amănuntul/ Wholesale and retail trade	5	4	0,71
Hoteluri și restaurante/ Hotels and restaurants	9	10	0,71
Transporturi și comunicații/ Transport and communication	2	3	0,71
Activități financiare/ Financial intermediation	1	1	0,00
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate firmelor/ Business services	3	2	0,71
Administrație publică + Învățământ + Sănătate și asistență socială/ Non-market services	7	9	1,41
Alte activități de servicii colective, sociale și personale/ Social and personal services	6	6	0,00

¹Rangul privind costurile cu TI la un salariat/ ¹Rank regarding the IT costs per employee.

²Rangul privind contribuția TIC la creșterea valorii adăugate/ Rank regarding the ICT contribution to value added growth.

Din tabelul 6 se poate observa o corelare puternică între cele două șiruri de valori ale rangurilor: pentru două activități economice cele două ranguri coincid; pentru opt grupuri de activități economice cele două ranguri diferă doar printr-o unitate și numai pentru două grupuri de activități economice cele două ranguri diferă prin două unități. De asemenea, abaterea standard σ_i , $i = \overline{1,12}$ este cuprinsă în intervalul $[0; 1,41]$, abaterea standard medie $\bar{\sigma}$ pe cele 12 grupuri de activități economice este egală cu 0,71, iar coeficientul de corelare a acestor două șiruri de valori este egal cu 0,94. Aceste date arată că costurile cu TI în R. Moldova corespund, în linii mari, impactului TIC asupra creșterii valorii adăugate a diferitelor activități economice în cele șapte țări economic dezvoltate de comparație.

Totodată, compararea din tabelul 6 este foarte agregată, fiind efectuată pentru un număr redus de grupuri de activități economice – 12. De exemplu, în [2] pentru evaluarea impactului TIC asupra creșterii productivității muncii sunt luate în calcul 72 de „industrii”, iar în [4] – 26 de activități economice. Cu cât mai detaliată este reprezentarea activităților economice (industriilor), cu atât mai relevante sunt rezultatele. La agregare se nivelează deosebirile posibile între activitățile economice comasate, ceea ce reduce din relevanța rezultatelor obținute. Chiar și trecerea de la cele 15 activități economice din tabelul 2, la cele 12 grupuri de activități din tabelul 6 se soldează cu pierderi esențiale de informație. Astfel, activitățile economice Administrație publică (L), Învățământ (M) și Sănătate și asistență socială (N) au ranguri foarte diferite (de la cel egal cu 5 pentru Administrația publică până la cel egal cu 13 pentru Sănătate și asistență socială, la un diapazon de valori 1÷15, vezi tabelul 2), dar au fost comasate în același grup. De aceea, pentru concluzii mai apropiate de realitate privind Moldova, ar fi binevenită o comparație cu alte țări mai detaliată.

De asemenea, dacă prioritățile cu informatizarea la nivelul cercetat foarte agregat coincid în mare parte, atunci decalajul dintre activitățile economice în republică este mult mai mare decât în țările de comparație. Astfel, în Republica Moldova costurile cu TI la un salariat diferă între prima și ultima din activitățile economice clasată de 519 ori (vezi tabelul 2), pe când în SUA, de exemplu, în 2003, conform calculelor efectuate în baza informațiilor din [5], Formarea brută de capital fix TI la un salariat diferă de 14,3 ori, iar Stocul de capital fix TI la un salariat – de 17,3 ori. Deci, în Republica Moldova decalajul în cauză este de 30÷36 ori mai mare decât în SUA, fiind necesare intervenții respective din partea autorităților publice.

6. Concluzii

Din totalul costurilor cu informatizarea în republică, peste 50% revin procurării de echipamente, 23% – procurării de produse program și doar puțin peste 4% – proiectării și elaborării de aplicații și sisteme informatice.

From table 6 one can observe a strong correlation between those two ranges of ranks values: for two economic activities the two ranks coincide; for eight groups of economic activities the two ranks differ only by one unit and only for two groups of economic activities the two ranks differ by two units. Also, the standard deviation σ_i , $i = \overline{1,12}$ belongs to interval $[0; 1,41]$, the average standard deviation $\bar{\sigma}$ on 12 groups of economic activities is equal to 0,71, and the correlation coefficient of these two ranges of values is equal to 0,94. This data show that IT costs in Republic of Moldova correspond, in a general way, to the ICT impact on value added growth of different economic activities in the seven comparing developed countries.

At the same time, the comparison in table 6 is much aggregated, being made for the few groups of economic activities – 12. For example, in [2] for the evaluation of ICT impact on labor productivity growth are taken into account 72 „industries”, and in [4] – 26 economic activities. The more detailed representation of economic activities (industries), the more relevant are the results. The aggregation smoothes the possible differences of joined economic activities, thus reducing the relevance of obtained results. Even the transition from 15 economic activities in table 2 to 12 groups of economic activities in table 8 leads to significant loss of information. Thus, the economic activities Public administration (L), Education (M), and Health and social security (N) have very different ranks (from the equal to 5 for Public administration to the equal to 13 for Health and social security, with the range of values 1÷15, see table 3), but all of them have been joined into the same group. Because of this, for making conclusions closer to reality on Republic of Moldova, it would be welcomed the more detailed comparison with other countries.

Also, if computerization priorities at analyzed much aggregated level fairly coincide, then the gap between economic activities in Republic of Moldova is much higher than in comparing countries. Thus, in the Republic of Moldova the IT costs per employee differ by 519 times between the economic activities on first and on the last position (see table 3), while in the USA in 2003, for example, gross fixed IT capital formation per employee differs by 14,3 times, and IT capital stock per employee – by 17,3 times. In other words, in the Republic of Moldova the respective gap is by 30÷36 times higher than in the USA, requiring relevant interventions from the public authorities.

6. Conclusions

From the total computerization costs in the republic, more than 50% belong to procurement of equipment, 23% belong to the acquisition of software and only a little more than 4% – to design and development of computer application and information systems. A considerable gap, regarding the IT costs per employee, exists among some economic activities.

Un decalaj considerabil există între unele activități economice privind costurile cu TI la un salariat. Aceste costuri, în perioada 2004-2008, au fost, de exemplu, de 519 ori mai mici în Agricultură, economia vânătorii și silvicultură decât în Activități financiare. O corelare puternică este constatată între costurile cu TI și numărul de salariați la un calculator, inclusiv cu acces Internet, pe activități economice. Prioritizarea costurilor cu TI în Republica Moldova corespunde, în linii mari, cu media impactului TIC asupra creșterii valorii adăugate a diferitelor activități economice pe cele șapte țări economic dezvoltate de comparație. Cele mai avansate în domeniu sunt activitățile economice: Activități financiare, Transporturi și comunicații și Tranzacții imobiliare ..., iar cele mai slabe sunt: Agricultură ..., Pescuit și Industria extractivă. Totodată, decalajul privind informatizarea dintre activitățile economice în republică este, în unele cazuri, de zeci de ori mai mare comparativ cu cel din țările de comparație (în cazul SUA, de 30÷36 ori), ceea ce necesită intervenții respective din partea autorităților publice.

These costs in the period of 2004-2008 were, for example, by 519 times less in Agriculture, hunting and forestry, than in Financial intermediation. A strong correlation is confirmed between IT costs and the number of computers, including those with Internet access, per employee by economic activities. The priorities of IT costs in Republic of Moldova correspond, in a general way, to the average of ICT impact on value added growth of different economic activities in the seven developed countries. The most advanced in the domain economic activities are: Financial intermediation, Transport and communications, Real estate ..., and the weakest are the following: Agriculture ..., Fishing and Mining and quarrying. At the same time, the gap between economic activities in the republic referring to computerization is, in some cases, tens times higher (in case of USA, 30÷36 times) in comparison with the developed countries examined, which requires the respective interventions from the public authorities.

Referințe / References:

1. Jorgenson H.S. „*Productivity – Information Technology and the American Growth Resurgence*”, Volume 3, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, United States, 2005.
2. *Effects of ICT production on aggregate labour productivity growth*, European Commission, Directorate General for Enterprise and Industry, Brussels, 13 July 2006.
3. *Effects of ICT capital on economic growth*, European Commission, Directorate General for Enterprise and Industry, Brussels, 30 June 2006.
4. Bolun I., Melniciuc N. *Ranking method for the estimation of ICT impact on economic growth// Economica*, nr.6(70)/2009. - Chișinău: Editura ASEM. – pp. 123-137.
5. Roehn O., Eicher T.S., Strobel T. *The Ifo Industry Growth Accounting Database*. Ifo Institute for Economic Research, 07.2007.
6. *Anuarul statistic al Republicii Moldova 2008*. – Chișinău: BNS, 2009.

RESURSE ELECTRONICE PENTRU STUDIAREA LIMBILOR STRĂINE

*Lect. sup. univ. Victoria POSTOLACHI,
ASEM;*

Lect. sup. univ. Natalia CHERADI, USM

În acest articol sunt analizate resursele electronice pentru studierea limbilor străine disponibile via Internet. Resursele electronice extind posibilitățile de predare a limbilor străine. Utilizarea acestora în procesul didactic este un imperativ al reformării sistemului educațional din Republica Moldova. Pentru a face procesul de studiere a limbilor mai calitativ, trebuie să se recurgă la materiale electronice, special create pentru studenți și care oferă abilități specifice de învățare.

Cuvinte-cheie: *resurse electronice, Internet, soft-uri educaționale, predarea limbilor străine, baze de date, eIFL Direct.*

ELECTRONIC RESOURCES FOR THE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES

*Sup. Univ. lecturer Victoria POSTOLACHI,
AESM;*

Sup. Univ. lecturer Natalia CHERADI, SUM

Electronic resources for the study of foreign languages available via the Internet are reviewed in this article. Electronic resources expand language learning opportunities. Their use in teaching is an imperative of reforming the education system in Moldova. To make the process of studying the language more qualitative we should appeal to electronic materials that offer specific learning skills especially created for students.

Keywords: *electronic, internet, educational software, teaching languages, databases, eIFL Direct.*

De la apariția calculatorului personal a crescut tot mai mult tendința de a exploata această „resursă”; au apărut din ce în ce mai multe soft-uri pentru diverse domenii. *Soft-urile educaționale* s-au dezvoltat treptat, venind din ce în ce mai mult în sprijinul profesorului, al studentului și al procesului de învățământ. Divizarea lor s-a făcut în funcție de nevoile de învățare și de metodele procesului instructiv-educativ. Desigur că aceste programe educaționale au, pe lângă suportul informațional, și un suport pedagogic. Utilizatorul nu primește doar informații; conținutul este susținut de strategii pedagogice menite să motiveze studentul și să crească performanța în învățare.

Profesorul de limbi străine, care intenționează să integreze computerul în predare, ar trebui să dețină câteva abilități de bază, precum utilizarea unui procesor de texte și salvarea documentelor create pe *hard disk* sau pe Internet. Mulți profesori care ar dori să utilizeze computerul în clasă întâmpină diverse dificultăți: lipsa de acces la resurse, dezinformarea, descurajarea, demotivarea etc. Cu toate că s-au făcut studii în domeniul IT, deprinderile nu pot fi însușite, dacă nu se lucrează curent cu computerul. Alte cauze care împiedică integrarea computerului în orele de limbi străine sunt licențele scumpe, greu de achiziționat. Există, totuși, software-uri gratuite de predare-învățare a limbilor, care pot fi folosite în special la fixarea unor structuri lingvistice. De exemplu, există un software gratuit și ușor de utilizat: *Hot Potatoes* (<http://web.uvic.ca/hrd/hotpot/>), care oferă profesorilor posibilitatea de a crea sarcini interactive fără cunoștințe speciale de programare. Cu ajutorul acestui program pot fi create 10 tipuri de exerciții în diferite limbi și pentru diverse discipline, cu utilizarea informațiilor textuale, grafice, audio-video.

Predarea limbilor străine necesită o actualizare permanentă a materialelor de instruire, chiar și atunci când aceasta se referă la formarea profesională a traducătorilor. În contextul dezvoltării limbilor sub influența noilor tehnologii informaționale care generează noi termeni, regulile gramaticale sunt în continuă schimbare.

Având la dispoziție o gamă largă de publicații în limba engleză, totuși, în foarte multe cazuri materiale interesante pentru predarea limbilor străine pot fi găsite în Internet. Menționăm că simpla prezență în mediul virtual pentru vorbitorii de limba engleză poate dezvolta abilitățile de lectură și de învățare în scopul îmbogățirii lexicului. O simplă lectură a textelor este mai puțin efektivă, în cel mai bun caz se învață cuvinte noi. Pentru a face procesul de studiere a limbilor mai calitativ, trebuie să recurgem la materiale special create pentru studenți și care oferă abilități specifice de învățare.

Numeroase *link-uri* pentru profesorii de limbă engleză și pentru cei ce studiază această limbă pot fi găsite pe adresa <http://weblisr.ru/russian/Education/Languages/>. Cuvântul-cheie pentru interogare este „tefl” sau „tesl”, care este o abreviere de la *Teaching English as Foreign* (sau, respectiv, *Second Language*). Sistemul de căutare *Altavista* la interogare oferă grupuri

With the emergence of personal computers the tendency to exploit the new “resource” has been increasingly growing, more software has appeared for different domains. *Educational soft* has developed gradually coming ever more to support teachers, students and the educational process. Their division was based on learning needs and ways of the educational process. Undoubtedly, these educational programs have in addition an informational and educational support. The user does not only receive information, its contents are supported by teaching strategies to motivate students and increase the learning performance.

Language teachers, wishing to integrate the computer in teaching, should have some basic skills such as using a word processor and saving documents created on your hard disk or the Internet. Many teachers who would like to use computers in classrooms experience various difficulties: lack of access to resources, disinformation, deter, demonization etc. Although there has been some training in IT, these skills can be acquired only working currently with the computer. Other causes that prevent the integration of computer language classes are expensive licenses and the difficulty of their acquisition. There are, however, free software for language learning and teaching, which can be used particularly in setting linguistic structures. For example, easy to use free software: *Hot Potatoes* (<http://web.uvic.ca/hrd/hotpot/>), which enable teachers, to create interactive tasks without special programming knowledge. With this program there could be created 10 types of exercises in different languages and for different disciplines using textual information, graphics, audio and video aids.

Language Teaching requires continuous updating of training materials, even when it concerns training translation. In the context of language development grammar rules are permanently changing under the influence of advanced informational technologies that generate new terms.

Having available a wide range of publications in English, however, a lot of interesting materials for teaching foreign languages can be found in the Internet. Please, note that the only presence in the virtual environment for English speakers can develop skills of reading and learning to enrich the vocabulary. A simple reading of the text is less effective, at best, the trainees learn new words. To make the process of studying the language more qualitative we should appeal to materials that offer specific learning skills and are especially created for students.

Many *links* for English teachers and for those who study the language can be found on <http://weblisr.ru/russian/Education/Languages/> address. Keywords for interrogation are “tefl” or “tesl”, which is an abbreviation for *Teaching English as Foreign* (or, the *Second Language*). The *Altavista* search offers sorted groups of resources: electronic journals with the themes of English teaching, “*activities*” (all possible kinds of

sortate de resurse: reviste electronice cu tematica predării limbii engleze, „activities” (toate posibilele tipuri de sarcini practice, exerciții), pagini pentru cei care predau limba engleză copiilor etc.

Recomandări practice pentru studierea limbilor străine pot fi găsite la adresa www.complexsysiems.net/usefulinks.html. Aici sunt adunate *link-uri* privind resurse educaționale. De asemenea, multe referințe cu adnotări sunt plasate la www.usd.edu/engl/ESL.html, reprezentând o colecție de *link-uri* privind diverse dicționare disponibile on-line, teste de verificare a cunoștințelor de gramatică și lexic, jocuri educaționale on-line și multe altele.

Pentru cei care doresc să perfecționeze limba engleză, poate fi recomandată următoarea sursă: <http://www.englishclub.com/>, care conține teste interesante cu trei nivele de dificultate, rezultatele fiind verificate instantaneu, precizându-se erorile și greșelile, și nu doar numărul total de puncte. Există teste lexicale, gramaticale și pentru cunoașterea culturii diferitelor țări (de exemplu, alegerea unui citat celebru la numele autorului). Posibilitatea de verificare imediată și marcajul comod al testelor distinge favorabil aceste resurse față de manualele pe suport de hârtie.

Adresa <http://www.english-to-go.com/> prezintă lecții actualizate periodic și articole ale agenției de știri „Reuters”. Aceste resurse sunt folosite de către aproximativ 55000 de profesori din 190 de țări, ajungând la peste un milion de studenți din întreaga lume. Astfel, fără renunțarea la cărți și manuale, profesorul oferă studentului lecturi și teme pe care întreaga lume le discută în ultimele două săptămâni.

În acest sens, *english-to-go* reprezintă materiale suplimentare care corespund nivelurilor de dificultate: *pre-intermediate*, *intermediate* și *upper-intermediate*. Textul lecției poate fi imprimat și folosit similar cursurilor comunicative de limbă engleză: textul este precedat de întrebări pentru discuție, deoarece după el sunt prezentate exerciții lexicale-gramaticale legate de complexitatea acestuia și de întrebări pentru verificarea înțelegerii de către student a textului. *Lecțiile english-to-go* pot fi folosite pentru autoinstruire, deoarece la sfârșitul fiecărei lecții sunt incluse cheile cu răspunsuri. Aici se găsește și arhiva lecțiilor mai „vechi” (din ultimul an), iar despre apariția noilor lecții persoanele interesate pot fi anunțate prin e-mail.

O resursă similară, dar care este mai convenabilă pentru autoinstruire este <http://lrs.ed.uiuc.edu/Impact/>, conținând articole de știri și noutăți pentru nivelurile *intermediate* și *upper-intermediate*. Cuvintele cu dificultăți pentru studenți sunt incluse într-un dicționar de referință (de fapt, cuvintele nu sunt traduse, ci interpretate și sonorizate).

Adresa <http://www.study.ru/> conține o colecție bogată de materiale pentru autoinstruire cu adnotări scrise în limba rusă. Studenții pot vizita sala de lectură care oferă textul integral al cărților, romanelor, ziarelor și revistelor în limba engleză, precum și un forum special pentru cei ce studiază

practical tasks, exercises), pages for those who teach English for children, etc.

Practical recommendations for the study of languages can be found on www.complexsysiems.net/usefulinks.html. Links to educational resources are also collected here. Many references with annotations are placed on www.usd.edu/English/ESL.html, representing a collection of links regarding dictionaries available on-line, to tests verifying grammar and vocabulary knowledge, educational games on-line and many others.

For those who intend to improve their English we can recommend the following source: <http://www.englishclub.com/>, which contains interesting tests with three difficulty levels, the results being verified instantly, specifying the errors and mistakes, not only the total number of points. There are lexical, grammar tests and knowledge of different countries' culture (for example, choosing a famous quotation by the author's name). The possibility of immediate verification and convenient grading of tests distinguish favorably this resource from handbooks.

The address <http://www.english-to-go.com/> presents updated lessons and articles from Reuter's news agency. These resources are used by approximately 55,000 teachers in 190 countries, accounting over one million students worldwide. Thus, without books and textbooks, the teacher gives the student readings and topics that the world has been discussing during the last two weeks.

English-to-go offers additional materials with different levels of difficulty: *Pre-Intermediate*, *Intermediate* and *Upper-Intermediate*. The texts of the lessons may be printed and used similar to communicative English courses: the text is preceded by questions for discussion, because the text is followed by lexical-grammatical exercises related to its complexity and by questions to check students' comprehension of the text.

English-to-go lessons can be used for self-study, because at the end of each lesson key answers are included. Here you can find also the archive of earlier lessons, and the interested persons may be notified by e-mail about the future new lessons.

A similar resource, but more convenient for self-study is <http://lrs.ed.uiuc.edu/Impact/> containing news articles and latest events for intermediate and upper-intermediate levels. Difficult words for students are included in reference dictionaries (in fact the words are not translated, but read and sounded).

The address <http://www.study.ru/> contains a rich collection of materials for self-study with notes written in Russian. The students can virtually visit the reading room that offers full-text books, novels, newspapers and magazines in English, and a special forum for those who study English. Traditional lessons are also present with the explanation of grammar rules, giving examples and exercises to reinforce knowledge. Also, here we find

limba engleză. Sunt prezentate și lecțiile tradiționale de gramatică cu explicarea regulilor, cu exemple și exerciții pentru consolidarea cunoștințelor. Tot aici găsim referințe la o gamă largă de dicționare, informații cu privire la vânzarea cărților, înregistrări video și CD-ROM pentru cursuri, precum și programe de *training* gratuit.

Internetul oferă o oportunitate unică de a simți real nu numai nivelul de cunoștințe al limbii engleze, dar și calitatea limbajului profesional, de exemplu, sursa <http://www.better-english.com/> propune îmbunătățirea cunoștințelor limbii engleze de afaceri. Site-ul conține un set de exerciții și oferă o abonare pentru a primi regulat acestea prin e-mail.

Într-o etapă anumită de studiere a limbilor străine apare neapărat ideea: „ceva deja știu, dar nu pot spune nimic”. Site-ul <http://englishtown.ef.com/> oferă o oportunitate, în primul rând, de comunicare. Abonarea gratuită oferă posibilitatea de a primi zilnic prin e-mail câte o lecție de limba engleză și pentru a discuta o problemă pe chat-ul *Englishtown* la o anumită oră. Aici putem găsi prieteni prin corespondență care studiază sau predau limba engleză.

În procesul de pregătire a profesorilor pentru lecție, este de reținut că cea mai simplă informație în limba engleză pe Internet, având și o valoare autentică, poate fi utilizată la lecție cu grupuri de diferit nivel de pregătire. De exemplu, profesorul are posibilitatea de a imprima prognoza meteo pentru ziua respectivă pe <http://www.weather.com/> și s-o distribuie studenților pentru discuție. Toate exercițiile care se fac pe baza articolelor de ziar pot fi realizate cu materiale din Internet. Cu toate acestea, există multe pagini cu lecții integrale, adică nu numai cu texte pentru studenți, dar și cu recomandări metodice pentru profesori.

Înainte de o lecție consacrată clișeele în vorbirea limbii engleze putem vizita, de exemplu, adresa <http://www.fortunecity.com/campus/sociology/268/>, care conține materiale de genul „*Conversational Gambits*”. Sunt prezentate clișeele verbale (expresiile pentru „Why don't you think about...”, „If I were you, I'd...”) și situațiile în care neapărat trebuie folosite acestea. Avantajul acestei surse este că profesorul poate redacta exercițiile în conformitate cu nevoile speciale ale studenților sau elevilor din clasă.

Cărțile consacrate țărilor lumii nu întotdeauna sunt disponibile pentru studenți din cauza costurilor sau complexității enorme a textelor. Dar și începătorii trebuie să cunoască cultura țărilor a căror limba este studiată. O varietate de materiale colectate sunt plasate pe site-ul metodic <http://geocities.yahoo.com/>. O secțiune separată este consacrată culturii popoarelor, conținând materiale scrise într-un limbaj simplu (povești, mituri, nuvele, informații privind cultura culinară a diferitelor țări din lume). Tot aici este prezentată referința „*Holidays*”, utilă pentru informarea studenților privind 13 sărbători principale din SUA.

Din cele patru abilități evidențiate de metoda predării limbilor străine (citire, audiere, vorbire și scriere)

referențe la o wide range of dictionaries, information about book sales, videos and CD-ROM courses, and free *training* programs.

The Internet offers a unique opportunity to actually feel not only the knowledge of English, but also the quality of professional language, for example, the source <http://www.better-english.com/> proposes to improve knowledge of English for Business. The site contains exercises and provides a subscription to receive it by e-mail regularly.

At a certain period of studying the language the idea "I know something already, but I can not say anything" surely appears. <http://englishtown.ef.com/> site offers an opportunity for communication. Free subscription offers another opportunity: to receive daily by e-mail an English lesson and to discuss a problem in the “*Englishtown*” chat at a certain time. Here you can find friends by correspondence that study or teach English.

During the preparation of teachers for the lesson, it is noted that the simplest information in English from the Internet, having authentic value, can be used during the lessons in groups with different levels of proficiency. For example, the teacher has the option to print the forecast for that day from <http://www.weather.com/> and distributes topics to students for discussion. All the exercises can be based on materials from newspaper articles taken from the Internet. However, there are many pages with full lessons that is not only provided with texts for students but also with methodological recommendations for teachers.

Before teaching a lesson devoted to clichés in spoken English you can visit, for example, <http://www.fortunecity.com/campus/sociology/268/> containing materials like “*Conversational Gambits*”. Some verbal clichés are given (phrases for “Why don't you think about ...”, “If I were you, I'd ...”) and the situation in which they can be possibly used. The advantage of this source is that the teacher can write the exercises in accordance with the special needs for the students or pupils in class.

Books devoted to world countries are not always available for students because of their enormous cost and the complexity of the texts. But beginners need to know the culture of the countries, whose language they study. A variety of thoroughly collected materials are placed on the methodological site <http://geocities.yahoo.com/>. A separate section is devoted to the people's culture, containing materials written in ordinary language (stories, myths, stories, information about the cuisine of different countries worldwide). The reference “*Holidays*” is also here, it is useful to inform students on 13 major U.S. holidays.

From the four skills of language teaching methodology (reading, comprehension, speaking and writing) reading is the most fully ensured with educational materials. Writing could be achieved in the Internet through *chats*, *forums* and *e-mail*. For

lectura este asigurată cel mai deplin cu materiale didactice. Scrierea textelor poate fi realizată în Internet prin intermediul *chat*, *forumurilor* și *e-mail*. Pentru audiere poate fi utilizată adresa oficială BBC – <http://www.bbc.co.uk/>.

Există și o adresă specială de cântece pentru studenții care studiază limba engleză – <http://eleaston.com/music.html>, conținând multe *link-uri*, *note* și *texte* nu numai pentru muzica pop, ci și pentru copii, populare, religioase și alte piese. Sunt expuse articole privind metodică utilizării muzicii în cadrul lecțiilor de limba engleză.

Diverse materiale pentru activități în cadrul lecțiilor pot fi copiate și imprimate din resursele site-ului <http://www.pearsonlongman.com/totalenglish/resources/resources.html>.

Pe adresa <http://iteslj.org/> sunt plasate articole, planuri de lecții și materiale ilustrative, inclusiv colecția de glume și bancuri amuzante în limba engleză. Pentru începători prezintă mare interes textele de pe site-ul Easy English – <http://www.soon.org.uk/content.htm>.

Perfecționarea limbii engleze prin antrenarea lexicului (trei nivele) conține resursa <http://www.merriam-webster.com/>. Aici se propune definiția termenului, două-trei litere drept indiciu și, după introducerea răspunsurilor, se afișează rezultatul cu corectările realizate.

O adresă Internet foarte importantă pentru predarea limbii franceze este <http://www.wfi.fr/volterre/liensweb.html>. Acest site conține numeroase referințe și *adrese web* pentru studierea și perfecționarea limbilor engleză și franceză.

Este cunoscut faptul că cele mai operative surse de difuzare a informației sunt revistele, acestea devenind și cel mai important mijloc de validare a rezultatelor cercetărilor științifice. Accesul la cea mai actuală informație este de o importanță exclusivă pentru studenți, instituții de cercetare. Astăzi, datorită inițiativelor internaționale, studenții și profesorii au posibilitatea să acceseze un număr imens de reviste științifice în format electronic din întreaga lume.

eIFL Direct (Electronic Information For Libraries Direct – informația electronică pentru bibliotecă) este un proiect comun al Institutului pentru o Societate Deschisă (OSI) și Compania editorială EBSCO Publishing din SUA, care este unul dintre cei mai mari furnizori de reviste în format electronic. În cadrul acestui proiect este asigurat accesul la reviste *full text* cu profil umanistic și social, din medicină, științe exacte, economie, tehnologii etc. Fiecare bibliotecă participantă poate să-și aleagă o combinație de baze de date. Accesul la ele este oferit prin Internet sau pe CD-uri și DVD-uri. Bibliotecile pot să opteze pentru ambele modalități de livrare.

Compania Ebsco Publishing este situată în Boston, SUA și la ora actuală oferă 190 baze de date pentru peste 50000 de abonați din toată lumea. Sondajul efectuat de *Library Journal* a constatat că 83,3% de biblioteci academice din SUA consideră EBSCO o sursă de bază

comprehension you can use the official BBC address – <http://www.bbc.co.uk/>.

There is a special address with songs for students studying English – <http://eleaston.com/music.html>, containing many *links*, *notes* and *texts* not only for pop music, but also music for children, folk, religious and others. There are articles on the methodology of using music during the English lessons.

Various materials for activities as part of lessons can be copied and printed from the resources of <http://www.pearsonlongman.com/totalenglish/resources/resources.html>.

Some articles, lesson plans and illustrative material, including a collection of jokes and funny stories in English are placed on <http://iteslj.org/>. For beginners you can find texts of high interest on the site “Easy English” – <http://www.soon.org.uk/content.htm>.

To improve English through vocabulary training access the <http://www.merriam-webster.com/> resource with three levels of proficiency. They offer here the definition of the term, two to three letters as index and after giving the answers, the result with the corrections made is displayed.

A very important address in Internet to teach French is <http://www.wfi.fr/volterre/liensweb.html>. This site contains many references and *web links* for studying and improving English and French.

It is known that the most effective sources of spreading information are journals; they have become the most important means of validating the results of scientific research. The access to the most current information is of exclusive importance for students, research institutions. Today, thanks to international initiatives students and teachers can have worldwide access to a huge number of scientific journals in electronic format.

eIFL Direct (Electronic Information for Libraries - Electronic information for libraries) is a joint project of the Open Society Institute (OSI) and EBSCO Publishing Company in the U.S., one of the largest providers of electronic magazines and journals. In this project the access to full-text journals with humanistic and social profile, in medicine, science, economics, technologies, etc. is generally provided. Each participating library may choose a combination of databases. Access to them is provided through Internet or by CDs and DVDs. Libraries may opt for both ways/means of delivery.

EBSCO Publishing is a company located in Boston, USA and currently offers over 190 databases for 50,000 subscribers worldwide. *Library Journal* survey found that 83.3% of U.S. academic libraries consider EBSCO the basic source for searching scientific information. Over 85% of American universities and over 75% of universities in Europe have currently accessed the EBSCO databases. The offer for Moldova contains over 18,000 full-text magazines, newspapers and newsletters, as well as over 2300 editions of reference: guides and brochures from the social and humanistic fields. All data

pentru căutarea informației științifice. Actualmente, peste 85% de universități din SUA și peste 75% de universități din Europa au acces la bazele de date EBSCO. Oferta pentru Republica Moldova cuprinde peste 18000 de reviste, ziare și buletine de știri *full text*, de asemenea, peste 2300 de ediții de referință: ghiduri și broșuri din domeniile social și umanistic. Toată informația se distribuie în format electronic tuturor țărilor participante la proiect prin rețeaua *eifl.net*.

În etapa actuală, revistele din baza de date EBSCO sunt în limba engleză. În site-ul <http://search.EBSCOhost.com> este montat un translator în limbile franceză, germană, spaniolă, portugheză, ceea ce permite utilizatorilor, cunoscători de limbile respective, să consulte articolele fulltext. Informația pe *EBSCOhost* este actualizată zilnic. Articolele sunt prezentate în două formate: HTML și PDF. Luând în considerare preferințele fiecărei țări, începând cu anul 2000, EBSCO completează bazele sale de date cu ediții care sunt solicitate de beneficiarii EIFL din țara respectivă.

La ora actuală, oferta informațională a **Bibliotecii Științifice ASEM** este constituită din nouă baze de date: EBSCO Publishing. Cele mai importante pentru studenți și cercetătorii economiști sunt următoarele:

Academic Search Premier este o bază de date multidisciplinară academică, care conține 4701 de reviste științifice *full text*, 8144 reviste cu abstracte, dintre care 3618 de reviste științifice recenzate („peer-reviewed”). În edițiile științifice articolele sunt riguros selectate și recenzate de către consiliile științifice. Volumul conținutului recenzat constituie indicatorul principal al nivelului materialelor științifice din baza de date. În această bază de date 897 de reviste au indexul de citații științifice (Science Citation Index) al Institutului de Informație Științifică (ISI). Cele mai importante reviste în această bază de date sunt: *American Historical Review, American Journal of Political Science, British Journal of Psychology, British Journal of Sociology, Central European History, Contemporary Literature, English Language Notes, Family Relations, International Journal of Psychology, Journal of Education, Journal of General Psychology, Journal of Genetic Psychology, Journal of International Affairs* etc.

Business Source Premier conține 7792 de publicații *fulltext* și 8060 de publicații cu abstracte; 1250 de sinteze economice pe țări și informația despre 10000 de companii; 150 de monografii economice de la edituri academice de prestigiu (inclusiv Oxford University Press, Transaction Publishers, Kiplinger ș.a.); 300 de rapoarte ale ramurilor industriale (Industry Reports). În această bază de date sunt incluse 26 de reviste de economie și business, care au intrat în ratingul ISI-Top 20: *Harvard Business Review, California Management Review, Administrative Science Quarterly, Academy of Management Journal, Academy of Management Review, Industrial & Labor Relations Review, Journal of Management Studies, Journal of Marketing Management, Journal of Marketing Research (JMR), Journal of Marketing, Journal of International Marketing* etc.

MasterFile Premier conține 2230 de reviste *full*

is distributed electronically to all participating in the project countries by *eifl.net* network.

At present the journals from EBSCO database are in English. The <http://search.EBSCOhost.com> site is fitted with a translator in French, German, Spanish, and Portuguese, which allows users who know the languages to consult full text articles. The information on EBSCO host is updated daily. The articles are presented in two formats: HTML and PDF. Taking into account the preferences of each country EBSCO has completed since 2000 its databases with editions, that are required by the beneficiaries of EIFL from the country.

Currently, the informational offer of the **Scientific Library of the ASEM** consists of nine EBSCO Publishing databases. The most important for students, researchers and economists are the following databases:

Academic Search Premier, an academic multidisciplinary database containing 4701 full text scientific journals, 8144 journals with abstracts, of which 3618 represent reviewed scientific journals (“peer-reviewed”). The scientific editions from the papers are rigorously selected and reviewed by the Scientific Council. The volume of the reviewed contents is the main index of the level of scientific materials from the database. 897 scientific journals of this database have subpoena index (Science Citation Index) of the Institute for Scientific Information (ISI). The most important journals in this database are: *American Historical Review, American Journal of Political Science, British Journal of Psychology, British Journal of Sociology, Central European History, Contemporary Literature, English Language Notes, Family Relations, International Journal of Psychology, Journal of Education, Journal of General Psychology, Journal of Genetic Psychology, Journal of International Affairs, etc.*

Business Source Premier contains 7792 full text publications and 8060 publications with abstracts, 1250 summaries on countries and economic information on 10,000 companies, 150 economic monographs from prestigious academic publishing houses (including Oxford University Press, Transaction Publishers, Kiplinger etc.); 300 reports of industries (Industry Reports). 26 journals in economics and business ISI rating, which have been in top 20 are included in this database: *Harvard Business Review, California Management Review, Administrative Science Quarterly, Academy of Management Journal, Academy of Management Review, Industrial & Labor Relations Review, Journal of Management Studies, Journal of Marketing Management, Journal of Marketing Research (JMR), Journal of Marketing, Journal of International Marketing, etc.*

Master File Premier contains 2230 full text magazines covering a wide range of areas business, education, health, science, multicultural issues and more: *American Heritage Dictionary, 4th Edition, Foreign Affairs, History Today, National Review, etc.*

text, care acoperă un spectru larg de domenii: business, educație, sănătate, știință, probleme multiculturale și multe altele: *American Heritage Dictionary, 4th Edition, Foreign Affairs, History Today, National Review etc.*

Regional Business News cuprinde 75 de reviste, ziare și buletine de știri și acoperă toate zonele metropolitane și rurale din Statele Unite: *Arizona Business, Business North Carolina, Crain's New York Business, Des Moines Business Record, Enterprise Salt Lake City, Fort Worth Business Press, Orange County Business Journal, Westchester County Business Journal etc.*

ERIC – baza de date a Departamentului de Educație SUA – conține abstracte din 980 de reviste din domeniul educației; 530 de reviste *full text*; 2200 de broșuri *full text*; abstracte ale tezelor de doctorat.

Biblioteca Științifică ASEM oferă posibilitatea de a consulta bazele de date în regim on-line și pe CD-uri. Rezultatele căutării în aceste baze de date sunt grupate după subiect, reviste sau autori (primele 250 de rezultate relevante; numărul maxim de clustere – 10). Căutarea vizuală este o nouă posibilitate de căutare în bazele de date *EBSCOhost*, rezultatele fiind afișate tematic, în mod grafic.

Rezumând cele expuse, putem afirma că resursele electronice extind posibilitățile de predare a limbilor străine. Utilizarea acestora în procesul didactic este un imperativ al reformării sistemului educațional din Republica Moldova. În lumea modernă, informația și cunoștințele sunt considerate factorii succesului, bază pentru atingerea marilor performanțe în dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere.

Regional Business News covers 75 magazines, newspapers and newscasts covering all metropolitan and rural areas in the United States: *Arizona Business, Business North Carolina, Crain's New York Business, Des Moines Business Record, Enterprise Salt Lake City, Fort Worth Business Press, Orange County Business Journal, Westchester County Business Journal, etc.*

ERIC – database of U.S. Department of Education, contains abstracts of 980 journals in education, 530 full text journals, 2200 full text brochures, abstracts of doctoral theses.

The Scientific Library of the AESM offers the possibility to consult databases on-line and on CD. Search results of these databases are grouped by topic, magazines, or authors (the first 250 relevant results, maximum number of clusters - 10). Visual search is a new opportunity to search in *EBSCO* host databases, the results are displayed thematically and graphically.

Summarizing the above mentioned we can say that the electronic resources extend language learning opportunities. Their use in teaching is an imperative of reforming the system of education in Moldova. In the modern world information and knowledge are considered factors of success, the basis for achieving great performance in developing the based on knowledge society.

Referințe / References:

<http://eleaston.com/music.html>
<http://englishtown.ef.com/>
<http://geocities.yahoo.com/>
<http://iteslj.org/>
<http://lrs.ed.uiuc.edu/Impact/>
<http://search.EBSCOhost.com>
<http://web.uvic.ca/hrd/hotpot/>
<http://weblit.ru/russian/Education/Languages/>
<http://www.bbc.co.uk/>
<http://www.better-english.com/>
<http://www.englishclub.com/>

<http://www.fortunecity.com/campus/sociology/268/>
<http://www.merriam-webster.com/>
<http://www.pearsonlongman.com/totalenglish/resources/resources.html>
<http://www.soon.org.uk/content.htm>
<http://www.study.ru/>
<http://www.weather.com/>
<http://www.wfi.fr/volterre/liensweb.html>
www.complexsystems.net/usefulinks.html
www.usd.edu/engl/ESL.html

Bun de tipar 22.03.10
Coli de tipar 18,62. Coli editoriale 15,62
Tirajul 100 ex. Comanda nr.29
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986